

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

MERSİN ABDALLARI HALKBİLİMİ ARAŞTIRMASI

Döndü CAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

MERSİN ABDALLARI HALKBİLİMİ ARAŞTIRMASI

Döndü CAN

Danışman
Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY SAYFASI FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Döndü CAN tarafından hazırlanan ."Mersin Abdalları Halkbilimi Araştırması" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim / Ana Sanat Dalında YÜKSEK LİSANS / SANATTA YETERLİK / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı	Başarısız		
☒	☐	Başkan	Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN Unvan, Ad Soyadı, İmza (Danışman)
☒	☐	Üye	Prof Dr. Erman ARTUN Unvan, Ad Soyadı, İmza
☒	☐	Üye	Yard. Doç.Dr. Refiye OKUŞLUK ŞENESEN Unvan, Ad Soyadı, İmza
☐	☐	Üye	Unvan, Ad Soyadı, İmza
☐	☐	Üye	Unvan, Ad Soyadı, İmza

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

09 / 07 / 2010

Prof. Dr. Mustafa S. AKSAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Abdallar, Anadolu'nun birçok yerleşim biriminde yaşayan sepetçilik, çalgıcılık kalaycılık, sünnecilik vb. işlerle uğraşan Alevi-Türkmen topluluğudur. Bugün Anadolu'da başlıca; Antalya, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adana, Şanlıurfa, Konya, Sivas, Osmaniye, Amasya, Afyon, Osmancık, İskilip, Van, Samsun, Karaman, Konya, , Muş, Antalya, Kırşehir, Niğde, Mersin, Erzurum, Hatay, Eskişehir, Burdur, Tokat, Nevşehir, Tunceli, Manisa, Zonguldak vs. gibi yerleşim birimlerinde yaşayan Abdallar yakın zamana kadar yarı göçer bir yaşam sürerken artık yerleşik hayata geçmişlerdir.

Abdallarla ilgili bugüne kadar, ayrıntılı bir halkbilim çalışması yapılmamıştır. Başta Fuat Köprülü olmak üzere bazı araştırmacılar, yaptıkları sözlü ve yazılı kaynaklardan yararlanarak bu topluluk hakkında bilgi vermeye çalışmış olsa da bu çalışmalar söz konusu toplulukla ilgili tüm gelenek-görenek, töre , tören ve inanışların ele alındığı bütüncül bir çalışma değildir. Bu düşünceden yola çıkılarak, hakkında kapsamlı bir çalışma yapılamayan ve halkbilim açısından kendilerine özgü bir kültürel yapıya sahip olduğuna inandığımız Mersin Abdallarıyla ilgili bir çalışma yapmaya karar verdik.

Abdallar, Mersin'de Mersin-Akdeniz-Gündoğdu Mahallesi, Mersin-Karacailyas Beldesi-Evren Mahallesi, Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi, Tarsus/ Mithatpaşa Mahallesi, Tarsus-Akgedik Köyü, Tarsus-Polatlı Köyü, , Silifke Merkez Say Mahallesi, Silifke Pazarkaşı Mahallesi, Mut / Merkez /Doğancılar Mahallesi, Mut-Ortaköy, Bozyazı-Ustalar Köyü, Anamur Yıldırım Beyazıt Mahallesi (Akkovanlı) olmak üzere 12 yerleşim biriminde yaşamlarını sürdürmektedirler.

Çalışmamız önsöz, özet, kısaltmalar ve girişin dışında dokuz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde , inceleme alanı ve tezin konusu , Abdalların tarihsel süreçleri, Türkiye Abdalları ve Mersin Abdalları tanıtılmıştır. İkinci bölümde Mersin

Abdallarının inanç yapısı başlığı altında Allah-Muhammed-Ali Üçlemesi, Miraç ve Kırklar Meclisi, Ehl-i Beyt, On İki İmam, Mürşit-Dede- Talip, On İki Hizmet, Erkân, Niyaz, Dâr- Dâr'a Durma, Hayırlı-Gülbank hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Mersin Abdallarındaki törenler; İnanç ve Pratiklere Bağlı Dinî Törenler (Görgü Cemi, Düşkünlük, Bilezer Olma(Musahip Olma), Cuma Akşamı, Dârdan İndirme Cemi), Sosyal İçerikli Dinî Törenler (Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Kutsal Aylar ve Törenler, Kurban Töreni) Bereket Törenleri (Yağmur Duası, Hidrellez, Nevruz) olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünü doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölümü kapsayan geçiş dönemleri; beşinci bölümünü halk inanışları; altıncı bölüm halk bilgisi oluşturmaktadır. Yedinci bölümde Mersin Abdallarına özgü sepetçilik, demircilik, kalaycılı ve davulculuk gibi el sanatları, sekizinci bölümde çocuk oyunları ve büyüklerin eğlencelerine yer verilmiştir. Dokuzuncu bölüm, halk edebiyatı ürünlerini ele almaktadır. Ayrıca çalışmamızın sonunda sonuç bölümüne, kaynak kişi listesine, kaynakçaya, sözlüğe, fotoğraflara ve inceleme alanının haritasına yer verilmiştir.

Mersin Abdalları ile ilgili alan araştırması sırasında gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Kapalı bir topluluk olan Abdallarla ilgili araştırmamız sırasında “katılımlı gözlem yöntemi” kullanılmış ve bir süre toplulukla birlikte yaşanmıştır. Derleme çalışmaları sırasında, Abdallara özgü tespit edilmesi gereken örf ve âdetlerle, inanç yapılarıyla ilgili önceden hazırlanmış sorular kaynak kişilere sorulmuştur.

Mersin’de Abdalların yaşadığı yerleşim birimlerinin şehir merkezlerine yakın olmasından dolayı ulaşım problemi yaşanmamıştır. Abdalların kapalı ve marjinal bir grup olmalarından dolayı derleme çalışmaları sırasında bilgi alma aşamasında birtakım zorluklar yaşanmışsa da, yerleşim birimleri sık ziyaret edilerek bu zorluklar aşılmıştır.

Anadolu kültürünün tarihsel, sosyal, kültürel ve dinsel doku ve yapı özelliklerinin farklılığını ortaya koymak açısından kendine özgülüğü ile bilinen Abdal topluluğunun araştırılmasını amaçlayan bu çalışma Mersin ili sınırları içinde yaşayan Abdal toplulukları ile sınırlandırılmıştır.

Yaşam biçimleriyle toplum tarafından öteki olarak kabul gören Abdallar, icra ettikleri meslekleri ile ön plana çıkmış, kendine özgü kültürel özelliklere sahip Alevi-Türkmen bir topluluktur.

Mersin Abdalları ile ilgili kültürel bir incelemeden oluşan bu çalışmada, “halkbilim gönül işidir” diyerek tez konusunun seçiminden itibaren araştırmanın her aşamasında yönlendiriciliği ile yanımda olan değerli hocam Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN’a çalışmamı gönüllü ve bilgisiyle desteklediği için; “Gönlün sığıdığı yere her şey sığar diyerek”, beni aralarına alan, sepet örerken sanatı, demir döverken emeği, davul çalarken eğlenmeyi, bohçalarını alıp satışı çıkarken hayata tutunmayı anlatan bütün Abdal canlara teşekkür ederim.

Döndü CAN

2010, Mersin

ÖZET

MERSİN ABDALLARI HALKBİLİMİ ARAŞTIRMASI

“Mersin Abdalları Halkbilimi Araştırması” başlıklı bu tezde Mersin sınırları içerisinde yaşayan Abdal topluluklarının yerleşim birimleri tespit edilmiş ve bu toplulukların inanç yapıları, törenleri, geçiş dönemleri, halk bilgisi, halk inanışları, el sanatları, oyun ve eğlenceleri ile halk edebiyatı ürünleri üzerinde durulmuştur.

Çalışma giriş dışında dokuz bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler oluşturulurken, yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler konularına göre sınıflandırıldıktan sonra üzerinde inceleme çalışması yapılmış ve Mersin Abdallarına özgü âdet ve inanmalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu âdet ve inanmaların eski Türk inanç sistemleriyle olan bağlantıları kurulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda ise metinlerde karşılaşılan ve inceleme alanına özgü olan sözcükleri kapsayan bir sözlük, fotoğraflar ve inceleme alanının haritası yer almaktadır.

Alevi-Türkmen bir topluluk olduklarını ifade eden Mersin Abdalları kapalı toplum olma özelliğini koruyan bir topluluktur. Bu nedenle gerek inanç sistemleri gerekse diğer kültürel yaşamlarında kendilerine özgü farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir.

Bu araştırmanın sonucunda gerek köken açısından gerekse kültürel yaşam açısından bilimsel anlamda belirsizlik yaşanan Abdallarla ilgili bazı tespitlere ulaşılmaya çalışılmış ve Mersin Abdalların kendilerine özgü araştırılmaya değer bir kültürlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mersin, Abdal, Mersin Abdalları, Alevilik-Bektaşılık, Halkbilimi, El Sanatları.

ABSTRACT

THE FOLKLORE RESEARCH OF MERSIN'S ABDALS

In this thesis entitled “Folklore Research of Mersin’s Abdals”, the settlements of Abdal communities living within the borders of Mersin have been identified, and belief structures of these communities, their ceremonies, transition periods, folk knowledge, folk beliefs, crafts, games and entertainment, and the products of folk literature have been emphasized.

Apart from the introduction part, the thesis consists of nine sections. After the information obtained from written and oral sources had been classified according to their subjects, a review was conducted on that information and Mersin’s Abdals specific customs and beliefs were tried to be introduced while the sections of the thesis were being formed. At the same time, a connection between these customs and beliefs, and the old Turkish belief system was tried to be established. At the end of the thesis, a dictionary covering the words appeared in the texts and unique to the study of field, photographs and a map of the study area are placed.

Mersin’s Abdals, who express themselves as Alevi-Turkmen community, are a community which protects the distinction of being a closed society; therefore, in their both belief systems and other cultural lives, unique differences have been observed.

As a result of this research, some determinations have been tried to reach about Abdals, who have scientific uncertainty both in terms of origin and meaning of cultural life, and it has been determined that Mersin’s Abdals have a unique culture which deserves to be searched.

KEY WORDS: Mersin, Abdal, Mersin’s Abdals, Alevism- Bektashi, Folklore, crafts.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xiv
1. Genel Kısaltmalar	xiv
2. Metin Kısaltmaları	xv
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	3
I. TEZ KONUSU VE ABDALLAR HAKKINDA BİLGİ	3
I.1. Araştırma Alanı İle İlgili Bilgiler	5
I.1.1. Coğrafi Yapı	5
I.1.2. Tarihi Yapı	6
I.1.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı	7
I.1.4. Sosyo-Kültürel Yapı	8
I.2. Abdallarla İlgili Yapılan Çalışmalar	
I.3. Abdallar Hakkında Bilgi	8
I.3.1. Türkiye Abdalları	8
I.3.1.1. Abdal Kavramı	8
I.3.1.2. Tarihsel Süreçte Abdallar	10
I.3.1.3. Türkiye’de Abdalların Yaşadığı Yerleşim Birimleri	21
I.3.1.4. Abdalların Çingenelerle Karıştırılması	29
I.3.2. Mersin Abdalları	34

I.3.2.1. Mersin Abdallarının Yaşadığı Yerleşim Birimleri	34
--	----

II. BÖLÜM 52

II. MERSİN ABDALLARININ İNANÇ YAPISI

 52

II.1. Allah-Muhammed-Ali Üçlemesi	53
---	----

II.2. Miraç ve Kırklar Meclisi	59
--------------------------------------	----

II.3. Ehl-i Beyt	64
------------------------	----

II.4. On İki İmam	65
-------------------------	----

II.5. Mürşit-Dede- Talip	71
--------------------------------	----

II.6. On İki Hizmet	75
---------------------------	----

II.7. Erkân	81
-------------------	----

II.8. Niyaz	86
-------------------	----

II.9. Dâr- Dâr'a Durma	89
------------------------------	----

II.10. Hayırlı-Gülbank	92
------------------------------	----

III. BÖLÜM 98

III. MERSİN ABDALLARINDA TÖRENLER

 98

III.1. İnanç ve Pratiklere Bağlı Dinî Törenler	98
--	----

III.1.1. Görgü Cemi	98
---------------------------	----

III.1.2. Düşkünlük	106
--------------------------	-----

III.1.3. Bilezer Olma(Musahip Olma)	121
III.1.4.Cuma Akşamı	150
III.1.5. Dârdan İndirme Cemi	153
III.2. Sosyal İçerikli Dinî Törenler	156
III.2.1. Ramazan Bayramı	156
III.2.2. Kurban Bayramı	157
III.2.3. Kutsal Aylar ve Törenler	162
III.2.4. Kurban Töreni	171
III.3. Bereket Törenleri	176
III.3.1.Yağmur Duası	176
III.3.2. Hıdrellez	178
III.3.3. Nevruz	182
IV. BÖLÜM	184
IV. GEÇİŞ DÖNEMLERİ	184
IV.1. Doğum.....	184
IV.1.1. Doğum Öncesi	185
IV.1.2. Doğum Sırası	191
IV.1.3. Doğum Sonrası	194
IV.2. Sünnet	206
IV.3. Askerlik	207
IV.4. Evlenme	209
IV.4.1.Evlendirme içimleri.....	209
IV.4.2. Evlilik Öncesi.....	210

IV.4.4.3.Düğün.....	214
IV.4.4. Düğün Sonrası	223
IV.5.Ölüm	224
IV.5.1. Ölüm Öncesi	224
IV.5.2. Ölüm Sırası	234
IV.5.3. Ölüm Sonrası.....	234
V. BÖLÜM	238
V.HALK BİLGİSİ	238
V.1.Halk Sağaltmacılığı	238
V.1.1. Halk Hekimliği	238
V.2. Halk Meteorolojisi	256
V.3. Halk Hukuku	257
V.3.1. Miras	257
V.3.2. Kan Davası.....	258
V.3.3. Boşanma	258
V.4. Halk Matematiği	259
V.5. Halk Takvimi	260
VI. BÖLÜM.....	262
VI. HALK İNANIŞLARI.....	262
VI.1. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar.....	263
VI.2.Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar.....	264
VI.3.Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar.....	264

VI.4. Nazar-Nazarlıkla İlgili İnanışlar.....	265
VI.5. Yatır ve Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar.....	268
VI.6. Rüya-Falla İlgili İnanışlar.....	272
VI.7. Büyüyle İlgili İnanışlar.....	278
VI.8. Kurban ve Adakla İlgili İnanışlar.....	280
VI.9. Bereket / Uğur ve Uğursuzlukla İlgili İnanışlar.....	280
VII. BÖLÜM.....	283
VII. HALK SANATLARI.....	283
VII.1.Hammadde Olarak İnce Saplar-Dallar ve Ağaç Şeritlerinin Kullanıldığı Sanatlar	
VII.1.1. Sepetçilik.....	284
VII.2. Hammadde Olarak Madenin Kullanıldığı Sanatları.....	285
VII.2.1. Kalaycılık.....	286
VII.2.2. Demircilik.....	289
VII.3. Hammadde Olarak Deri ve Hayvansal Artıkların Kullanıldığı Sanatlar.....	296
VII.3.1. Davul Yapımı.....	296
VIII. BÖLÜM.....	300
VIII.OYUN, EĞLENCE VE SPOR.....	300
VIII.1. Çocuk Oyunları.....	300
VIII 8.2. Büyüklerin Oyunları ve Eğlenceleri.....	300

IX.BÖLÜM	310
IX HALK EDEBİYATI.....	310
IX.1. Anonim Halk Edebiyatı	310
IX.1.1. Manzum Ürünler.....	310
IX.1.1.1. Türkü.....	310
IX.1.1.2. Mani.....	339
IX.1.1.3. Ninni.....	349
IX.1.1.4. Ağıt.....	353
IX.1.2. Manzum – Mensur Ürünler.....	358
IX.1.2.1. Bilmece.....	358
IX.1.2.2. Atasözü.....	364
IX.1.2.3. Deyim.....	371
IX.1.2.4. Alkış – Kargış.....	376
IX.1.2.5. Tekerlemeler.....	382
IX.1.3. Mensur Ürünler.....	388
IX.1.3.1. Masal.....	388
IX.1.3.2. Fıkra.....	420
IX.1.3.3. Efsane.....	424
IX.1.3.4. Halk Hikayesi.....	431
IX.2. Dinî Tasavvufî Halk Edebiyatı Ürünleri.....	452
IX.2.1. Nefesler.....	452
IX.2.2. Dövaz-ı İmamlar.....	462

SONUÇ.....	538
KAYNAKÇA	546
SÖZLÜK	554
EKLER	
EK:1 FOTOĞRAFLAR	
EK:2 İNCELEME ALANININ HARİTASI	
EK:3 ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

1. Genel Kısaltmalar

AB: Ana Britannica

BL: Büyük Larousse

C: Cilt

GMK Bulvarı: Gazi Mustafa Kemal Bulvarı

HAGEM: Halkbilim Araştırma ve Geliştirme Merkezi

İA: İslam Ansiklopedisi

K: Kaynak Kişi

KB: Kültür Bakanlığı

km: Kilometre

km²: Kilometre kare

m: metre

s: Sayfa Numarası

S: Sayı

TDK: Türk Dil Kurumu

TS: Türkçe Sözlük

vb: Ve Benzeri

YA: Yurt Ansiklopedisi

YÖK: Yükseköğretim Kurumu

2. Metin Kısaltmaları

MAA: Mersin Abdalları Alkış

MAAĞ: Mersin Abdalları Ağıt

MAAT: Mersin Abdalları Atasözü

MAB: Mersin Abdalları Bilmece

MAD: Mersin Abdalları Deyim

MAD: Mersin Abdalları Düvaz-ı İmam

MAE: Mersin Abdalları Efsane

MAF: Mersin Abdalları Fıkra

MAH: Mersin Abdalları Hikaye

MAK: Mersin Abdalları Kargış

MAM: Mersin Abdalları Mani

MAMS: Mersin Abdalları Masal

MAN: Mersin Abdalları Ninni

MAT: Mersin Abdalları Türkü

MATE: Mersin Abdalları Tekerleme

NANE: Mersin Abdalları Nefes

GİRİŞ

Anadolu kültürü birçok topluluğun çeşitliliği ile zenginleşmiş bir kültürdür. Kendine özgü bir yaşayış biçimiyle Anadolu kültür yapısına katkı sağlayan Abdallar, gerek inanç yapıları gerekse sahip oldukları kültürel değerler açısından araştırılmaya değer bir topluluktur.

Tezimizin konusunu “Mersin Abdalları Halkbilimi Araştırması” oluşturmaktadır. Çalışmamızda öncelikle Mersin il sınırları içerisinde yaşayan Abdal topluluklarının yaşadığı yerleşim birimleri tespit edilmiş ve bu topluluğun inanç yapısı, dini törenleri, geçiş dönemleri, halk inanışları, halk bilgisi, oyun ve eğlence biçimleri, halk edebiyatı ürünleri ele alınıp incelenerek Mersin Abdallarına ait inanç ve pratikler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kendilerine özgü bir yaşayış biçimleri olan ve Türkiye'nin belirli yerlerinde hayatlarını sürdüren Abdal toplulukları hakkında bugüne kadar akademik anlamda ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmalar bu topluluğun araştırılmaya değer kültürel bir yapıya sahip olduklarını belirtmekten ve Abdalların yaşadığı bazı yerleşim birimlerini tespit etmekten öteye gitmemiştir.

Yaşayış biçimleri açısından farklı olan Abdallar, yakın zamana kadar diğer topluluklar tarafından dışlanmış ve bu nedenle Abdal olduklarını bile dile getirmekten çekinmişlerdir. Aslında yaptıkları işlerle buldukları çevrenin sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamında etkili olan Abdallar, dışlanmış olmanın etkisiyle bugüne kadar yanlış tanınmışlardır. Mersin'de yaşayan Abdal topluluklarının içlerine girildiğinde özgün bir kültürlerinin olduğu görülmektedir. Yaşam tarzının ve inanışlarının yanı sıra günümüzde kaybolmakta olan halk sanatlarını (kalaycılık, bıçakçılık vb.) da yaşatan bir topluluk olarak Abdallar halkbilim çalışmaları açısından oldukça büyük önem taşımaktadır. Halk kültürü

açısından zengin olduğu tespit edilen Mersin Abdallarının halkbilimi öğelerinin derlenerek ortaya konulması halkbilim alanındaki bir eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

“Mersin Abdalları Halkbilimi Çalışması” adlı tez çalışmasının inceleme alanı, Mersin merkez ve Mersin’e bağlı bütün ilçelerle sınırlandırılmıştır. Çalışmamızın kapsamını Mersin’de yaşayan Abdal topluluklarının halkbilimi açısından incelenmesi oluşturmaktadır.

Bu çalışmamızda, halk kültürü ile ilgili çalışmalarda kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerinin yanı sıra gözlem, görüşme, kılavuz ve kaynak kişilerden bilgi toplama yöntemleri kullanılmıştır.

İnceleme alanındaki söz konusu yerleşim birimlerinde yapılan derleme çalışmalarında yaygın olarak gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılmış olup, gözlem türlerinden katılımlı gözlem yöntemi tercih edilmiş, bu yolla araştırma yapılan topluluğun içinde bir süre yaşanarak, olaylara topluluk mensuplarıyla beraber katılarak ayrıntılı bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşme yöntemiyle de araştırma alanındaki kaynak kişilere, araştırma konusuyla ilgili olarak sorular sorulmuştur. Kılavuz kişiler aracılığıyla bilgilerin alınacağı kaynak kişilere ulaşılmış, görüşme yapılacak olan kişilerin belirli özellikleri taşımasına dikkat edilerek en doğru bilgiye ulaşılmak istenmiştir.

Derlemeler sırasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi ve kamera gibi teknik malzemelerden de yararlanarak konuşma ve görüntüleri en doğru şekilde kaydetmeye özen gösterilmiş, ayrıca imkânlarımızın elverdiği ölçülerde Mersin yöresinde yaşayan Abdal topluluklarıyla birlikte yaşanarak, bu toplulukla ilgili daha sağlıklı derlemelerde bulunulmaya çalışılmıştır.

İnceleme alanından derlenen halk kültürü ürünleri, belirli bir sistem dahilinde yazıya aktarılarak, yazılı kaynaklardaki bilgilerden de yararlanılarak değerlendirilmiştir.

Dokuz bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünü inceleme alanı ve çalışma ile ilgili genel bilgiler; ikinci bölümünü Mersin Abdallarının inanç yapısı, üçüncü bölümünü, Mersin Abdallarındaki törenler, dördüncü bölümünü doğum, sünnet, askerlik, evlenme, ölüm olayları olmak üzere geçiş dönemleri; beşinci bölümünü halk bilgisi, altıncı bölümünü halk inanışları, yedinci bölümünü halk sanatları, sekizinci bölümünü oyun, eğlence ve spor, dokuzuncu bölümünü de halk edebiyatı ürünleri oluşturmaktadır.

“Mersin Abdalları Halkbilim Araştırması” adlı bu çalışmayla inceleme alanında yaşayan Abdal topluluklarının kültürel birikimleri kayıt altına alınarak, gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Ayrıca bugüne kadar Abdallarla ilgili halkbilimi açısından ayrıntılı bir çalışma yapılmadığı için bu çalışmanın yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması en büyük dileğimizdir.

I. BÖLÜM

TEZ KONUSU VE ABDALLARLA İLGİLİ BİLGİLER

I.1. Araştırma Alanı İle İlgili Bilgiler

I.1 1. Coğrafi Yapı

Mersin ili, Akdeniz bölgesinin Çukurova bölümünün batısında yer alır. 15.853 km² yüzölçümüyle Türkiye topraklarının yüzde 2'sini kaplayan il, doğudan Adana'nın Karataş, merkez, Karaisalı ve Pozantı; kuzeydoğudan Niğde'nin Ulukışla; kuzey ve kuzeybatıdan Konya'nın Ereğli, Karaman ve Ermenek; batıdan Antalya'nın Gazipaşa ilçeleriyle çevrelenmiş durumdadır. Güneyden Akdeniz ile kuşatılmış bulunan il, kuzeyden Batı ve Orta Toros Dağlarının yüksek plato ve zirveleriyle Adana'nın iç kesimlerinden ayrılmaktadır (Yurt Ansiklopedisi,1983:3625).

%94.3'ü tarıma elverişli olan il topraklarının, yeryüzü şekillerine göre dağılımında en büyük pay %59.4 ile dağlarıdır. Mersin'nin batı ve kuzey bölümünde Batı ve Orta Toroslar, güneybatısında Taşeli Platosu yer alır. Göksu Vadisinin doğusundan başlayan Orta Torosların kuzeydoğuya uzanan kolu olan Bolkar Dağları, Mersin ilini İç Anadolu'dan ayırmakta; ayrıca Konya ve Niğde illeriyle sınırını oluşturmaktadır (Ana Britanica, 1988:459).

Mersin ilinde genel olarak Akdeniz iklimi hakim olmakla birlikte, coğrafi yapıya göre iklim farklılık gösterebilmektedir. Kıyı kesimlerde Akdeniz ikliminin, iç kesimlerde ise karasal iklimin etkisi görülür. Buna göre, ilin kıyı kesimleri yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı; yüksek kesimleri ise yazları serin ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır.

Mersin ilinin bitki örtüsünü çalılar, orman ağaçları ve çayırlar oluşturur. Yaz-kış yeşil kalan sert, kalın, parlak yapraklı; boyları 2 metreyi geçmeyen maki türü bitkiler, ildeki dağların 700-800 metre yüksekliklerinde görülür. En çok rastlanılan maki türleri, kocayemiş, defne, taflan, keçiboynuzu, zakkum, pırnal meşesi, mersin, böğürtlen ve mazi meşesidir (Yurt Ansiklopedisi, 1983:3626).

I.1.2. Tarihî Yapı

Mersin, Akdeniz Bölgesi'nde kıyıları ve verimli ovalarıyla Neolitik Dönem'den bu yana sürekli yerleşim bölgesi olmuştur. Ancak bölgenin bilinen en eski adı, Hititler döneminden kalma Kizuvatna'dır. Luvilerle Hurrilerin oluşturduğu Kuzivatna, Hititlerde çağdaş, bağımsız bir krallıktı. Geç Hitit prenslikleri döneminde ise, buraya Kue (Que) bölgesi denilmekteydi. Antik çağda Kilikya adını alan bölgeye, sonraları dağlık ve aşılması güç engebelerle dolu olması nedeniyle Taşlık Kilikya da denilmiştir.

Mersin 19. yy'ın sonlarından Cumhuriyet dönemine değin Adana vilayetine bağlı, merkezi Silifke'de olan bir sancak durumunda varlığını sürdürmüştü; 1924'te il olmuştur. 1933'te Mersin iliyle birleştirilerek il merkezi Silifke'den Mersin'e taşınmıştır.

Yörenin eski adı olan "İçel" isminin , Anadolu Selçuklularınca verildiği ve "Torosların ötesindeki iç ülke, iç diyar" anlamına gelen iç-il, iç-eli sözcüklerinden kaynaklandığı sanılmaktadır.

2002 yılına kadar İçel adıyla anılan il, bu tarihten itibaren merkez ilçe Mersin'in adını almıştır. İl merkezi Mersin'in adı ise burada konaklayan Mersinoğlu Türkmen Aşireti'nden kaynaklanmaktadır. 17. yy'ın ikinci yarısında bu yöreden geçen Evliya Çelebi de Mersinoğlu Köyü'nden söz etmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1983:3626).

I.1.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı

Türkiye'nin en gelişmiş yörelerinden Çukurova bölgesinde yer alan Mersin, özellikle 1970'lerde çok hızlı bir biçimde gelişen ve çeşitli iktisadi göstergeler açısından ilk sıralarda yer alan illerdendir. Mersin, ekonomik açıdan bütün iş alanlarında hızlı ve dengeli bir şekilde gelişmiştir. İlin verimli topraklarında, pamuk ve turunçgil üretimine dayalı etkin bir tarım faaliyeti vardır.

Tarımın il ekonomisindeki payı, sanayi, ticaret vb. tarım dışı sektörlerin gelişmesi karşısında gerilemesine rağmen, tarım hâlâ ilin en temel ekonomik faaliyetlerinden biridir. Mersin'de sanayinin gelişmesi 1960'lardan sonra gerçekleşmiştir. 1962 yılında Ataş Rafinerisi'nin açılmasından sonra ilde, başta kimya ve taşa-toprağa dayalı sanayiler olmak üzere imalat sektörün hemen hemen bütün dallarında önemli bir gelişme görülmüştür (Yurt Ansiklopedisi, 1983:3626).

I.1.4. Sosyo-Kültürel Yapı

Mersin ilinde, 1950'lerden başlayarak toplumsal yapı hızla değişmiştir. Yörede, değişik kültürlere sahip toplulukların kendilerine özgü yaşam biçimleri ile bunların örf, âdet ve inanç yapılarındaki farklılıkları uğraş alanlarına da yansımış; bundan dolayı da ilde çok boyutlu bir yapı oluşmuştur.

Kentleşmenin başladığı yıllarda Mersin'de yerli halk, göçebe hayatı sürdürenler, Mısır'dan gelip fellah diye adlandırılanlar, Beyrut kökenli Hristiyan Araplar, Lazkiye Arapları, Girit göçmenleri olmak üzere farklı kültürlere sahip birçok topluluk yaşamaktadır. Kendi içlerinde kapalı bir toplum olma özelliği gösteren bu gruplar, 1950 sonrasında büyük ölçüde dışa açılmışlardır (Yurt Ansiklopedisi, 1983:3626).

I.2. Abdallarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Abdallarla ilgili yapılan çalışmalardan en ayrıntılı olanı şüphesiz Fuat Köprülü'nün Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi "Abdal" maddesi altında verdiği bilgilerdir. Köprülü bu çalışmasında Abdal sözcüğünün kullanımı, tasavvufi boyutu üzerinde durmuş. Köken itibariyle Çingenelerle karıştırılan Abdalların Alevi-Türkmen topluluğu olduğunu bazı verilere dayandırarak açıklamıştır.

Dr. Şahin Gürsoy, Abdallarla ilgili doktora çalışmasını, Türkiye Abdalları Kırşehir Örneğinde Sosyo-Kültürel Yapı Çözümlemesi adlı bir kitap olarak yayınlamıştır. Bu çalışma Kırşehir'de yaşayan Abdallar hakkında sosyolojik boyutta yapılmış bir çalışmadır. Abdalların kültürel özelliklerine dair ayrıntılı bir bilgi yer almamaktadır (Gürsoy, 2006).

Yine Adnan Yılmaz, 2008 yılında "Kırşehir Örneklemeyle Anadolu Abdalları" adlı bir kitap yayınlamıştır. Bu kitapta Kırşehir'de yaşayan Abdallarla ilgili bilgiler verilmekle birlikte Anadolu'daki Abdal kültürüne de zaman zaman değinilmiştir (Yılmaz, 2008).

Ali Rıza Yalman (Yalgın) 'ın Cenupta Türkmen Oymakları adlı kitabının birinci cildinde Abdalların geleneklerinden birkaç örnekle Abdalların sınıflandırılması verilmiştir (Yalman,1993:19).

Yusuf Ziya Yörükân'ın, Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar adlı kitabında Abdallardan ve onların aralarında yaşamakta olan örf ve adetlerden söz edilmektedir (Yörükân,1998:401-409).

O. Nuri Poyrazoğlu'nun Folklor ve Edebiyat dergisinde yayımlanan "Çukurova Abdalları' Üzerine" adlı yazısında Abdalların kökeni ile ilgili herhangi bir

bilgiye ulaşamadığından söz edilmekte ve birkaç Abdal fıkrası örneği verilmektedir (Poyrazoğlu,1995:75-79).

C. Cahit Güzelbey; Folklor dergisinde yayınlanan “Abdallar” yazısında, Abdallarla ilgili genel bilgilere yer vermiştir (Güzelbey,1972:21-25).

Mevlüt Özhan’ın Folklor Edebiyat dergisinde yayımlanan “Abdal Fıkraları” adlı yazısında çeşitli yörelerdeki Abdallardan derlenen fıkra örnekleri verilmiştir (Özhan,1988: 291-297).

Erman Artun, Çukurova Halk kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal fıkraları başlıklı yazısında Abdallar ilgili genel bir bilgi verdikten sonra Abdal fıkraları örnekleri üzerinde fıkralardaki Abdal tipini anlatmıştır (http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_cukurova_fikra).

Ali Aksüt’ün “Abdallarla İlgili Notlar” başlıklı yazısında Alevi bir grup olan Abdalların tespit edilebilen yerleşim yerleri hakkında bilgiler verilmiştir (Aksüt, 2002:11-20).

Ejder Okumuş, “Türkiyede Marjinal Bir Grup Olarak Abdallar” başlıklı yazısında Abdalların diğer topluluklar tarafından marjinal bir grup olarak görülmelerinin nedenlerini sorgulamıştır (Okumuş, 2005:489-512).

M. Sakir Ülkütaşır; Türk Kültürü Dergisinde yayınlanan “Abdallar” başlıklı yazısında Abdal topluluğu ile ilgili genel bilgilere yer vermiştir (Ülkütaşır,1968).

I.3 Abdallar Hakkında Bilgi

I.3.1. Türkiye Abdalları

I.3.1.1. Abdal Kavramı

Abdal sözcüğü ile ilgili kaynaklara bakıldığında sözcüğün iki farklı anlamda karşımıza çıktığı görülmektedir. Bunlardan birincisi tasavvufi anlamda “gezgin dervişler”e verilen ad; diğeri ise Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde sepetçilik, kalaycılık, kalburculuk, sünnetçilik, müzisyenlik gibi mesleklerle uğraşan, bugün köken itibari ile tam olarak araştırılmamış olmakla birlikte Alevi-Türkmen olduğuna inanılan topluluğa verilen addır.

Abdal kimliği ve kültürünün kökenleri konusundaki tartışmalar ve araştırmacılar arasındaki görüş ayrılıkları, bugün dahi varlığını korumaktadır. Abdal adının taşıdığı anlamlar, Abdalların yaşadıkları coğrafyalarda kurdukları sosyal ilişkiler ya da dini bağlam içerisinde yer alan adlandırmaları tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Abdal adının farklı grupları tanımlamak üzere kullanılabilme ihtimali kadar, Anadolu’da yaşayan Abdal gruplarının kendilerini nasıl ifade ettikleri ve adlandırdıkları yeni çalışmaları gerekli kılacak niteliktedir. Literatürde Abdallık, Melamilikten türeyen bir tarikat, Bektaşiliğin beşinci derecesi ya da göçebe Türk dervişlerini karşılamak üzere kullanılmış bir kavram olarak yer alabilmektedir (Hançerlioğlu, 2000:7) .

Abdal sözcüğü Türkçe sözlükte “ 1. Safeviler devrinde İran’da yaşayan Türk oymaklarından biri. 2. Anadolu’da yaşayan birtakım oymaklara verilen ad: Geygel Abdalları. 3. Eskiden bazı gezgin dervişlere verilen ad. 4. Dilenci kılıklı üstü başı perişan kimse” (TS, 1998:3) şeklinde açıklanmaktadır.

Abdal sözcüğü, tasavvuf terimi olarak IX. yüzyıldan bu yana kullanılan bir sözcüktür. Bu terim daha sonraları, bütün tasavvuf zümreleri arasında farklı anlamlarla

açıklanmış olmakla birlikte, ortak nokta Ricâl al-Gayb¹ nazariyesiyle alakalıdır (Köprülü, 1935: 28).

Abdal sözcüğü, XII. ve XIV. yüzyıllarda İran’da yazılmış, edebî ve tarihi metinlerde genel olarak “derviş” anlamında kullanılmıştır. XV. yüzyıl metinlerinde ise artık bu sözcük “mezcup, divane” anlamında da kullanılmaya başlanmıştır. XVI. yüzyıl metinlerinde Abdal sözcüğüyle, “Kalenderilere benzeyen serseri dervişlerin” kastedildiği görülür. Abdal sözcüğü İran’da XVII. ve XVIII. yüzyıllarda daha ziyade “serseri ve dilenci derviş” anlamında kullanılır (Köprülü, 1935:28).

Abdal sözcüğünün İran sahası dışında Anadolu’da da yaygın olarak kullanıldığına dair bilgilere bütün tarihî ve edebi kaynaklarda rastlanır: XIV. yüzyılda Anadolu’nun muhtelif yerlerinde Abdal lakabını taşıyan tanınmış Türk dervişleri görüldüğü gibi, XV. yüzyılda Rum Abdalları ismini taşıyan bir dervişler zümresinin varlığını da tarihi belgeler anlatmaktadır. XVI. hatta XVII. yüzyılda yaygın olarak kullanılan bu isim, XVIII. yüzyıldan sonra önemini kaybetmiştir (Köprülü, 1935:28).

Abdal, “yardımcı, yedek” anlamına gelen, Arapça “bedel” sözcüğünün çoğuludur. Rica’ü’l- Gayb tarafından bilinmeyen azizlerin sufi hiyerarşisinde bir mertebedir ve her biri özel bir bölgeye atanan on derecesi olan bir yapıya sahiptir. Bu sınıflardan herhangi birinde meydana gelecek bir eksiklik, bir alt sınıf üyeleri tarafından hemen doldurulmakta olup görevleri ise ihtiyaç olunan yağmuru yağdırmak, düşmanlara karşı zafer kazanmaya yardımcı olmak, felaketleri yok etmektir. Tasavvuf, XIII. yüzyıl Anadolusunda göçebe ve yarı göçebe çevrelerde kuvvetli temsilciler bulur. Bozkırlarda, göçebe ve yarı göçebe bir hayat süren Türkmenlerle birlikte bulunan ve eski kam-ozanlara benzeyen babaların, fakihlere nazaran daha basit ve sade İslâm anlayışı, Anadolu şartlarına

¹ Mübarek kimseler.

uygun halk tasavvufunu oluşturur. Türkmen babalarının telkin ettikleri Müslümanlık, Arapların dil ve kültür karmaşasından uzak, sade ve efsanelere yatkın sufilik biçiminde görülür; bu yönüyle de heterodoks bir nitelik içerir. Bu bir çeşit halk İslâmıdır. Henüz kısmî olarak İslâmlaşmış olan Türkmen boyları eski şaman inançlarını ve atalarıyla ilgili birtakım kültleri koruyorlardı. Göçebe kültürden gelmiş, Türkçe konuşan halk Abdal, “baba” veya “dede” ünvanlarını taşıyan bu kişileri heyecanla dinliyor ve söylediklerini uyguluyordu. Halk, bu kişilere sufi ekolünün vatanı olan Horasan bölgesine nispetle “Horasan Erenleri” ünvanını vermiştir (Ayata, 2008:11).

Bu heterodoks derviş zümreleri Kalenderiler, Yeseviler, Haydariler ve Vefailer isimleriyle anılmışlardır. Bunlardan köylü ve göçebe halk arasında ilgiyle karşılanan Kalenderilerin, çağın tarihî kaynaklarında “taife-i ibahiye, taife-i zenadika, cevalika, kalenderan ve taife-i Abdalan” gibi isimlerle anıldıkları görülür. Kalenderilerin en çok kullandıkları unvan, Abdal unvanıdır; ki şüphesiz bu unvan, Mevlana tarafından da kullanılan kavramın tasavvuftaki ilk anlamıyla ilgilidir. Aşıkpaşazade’nin de erken Osmanlı döneminde dinî mistik bir hareket olan Babailiği “Abdalan-ı Rum” olarak isimlendirdiğini belirtmiştir (Ocak, 1996:67)

Abdal kelimesinin XII ve XIV. yüzyıllarda İran’da yazılmış edebiyat tarihi metinlerinde “derviş” anlamında; XV.yüzyıl metinlerinde ise “meczub, divane” anlamında; XVI. yüzyıl metinlerinde ise “Kalenderlere benzeyen serseri dervişler” anlamında; XVII. ve XVIII. yüzyıllarda ise İran’da “serseri ve dilenci derviş” anlamında kullanıldığı görülmektedir (İ.A, 1988:61).

Tasavvufî anlamda, gezgin dervişler ile elekçilik, sepetçilik, demircilik vb. meslekleri icra eden Abdal toplulukları arasında bir bağın olup olmadığı konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

I.3.1.2. Tarihsel Süreçte Abdallar

Abdal sözcüğü, tarihte ilk kez, IV. yüzyılda Akhunlar için kullanılmıştır. Bu topluluk, Hint kaynaklarında “Akhun, Huna, Eftalid, Abdal”; Çin kaynaklarında “Yetha”; Bizans kaynaklarında “Eptalit, Abdal, Neftalit”; Ermeni kaynaklarında “Hepital”; Sanskritçe kaynaklarda “Huna”; Sasanilerle sıkı teması olan İslâm kaynaklarında ise “Heyâtıla, Hebâtıla” olarak geçer. Süryani kaynaklarında “Eftalit” ve “Abdal” olarak karşımıza çıkar. Zeki Velidi Togan ise “Usunlar doğusunda , Doğu Tiyenşanda Abdal yahut Heptal-Eftalit denilen bir kavim yaşamıştır ki, Karluk ve Kencine Türklerinin ecdadı sayılıyorlar.” demektedir (Ayata, 2008:6).

Abdalların tarihsel kökenleri hakkında bugüne kadar ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. En ayrıntılı çalışma Fuat Köprülü'nün 1935 yılında Edebiyat Ansiklopedisinde “Abdal” başlığı altında yayımlamış olduğu makalesidir. Köprülü, bu makalesinde Abdalların Alevi-Türkmen bir topluluk olduklarını belirtir.

Fuat Köprülü, araştırmasında Abdal ismine, VI. yüzyılın sonlarında Batı Afganistan'da Kandahar civarında yaşayan bir kabile olarak “Abdal” veya “Abdâli” şeklinde rastlanıldığını ifade eder. Bu topluluğun, bu ismi eski dedeleri olan “Abdal” veya “Avdal” dan almış olabileceklerini belirten Köprülü, Afgan Abdalileri ile, bir zamanlar yine buralarda hüküm sürmüş olan Eftalit -veya Eptalit, Evtalit, Abdela- adlı Türkler arasında bir ilişki olması ihtimalini ileri sürmüştür. Bütün bu bilgilerden yola çıkarak Köprülü, Afgan Abdalları, Durranîler -tıpkı Afgan Galzaileri yani Kalaçlar gibi- Eftalit devletini kurmuş olan Türklerin soyundandır, demektedir (Köprülü, 1935:46).

Köprülü, bu tezini kanıtlarken Peştü dilinde bulunan Türkçe kelimelerden hareket eder ve buradaki Türk imparatorluğu yıkıldıktan sonra egemen unsur olan Abdal kabilesine mensup oymaklardan bir kısmının Afganistan'ın dağlık bölgelerine çekilerek

Afgan kabileler arasında ana dillerini yavaş yavaş kaybettiklerini belirtir. Afganlaşmış Gılzai Türklerinin Halaçlardan olduğunu söyleyen Köprülü, Gılzailerin etnik menşini nasıl Eftalitlerin bakiyesi olan Kalaçlara bağlamak mümkün oluyorsa, Abdalilerin kökenini de bu suretle yine aynı köke bağlamak olasıdır, demektedir (Köprülü,1935:46).

Sasanilerin müttefiki olan, Göktürkler tarafından dağıtılan, Afganistan’da asimile olan Abdaliler ile İran, Türkistan ve Anadolu’da rastlanan konar-göçer veya yerleşik Abdalların, bu dağıtılmış Eftalitlerin (veya Akhun devletinin) kalıntıları olması yüksek bir olasılıktır. Bunlar genellikle göçebe oldukları için, başka kökten gelen ve tesadüfen aynı adı taşıyan serseri dervişlerle hatta Çingenelerle karıştırılmışlardır. Konar-göçer Türklere özgü şaman geleneklerini devam ettiren Abdalların, İslâmlaştıktan sonra Arap ve Fars kaynaklı Kalenderiye Abdallarının örf ve âdetlerini benimsemiş veya aksine Kalenderilerin Türk kökenli Abdalların yasayışlarından bazı unsurlar almış olmaları mümkündür. Kuzey Sibiry’a da Yakut Türklerinde erkek şamanlara Abidal denilmesi bu bakımdan dikkat çekicidir (İslam Ansiklopedisi,1988:62)

F. Grenard, Doğu Türkistan’da yaşayan, Türklerden pek farklı olmayan yöre Türklerinin kendilerine “Abdal” dediklerini belirtmekte, kendilerini “Heynu” şeklinde ifade eden bir topluluktan bahsetmektedir. Türkistan’ın Paynap Köyü’ndeki Abdallardan bahseden P. Pelliot, kendilerini Heynu diye isimlendiren, Abdal kelimesiyle daha ziyade dilenci dervişleri kasteden bir topluluktan söz eder. Bunlardan başka olaya filolojik açıdan bakan Le Coq, Doğu Türkistan Abdallarıyla Adana Abdalları arasında bazı ortak kelimelerin mevcut olmasından ve hepsinin de “Abdal” ismini taşımasından bunların kendi aralarında hususî diller muhafaza etmelerinden bahsetmektedir (Ayata, 2008:6-7).

XVII. asırda Hasan Abdal kültürünün ortaya çıktığı Pesaver’den başlayarak Afganistan, İran ve hatta XVIII. yüzyılda Anadolu, Balkan sahalarına kadar yayılan

Hasan Abdallu veya Abdallular Çingene olarak da görülmüşlerdir. Köprülü, tip bakımından yerli Türklerden farksız olan Doğu Türkistan Abdalları ve Hasan Abdallarının aynı zamanlarda Pesaver'den ayrılarak değişik Çingene gruplarından bazı kelimeler almış dilenci-derviş zümrelerinin bakiyeleri olabilir, demektedir. Hazar ötesinde Türkmen kabileleri arasında Abdal isimli bir kabileden bahseden Nebelson'un 1852 yılında yayınlanan eserinde verdiği bilgiden hareketle Türkmenler arasındaki bir rivayete göre, Türkmenlerin ayrıldığı on iki boydan altısının Kay'ın oğlu ve selefi Hasan (Esen)'den geldiğini belirtilerek bunlardan birincisinin Abdal boyu olduğundan, damgalarının ise Ay olduğundan bahsedilmektedir. Bu kabile, dört şubeye ayrılmaktadır: 1- Deli, 2- Kurban, 3- Uğur veya Oğrı, 4- Mengli-Hoca. 1849 istatistiğine göre bu dört şubenin nüfusu 1065 kişi olup seksen çadır daima Astrahan şehri civarında yaşar, diğerleri ise sabit bir yere sahip olmadıklarından Kundrav Tatarları yanında yaşarlardı (Ayata, 2008:7-8).

Galkin ve Nebelson'a izafeten Köprülü, 1869'da yayınladığı eserinde Türkmenler arasındaki bu Abdal boyu hakkında; Esen ilinin büyük cediti Esen'in iki asıl oğlu üç de evlatlığı vardı, bu evlatlıklardan biri Abdal'dır ki, Abdal boyu bundan gelmiştir ve dört şubeye ayrılmıştır, demektedir. Galkin'in saydığı şubeler Nebelson'ununkilerin aynısı olup, bunlardan da daha küçük şubelere ayrılmıştır. Yine Esen iline mensup olan İğdırların Kuldaglı şubesinin Sari boyunun Bektemir kolunun dört oymağından biri de Abdallu ismini taşımaktadır. Abdal boyunun mühim bir kısmı güney havalisinde bir kısmı da Aleksandr istihkamlarının 6-7 km. civarında konar-göçer hayatı sürmektedirler. Melginof, Türkmenlerin büyük bir kabilesi olan Yomutlar içinde yüz yirmi çadırılık bir "Abdal İçmek" oymağından bahseder. Schefer tarafından da bu Abdallardan bahsedilmektedir. Hive Türkmenlerinden bahseden Vanbery, Çavuldur Türkmenlerinin ayrıldığı altı aşiretin

birincisini alarak Abdalları göstermektedir. Aristov ise eserinde yukarıda bahsedilen eserlerden yararlanarak aynı bilgileri vermiştir (Ayata, 2008:10).

M. Şakir Ülkütaşır, Anadolu'da eskiden beri yerleşmiş Abdal oymaklarının varlığından söz eder ve bugünkü Abdalların haklı olarak, kendilerinin Türk ırkından ve İslâm inancından olduklarını ifade ettiklerini belirtir. Bu ifadelerine ilave olarak da ulu ve aziz saydıkları Karayağmur'un reisliği altındaki Horasan Erleri (Güney ve Doğu Abdalları ise, Oğuzlardan) Beydilli boyu ile beraber Anadolu'ya geldiklerini ısrarla söylerler. Abdalların soy itibariyle Türkmen olduklarını ve bugünkü Anadolu Abdallarını Tahtacılar, Çepniler, daha doğrusu bütün Anadolu Kızılbaşları gibi Babaî Türkmenlerinin bakiyeleri olarak görür (Ülkütaşır,1968:249).

Faruk Sümer, Hazar-Ötesi Türkmenlerinden Çavuldur kolunu oluşturan obaları sayarken aralarında Abdalların olduğunu da belirtir (Sümer, 1999: 322) .

Ali Rıza Yalın (Yalman), Gaziantep/Kilis'i gezerken burada yaşayan Abdallarla ilgili bilgiler de edinir. Ali Rıza Bey, Topal Abdal adlı kişiden edindiği bilgiler doğrultusunda Abdallarla ilgili şöyle bir sınıflama yapar:

1. Fakçılar: Aşirete av avlayan abdallardır.
2. Tencili Abdalı: Cambazlık, kuyumculuk, üfürükçülük, yapan ve böyle geçinen Abdallardır.
3. Beydili Abdalları: Türkmenlere yamak ve yardımcı olan Abdallardır.
4. Gurbet ve Cesis Abdalı: Sepetçi Abdallardır.
5. Kara Duman Abdalları: Mısırlı İbrahim Paşa'nın iskân beyine Mısır'dan gönderdiği musiki ve raks heyetinin kalıntılarıdır (Yalman, 1993:19).

Abdallar, Türkiye'nin dışında Afganistan, Çin, Azerbaycan, Türkmenistan gibi ülkelerde de yaşamaktadırlar. Yapılan çalışmalar, bu yerlerde yaşayan Abdal

topluluklarının bazı özelliklerinin Türkiye'deki Abdallarla benzer olduğunu göstermektedir. Bu Abdallar hakkında A. D. Gülççek'in verdiği bilgilere göre "ilk düzenli çalışmayı yapanlar, F. Grenard (Le Turkestan et le Tibet, Leroux 1898), P. Pelliot (Les Âbdâl de Painâp, in: Journal asiatique, Xe Série, t. IX, 1907,) ve Albert v. Le Coq (Die Abdal, in: Baessler-Archiv, Band II, Leipzig/Berlin 1912) gibi batılı araştırmacılar ve şarkiyatçılardır. F. Grenard, 1893'te yaptığı Orta Asya seyahatinde, Çin Türkistan'ın Keriya (Kéria) bölgesinde 50 Abdal ailesiyle karşılaşır. 7 veya 8 Abdal ailesiyle de Qarqan (Tchertchen)'da buluşur ve bunlar hakkında geniş bilgiler verir. Grenard'a göre, komşuları Türkler'den tip olarak pek farkı olmayan, ama kendilerine özgü, daha çok Farsça temeline dayanan bir dil konuşan, buradaki halk grubuna 'Abdal' adı verildiği görülür. Bu topluluk ise, kendilerini 'Heynou' (Äynu) diye adlandırırlar. Ellerinde doğru dürüst arazi veya toprak bulunmayan bu insanlar, meslekî olarak, daha çok hasır işleriyle uğraşırlar. İnanç yönünden, Müslüman olduklarını söyledikleri hâlde, diğer Müslümanlarla fazla ilişkileri yoktur; birbirlerine kız alıp vermezler. Grenard, buradaki Abdallar'la ilgili yaptığı ilk tespit, bunların köken olarak, bir çeşit yerleşik Luli-Çingeneleri olabileceğini varsayar. Fakat, bunların gelenek, görenek ve yaşam tarzları bakımından birbirinden çok farklı gruplar olduğunu görünce, daha sonra, yaptığı bir tespit, bu Abdalların isteyerek Şii-Müslüman olan İran kökenli bir grup olduğu sonucuna varır. Bu topluluk, ortodoks Sünni iktidarların baskılarından dolayı, tasavvufa dayanan inançlarını gizlemek zorunda kalmışlardır. Kendilerinin anlattığına göre, ataları, Irak/Kufe kentinden, Hz. Ali'nin torunlarından İmam Mehmed Gazâli'nin maiyetindeki bir ordu ile Doğu Türkistan'a gelmiş; orada kâfirlerle savaşırken, bir kısmı şehit düşmüş; kalanlar da Kâşgar yöresine yerleşmişlerdir. Fransız sinolog (Çinbilimcisi) Paul Pelliot ise, 1906'larda Orta Asya'da yaptığı araştırma gezisinde, 'Les Abdals de Painap' adlı yapıtında, Çin Türkistanı'nda

Painap köyünde yaşayan Abdallar'dan söz eder. Kaşgar bölgesindeki Türklerin anlattıklarına göre, Abdallar, kendileri gibi aynı dili konuşan bir Müslüman topluluğudur. Onlara göre, Abdal deyimi, ayrı bir halk topluluğuna değil, farklı tiplerdeki gezgin dervişlere verilen bir isimdir. Pelliot'a göre, 'Abdal' deyiminin, Grenard'ın anlattıklarının dışında, ayrı bir anlamı ve özelliği vardı. Pelliot, Kaşgar yakınlarındaki Paynap (Painap) köyünde yaptığı araştırmada, Kerya ve Qarqan'daki Abdalların aksine, hemen hemen 400 aileden oluşan buradaki Abdalların, Türk komşularıyla çok yakın ilişkileri olduğunu, birbirine kız alıp verdiğini, hatta Türkler tarafından, bu Abdallar grubuna, gösterdikleri bazı kerametlerden dolayı saygı duyulduğunu, onlar gibi çiftçilik ve ticaretle uğraştıklarını, gezgin Abdalların Kaşgar Türkçesi dışında, Farsça, Kırgızca, Hintçe, Kıpçakça ve Arapça gibi bazı dilleri de öğrendiklerini belirtmektedir. Bunun yanında Kaşgar Bölgesinde yaşayan Türkler, dedelerinin çok eskiden, Irak veya İran'daki Darvet (Darband) bölgesinden Paynap'a göçtüklerini söylerler. Pelliot, diğer bölgelerdeki Abdallar konusunda fazla bilgi edinemez, yalnız Tezgün (Kaşgar/Shule)'de 5 Abdal ailesinin bulunduğunu belirtmektedir. Grenard gibi, Pelliot da, Abdalların kendilerini 'Heunou' (Äynu) ve bazılarının da 'Gilaman' olarak adlandırdıklarını; konuştukları dilin, daha çok Farsça kökenli olduğunu yazmaktadır.. (Gülçiçek, 2004:?)

Albert von Le Coq da Abdallarla ilgili önemli bilgiler verir. Le Coq, Çin Türkistanı gezisi esnasında Eylül 1906'da Ak-su, Uch-Turfan ve civarına da uğradığından ve buralarda, örneğin Hotan, Keria ile Kaşgar ve civarlarında Doğu Türkçesi konuşan ve kendilerine Abdal denilen insanların köylerinin olduğundan bahsetmektedir. Le Coq, bir zamanlar Venedikli gezgin Marco Polo'nun da ziyaret ettiği (1275) Hotan'da geçirdiği birkaç gün içinde, etrafında bulunan, özellikle Swat ve Bagaurly Afgan tüccarlarından, şehirde 'Abdal' adında bir halk grubunun bulunduğunu öğrenir. Bunun üzerine, Rıza Mulla

önderliğinde, beyaz giyinmiş, sakallı bir Abdal grubu kendisini ziyaret eder. Le Coq'un bunlardan edindiği bilgilere göre, Çinliler, Doğu Türkistan'ı tekrar fethedince, 40 Abdal'ı çiftçi olarak Yürünkaş civarındaki Tamegil bölgesine yerleştirmiştir. Önceleri konar-göçer yaşayan bu Abdallar, kalbur, süpürge ve kaşık gibi ev eşyaları yaparak, müzikle uğraşarak geçimlerini sağlarlar. Bunlar, Müslüman olduklarını söylerler ve geleneklerini sürdürürler, ama Türklerle, Hind ve Afgan Müslümanlarla pek ilişkileri yoktur, sadece kendi aralarında kız alıp verirler, yemek yerler, tütün içerler. Onlar da bunları, hakiki Müslüman saymazlar; tavşan ve kertenkele gibi mekruh (şeriatça yasak edilmeyen, ama zorda kalmayınca da yenilmesine müsaade edilmeyen) hayvanların etini çekinmeden yediklerini söylerler. Le Coq, 1901-1902'de Berlin Şark Komitesi (Berlin Orient-Comité) tarafından İslahiye yakınlarındaki Zincirli (Zencirli) köyünde, eski kale tepesinde bir araştırma yapmak için gönderilen araştırma görevlileriyle birlikte gönüllü stajyer olarak Adana'ya gider, oradan da Zincirli'ye geçer. Burada Musa ve oğlunun adı Ali olan iki Abdal'la karşılaşır. Baba-oğul, ara sıra Alman araştırmacıların depolarına gidip, onlara ağaçtan yaptıkları ev eşyaları ve keklik satıyorlarmış. Le Coq, bir gün (5 Mayıs 1902'de) Kürtçe ve Türkçenin dışında kendilerine özgü başka bir dil de konuşan bu iki Abdalı, içeri davet eder. Bunlardan dinlediği bir Kürtçe kahramanlık türküsü dikkatini çeker. İslahiye yakınlarındaki Karaburçlu köyünden olan bu Abdallar, Türkler tarafından 'Abdal', Kürtler tarafından ise 'Gewende veya Gawende' olarak adlandırılırlar. Rışvan ismindeki bir Kürt aşiretinin Delikan tifesine mensup olan bu Abdallar ise, kendilerine "Teberci" derler. Zincirli köyü civarındaki Abdallar'ın bütün varlığı bir kara çadır, bir inek, bir de avurtları çökük bir eşektir. Gayet fakir olan bu insanlar, ağaç kaşık, iğ (kirmen, eğirmen; kürtçe: teşi veya serteşi), tütün tahtası (dar-i tütün), müzik aletleri, özellikle 'tambur' dedikleri bağlama (saz), su fiçisi veya testisi, sepet ve elek yapıp satarak, düğünlerde davul çalarak, ayrıca

keklik tutarak geçimlerini sağlarlar. Bunlar daha çok kendi aralarında kız alıp veriyorlar. Müslüman olduklarını söyledikleri hâlde, kurallarını pek önemsedikleri yoktur. Le Coq, Zincirli'deki Abdallar'ın konuştukları dil hakkında bir ses kaydı yapar, kendisi erken dönmek zorunda kaldığı için, bunu W. Foy'a bırakır. W. Foy, değerlendirmesinde, Teberci Abdallarının göçebe Yürüklerin bir kolu olduğunu, fakat onlardan farklı bir dil konuştuklarını yazmaktadır. Dilleri; cümle kuruluşları, fiil çekimi yönünden Güney Türkçesine benzediği halde, sözcük bakımından, daha çok Kürtçe, bazı kelimeler Çingenece ve Anadolu'nun artık kaybolmuş bazı sözcüklerinden oluşmaktadır. Le Coq, bu dilin, Urumiye gölü civarındaki Hallac köylerinde yaşayan Teberci ve Domaların; Batı İran'da 'Kara-cı' dedikleri Çingenelelerin (Romların) lehçesiyle yakın benzerlikleri olduğunu yazmaktadır. Doğu Türkistan'daki Abdallar'la ilgili önemli bir çalışmayı da 1906/1907'lerde C. G. Mannerheim, Kaarlo Hilden ve Gustav Raquette yapar. Kaarlo Hilden'in yaptığı daha çok antropolojik bir çalışmadır. Kaarlo, bu araştırmasında, Doğu Türkistan'daki Abdalların kesin olarak Moğol asıllı olmadıklarını, bunların bir ihtimal doğulu, Ermeni ve Turani ırklarının bir karışımı olabileceğini belirtmektedir. İsveçli Gustav Raquette de, tıp öğreniminden sonra 1886-1921 yılları arasında misyoner olarak Doğu Türkistan'da, bilhassa Kaşgar ve Yarkand bölgelerinde bulunur. 1906'da Yarkand'taki Abdallarla ilgili bazı araştırmalarda bulunur. C. G. Mannerheim 1906-1908 yılları arasındaki gezisinde Hotan civarında bulunan Tamaghil köyüne uğrar. Bu köy Abdallarındır. Mannerheim, gezisinde yaptığı gözlem ve değerlendirmeleri aktarırken "Abdal aşiretinin, Müslümanlar arasında Yahudilerin Hıristiyan ulusları arasındaki pozisyonuna oldukça benzer bir konumda bulunan acayip bir dilenci aşireti olduğunu" söyler. Ona göre "İmam Hüseyin'in ölümünü müteakip memleketlerinden sürülen ve Müslüman ülkelerin çeşitli yerlerinde küçük kolonilere bölünen Abdallar, İmam

Hüseyin'in bedduasını almış ve dilencililiği meslekleri olarak kabul etmekle yüzyüze gelmişlerdir. Hem zengin hem de fakir her yıl belli bir zaman için bir dilenci, çantasını omuzunda taşımaları ve çevrede dolaşarak sadaka toplamak için dilenmelidir. Onlarla her yerde dilenci değneği taşırken, bazıları paçavra içinde, bazıları iyi giyinmiş ve değerli süs eşyaları, yüzük, kolye, broş vb. takınmış iken karşılaşılabilirsiniz. Abdalların dilenci olarak görünüşü o kadar yaygın ki çoğu insan dilencileri Abdallar diye çağırma yanlışına düşmektedirler. Abdallar, Abdal aşiretine ait olduklarını nadiren kabul ederler ve Abdal ismini hakaret olarak algılar gibi görünürler. Sorulduğunda örneğin Tamaghil kabilesine ait olduklarını söylerler. Mannerheim, ayrıca 28 Eylül 1906'da Yarkand Abdallarının oturduğu Hayran Bağ köyüne de uğrar. Mannerheim 50 hanelik bu köyde Tamaghil'dekinden çok farklı karşılandığını, kendisine bir sürü bahane öne sürüldüğünü ve antropolojik ölçme ve değerlendirmeler için bir molla ve yaklaşık 15 Abdalı toplamakta zorluk çektiğini anlatır. Bu köyedeki Abdalların çok fakir olduklarını, farklı kökenlerden insanlarla evliliklerinin olduğunu söyler. Mannerheim, aynı gezi kapsamında Hotan ve Yarkand'da yaptığı antropolojik gözlemlerini desteklemek bakımından bir başka Abdallar köyüne daha uğradığından; 28 Ocak 1907'de uğradığı dört köyün aynı isme sahip olduğunu, bu ismin de Painap olduğunu ve Painap adı verilen bu köylerden birinde Abdalların yerleşik olduğundan bahseder. Gözlemlerine göre Painap'taki Abdallar, diğer Abdallardan çok daha fazla zavallı ve perişan görünmektedirler. Onların çoğu profesyonel dilenci olduklarını kabul ederler. Onların büyük bir çoğunluğunun arsa ve arazisi yoktur. Komşu köyler tarafından hor görülmektedirler. Gerek Orta Asya uzmanı M. Aurel Stein'in 1911-12'lerde Xin-jiang bölgesindeki Abdalların, gerekse Zhao Xiangru ve Haxim'in 1976'da Hotan bölgesinde, Giwoz köyündeki 'Äynu' (Eynu), Uygurlar tarafından 'Abudaerren' diye adlandırılan Abdalların dilleriyle ilgili yaptıkları araştırmalarda, köken

olarak İran'dan gelen bu halkın, konuştukları dilin Hint Avrupa dil topluluğuna dahil olan İran dilinin bir kolu olduğunu, ama zamanla Uygurcanın etkisinde kalarak birçok değişiklikler gösterdiğini yazmaktadırlar. Sinolog O. Ladstätter ve Türkolog A. Tietze'nin, 1983 ve 1986' da Xinjiang'a yaptıkları bir araştırma gezisinde, Urumci'de değişik üniversite ve Kaşgar'daki Pedagoji Yüksek Okulundaki birçok bilim adamlarıyla yaptıkları görüşmelerde yöredeki Abdalların kökenleri ve dilleri hakkında geniş bilgiler edinirler; ayrıca Abdalların yerleşim alanlarını gezerek yerinde incelemelerde bulunurlar (Okumuş, 2005:594-595).

Türkiye'deki etnik gruplarla ilgili, köy birimlerine kadar inerek geniş çaplı bir araştırmayı gerçekleştiren Peter Alford Andrews, Abdallarla ilgili yaptığı incelemede, yukarıda belirtilen bilgiler dışında, Gaziantep yöresindeki Teberci Abdallarının verdiği bilgiye göre, Dedemoğlu önderliğinde Türkmenlerle birlikte, Sivas ve Yozgat yöresinden göç ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca, Yozgat bölgesinden Konya'ya göç eden 'Carcar' diye adlandırılan Abdallar'ın, kendilerini köken olarak Alakeçili Yörükler'e, Güney ve Doğudaki Abdallar'ın bir çoğunun Beydili Oymağın'a, bir kısmının da kendilerini Karakoyunlular'a bağladıklarını yazmaktadır. Yine Andrews'in, Atabeyli'ye dayanarak verdiği bilgilere göre, Antalya'nın Zeytin Köyü mahallesinde oturan Abdalların, kendilerinin Türkmenlerle birlikte Horasan'dan Anadolu'ya geldiklerini belirtmektedir (Andrews,1992:95).

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak Abdal topluluğunun tarihsel kökeni hakkında çok net bilgilere ulaşmak mümkün değildir. Genel olarak bir Türkmen boyu olduğu konusunda birçok araştırmacı ortak görüşe sahiptir. Bu konuda gerek Abdal topluluklarının yaşadığı yerleşim birimlerinde ayrıntılı derleme çalışmaları yapılarak gerekse arşivler incelenerek daha kesin sonuçlar elde edilmesi gereklidir.

Abdalların etnik kökeni ile ilgili öne sürülen görüşlerin birçoğu Türkmen bir topluluk olmaları üzerinedir. Zeki Velidi Togan, Abdalları, Karluk ve Kencine Türklerinin ecdadı olarak görür; Fuat Köprülü, gerek yaşayış biçimleri gerekse inanç yapıları açısından incelendiğinde Abdalların kesinlikle Türkmen olduğunu söylemektedir. M. Şakir Ülkütaşır, Abdalların Karayağmur'un reisliği altındaki Horasan Erleri (Güney ve Doğu Abdalları ise Oğuzlardan) Beydilli boyu ile beraber Anadolu'ya geldiklerini ısrarla belirtir. Faruk Sümer ise, Hazar-Ötesi Türkmenlerinden Çavuldur kolunu oluşturan obaları sayarken aralarında Abdalların olduğunu da belirtir .

Yabancı araştırmacıların Abdallarla ilgili olan görüşleri şu şekildedir: Le Coq, Doğu Türkistan Abdallarıyla, Adana Abdalları arasında ortak özelliklerin olduğu tespit etmiştir. Doğu Türkistan'daki Abdallar'la ilgili önemli bir çalışmayı da 1906/1907'lerde C. G. Mannerheim, Kaarlo Hilden ve Gustav Raquette yapar. Kaarlo Hilden'in yaptığı daha çok antropolojik bir çalışmadır. Kaarlo, bu araştırmasında, Doğu Türkistan'daki Abdalların kesin olarak Moğol asıllı olmadıklarını, bunların bir ihtimal doğulu, Ermeni ve Turani ırklarının bir karışımı olabileceğini belirtmektedir.

Mersin Abdalları arasından derlediğimiz kültürel verilerden yola çıkarak gerek yaşam biçimleri gerekse dini inanışları bakımından Abdalların Türkmen kökenli bir topluluk olduğu söylenebilir.

I.3.1.3. Türkiye'de Abdalların Yaşadığı Yerleşim Birimleri

Abdallar Anadolu'nun birçok yerleşim biriminde küçük topluluklar halinde yaşamaktadır. Fuat Köprülü Abdallarla ilgili yazısında Anadolu'daki "Abdal" ismini taşıyan yerleşim birimleri hakkında şu bilgileri verir (Köprülü, 1935:46):

KÖY	NAHİYE	KAZA	VİLAYET
Abdallar	Merkez	Merkez	Aksaray
Yakup Abdal	Merkez	Merkez	Ankara
Köse Abdal	Merkez	Haymana	Ankara
Abdallar	Merkez	Zile	Tokat
Çokça Abdal	Merkez	Zile	Tokat
Abdal Damı	Merkez	Niksar	Tokat
Abdal Kolu	Merkez	Niksar	Tokat
Abdal Ata	Merkez	Merkez	Çorum
Abdal Bodur	Merkez	Merkez	Çorum
Abdal	Merkez	Merkez	Denizli
Abdalan	Dicle	Merkez	Diyarbakır
Abdal Oğlu	Merkez	Gerze	Sinop
Abdallı	Merkez	Şarkışla	Sivas
Abdal Oğlu	Kavak	Kangal	Sivas
Kara Abdal	Kara Abdal	Terme	Samsun
Abdallı	Merkez	Vakfikefir	Trabzon
Aşağı Abdallar	Şam Bayatı	Behisini	Gaziantep
Cakallı Abdallar	Keysun	Merkez	Gaziantep
Abdal Hasan	Merkez	Taş Köprü	Kastamonu
Koyun Abdal	Akkışla	Bünyan	Kayseri
Abdal Rum	Pir Aziz	Merkez	Giresun
Abdal	Pir Aziz	Merkez	Giresun

Abdal Kuyusu	Merkez	Tarsus	Mersin
A. Mehmet B.	Akhisar	Salihli	Manisa
Budala	Gölbene	Karaağaç	Manisa
Budala	Gözgene	Merkez	Malatya
Siske Abdal	Merkez	Akçadağ	Malatya
Abdal Mezrası	Merkez	Erciş	Van
Hasan Abdal Zilan	Merkez	Erciş	Van
Höyük Kızıl	Kızıl Koca	Merkez	Yozgat

Araştırmacı Ali Aksüt, bir makalesinde Türkiye’de Abdalların farklı yerleşim birimlerinde yaşadıklarını ifade eder ve kendisinin, bizzat giderek KKTC de dahil olmak üzere tespit ettiği yerleşim birimleri hakkında şu bilgileri verir (Aksüt, 2002:21-25).

Adana Merkez Dumlupınar Mah.

Adana Merkez İller Bankası arkası

Adana Merkez Ondokuzmayıs Mah.

Adana Ceyhan Caynak Mah.

Adana Ceyhan Durhasandede Köyü (birkaç ev)

Adana Ceyhan Fatih Sultan Mehmet Mah.

Adana Ceyhan Şahin Özbilen Mah.

Adıyaman Gölbaşı Maltepe Köyü

Afyon Çay Yeşilyurt- Uyanık Köyü

Afyon Dinar Tekke Mah.

Afyon Emirdağ Cumhuriyet Mah.

Afyon Emirdağ İnkılap Mah.
Afyon Emirdağ Kurtuluş Mah.
Afyon Emirdağ Yeni Mah.
Afyon Sultandağı Yeni Mah.
Afyon Şuhut Ağın Köyü
Afyon Şuhut Bedeş Kasabası
Aksaray Merkez ?
Amasya Merkez Küçükkızılca Köyü (Geygel)
Ankara Merkez Çinçin Yenidoğan Mah.
Ankara Merkez Dikmen İlker Mah.
Ankara Merkez Feridun Çelik Mah.
Ankara Merkez Hüseyin Gazi Mah.
Ankara Merkez Nato Yolu Çevresi
Ankara Merkez Siteler Önder Mah.
Ankara Bala Abilas Köyü
Ankara Bala Yeniköy
Ankara Çubuk Demirci Köyü
Ankara Gölbaşı Bahçe Köyü
Ankara Gölbaşı Soğulcak Köyü
Ankara Haymana Çekirge Köyü
Ankara Koçhisar ? mah.
Ankara Polatlı Ali Kolan Köyü - boşalmış -
Ankara Polatlı Cumhuriyet Mah.
Antalya Merkez Varlık Mah.

Antalya Merkez Zeytinköy
Antalya Finike Yuvalı Köyü
Antalya Manavgat Bereketli Köyü
Antalya Manavgat Cezaevi yanı
Antalya Manavgat Şelale altı
Antalya Manavgat Yemişli Köyü
Antalya Alanya Çayağzı
Antalya Alanya Kargıçay (Araplar)
Antalya Alanya Kundu
Antalya Gazipaşa AbdalMah.
Antalya Serik Kürüş Mah.
Antalya Serik Kökez Mah.
Aydın Kuyucak Yamalak Kasabası
Bolu Düzce Kırkpınar Köyü
Burdur Merkez Gölbaşı Köyü
Çorum Merkez Gölköy
Çorum Alaca Büyükcemili
Çorum Alaca Dereyazıcı
Çorum Alaca Nesimi Keşlik
Çorum Sungurlu Başpınar Mah.
Çorum Sungurlu Gölpinar Köyü
Denizli Merkez Cabar Köyü
Denizli Merkez Kocabaş köyü
Denizli Honaz Kingen köyü

Denizli Honaz Dereçiftlik köyü
Denizli Sarayköy Uyanık köyü
Denizli Serinhisar Yatağan Kasabası
Erzurum Merkez Mahallebaşı Mah.
Erzurum Merkez Sütevlere
Eskişehir Merkez Kurtuluş Mah.
Eskişehir Merkez Emek Mah.
Gaziantep Merkez Karşiyaka Mah.
Gaziantep Merkez Hoşgör Mah.
Gaziantep Merkez Ünalı Mah.
Isparta Merkez Bağlar Mah.
Isparta Merkez Karakavak Mah.
Isparta Merkez Yedişhitler Mah.
Isparta Eğirdir Göktaş Köyü
Isparta Yalvaç Kaş-Hacıbey Mah.
İçel Merkez Gündoğdu Mah.
İçel Anamur Mah.
İçel Mut Askerlik Şubesi Yanı
İçel Mut Ortaköy(Kiprili)
İçel Mut Sarıbucağ Köyü (boşalmış)
İçel Silifke Say Mah. (Kıptiye)
İçel Tarsus Akgedik Köyü
İçel Tarsus Demirkapı Mah.
İçel Tarsus Mithatpaşa Mah.(Halepten gelmeyiz diyorlar)

İçel Tarsus Polatlı Köyü
İçel Tarsus Cetvel Mah.
Karaman Merkez Eskiyesi Mah.
Karaman Merkez Fatih Mah.
Karaman Merkez Dıştekke
Kayseri Merkez Battalaltı Mah.
Kayseri Sarız Tavla Köyü
Kayseri Sarız Kurdini köyü
Kırıkkale Merkez Pınarbaşı Mah.
Kırıkkale Merkez Karşıyaka Mah.
Kırıkkale Merkez Ank.asfaltından Kırıkkale girişi
Kırıkkale Merkez Uzunlar Köyü (Denekdağı)
Kırıkkale Merkez Elmalı Köyü (Dedeköyü)
Kırıkkale Keskin Yeni Mah.
Kırıkkale Keskin Köprü Köyü (Kafalar Mezrası)
Kırşehir Merkez Bağbaşı Mah.
Kırşehir Merkez Aşıkpaşa Mah.
Kırşehir Akpınar Gırtıllar Köyü
Kırşehir Kaman Sarıuşağı Mah.
Konya Merkez Yeni Mah.
Konya Merkez Doğanlar Mah. (Carcar-Geygel)
Konya Merkez Eskiçimenlik(Doğuş Mah.)
Konya Akşehir Beşkavaklar Mah.
Konya Akşehir Muhacir Mah.

Konya Akşehir Yarenler Mah.
Konya Akşehir Ortaköy
Konya Beyşehir Hüyük Mah.
Konya Beyşehir Çamlar Köyü
Konya Çumra Hayvanpazarı Yanı
Konya Çumra Ortaköy
Konya Ilgın Abdallar Mah.
Konya Kulu Mah.
Konya Seydişehir Değirmenci Mah.
Konya Sultandağı Yeni Mah.
Konya Yunak Sülüklü Köyü
Konya Yunak Çekirge Köyü
Malatya Merkez Çavuşoğlu Mah.
Malatya Doğanşehir Yuvalı Köyü
Malatya Yazıhan Tencili Köyü
Manisa Kula Abdal Mah.
Muş Varto Hasan Köyü (Avdelij)
Nevşehir Hacıbektaş Geygel Köyü
Sivas Gemerek Akkilise Köyü
Sivas İmranlı Arık Köyü
Tokat Merkez Çerdigin Köyü
Tokat Merkez Sarıtarla Köyü
Tokat Merkez Hasanbaba Köyü
Tokat Niksar Dönekse Köyü

Tokat Niksar İleyis Köyü

Tokat Niksar Sadoğlu Köyü

Uşak Merkez Elmalıdere Mah.

Yozgat Merkez Kırıksoku Köyü

Yozgat Yerköy Almahacılı Köyü

Kıbrıs Lefkoşa Sultandağı (Konya'dan göçmeler)

Kıbrıs Magosa Tuzcular

1.3.1.4. Abdalların Çingenerle Karıştırılması

Abdallar, yaşam biçimleri ve uğraştıkları meslekler gereği çoğu zaman Çingener ile karıştırılmışlardır. Abdallar, kendilerinin Çingene olarak adlandırılan grupla karıştırılmasından rahatsızlık duymakta ve bu toplulukların kendilerinden olmadığını belirtmektedirler.

Toplum içerisindeki bu karışıklık nedeniyle, Abdallar üzerine yapılan çalışmaların bir çoğunda Abdalların Çingene olup olmayacağı yönünde birtakım görüşler öne sürülmüştür. Yusuf Ziya Yörükan, Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar adlı kitabında, Abdalların başlıca zanaatının çiftçilik olduğunu belirtmekle beraber göçebe halde yaşayanlarının su başlarında, söğüt gölgelerinde, söğüt dallarından sele, sepet benzeri şeyler yapması nedeniyle “Çingene” olarak adlandırıldıklarını; oysaki A. Vanberg'nin “Türk Etnografya ve Etnolojisi” adlı kitabında gördüğü Abdal Musa'nın Velayetnamesi'ne nazaran bunların Horasan mülkündeki boydan olduklarının söylenebileceğini ifade etmektedir (Yörükan, 2006: 113) .

Abdalların konuştukları dil üzerine araştırma yapan Ahmet Caferoğlu, Abdalların zanaat ve ticaret hayatlarındaki benzerlik nedeniyle Çingenerle karıştırılmış olduklarını, Abdalların kullandıkları gizli dil ile Çingene ve elekçi dilleri arasında hiçbir bağın bulunmadığını belirtmektedir (Caferoğlu;1953:77) .

Gaziantep civarındaki Abdalların kültürel özellikleri üzerine bir araştırma yapan Cemil Cahit Güzelbey, çalışmasında Abdalların ne soy ne de huy bakımından Çingenerle herhangi bir benzerliklerinin bulunmadığını belirtmektedir (Güzelbey, 1972:21-22)

Abdallarla ilgili inceleme yapan başka bir araştırmacı M. Şakir Ülkütaşır ise halkın, Abdalları sele, sepet yaparak göçebe bir hayat sürmelerinden dolayı Çingenerle karıştırdıklarını ifade eder. Bugünkü Anadolu Abdallarının Tahtacılar, Çepniler, daha doğrusu bütün Anadolu Kızılbaşları gibi- Babaî Türkmenlerinin bakiyeleri olduğunu söyleyen Ülkütaşır “Abdallar, soy itibarıyla Türkmendirler” ifadesini kullanır (Ülkütaşır, 1968: 251).

Türkiye’deki etnik gruplar üzerine bir araştırma yapmış olan Peter. A. Andrews Abdalların ozanlık, müzisyenlik, kalaycılık, sepetçilik, elek yapımı, sünnetçilik gibi toplumda marjinal nitelik taşıyan mesleklerle uğraşıyor olmalarının onları yerleşik toplumdaki marjinal nitelik taşıyan mesleklerle uğraşanlardan ayırdığını ve bu açıdan Çingenerle yaklaştırdığını belirtmektedir (Andrews, 1992:95)

Ali Rıza Yalman (Yalkın), Cenupta Türkmen Oymakları adlı kitabında;

Topal Abdal’a: “Siz Çingene misiniz?” dedim.

Topal Abdal:

“Haşa efendim, biz Çingene değiliz. Çingene soyu ayrıdır, dedi.” şeklinde bir açıklama yapmaktadır (Yalman,1993:18)

Abdallarla ilgili ayrıntılı bir çalışma yapmış olan Fuat Köprülü, Abdalların kesinlikle Çingenerle aynı soydan gelmiş olamayacağını belirtmektedir. Yalnız Ali Rıza Yalgın, Yazlıbecer köyünde rastladığı Topal Abdal isimli saz şairinden Abdalların Fakçılar, Tencili Abdalları, Beğdili Abdalı, Gurbet yahut Cesis Abdalı ve Karaduman Abdalı şeklinde adlandırıldığını öğrendiğini belirtmiş; bu sınıflandırmadaki Gurbet ve Karaduman Abdallarının Çingene olabileceklerini ifade etmiştir. (Köprülü, 1935:42).

Fuat Köprülü'nün Abdalların Çingenerle aynı soydan olmadığı yönündeki görüşleri şu şekildedir:

1. Abdalların bir kısmının derviş kıyafetine girerek serseri zümreler halinde dilendiklerini belirten Köprülü, bunların ya eski Rum Abdallarının bakiyesi oldukları ya da onları taklit ettikleri için "abdal" ismini aldıkları düşünülebilir, demektedir.

2. XVIII. yüzyılın başında Anadolu'nun güneydoğusundaki Türkmen aşiretleri arasında Abdallu ve Köçek Abdallu isimlerini taşıyan Türkmen oymaklarının mevcut olduğu görülmektedir. Bu oymakların dışında Abdal Kuyumcu aşiretinin adı geçmektedir ve bu belgelerin hiçbirisinde bu topluluklar için Çingene ifadesi kullanılmamaktadır.

3. Bir kısım Abdalların, kazancılık, demircilik, elekçilik, sepetçilik gibi işlerle uğraşıyor olmaları onları Çingenerle aynı soya dayandırmak için yeterli değildir. Nitekim Hazar ötesindeki Türkmen oymakları arasında bu işlerle uğraşanların olduğu bilinmektedir.

4. Alevî inanç yapısına sahip olan Abdalların Türklükleri ile ilgili hiçbir şüphenin olmadığını belirten Köprülü, eski Şamanist izleri içinde barındıran Anadolu Alevî Türkmenlerinden Abdalları ayırmanın mümkün olamayacağını belirtmektedir (Köprülü, 1935:44-45).

“Mersin Abdalları Halkbilimi Araştırması” adlı tezimizin derleme çalışmaları sırasında inceleme alanımızda, tespit ettiğimiz yerleşim birimindeki Abdal topluluklarının hiçbirisi Çingene olarak adlandırılmayı kabul etmemiştir. Alan araştırmalarımız sırasında Mersin merkezde yaşayan ve toplum tarafından Abdal olarak adlandırılan Turgutreis ve Kiremithane mahallesinde yaşayanlar kendilerini Çingene olarak adlandırmaktadır. Hatta kendilerini Rom olarak tanıtmaktan mutlu olduklarını ifade etmektedirler. Bu mahallede bir “Rom derneği” de bulunmaktadır. Burada yaşayan topluluğun kendine özgü Türkçe dışında kullandıkları “Romca” adını verdikleri bir dilleri de bulunmaktadır. Mahallede yaşayan herkes bu dili az çok bilmektedir.

Yine inceleme alanımız içinde bulunan Anamur ilçesinde kendilerini yaşam tarzları açısından Abdallara yakın gördüklerini ifade eden ama Çingene (yerli halk bu topluluğa cingan adını vermekte) olduklarını söyleyen Kalınören Mahallesinde 60-70 hanelik bir topluluk vardır. Geçim kaynakları müzisyenlik olan bu topluluk, inanç yapısı bakımından Alevi-Bektaşî'dir. Ama bu yerleşim biriminde dede veya rehber bulunmamakta, herhangi bir şekilde cem yapılmamaktadır. Burada yaşayan Çingenelerin de Türkçe dışında kullandıkları ayrı bir dilleri vardır.

Mersin merkez, Turgutreis ile Kiremithane Mahallelerinde ve Anamur ilçesinin Kalınören Mahallesinde yaşayan, kendilerini Çingene Rom olarak adlandıran bu topluluklar, Abdallar için “Onlar bizden değil, ama biz onları kendimize yakın görürüz.” ifadesini kullanmaktadırlar.

Bu üç yerleşim birimi dışında, Abdal olduklarını ifade eden topluluklar arasında yaptığımız incelemeler sonucunda, bu toplulukların yaşam biçimlerinin Türkmen yaşam biçimleriyle benzeştiğini söyleyebiliriz. Ayrıca tespit ettiğimiz Abdal yerleşim birimlerinin hiçbirisinde Türkçe dışında konuşulan farklı bir dile rastlanmamıştır.

İnceleme alanımızda sepetçilik ile uğraşan Abdal toplulukları, bundan 150-200 sene öncesine kadar atalarının atlarla, develerle göçtüklerini, sepet örmeyi daha sonra öğrendiklerini ifade etmektedirler. Göç ettikleri sürece kıl çadırlarda kaldıklarını, temel geçim kaynaklarının keçi, koyun gibi hayvan beslemek olduğunu anlatmaktadırlar.

Mut-Ortaköy Köyünde ve Mut-Doğancılar Mahallesinde yaşayan Abdallardan özellikle demircilikle uğraşan Abdallar, çoğu zaman kendilerini “Biz Abdal değiliz, demirciyiz.” şeklinde tanıtmaktadırlar. Demircilikle uğraşan Abdallar da 100-150 yıl kadar önce at besleyip Yörüklerle birlikte göçerlermiş. Bu Abdallar için atın büyük bir önemi varmış. Kaynak kişilerimizden Mehmet Örs’ün anlattığına göre, dedesinin iyi cins bir atı varmış ve bu atını istemişler. “Bütün Mut’u Silifke’yi bana verseniz atımı yine vermem.” demiş. Ali Aykırın, kesinlikle Çingeneliği kabul etmediklerini, atalarının bir Türkmen boyundan geldiğini ifade etmektedir (K.23).

Eskiden her aşiretin bir demircisi olur ve bu demirciler bıçak, kılıç, balta, bakır kap, kazan, helke, çingil vs. yapar; kapları kalaylardı. Bu kaplar, kasabalardan alınır ve Abdallara kalaylatılırdı (Eröz, 1991: 192). Eröz’ün verdiği bu bilgi inceleme alanımızda sözlü kaynaklardan edindiğimiz bilgilerle örtüşmektedir. Mersin’de yaşayan Abdalların birçoğu yakın zamana kadar Yörüklerle birlikte göçüp, onların kaplarını kalaylarmış. Demircilikle uğraşanlar da ekin harman zamanı, Yörüklerin çadırlarının yanına çadır kurar ve orak yapıp onlara satarlarmış.

Yaşam biçimleri açısından kültürel özellikleri incelendiğinde Eski Türk inanç sisteminin izlerine rastladığımız Abdalların bir Alevi- Türkmen oymağı olduğunu söylememiz mümkündür. Zamanla Abdalların, kendileri gibi toplum tarafından ötekileştirilmiş olan Çingenelele evlilikler yapmaları ya da çoğu zaman bir arada

yaşamının etkisiyle ortaya çıkan kültürel etkileşim bu iki topluluğun birbiriyle karıştırılması sonucunu doğurmuş olabilir.

I.3.2. Mersin Abdalları

I.3.2.1. Mersin Abdallarının Yaşadığı Yerleşim Birimleri

Çalışmamız sırasında, Mersin sınırları içerisinde Abdal topluluklarının yaşadığı dört köy ve sekiz mahalle tespit edilmiştir. Bu yerleşim birimleri merkezden başlamak üzere şu şekilde sıralanabilir.

1. Mersin-Akdeniz İlçesi -Gündoğdu Mahallesi
2. Mersin-Karacailyas Beldesi-Evren Mahallesi
3. Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi
4. Tarsus/ Mithatpaşa Mahallesi
5. Tarsus-Polatlı Köyü
6. Tarsus-Akgedik Köyü
7. Silifke Merkez Say Mahallesi
8. Silifke Pazarkaşı Mahallesi
9. Anamur Yıldırım Beyazıt Mahallesi (Akkovanlı)
10. Mut / Merkez /Doğancılar Mahallesi
11. Mut-Ortaköy,
12. Bozyazı-Ustalar Köyü,

İnceleme alanımızda bu yerleşim birimleri dışında, Mersin-Akdeniz İlçesine bağlı Turgutreis ve Kiremithane Mahallesi ile Anamur'un Kapalıören Mahallerinde yaşayan topluluklar halk tarafından Abdal olarak adlandırılmakla birlikte burada yaşayanlar kendilerinin Çingene olduklarını ifade etmektedirler. Ayrıca bu yerleşim

birimlerinde yaşayan topluluğun kendilerine özgü “Romca” olarak adlandırdıkları Türkçe dışında bir dilleri bulunmaktadır. Tespit ettiğimiz Abdal yerleşim birimlerinden sosyo-kültürel açıdan farkları gözlemlenebilen bu topluluklar çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

Mersin sınırlarında içerisinde yer alan ve Abdalların yaşadığı bu yerleşim birimleri ile ilgili yazılı belgelere ulaşamamıştır. Bu nedenle burada verilen bilgiler, kaynak kişilerden edinilen bilgilerle alan araştırması sırasındaki gözlemlerimizden oluşmaktadır. Çalışmamızın bu kısmında yukarıda belirtilen toplam 12 yerleşim biriminin coğrafi ve tarihi yapısı, eğitim durumu, meslekleri ve sosyo-kültürel yapıları hakkında bilgi verilecektir.

I.3.2.1.1.Mersin- Akdeniz İlçesi Gündoğdu Mahallesi

Mersin'in merkez Akdeniz ilçesine bağlı Gündoğdu mahallesindeki Abdallar, yaklaşık olarak 25-30 hanede yaşamaktadırlar. Okur-yazar oranı oldukça düşük olan mahallede son yıllarda eğitim bilinci artmıştır. Buradaki Abdalların temel uğraşları müzisyenliktir. Günümüzde düğünlerde, asker uğurlamalarında, halk oyunlarında, çeşitli törenlerde, ramazan ayında sahurda davul çalarlar. Çoğu törenlerde zurna eşliğinde davul çalarlar. Mersin'de genellikle, davul ve zurnalarını alarak GMK Bulvarı üzerinde Çetinkaya alışveriş merkezi karşısında beklerler. Davulcu ve zurnacı arayanlar, buraya gelirler. Gündoğdu Mahallesinde cem evleri yoktur. Mahalleye dini törenleri düzenlemek için dede gelmemektedir.

I.3.2.1. 2.Mersin-Karacailyas Beldesi-Evren Mahallesi

Mersin merkeze 15 km. uzaklıkta olan Karacailyas Beldesinin Evren Mahallesinde 15-20 hane olarak yaşayan Abdalların esas meslekleri müzisyenliktir. Bu yerleşim biriminde yaşayan Abdallar, daha önce Mersin'in Üseli (Karaisalı) köyünde yaşarlarken ulaşım zor olduğu için ve sürekli iş gereği şehre inmek zorunda kaldıklarından 70-80 yıl kadar önce Evren Mahallesi'ne yerleşmişlerdir.

Kökenleri sorulduğunda, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı'nın savaşı kaybetmesiyle, Suriye-Halep'ten Hatay'a geldiklerini, merkezde Cumhuriyet Mahallesine yerleştiklerini daha sonra da bazılarının orada kaldıklarını bazılarının da Mersin'e göç ettiklerini anlatmakta ve bugün hâlâ Hatay'da akrabalarının bulunduğunu da belirtmektedirler. Mersin-Merkez'e bağlı Karacailyas Beldesinde yaşayan Abdallar, Tarsus-Mithatpaşa Mahallesinde yaşayan Abdallar dışında Mersin'de yaşayan diğer Abdallarla herhangi bir akrabalıklarının olmadığını söylemektedirler.

Burada yaşayan Abdalların cemevleri ve dedeleri yoktur. Cemlerin düzenlenmediği incelemelerimiz sırasında tespit edilmiştir.

I.3.2.1.3. Tarsus/ Mithatpaşa Mahallesi

Tarsus merkezde bulunan bu mahalle, karma bir yapıya sahip olmakla birlikte genellikle Abdalların oturduğu bir yerleşim birimi olarak bilinir. Abdallar bu mahallede yaklaşık 80-90 hanede yaşarlar. Burada yaşayan Abdallar daha önce Mersin'in Karaisalı (Üseli) köyünde ve Yalınayak Belediyesinde oturuyorlarmış. Bundan 70-80 yıl önce ulaşımı zor olduğu için daha merkezi bir yere yerleşmeye karar vermişler ve buradan göç

edip Tarsus'a yerleşmişler. Burada yaşayan Abdalların asıl meslekleri müzisyenliktir. Sadece davul ve zurna çalarlar. Çalarken aynı zamanda türkü söyleyen çok nadir bulunur. Herhangi bir nota bilgileri yoktur. Düzenli bir ekonomik gelirleri olmadığı için burada yaşayan Abdallar aynı zamanda başka işlere de yönelmişlerdir. Pazarcılık, inşaat işçiliği yapan Abdallar, tarım arazilerinde mevsimlik işçi olarak da çalışmaktadırlar. Burada yaşayan Abdallar Tarsus'ta Demirkapı Mahallesi'nde davul ve zurnalarını alarak toplu halde beklemektedirler. Düğün ya da kına için müzisyen arayan kişiler, buraya gidip davul ve zurna çalanlarla anlaşmaktadır. Bir kısmı halk eğitim merkezinde müzisyen olarak çalışmaktadır.

Burada yaşayan Abdalların herhangi bir dini töreni yerine getirdikleri gözlemlenmemiştir. Cem evleri ve dedeleri bulunmamaktadır.

Kökenleri sorulduğunda, birinci dünya savaşında Osmanlı'nın savaşı kaybetmesiyle, Halep(Suriye)'ten Hatay'a geldiklerini, merkezde Cumhuriyet mahallesine yerleştiklerini ve daha sonra da Mersin'e göç ettiklerini belirtmektedirler. Bugün hâlâ Hatay'da akrabalarının bulunduğunu söylemektedirler. Mersin merkez'e bağlı Kacacailyas beldesinde yaşayan müzisyenlerin dışında Mersin'de bulunan Abdallarla herhangi bir akrabalıklarının bulunmadığını ifade etmektedirler.

I.3.2.1.4. Tarsus / Akgedik Köyü

Akgedik köyü Mersin'in Tarsus ilçesine 5 km. uzaklıkta bir köydür. Karma bir yapıya sahip olmakla birlikte Abdalların, toplu olarak yaşadığı bir yerleşim birimi olarak bilinir. Köyde 800'e yakın Abdal nüfusu vardır. Okuma- yazma oranı oldukça düşüktür.

Bir ilköğretim okulu vardır, ama faal değildir. Çocuklar taşımali eğitimle Tarsus merkeze gitmektedirler.

Akgedik Köyünde yaşayan Abdalların temel geçim kaynağı sepetçiliktir. Sepet ördükleri kamış ve söğüdü satın alırlar. Günümüzde sepetçiliğin ekonomik geliri düşük olduğu için burada yaşayan Abdallar farklı iş alanlarına yönelmişlerdir. Konya ve Niğde başta olmak üzere yazları mevsimlik işçi olarak toplu halde çevre illere gitmektedirler. Yaklaşık üç-dört ay buralarda çalışan Abdallar, kışın köye geri dönmektedirler. Son birkaç yıldır arazi kiralayarak çiftçilikle uğraşmaya başlayanlar da vardır.

Bu köyde yaşayan Abdallar, Alevi-Bektaşî inanç yapısına bağlı olduklarını ifade etmektedirler. Köyde dede veya dini törenleri yönetecek bir rehber bulunmamaktadır. Yaklaşık 30-40 yıldır cemlerin yapılmadığı ifade edilmektedir. Muharrem orucu tutulmakta, aşure kaynatılmaktadır.

I.3.2.1.5. Tarsus / Polatlı Köyü

Tarsus'a 3 km uzaklıkta olan Polatlı köyünde yaşayan Abdalların, bu yerleşim birimine çok eski tarihlerde yerleştiği söylenmektedir. Köydeki Abdal nüfusu yaklaşık 1500'dür. Köyde okur-yazar oranı düşük olmakla birlikte çoğunluk ilkokul mezunudur. Abdalların Tarsus'taki bir diğer yerleşim birimi olan Akgedik köyü ile arasında 2 km'lik bir uzaklık vardır. Polatlı köyü, nüfus açısından Akgedik köyünden daha kalabalıktır. Geçim kaygısından dolayı Polatlı'da yaşayan Abdallar, sepetçilikten çok çiftçilik ve pazarcılık gibi işlerle uğraşmaktadır. Ayrıca yazları Niğde ve Konya 'ya mevsimlik işçi olarak gidenlerin sayısının oldukça çok olduğu tespit edilmiştir.

Polatlı köyünde, dede ya da rehber bulunmamaktadır. Muharrem orucu tutulmakta, aşure kaynatılmaktadır.

I.3.2.1.6. Mezitli / Tece Beldesi Hürriyet Mahallesi

Tece Belediyesine bağlı Hürriyet Mahallesi'nde Abdallar anayol üzerinde yaşamaktadırlar. Yaşadıkları yeri aşağı ve yukarı mahalle olarak iki şekilde adlandırmaktadırlar. Bu mahallede yaklaşık 600'e yakın Abdal yaşamaktadır. Hürriyet Mahallesinin tamamı, Abdallardan oluşmaktadır. Kaynak kişilerden edinilen bilgiye göre 1940 yılına kadar Mersin'in Üseli (Karaisalı) köyünde yaşayan Abdallar, toprak sahibi olmadıkları için bu köyde yerleştikleri topraklardan çıkarılmışlar ve Hürriyet Mahallesine yerleşmişlerdir. Burada yaşayan Abdallar köken olarak Horasan'dan göç edip geldiklerini, ama bu konuda ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmektedirler. Mahallede okur-yazar oranı oldukça düşüktür. Çocukların birçoğu da ilkokuldan sonra eğitim hayatına devam etmemektedir. Mahallede yaşayan kişiler bunun nedenini; ekonomik durumun yetersizliğine ve çocukların okullarda "Abdal" oldukları için dışlanmalarına bağlamaktadır.

Burada yaşayan Abdalların, asıl meslekleri sepetçiliktir. Erdemli ve Silifke ilçelerinden kesip getirdikleri kargı ve söğütlerle sepet örüp bunları anayoldan geçen kişilere satarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Sepetçiliğin çok fazla gelirinin olmaması nedeniyle Abdallar günümüzde limon kesimi, çilek, bakla toplama gibi mevsimlik işlerde çalışmak üzere çevre illere işçi olarak gitmektedirler. Abdal ve Alevi olmayana kız vermedikleri için evlilikler mahalle içinden yapılmaktadır. Ekonomik güce sahip olmayan Abdalların çoğu "çatma" adını verdikleri çadırlarda yaşamaktadırlar. Çadırların birçoğunda

elektrik ve su bulunmamaktadır. Aynı evde birden fazla ailenin yaşadığı gözlemlenmiştir. Burada yaşayan Abdallar, yazları Erdemlinin yaylalarına (özellikle Avgadı) giderek 3 ay gibi bir süre buralarda çadır kurarak sepet örüp satmaktadırlar.

Hürriyet Mahallesi cemevi bulunmamaktadır. Mahallede dini törenleri yönetecek dede de yoktur. Dede düzenli olarak yılda bir kez ya da mahalleli tarafından davet edildiğinde, büyük cemlerde Karaman ve Konya'dan gelmektedir. Mahallede "Cuma Akşamları (perşembe)", düzenli olarak rehber Remzi Akyol liderliğinde yapılmaktadır.

I.3.2.1.7. Silifke Merkez Say Mahallesi

Silifke ilçesinin merkezinde bulunan Say Mahallesi yaşayan Abdalların tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Bu mahallede yaşamlarını sürdüren Abdalların bir kısmı Mut'tan, Gülnar'dan; bir kısmı Anamur'dan gelmiş, buralara yerleşmişlerdir. Say Mahallesi yaklaşık olarak 1500 Abdal nüfusu bulunmaktadır. Bu mahalledeki Abdallar, köken olarak Horasan'dan göç edip geldiklerini söylemekle birlikte bu konuda ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadıklarını da belirtmektedirler.

Silifke'de yaşayan Abdallar arasında okur-yazar oranı çok düşük olmamakla birlikte son yıllarda eğitime verilen önem daha da artmıştır. Bu mahallede yaşayan Abdallar arasında üniversite mezunu olanlar da bulunmaktadır.

Bu mahallelerde yaşayan Abdalların bir bölümü demircilik yapmakta, ama çoğunluğu müzisyenlikle uğraşmaktadır. Mahallede, 5-10 yıl öncesine kadar kalaycıkla uğraşan Abdallar, günümüzde bu mesleği icra etmemektedir. Say mahallesi yaşayan

Abdallarda kadınlar, yaygın olarak evlere temizliğe gitmektedirler. Aynı zamanda tarım arazilerinde mevsimlik işçi olarak da çalışmaktadır.

Burada yaşayan Abdalların cemevleri yoktur. Mahalleye 10-15 yıldır dede gelmemektedir. Düzenli olarak cuma akşamları yapılmaktadır. Say Mahallesinde bir tane cami vardır. Burada yaşayan Abdallar, arasında beş vakit namaz kılanlar ve camiye gidenlerin yaygın olduğu tespit edilmiştir.

I.3.2.1.8. Silifke Pazarkaşı Mahallesi

Say Mahallesi ile sınır olan Pazarkaşı'nda 250-300 Abdal nüfusu vardır. Bu mahalleye Say Mahallesinde oturan Abdallar yerleşmişlerdir. Pazarkaşı'nda yaşayan Abdallar arasında okur-yazar oranı çok düşük olmamakla birlikte son yıllarda eğitime verilen önem daha da artmıştır. Bu mahallede yaşayan Abdallar arasında üniversite mezunu olanlar da bulunmaktadır.

Bu mahallelerde yaşayan Abdalların bir bölümü demircilik yapmakta, ama çoğunluğu müzisyenlikle uğraşmaktadır. Pazarkaşı'nda yaşayan Abdallarda kadınlar evlere temizliğe gitmekte ya da tarım arazilerinde mevsimlik işçi olarak çalışmaktadır.

Burada yaşayan Abdalların cemevleri yoktur. Mahalleye 10-15 yıldır dede gelmemektedir. Düzenli olarak cuma akşamları yapılmaktadır. Pazarkaşı Mahallesinde iki tane cami bulunmaktadır. Burada yaşayan Abdallar arasında beş vakit namaz kılanlar ve camiye gidenlerin olduğu tespit edilmiştir.

I.3.2.1. 9. Mut / Ortaköy

Mersin'in Mut ilçesine bağlı olan Ortaköy köyü, Karaman yolu üzerine kuruludur. Ortaköy, Osmanlı devletinin son yıllarında kurulan köylerdendir. Mut'un idarî yapısı hakkında Osmanlı Hükümetine sunulan 2 aralık 1913 tarihli rapora göre Ortaköy, Mut merkeze bağlı 24 haneli, 160 nüfuslu (73 kadın, 87 erkek) ve "Kıptî" adıyla kayıtlı bir köydür. Cumhuriyetin ilk yıllarına ait nüfus istatistiklerinde "Mutkıptî" veya "Mutkıptîyanı" olarak kayıtlı olan köyün adı, daha sonra Ortaköy olarak değiştirilmiştir.

Belgelerde "Kıptî" veya Mutkıptîyanı" olarak geçen Ortaköy'ün nüfusu, 1913 yılında 160 kişidir. Ortaköyün nüfusunda cumhuriyet döneminde bir istikrarsızlık görülür. 1935 yılında 71 kişi olan nüfus, 1940'ta 147'ye çıkmış, 1945'te 177'de kalmıştır. Bugün Ortaköy'ün nüfusu, 250 kişi civarındadır.

Mut-Ortaköy'de, çok eski tarihlerden beri Abdalların yaşadığı bilinmektedir. Bununla birlikte Mut Hisar-Göcekler köyleri arasındaki Sarıbucak köyünün tümü Abdalken, çevre köylerde yaşadıkları bir problem sonucu Sarıbucak köyündeki Abdallar, 1958'de göçüp Ortaköy'e yerleşmişler.

Köyde okul bulunmamakta ve çocuklar taşınmalı eğitimle Mut'a gitmektedirler. Ortaköy'de yaşayan Abdallarda, son yıllarda eğitime verilen önem dikkate değer ölçüde artmıştır. Köyde üniversite mezunu olanlar da bulunmaktadır. Gençlerin genellikle konservatuar eğitimi almak için Ankara ve İzmir'e gittikleri tespit edilmiştir.

Mut Ortaköy'de yaşayan Abdalların temel geçim kaynakları müzisyenlik ve çiftçiliktir. Ortaköy'de yaşayan erkeklerin hemen hepsi mutlaka bir enstrüman çalabilmektedir. Cemevleri yoktur. Cemler, dede Mustafa Türkan'ın evinde yapılmaktadır. Mustafa Türkan sağ değildir; ama eşi, evini hâlâ cemlere açmaktadır. Her cuma akşamı

yani perşembeyi cumaya bağlayan gece özellikle kış ayları aksatmadan cemler yapılmaktadır. Bu cemleri rehber Ali Türkan yönetmektedir. Ortaköy'e düzenli olarak Karaman'dan dede gelmektedir.

Ortaköy'de iki cami vardır. Abdallar arasında düzenli olarak Cuma namazına gidenlerin olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte dedenin gelemediği zamanlarda cenazeler cami imamı tarafından kaldırılmaktadır.

I.3.2.1.10. Mut / Merkez /Doğancılar Mahallesi

Mut merkeze bağlı karma bir yapıya sahip olan Doğancılar Mahallesi'nde 30-40 hane kadar (yaklaşık olarak 100-150 kişi) Abdal yaşamaktadır. Burada yaşayan Abdallar yakın zamana kadar Mut'un Kelceköy'ünde yaşarken parça parça göçerek Doğancılar Mahallesine yerleşmişlerdir. Okuma-yazma oranı çok düşük olmakla birlikte son yıllarda eğitime verilen önem artmıştır.

Doğancılar Mahallesi'nde yaşayan Abdalların geçim kaynakları çiftçilik, demircilik ve müzisyenliktir. Demircilik, yakın zamana kadar çekme körükle yapılırken son on-on beş yıldır elektrikli körükle yapılmaktadır. Demirci ustaları, bu mesleğin çok erken yaşlarda öğrenilmesi gereken bir meslek olduğunu, günümüzde çocukların belirli bir yaşa gelinceye kadar okula gittiklerini daha sonra da demirciliğe ilgi göstermediklerini belirtmektedirler. Demircilik mesleği, gerek ekonomik getirisinin azlığından gerekse mesleği devam ettirecek çırakların yetişmemesinden dolayı her geçen gün önemini kaybetmektedir. Buradaki Abdalları tanımlayan bir meslek olan müzisyenlik, eskiden davul ve zurna ile ön plana çıkarken bugün gençler daha çok org çalmaktadır.

Doğancılar Mahallesi'nde dede yoktur. Cuma akşamları düzenli olarak yapılmaktadır. Dede Ortaköy ve Doğancılar Mahallesi'ne aynı dönemde gelmektedir. Mut Ortaköy'de yaşayan Abdallarla Doğancılar Mahallesi'nde oturanlar akrabadır.

I.3.2.1.11. Anamur Yıldırım Beyazıt Mahallesi (Akkovanlı)

Yıldırım Beyazıt Mahallesi Anamur'un merkezinde yer alır. Bu mahalle, halk tarafından Akkovanlı olarak da adlandırılmaktadır. Yaklaşık olarak 1800 kişilik nüfusa sahip olan mahallede, ortalama 250-300 Abdal yaşamaktadır. Abdalların bu mahalleye çok eski tarihlerde yerleştiği bilinmektedir. Köken olarak Horasan'dan göç edip geldiklerini, ama bu konuda ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmektedirler.

Okur-yazar oranı düşük olmakla birlikte okuma yazma bilmeyenler daha çok kadınlardır. Günümüzde eğitim bilincinin yavaş yavaş oluşmasıyla herkes çocuklarını okula göndermeye özen göstermektedir. Mahallede okul bulunmakta birlikte mahalledeki çocuklar kendilerinin zaman zaman diğer çocuklar tarafından dışlandıklarını belirtmektedirler. Yıldırım Beyazıt Mahallesi'nde yaşayan Abdalların esas geçim kaynağı pazarcılıktır. Pazarcılığın yaygın bir meslek olmasıyla birlikte müzisyenlik de yapanlar vardır. Ayrıca birçoğu uzun yol şoförlüğü de yapmaktadır.

Yıldırım Beyazıt Mahallesi'nde cem evi bulunmamaktadır. Dini törenleri yürütecek dede veya rehber yoktur. İncelemelerimiz sırasında burada yaşayan Abdallara düzenli olarak dedenin geldiği tespit edilmemiştir. Bu yerleşim biriminde yaşayan Abdalların uğraştığı herhangi bir el sanatına da rastlanmamıştır.

I.3.2.1.12. Bozyazı/ Ustalar Köyü

Bozyazı ilçesine 5-6 km. uzaklıkta olan Ustalar köyü, Abdalların toplu olarak yaşadığı bir köydür. Ustalar köyü, eski bir Abdal yerleşim birimidir. Köken olarak Horasan'dan göç edip geldiklerini, ama bu konuda ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmektedirler. Köyde yaklaşık olarak 750-800 civarında Abdal nüfusunun olduğu tespit edilmiştir. Okur-yazar oranı düşük olmakla birlikte okuma yazma bilmeyenler daha çok kadınlardır. Köyde okul bulunmadığı için, çocuklar taşınmalı sistemle köyün yakınında Kötökler Mahallesiindeki okula gitmektedirler. Burada yaşayan Abdallar demircilik ve müzisyenlikle uğraşmaktadırlar. Bu mesleklerin eskisi kadar ekonomik getirisi olmadığı için burada çiftçilikle de uğraşanlar vardır. Özellikle gençler, ata mesleği olan demircilik ve müzisyenliğe bugün ilgi göstermemekte, ekonomik anlamda daha çok gelir sağlayan günübirlik işlerde çalışmayı tercih etmektedirler.

Ustalar Köyünde dede ve cemevi yoktur. 15-20 yıl öncesine kadar Ustalar köyüne düzenli olarak dedenin geldiği ve cemlerin yapıldığı kaynak kişiler tarafından ifade edilmektedir. Günümüzde köyde dini törenleri yönetecek birisi bulunmadığı için cemler düzenli olarak yapılamamaktadır. Köyde bir cami bulunmaktadır. Abdallar arasında cuma günleri camiye gidip namaz kılan kişilerin olduğu tespit edilmiştir. Ustalar köyünde dede olmadığı için burada yaşayan Abdalların cenazeleri cami imamı tarafından kaldırılmaktadır.

I.1.4.2. Mersin Abdalları İle İlgili Genel Değerlendirme

Mersin Abdallarının tarihi kökenleri hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılamamıştır. Bununla birlikte, Mersin'in Karacailyas Beldesinin Evren Mahallesi ve Tarsus'un Mithatpaşa Mahallesiinde yaşayan Abdallar kendilerinin Suriye-Halep'ten geldiklerini,

diğer yerleşim biriminde yaşayan Abdal toplulukları da Horasan'dan geldiklerini belirtmektedirler. Kesin bir sayı belirlenememekle birlikte inceleme alanımızda ortalama 10.000 Abdal nüfusunun olduğu tespit edilmiştir.

Mersin Abdalları, günümüzde, yaşamlarını daha çok müzisyenlik, sepetçilik ve demircilik gibi geleneksel mesleklerle gününbirlik işlerde, işçilik türü meslek gruplarında, henüz çok yaygın olmamakla birlikte kamu kurumlarında çalışarak sürdürmektedirler. Abdalların temel geçim kaynağı müzisyenliktir. İnceleme alanımızda müzisyenliğin yaygın olarak yapıldığı yerleşim birimi şunlardır; Mersin-Karacailyas Beldesi- Evren Mahallesi, Tarsus-Mithatpaşa Mahallesi, Silifke-Say Mahallesi, Mut-Ortaköy ve Mut-Doğancılar Mahallesi. Müzisyenlikle uğraşan Abdal topluluklarının yaygın olarak çaldıkları enstrümanlar davul ve zurnadır. Bunun yanında bağlama, klarnet, keman ve org da çalınan enstrümanlar arasındadır. Abdallar, günümüzde düğünlerde, asker uğurlamalarında, halk oyunlarında, çeşitli törenlerde, ramazan ayında sahurda davul çalmaktadırlar. Çoğu törenlerde zurna eşliğinde davul çalarlar. Abdallarda müzisyenlik erkeklerin mesleği olarak karşımıza çıkmaktadır. Abdallar, davulu belli bir para karşılığı çalarlar. Alacakları paranın miktarı çalacakları saatle ilgilidir. Bu fiyatı müşteri ile kendileri belirlerler.

Müzisyenlikle uğraşan Abdalların bu işi icra ettikleri belirli bir yerleri yoktur. Müzisyen arayan kişiler, Abdalların yaşadığı yerleşim birimine gelerek buradan davulcu ve zurnacı bulmaktadırlar. Bunun yanı sıra bazı yerleşim birimlerinde sadece bu iş için toplu halde beklenen yerler de vardır. Mersin Merkez'de yaşayan Abdallar davul ve zurnalarını alarak birinci çevre yolu üzerinde Çetinkaya alışveriş merkezinin karşısında beklemektedirler. Tarsus- Mithatpaşa Mahallesinde yaşayan Abdallar Demirkapı mevkiinde beklemektedir.

Müziyenliğin kendilerine özgü bir meslek olduğunu belirten Abdallar, bu mesleğe (özellikle davul ve zurna çalmaya) olan ilginin her geçen gün azaldığını ifade etmekte ve bunun nedenini de bu işten ne kadar kazanılacağına belli olmamasına bağlamakta ve gençlerin daha düzenli bir iş arayışı içinde olduklarını belirtmektedirler.

Sepetçilik, demircilik, kalaycılık gibi el sanatlarına bağlı olarak geçimlerini sağlayan Abdal toplulukları arasında bu meslekleri icra edenlerin yavaş yavaş azaldığı gözlemlenmiştir.

Sepetçilik yapan Abdallar, yaptıkları sepetleri satmakta zorlandıklarını, plastik ürünlerin daha çok tercih edildiğini, sepetlerin sadece süs eşyası olarak satın alındığını ifade etmektedirler. Ekonomik anlamda çok düşük bir gelir sağladığı için de gençlerin bu mesleği öğrenmekten çok günübürlük başka işlere yöneldiği belirtilmektedir.

Bir dönem, Abdallar arasında özel bir meslek olan kalaycılık, bugün inceleme alanımızda neredeyse yok olmuştur. Bundan 20-30 yıl öncesine kadar kalaycılıkla uğraşan Abdallar malzemelerini alıp köylerde çadır kurup günlerce kap kalaylayarak geçimlerini sağlarken günümüzde, bu mesleği yapan kişi sayısı 3-5 kişiyi geçmemektedir. Bu kişiler de başka iş bilmedikleri için, baba mesleği olarak bu işi sürdürdüklerini belirtmektedirler. Kendileri herhangi bir şekilde çırak yetiştirmemekte hiç kimsenin, çocuğunu kalaycıda çırak olarak çalıştırmak istemediğini söylemektedirler.

Yakın bir döneme kadar Abdallar arasında sünnetçilik yaparak geçimlerini sağlayanların da var olduğu söylenmektedir.

Abdallarda evin ekonomisine hem kadın hem de erkek katkı sağlamaktadır. Kadınlar müzik işi ile uğraşmamakta ama evlere temizliğe gitmekte ve pazarcılık yapmaktadır.

Ekonomik ve sosyal olanakların etkisiyle birlikte, Mersin Abdalları arasında

eğitime olan ilgi artmakta ve bununla birlikte m¼zisyenlik, geleneksel meslekler dışında farklı iş kollarına yönelim artmaktadır.

Yapılan incelemeler sonucunda Mersin Abdallarının sosyo-k¼lt¼rel ve ekonomik hayatında ortaya çıkan değişimler fark edilmiş, gelecek kaygısı taşıdıkları gözlemlenmiştir. Bunun etkisiyle de Abdalların yeni iş alanlarına yöneldikleri tespit edilmiştir.

Mersin Abdalları arasında eğitim ve öğretimin öneminin anlaşılmış olmasıyla birlikte hen¼z yeterli bir eğitim bilinci ve eğitime olanak sağlayacak bir sosyo-k¼lt¼rel yaşam anlayışı yerleşmiş değildir. Eğitim d¼zeyinin d¼ř¼k olması nedeniyle Abdallar, toplum içerisinde sosyo-k¼lt¼rel açıdan birtakım sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Kırk yaş ¼zeri kişilerin bir çoğunun okur-yazar olmadığı tespit edilmekle birlikte liseden sonra y¼ksek öğrenime devam etmiş olanların sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle Abdallar arasında eğitime dayalı iş sahibi olma söz konusu değildir. Genellikle aileden gelen bir meslek edinme vardır.

İnceleme alanımızda yaptığımız gr¼řmelerde, Abdallar ocukların okutulmamasını ekonomik nedenlere bağlamaktadırlar. Ekonomik g¼c¼n oldukça d¼ř¼k olduğu Abdal topluluklarında eğitimin bu nedenle ihmal edildiği belirtilmektedir.

Toplum içersinde “teki” olarak gr¼len Abdallar, çocuklarının okullarda sınıfsal bir ayrıma tabi tutulmasının da olumsuz etkisinden şikayet etmektedirler. Çocukların aileden sonra sosyalliklerini kazandıkları okul çevresinde dışlanmaları onların, okula gitme isteklerini azaltmaktadır. İnceleme alanımızda gr¼řme yaptığımız çocukların birçoğu, arkadaşları tarafından kendilerine farklı bir gözle bakılmasından rahatsız olduklarını belirtmektedir.

Herhangi bir eğitim almadan müzisyenlikle ilgilenen Abdallar, son yıllarda müzik eğitimi almaları için çocuklarını konservatuara göndermeye başlamışlardır. Nota bilgisine sahip olmadan enstrüman çalıyor olmalarının, sınavlarda başarılı olmalarını engellediğini ifade etseler de Abdallarda liseyi bitiren gençler, belirli bir süre eğitim aldıktan sonra konservatuar sınavlarına girmektedirler. Özellikle Mut-Ortaköy de yaşayan ve müzisyenlikle ilgilenen Abdalların çoğu İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlere giderek müzik eğitimi almaktadırlar.

Kendilerine özgü bir yaşayış biçimine sahip olan Mersin Abdalları, bugüne kadar diğer topluluklar tarafından “öteki” olarak görülmüş ve bu nedenle Abdal olduklarını bile dile getirmekten çekinmişlerdir. Aslında yaptıkları işlerle buldukları çevrenin sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamında etkili olan Abdallar, dışlanmış olmanın etkisiyle bugüne kadar yanlış tanınmışlardır. Mersin’de yaşayan Abdal topluluklarının içlerine girildiğinde özgün bir kültürlerinin olduğunu görmek mümkündür.

Eğitim bilincinin tam anlamıyla oluşmadığı Mersin Abdallarında, sosyo-kültürel anlamda birtakım zorlukların yaşandığı gözlemlenmiştir.

Ekonomik anlamda yoksulluk düzeyinde olan Abdalların çoğunun evi yoktur. Çatma adını verdikleri çadırlarda oturmaktadır. Ev sahibi olanların da evleri bir ya da iki odadan oluşmakta, aynı evin içinde birkaç aile birlikte yaşamaktadır. Birçok evde elektriğin olmadığı da çalışmalarımız sırasında tespit edilmiştir.

Mersin’de yaşayan Abdalların hemen hemen tamamının (Halk eğitim merkezi gibi kamu kuruluşlarında müzisyenlik yapanlar hariç) sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Herhangi bir sağlık problemleri olduğunda yeşil kartlarla hastaneye gitmektedirler.

Mersin Abdallarının yaşadığı yerleşim birimlerinin hiçbirinin ulaşım problemi olmadığı gibi şehir merkezlerine çok uzak değillerdir. Bununla birlikte Abdallar,

yakınlarında bulunan yerleşim birimleriyle meslekleri dışında sosyo-kültürel iletişimde bulunmamakta ve bunun nedenini kendilerinin hor görülmesinden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Bunun nedenini hem Abdal hem de Alevi-Bektaşî inanç yapısına sahip olmalarına bağlamaktadırlar.

Mersin Abdallarında, evlilikler çok erken yaşta ve sadece Abdal olanlarla yapılmaktadır. Son yıllarda kendilerine yakın gördükleri Romanlardan da kız aldıklarını belirten Abdal toplulukları bulunmaktadır.

İnceleme alanımızda yaşayan Abdallar, toplum içersindeki sosyo-kültürel değişimlerin farkında olduklarını, ama gerek ekonomik nedenlerden gerekse toplum tarafından “öteki” olarak görülmelerinden dolayı bu değişime ayak uyduramadıklarını belirtmektedirler.

II. BÖLÜM

MERSİN ABDALLARININ İNANÇ YAPISI

Din bir toplumun kültürünü oluşturan en önemli öğelerden birisidir. Bir inanç sistemi olarak din, yoruma kapalı bir alan oluştursa da insanın yeryüzünde, nedenini çözümleyemediği olay ve olguları açıklamasına yardımcı olur. İnsanlara tapınma yoluyla ruhsal bir boşalım sağlayarak manevî bir güç verir. Diğer taraftan her din, kendine özgü bir ahlâk sistemini de beraberinde getirir. Böylece benimsediği öncelikler ve yasaklar aracılığıyla hem kişisel hem de toplumsal davranışları etkisi altına alıp biçimlendirir. İnanç ve tapınma kuralları ile kişilerin günlük hayatlarının temel gereksinimlerine bazı yaptırımlar ve sınırlamalar da getirebilir. Bütün bu nedenlerden dolayı din ile kültür arasında önemli bir bağ olduğunu söylemek mümkündür (Çıblak,2005:43) .

Halk sûfiliğinin simgesi, heterodoks ve halka yönelik bir tarikat olan Bektaşî tarikatı, günümüzdeki yaygın olan söylemle Alevilik şeklinde Hacı Bektaş Veli'nin kişiliğine bağlanır. Bektaşîlik, Babaî hareketinin, bir araya getirdiği heterodoks sufi tarikatlardan birisi olarak Haydarilik içerisinde, 14. yüzyıl Rum Abdallarından Abdal Musa tarafından Hacı Bektaş Veli kültü içerisinde geliştirilmiş; Balım Sultan tarafından 16. yüzyılda bağımsız bir tarikat haline dönüştürülmüştür. Hacı Bektaş Veli, bu tarikatın kurucusu olmamakla birlikte onun öğretileri çerçevesinde oluşturulduğu için “pir” i kabul edilir (Çıblak; 2005:51).

Mersin Abdalları Alevi-Bektaşî inanç geleneğine bağlıdır. “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesi, bu geleneğin öne çıkardığı en önemli unsurdur. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Mersin Abdallarının, diğer Türkmen Alevi-Bektaşîleriyle aralarında inanç

yapısı yönünden çok belirgin farklar yoktur. Hacı Bektaş Veli'yi ulu bir insan olarak benimseyen Abdallar, belirli dönemlerde cem düzenleyerek ibadet ederler. Bu ibadet sırasında nefes ve menakıpnâmeler okurlar. Bazı zamanlar da semah dönerler. Mersin yöresindeki Abdalların, ibadetlerini yapabilecekleri bir cem evi yoktur. Mersin merkezde yer alan cem evine gidenler olduğu gözlemlense de bu çok nadirdir. Bu nedenle Mersin Abdalları, cem törenlerini kendi evlerinde yapmaktadırlar.

İnceleme alanımızda yer alan Abdal toplulukları arasında yaşayan bir dedeye rastlanmamıştır. Belirli zaman dilimlerinde yapılan ve dede olmadan gerçekleştirilemeyen cemlerde Karaman, Antalya ve Hacı Bektaş Veli dergahından dedeler gelmektedir. Bu nedenle yerleşim birimlerinde dini işlemlerle daha çok dede vekili olarak görülen rehberler ilgilenmektedir.

Mersin Abdallarının tamamının Alevi-Bektaşî inanç yapısına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Abdalların arasında sünnî inancın gereklerini de yerine getiren toplulukların olması ise sosyal etkileşim sonucu gerçekleşmiştir, diyebiliriz. Bu etkileşimin sonucu olarak inceleme alanımızda hem Muharrem orucu hem de otuz günlük Ramazan orucunu tutan Abdallar bulunmaktadır. Ayrıca düzenli olarak namaz kılanlar bulunmakta, aynı zamanda bu kişiler cemlere de katılmaktadırlar.

Caferilik inancına göre imam ya da halife, Allah tarafından günah işlemekten korunur; bu nedenle imamın buyruğu aynı zamanda Tanrı'nın buyruğudur. Hz. Muhammet'in Hz. Ali'ye gizli bilgiler vermesiyle ve bu bilgilerin sırayla diğer imamlara aktarılmasıyla dini bilgiler bugüne taşınmıştır. Caferilikte, gizlilik bir ibadet olarak algılanır; canını, malını ve ırzını korumak, diğer mezheplere karşı inançlarını gizlemek başlıca görevdir (Korkmaz, 2005:143). Mersin Abdalları arasında inanış biçimi ve inanç yapısı hakkında sorulan sorulara cevap verilirken, bu yolda olmayana bilgi

verilmeyeceğine dair ifadelerin sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Dedelerin özellikle musahipli kişilere cem törenlerinde yapılanları kimseye anlatmamaları gerektiğine dair tembihte buldukları, bu yolun sırrına ancak bu yolun ağırlığını taşımaya gönüllü olmuş kişilerin erebileceklerini belirttikleri söylenmektedir. Günümüzde Abdalların inanç yapısıyla ilgili bilgileri az da olsa başkalarıyla paylaştıkları görülmektedir. Bunun nedeni de inceleme alanımızda, gizli yapılan ibadetlerde kötü herhangi bir şeyin yapılmadığının diğerleri tarafından da bilinmesi isteğidir. Bununla birlikte bütün Anadolu Aleviliğinde olduğu gibi Abdallar, inançlarının özünü “eline, diline, beline sahip olmak” düşüncesiyle özetlemektedirler.

Mersin Abdalları, kendilerinin Hacı Bektaş’ı pir olarak kabul ettiklerini ve Antalya’daki Yağmurlu Ocağına bağlı olduklarını belirtmektedirler. Bu ocakla ilgili kaynaklarda ayrıntılı bir bilgiye rastlanmamıştır.

“Mersin Abdallarının İnanç Yapısı” başlığını taşıyan bu bölümümüzde inceleme sahamızda yaşayan Abdalların inanç yapıları “Allah-Muhammed-Ali Üçlemesi, Miraç ve Kırklar Meclisi, Ehl-i Beyt, On İki İmam, Mürşit-Dede-Talip, On İki Hizmet, Erkân, Niyaz, Dâr- Dâr’a Durma ve Hayırlı-Gülbank” olmak üzere on altı başlıkta incelenecektir.

II.1. Allah-Muhammed-Ali Üçlemesi

Allah’a yakın olduklarına inanılan Hz. Muhammet ve Hz. Ali’yi birlikte anmanın gerekliliğini vurgulayan, onların ayrı ayrı görülmesi durumunda hakikatın gerçek manasına ulaşamayacağını anlatan üçleme (Korkmaz,2005:85), Mersin Abdalları açısından da oldukça önemlidir.

Bir arada söylenmekle birlikte içerik olarak da birbirini tamamlayan bu kavramların açıklanabilmesi için, öncelikle Ali düşüncesine bir açıklık getirmek gereklidir. Anadolu Aleviliğinde birbirine zıt olan iki tane Ali düşüncesi mevcuttur. Bunlardan ilki, tarihi bir kişilik olarak karşımıza çıkan Hz. Ali; Hz. Muhammet'in amcasının oğlu ve damadı, dördüncü halife, İslam savaşlarında kahramanlık göstermiş ve Anadolu Alevilerinin inancına göre Hz. Muhammet'in kendisine halife olarak seçtiği kişidir. İkinci Ali ise Anadolu Aleviliğini belirleyen, gerçekte olmayıp Anadolu Alevisi'nin düşüncesinde yaratılmış ve yüceltilmiş; kadınıyla birlikte ibadet eden, semah dönen, ezilen engur suyundan içen Kırkların başı ve Hz. Muhammet'in bile sırrına eremediği kişidir (Çıblak,2005:54-55).

Mersin Abdalları arasında da Hz. Ali kişisel özellikleri açısından yüceltilmekte, Hz. Muhammet sevmekle birlikte Ali'ye gönüllerde ayrı bir yer verilmektedir. Bu durum "Muhammet'i severiz, Ali'yi kendimize daha yakın hissederiz." şeklinde ifade edilmektedir.

İnceleme alanımızda Hz. Ali'nin sırrına akıl ermemesi ve güçlü bir yapıya sahip olması ile ilgili anlatılan hikâyeler şöyledir:

Bir gün, Cebrail yer gök su iken, suyun üzerinde yüzüyormuş ve bir çocukla karşılaşmış. Bu çocuk gelmiş, Cebrail'in kanadını kırmış. Cebrail'in kanadı yedi yıl iyileşmemiş. Yedi yıl sonra Cebrail peygamberin yanına gelmiş. O sırada içeriye Hz. Ali de girmiş. Hz. Ali'yi gören Cebrail peygamberin arkasına saklanmış. Peygamber bu duruma şaşırılmış: "Cebrail sen hiç böyle yapmazdın, bu ne?" diye sormuş. Cebrail bunun üzerine "Ya Muhammet benim kanadımı deryada kıran bu çocuk." demiş. Hz. Ali bu kadar güçlü birisi (K.11,K.33,K.39, K. 46, K.48).

Hz. Ali'nin annesi doğum yapacağında “Ben Kabeyi Şerife gideceğim, orada doğum yapacağım.” demiş. “Yanına birkaç yardımcı kadın al.” demişler. Kaç kadın aldıysa almış. Kabeye varmışlar. Duvar yarılmış. Doğum yapacak olan kadın içeri girmiş, duvar kavuşmuş. Diğer kadınlar geri dönmüş gelmiş. Kadınların dönüp geldiğini görenler “Ne oldu, niye bırakıp geldiniz hamile kadını?” demişler. “Duvar yarıldı, kadın içeri gitti. Kadın içeri girer girmez de duvar kavuştu. Biraz bekledik, içeri giremedik, biz de döndük geldik.” demiş kadınlar... Birkaç gün sonra Hz. Ali'nin annesi çocuğu getirmiş ve çocuğu bir emzireyim demiş. Çocuk anasını bir kaktırmış, yuvarlanmış gitmiş varmış. Babası “Hanım çocuğa yanaşma, çocukta ayrı yeten bir güç var.” demiş. Çocuğu tuzlayamamış hiç kimse. Kim yaklaştıysa kaktırıp düşürmüş çocuk. Hiç kimseyi yanına yaklaştırmamış. Hz. Muhammet gelmiş, Hz. Ali'ye doğru yönelmiş. Bunu gören oradaki halk “Atam Muhammet çocuğa yaklaşma, bu çocukta öyle bir güç var ki seni sakat eder.” demişler. Hz. Muhammet açmış çocuğu tuzu patazlamış. Çocuk kendi başına dönmüş, kıvranmış, tuzlanmış. Sonra da sessizce durmuş. Bunu gören Hz. Peygamber ağlamış. “Ödünç olsun ya Ali” demiş. Bu sefer Hz. Peygamber öldüğünde peygamberi Hz. Ali yıkamış. Yıkarken de Peygamber'in kendi dönmüş. Böylece ödüncü ödemiş olmuş (K. 17,K.39,K.61).

Mersin Abdalları arasında “Allah-Muhammet-Ali” kavramıyla ilgili öne sürülen düşünceler şu şekildedir:

- Mersin Abdallarında Hz Ali'yi Hz. Muhammet'ten ayrı görme söz konusu değildir. ikisini birbirinden ayırmanın hakikat yolundan ayrılacağına inanılır (K.11,K.33,K.39,K.48).
- Allah Hz. Muhammet'i nurdan Hz. Ali'yi sırdan yaratmıştır (K.9,K.10,K.43, K.57).

- Ay Alidir, Gün Muhammet. Nasıl güneşe bakamıyorsak Hz. Muhammet'in yüzüne de nurdan bakılmazmış (K.45,K.46)
- Hz. Muhammet Ali'yi sevmeyen ümmetim değildir, demiştir (K.1,K.7,K.11,K.39).
- Hz. Muhammet demiş ki "Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısı" (K.1,K.7,K.11,K.58).
- Dünyanın batacağı, kıyametin kopacağı Hz. Ali'nin kılıcında yazılıdır. Hz. Ali'nin kılıcı bir salınca aynı anda üç yüz adamın boynunu kesermiş. Hak kat kat güç vermiş Hz. Ali'ye (K9,K10,K.37).
- Hz. Ali ilk imamdır. Kur'anı yedi yaşında ezberlemiştir (K9,K.20,K17, K.52).
- Hz. Ali'yi kendine yakın hisseder Aleviler. Hz. Muhammet der ki "Ben Ali'yim, Ali Muhammet; onun canı benim, benim canım onundur" (K.1,K.27,K.31,K.49).

Mersin Abdalları arasında Hz. Ali çok sevilmele birlikte Hz. Muhammet'e olan saygı da belirgin bir şekilde ifade edilmektedir. Hz. Muhammet ile Hz. Ali'nin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği önemle vurgulanmakta, Peygamber'in öldükten sonra yerine Hz. Ali'nin geçmesini istediği belirtilmekte ve bu olay şu şekilde anlatılmaktadır:

Hz. Muhammet ölmeden önce Hz. Ali'yi kendinden sonra gelecek olan bir temsilci olarak düşündüğünü belirtmiştir. Ama kendi yerine atamamıştır. Bu sadece düşüncede kalmıştır. Hz. Muhammet vefat ettikten sonra da o zamanın din büyükleri "Ya Ali senin yaşın çok genç, şimdi sen Hz. Muhammet'in temsilcisi olursan insanların inancı azalabilir. Bir yaşlı insanın sözü genç insana göre daha etkilidir. Sen bu dinin koruyucususun, aslanısın her yerde. Gel, senin yaşın ilerleyinceye kadar halife Ebubekir olsun." diyerek Hz. Ebubekir'e halifeliği vermişlerdir. Hz. Ali, din büyüklerini dinleyip Peygamberi temsil etmek amacıyla Ebubekir'in kendi yerine geçmesine razı olmuştur. Hz. Ebubekir öldükten sonra halifelik, yine Hz. Ali'ye verilmemiş ve bunun üzerine Hz. Ali, din büyüklerinden kendisine verilen sözün tutulmasını istemiş; ama onu dikkate

almamışlardır. Bunun ardından Hz. Ali kendisini destekleyenleri, yapılan haksızlığı anlatmak için evine davet etmiştir. O gece Hz. Ali'nin evinde toplananlar, Alevî olarak adlandırılmıştır (K.13,K.17,K.39,K.46).

Burada anlatılanlardan yola çıkılarak inceleme alanımızda Alevilik Sünnilik ayrımının Hz. Muhammet döneminde değil ondan sonra başlatıldığı ifade edilmektedir. Alevilerin Muhammet'e inanmadığı yönündeki iddiaları asılsız bulmakta ve Peygamber'e olan inançlarının sonsuz olduğunu belirtmekte, üçlemede onun adını Ali'den önce söylediklerini de ifade etmektedirler.

İnceleme alanımızda Hz. Muhammet'in Hz. Ali'yi yerine vasî tayin etmesi ile ilgili şu hikâye de anlatılır:

Peygamber'e "ölümünden önce yerine bir vasî tayin et." denir. Deve havıdından bir minder yapılır. Peygamber efendimiz bu minderin üzerine çıkararak toplanan kalabalığa döner ve "Herkes birbiriyle arkadaş olsun, kendine güvenebileceği bir yoldaş seçsin." der. Bu sefer herkes kendine bir arkadaş bulur ve onunla arkadaş olur. Hz. Ali yalnız kalır. Hz. Muhammet bunu görünce "Ali'de benim karındaşım." der. Ardından da Allah'ı seven beni sever, beni seven Ali'yi sever; Ali'nin ruhu benim ruhum, benim ruhum Ali'nin ruhu." der. Böylelikle Hz. Ali'yi vasi tayin etmiş olur (K.13,K.57).

Allah-Muhammet- Ali biçiminde ifade edilen, üçünü bir sayıp önce Muhammet -Ali'de, sonra sadece Ali'de birleştirilip sembolleştirilen bu anlayışın benzer bir şekli, Orta Asya Şamanizminde de karşımıza çıkmaktadır. Yakut ve Altay Türklerinin inanç yapısında büyük rol oynayan üçlü Tanrı anlayışı bulunmaktadır. Gök kültü içinde yer alan bu inanişâ göre gökyüzü katlarının her birinde, güçleri bakımından farklı olan bir Tanrı oturmaktadır. Buna göre Altay Kamlık dininde Tengere Kayra Han, gökyüzünün on yedinci katında oturarak oradan yeryüzünü yöneten en büyük Tanrı'dır. Bu Tanrı

Dünyanın yaratılışında ve sona erdirilişinde etkin rol oynar. Diğer Tanrılar, Bay Ülgen ile Erlik Han ise dünyanın yaratılışı ile ilgilenmedikleri için ikinci derecede bir mevkiye sahiptirler. Bu son iki Tanrı'nın durumu, Alevilikteki Allah-Muhammet inancına benzetilmekte ve Ali'nin rolü Tengere Kayra Han'ın rolüyle benzer görülmektedir. Bu görüşten yola çıkılarak kesin olmamakla birlikte eski Türklerin bu üçlü tanrı inancını, İslâmiyet cilâsı altında koruyup devam ettirdikleri düşünülebilir (Çıblak,2005:56).

Mersin Abdalları arasında varlığını sürdüren Allah-Muhammet-Ali üçlemesinin kökenini, tek bir yere ve inanişaya dayandırmak mümkün değildir. Günümüzde İslam inancı içinde varlığını sürdüren bu anlayışın, farklı kültürlerin inanç yapısından da etkilenecek şekilde şekillenmiş olduğu düşünülebilir.

II.2. Miraç ve Kırklar Meclisi

Anadolu'daki Alevî-Bektaşîler esas inanişlarını, “Kırklar Cemi” ve “Kırklar Meclisi” adı verilen, Hz. Muhammet döneminde Hz. Ali'nin başkanlığında kurulan gizli bir toplantıdan almışlardır. Bu inancı alanlar ve yayanlar Hoca Ahmed Yesevîler, Hacı Bektaşlar, Şeyh Safiler, Taceddinler vb. ilk mutasavvıflarının önde gelenlerinden oluşan “Horasan Erenleri” ve “Rum Erenleri”dir. Bunların ardından Balım Sultanlar, Abdal Musa Sultanlar, Seyyid Ali Sultanlar, Sarı Saltuk Sultanlar, Kaygusuz Sultanlar, Kul Himmetler ve Hatayîler, Pir Sultanlar, Kul Hüseyinler, Kul Veliler ve Muhiddin Abdallar gibi Türk edebiyatının önde gelen velileri de Türk boylarına kendi dilleriyle bu inaniş benimsenmişlerdir (Çıblak,2005:57).

“Gayb erenleri ululuk/ermişlik sıralamasında yer alan, kim oldukları tam olarak bilinmeyen, ancak varlıkları ve kutsallıklarına inanılan kırk kişilik evliya, ermiş topluluğu” (Korkmaz,2005:406) şeklinde tanımlanan Kırklarla ilgili bilgiler inceleme alanımızda daha

çok hikâyelerle anlatılmaktadır. Bu hikâyeler özünde Hz. Muhammet'in Mirac'a yükselişini anlatmakla birlikte semada Kırklarla karşılaşmasını da vurgulamaktadır. İnceleme alanımızda Kırklar ve Miraçla ilgili anlatılan hikâyelerden birisi şu şekildedir:

Hz. Muhammet bir gün Kabeyi Şerife giderek iki rekat namaz kılar. Sağına selam verir, soluna selam verir. Sonra bir bakar, Burak'ı görür. Semaya gideceğini ve Yaradan'ın kendini çağırdığını anlar. Cebrail Peygamber'e "Burak'a bineceksin semaya gideceğiz." der. Peygamber, Burak'a binecek olur; ama Burak kımıldar, Peygamber'i bindirmek istemez. Cebrail de Burak'a "Neden kımıldayıp bindirmiyorsun?" diye sorar. Burak "Bana binecek bir adam olacak, o da ahir zaman nebisi olacak." diye cevap verir. "O nebi budur." der Cebrail Burak'a. Bunun üzerine Burak durur ve Cebrail ile peygamber binip ona göğe çıkarlar. Birinci kata geldiklerinde büyük bir bina çıkar karşısına. Çok gösterişli bir binadır bu. Cebrail'e Hz. Peygamber sorar: "Bu bina nedir?" diye. Cebrail "Bu bina, Hz. Ademin binasıdır." diye cevap verir. Sonra "Dışarıda iki rekat namaz kılacaksın, sonra girip binayı ziyaret edeceksin." der. Hz. Muhammet iki rekat namaz kılar ve içeri girip binayı ziyaret eder. İçeride Âdem aleyhisselam oturmuş tesbih çekiyordur. Oradan ayrılırlar ikinci kata çıkarlar, burada da İsa, Musa hepsini görür. Bu şekilde her katta iki rekat namaz kılarak altı katı da gezerler. Altıncı kata gelince bu kat daha gösterişli gelir Peygambere sorar Cebrail'e: "Burası neresi?" diye. "Azrail meleğinin yeridir." der Cebrail. İki rekat namaz kılar ve içeri girer. İçeride bir kalbur, bir kitap, bir ağaç vardır; ağacın dalları dünyanın bir başına geçmiş, kökünün kalınlığını ip kulaç kavuşmayacak kadar büyük, yaprakları çok güzeldir. Peygamber bu ağacın ihtişamına hayran kalır. "Bu ne ağacı?" diye sorar. Cebrail "Bu âdem ağacı , güzel yaprakları vardır. Dünyadaki her insanın adı bir yaprakta yazılıdır. Dünyadaki bir adam öldü müydü, o adamın yaprağı bu kalburun içine düşer ve bu kitaptan da ismi silinir." diye cevap verir. Altıncı katı da gezen

Peygamber, yedinci katta Allah'ın huzuruna çıkar. Bu kata gelince Hz. Peygamber pabuçlarını çıkarmaya yeltenir. Allah da “Sen Habibimsin pabuçlarını çıkarmadan geleceksin yanıma.” der. Sonra Allah'ın huzuruna çıkar ve onunla konuşur. Allah “Senin en sevdiğin ibadet hangisidir” diye sorar peygambere. O da “ Benim en sevdiğim ibadet semahtır.” der. Allah ile konuşmasını tamamlayan peygamber geri dönerken bir yeşil kubbeye iner. Bu kubbenin içinde bir kapı görür. Bu kapıyı çalar. İçerden “ Sen kimsin?” derler. “Ben Hz. Peygamberim.” diye cevap verir. İçerideki ses “Dünyada bir peygamber var,o da burada.” der ve tekrar “Kimsin?” diye sorar. Bu sefer peygamber “ Ben ahir zaman nebisiyim.” diye cevap verir. “Dünyada bir ahir zaman nebisi var, o da burada.” derler. Peygamber, tekrar kapıyı çalar; yine “Kimsin?” diye bir ses gelir içeriden. Bu sefer Hz. Muhammet “Elifi mimlerden, ben de sizlerden, ayaklar altına turabım, açın kapıyı.” diye cevap verir. Bu cevabın üzerine kapı açılır. Girdiğin yere otur derler. Peygamber bunun üzerine kapıya oturur. Hz. Ali orada bulunanlara “Herkes bir olsun.” der. Herkes aynı anda kıpırdar. Hz. Peygamber yürümeden kendini köşede görür. Bu durum karşısında bunlarda bir sır var, diye içinden geçirir. “Siz kimsiniz?” diye sorar. “Bize Kırklar derler.” cevabını alır. Peygamber orada bulunanları sayar, otuz dokuz kişi. “Amma otuz dokuzsunuz.” der topluluğa. “Selman dışarıda.” derler. O zaman cenneti aladan nurdan bir tabak gelir. Hz. Peygamber efendimiz eline neşteri alır. Orada bulunanlardan birine parmağını uzattırır ve elini keser. Bardağın içine kırk damla kan damlar. Parmağını kestiği kişinin elini sarar, kırkının da elini sarılmış görür. Daha sonra Selman dışarıdan elinde bir üzüm tanesi ile gelir. O zamanın üzümünün tanesi bir okka kadardır. Selman bu taneyi Hz. Peygamber'e verir. Bunu Kırklar aşkına dağıt” der. O da üzümü sıkar. Bu üzümün suyundan içen de mest olur, içmeyen de. Hz. Peygamber efendimiz o zaman semaha kalkar. O nurdan tabağı alır, başına koyar. Semah dönerken düşer. Tabak kırk parça olur.

Bir parçasını alır eline. “Herkes bir parçasını alsın, kemerbesttir.” der ve beline sokar. Peygamber Efendimiz orada Kırkların sırrına erer (K.37,K.45,K.46,K.63).

İnceleme alanımızda Hz. Muhammet’in Miraca çıkması ve Kırklar Meclisi ile ilgili anlatılan başka bir hikâye de şu şekildedir:

Hz. Muhammet bir gün Hz. Ali’den kuşkulandır. Ali şafak atmadan cenkten gelir gibi bir yerden gelir çıkıp evine yatar. O zaman da Hz. Muhammet, su dökmeye çıkmıştır ve Ali’nin geldiğini görür. Bu saatte bu nereden geliyor, diye düşünür. Herhalde benim kızımın üzerine birini seviyor, diye Hz. Ali’den şüphelenir. Bunun üstüne Hz. Muhammet, Hz. Ali’yi takip etmeye karar verir. Ertesi günü kızı Fatma’ya sorar. Hz. Ali ile Fatma Ana Kırkların Ceminde dem devran sürürler ama Fatma Ana bu sırrı babasına söyleyemez. “Ali dün nereden geldi?” der Muhammet, Fatma Ana sırrı açığa çıkarmamak için bilmediğini söyler: “Ali’nin nereden gelip nereye gittiğine, onun sırrına akıl ermez baba” deyip Hz. Muhammet’in sorusunu geçiştirir. Bunun üzerine Hz. Muhammet o gece uyumaz. Hz. Ali’nin gittiğini görür ve Burak’a binip Ali’nin peşinden ağır ağır gider. Hz. Ali, bir kapıya dayanır ve bu kapıda atından inip içeri girer. Hz. Muhammet de kapının olduğu yere gelir ama bir bakar ki kapı kayboluyor. Hz. Muhammet “Nereye gitti bu Ali, uçtu mu havaya?” diye şaşırır. Bunun üzerine Hz. Muhammet, Hz. Ali’yi Allah’a şikâyet etmeye karar verir. Biner Burak’a uçarak Miraç yoluna gider. Giderken bir kapıya daha dek gelir. Bu kapı çok dar bir kapı. Kapıda bir aslan gerilmiş durur. Kapının ardındaki yol çok ince bir yol. Aslan, Hz. Muhammet’e saldırır. Hz. Muhammet aslana “Sen de Allah’ın bir kulusun, benden ne istiyorsun, çekil yolumdan.” der. Aslan Muhammet’e “Parmağındaki hatim yüzüğünü çıkarıp bana verirsen çekilirim, vermezsen geçemezsin.” der ve Hz. Muhammet’e karşı daha bir heybet gösterir. Hz. Muhammet Allah’ın katına gitmek istediği için yüzüğü vermeye mecbur kalır, çıkarıp aslanın ağzına koyar. Sonra

çıkıp Hakk'ın divanına varır, yeşil bir kapıyı görür. Kapıyı tıklar “Kimsin?” der içeriden bir ses: “Ben senin peygamberinim.” der Hz. Muhammet. “Ne istersin?” diye tekrar sorar bu ses. “Ali böyle böyle yaptı, gittiği yol Hak mı?” diye sorar. Kapıdan ufak bir yarık açılır ve buradan bir yeşil el çıkar. “Ali'nin gittiği yola sen de git.” der üç sefer bu ses. Bunun üzerine Hz. Muhammet şaşırır. “Ben bir hata mı işledim?” diye de suçluluk duyar. Sonra gelir “Ali” der, “Sen bir yola gidiyorsun, bu yol hak ise beni de götür.” der. Allah'a şikâyet ettiğini söylemez tabii. Hz. Ali de Hz. Muhammet'e “Sen miraçtan geldin, ne gördün, ne yaşadın, anlat.” der. “Yoluma bir aslan çıktı, yüzüğümü istedi, bu yüzük peygamberliği temsil ederdi, yüzüğü aslana vermek zorunda kaldım, bizim peygamberlik gitti.” der. “Daha başka” der Hz. Ali. Bunun üzerine Muhammet “Seni şikâyet ettim Hakk'a, o da bana üç kez Ali'nin gittiği yola sen de git, dedi.” der. “Bir yeşil el çıktı, ses geldi; ama Allah'ımın didarını göremedim ben.” der. Bunları Hz. Muhammet ağlaya ağlaya anlatır. Bunun üzerine Hz. Ali yüzüğü cebinden çıkarıp Peygamber'e verir. Bunu gören Hz. Muhammet Hz. Ali'ye “Ya Ali seni ben tuzlamasaydım, sana atam derdim” der (K.45,K.46).

Kırklar'ın kutsallığına inanılmakla birlikte Kırkların kim olduklarına dair kesin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bir kaynağa göre Kırklar'ın isimleri şunlardır: 1) Haticetül Kübra 2) Muhammet Mustafa 3) İmam Ali 4) Fatima-i Zehra 5) İmam Hasan-ı Müşteba ; 6)İmam Hüseyin Şehid-i Kerbelâ 7) Selman-ı Farisi 8) Veysel Karani; 9) Huzeyfetül Yamani; 10) Ebuzeri Gaffari 11) Ammar bin Yaser 12) Ümmü Seleme; 13) Ümmü Hani; 14) Ümmü Mektun; 15) Üsame; 16) Salih; 17) Bilal Habeşi; 18) Zeyd bin Haris; 19) Zeynep; 20) İbni Abbas; 21) Akil; 22) Caferi Tayyar; 23) Fazıl bin Cebel Kamber 24) Kümeyl bin Ziya; 25) Malik bin Harisül Eşter; 26) Meysemi Temmar; 27) Reşidi Nacer; 28) Hacer bin Adiy; 29) Amr bin Hümeyra; 30) Muhammet bin Ebubekir; 31) Sait bin

Cübeyr; 32) Cabir; 33) Suheybi Rumi; 34) Dihyetil Kelbi; 35) Ümmü Eymen; 36) Ebu Deccene ve Kırklar'a dahil edilen melekler (Korkmaz,2005:407).

İnceleme alanımızda Kırkların kim olduğuyula ilgili ayrıntılı bilgiye sahip kişiler bulunmamaktadır. Kırkların kim olduğundan çok sırlarına erişilemeyeceğinden ve onların Hak katındaki değerlerinden bahsedilmektedir. Hz. Muhammet'in ve Hz. Ali'nin Kırklara karışmış kişiler olduğu bilinmektedir. Kırkların arasından varlığı kesin olarak bilinen bir diğer kişi de Selman Farisi'dir.

Mersin Abdalları arasında cem törenlerinin kaynağı Kırklara dayandırılmaktadır. Doğru yoldan ayrılmayana, yalan söylemeye, kötü söz etmeye, insan incitmeye Kırkların yardım edeceğine inanılmaktadır. Kırklar, kutsallaştırılmakla birlikte sırlarına insan aklının yetmeyeceğine inanılmaktadır (K.8, K.13,K.27,K.39,K.46).

II.3. Ehl-i Beyt

Ehl-i Beyt, “ev halkı” anlamını taşımakta ve bununla Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Muhammet'in kızı ve Hz. Ali'nin eşi Hz. Fatma, Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın çocukları Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir. Bir el olarak sembolize edilen beş kişiye “al-i aba” ya da “pençe-i al-i aba” denilmektedir (Çıblak,2005:60).

Ehl-i Beyt kavramına Kur'an-ı Kerim'de de rastlanmaktadır. Hz. Muhammet bir sabah üstünde siyah bir hırka ile dışarı çıkmış otururken yanına sırasıyla Hz. Fatma, Hz. Ali, Hz.Hasan ve Hz. Hüseyin gelmiş ve Peygamber, dördünü abasının altına alıp “Ey Ehl-i Beyt (ey peygamberin ev halkı) Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” şeklindeki Ahzâb Sûresinin 33. âyetini okumuştur (Çıblak, 2005:60).

Mersin Abdalları'ndan Ehl-i Beyt ile ilgili şu bilgiler toplanmıştır:

- Ehl-i Beyt Hz. Ali'nin evinden olana denir. Yani Alevi olan ehl-i beyttir (K.8, K.9, K.37,K.45,K.46).
- Hz. Muhammet'in ev halkı ehl-i beyti oluşturur(K.1,K.51, K. 63).
- Alevi olmak için Hz. Ali'yi, Ehl-i Beyti ve On İki İmamı özden sevmek gereklidir. Çünkü bu dünya onların yüzü suyu hürmetine ayakta durmaktadır (K.17,K.19,K.23).
- Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Ehl-i Beyt'i oluşturmaktadır. Hz. Ali'nin soyundan gelen, onun arkasından giden Ehl-i Beyt'tir (K.37,K.45,K.46).
- Ehl-i Beyt Hz. Muhammet'in kendi ailesi Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin başta olmak üzere On İki İmamlardan (Hz. Ali,Hz. Hasan,Hz. Hüseyin, Zeynel Abidin, Muhammet el-Bakır, Caferi Sadık, Musa Kazım, Ali Rıza, Muhammet Taki, Ali Naki, Hasanul Askeri, Muhammet Mehdi) oluşur (K.13,K.19,K.23,K.34).

Mersin Abdalları, kendilerinin Ali'nin evinden olduklarını ve bu nedenle Ehl-i beyte karşı derin bir sevgi beslediklerini belirtirler.

II.4. On İki İmam

Şia-i İmamiye, İmamiye, İsnâaşeriye ya da on iki imamcılık adlarıyla ifade edilen Caferilik, Şiiğin çoğunluk mezhebi olarak bilinir. Bu mezhep, on iki imamlara inanmayı dinin temelleri arasında kabul eder.

Hz. Muhammet'in vasileri, halifeleri ve Allah'ın emriyle ümmetine bildirdiği imamların sayısı on ikidir. On iki imamlar sırasıyla şunlardır: Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz.

Hüseyin, Hz. Ali Zeynel-Âbidin, Hz. Muhammet Bâkır, Hz. Cafer Sadık, Hz. Musa Kâzım, Hz. Ali Rıza, Hz. Ali Takî, Hz. Muhammet Nakî, Hz. Hasan Askarî ve Hz. Muhammet Mehdî.

İmam Cafer Sadık'ın ölümünün ardından, onun oğlu İsmail'i imam kabul edenler, İsmailiye adını alırlar; bununla birlikte diğer oğlu, Mûsâ Kâzım'ı yedinci imam olarak kabul edenler, daha sonra imamlık zincirini on ikiye kadar sürdürerek esas imamiyeyi oluşturur. İnanç ve ibadet biçimlerinde altıncı İmam Cafer Sadık, takip edildiği için bu mezhebe Caferiye (Caferilik) adı verilmiştir (Çıblak,2005:61). Mersin Abdalları Alevî-Bektaşî inanç yapısına sahip olup Caferî mezhebine bağlıdır.

İnceleme alanımızda On İki İmamlara karşı büyük bir kutsallık yüklenmektedir. On İki İmamların önemi her zaman vurgulanmakla birlikte birkaçı dışında çoğunun ismi halk tarafından sayılamamaktadır. Caferi mezhebinin öğretilerini oluşturmuş olan İmam Cafer hakkında çok fazla bilgiye sahip olunmamakla birlikte on iki imamlardan Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Muhammet Mehdi hakkında bilinenler daha fazladır. On İki imamların tamamıyla ilgili bilgiler; ancak dede ya da rehber olan kişilerden öğrenilebilmektedir.

Mersin Abdalları arasında On İki İmamlar hakkındaki inanışlar şu şekildedir:

- Alevilik deyince Hz. Muhammet başta gelmek üzere, ehl-i beyti ve on iki imamı kastederiz. Bunların yüzü suyu hürmetine bu kainatın yaratıldığına inanıyoruz (K.13,K.23,K.39).
- On İki İmamlar Hz. Ali'nin yanında olan ve onun düşüncesini devam ettiren kişilerdir (K.34,K.45,K.49).

- Bizler yeryüzünde on iki imamların yüzü suyu hürmetine yaşıyoruz. On İki İmamları sevmek kişiyi kötülüklerden korur. Onlara karşı beslenen sevgi karşılıksız kalmaz (K.1,K.K.47,K.54).
- Yeryüzündeki ilk imam Hz. Ali'dir. Uzun süre imamlık yapmıştır. İlk ezanı okumuştur. Kur'an ezberlemiştir (K.13,K.23,K.39).

Hz. Ali ile başlayan Hz. Mehdi ile tamamlanan On İki İmam'a karşı büyük sevgi, saygı ve bağlılık gösteren Mersin Abdalları On İki İmama duydukları sevginin onlara iyilik getireceğine inanırlar.

- On İki İmamlar sırasıyla şu kişilerden oluşur: İmamı Hz. Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin, İmamı Zeynel Abidin, İmam Muhammet Bakır, İmam Caferi Sadık, İmam Musa Kazım, İmam Rıza, İmam Muhammet Taki, İmam Ali Naki, İmam Hasan Askari, İmam Hz. Mehdi (K.13,K.54).
- On İki İmamlar sıralarına akıl ermeyen Hz. Ali'nin soyundan gelen kişilerdir (K,14,K.56)
- Hz. Ali, On İki İmam'ın başıdır. Sonrakiler de onun soyundan gelen mübarek kimselerdir (K.1,K.K.47,K.54).
- On İki İmamlar Ali'nin neslidir. Onlar cennetlidir ve öteki dünyada sorgu sualleri yoktur (K.1,K.13,K.17,K.21,K.48).

Köken bakımından İslamiyet öncesi inanç sistemlerine kadar uzanan On İki İmam inancının içinde Mehdî inancı da yer almaktadır. İmamiye inancına göre babası Hasan Askerî'nin ölümünün ardından saklanan On İki İmamlardan sonuncusu olan Mehdî hâlâ yaşamakta ve kıyametten önce ortaya çıkacağına inanılmaktadır (Çıblak,2005:62). Mersin Abdalları arasında Mehdî ile ilgili görüşler şu şekildedir:

- Mehdî, Hasan ve Hüseyin dışında Hz. Ali'nin bir diğer oğludur. Hasan ve Hüseyin'den daha cesaretli bir kişiliği vardır (K.16,K..19,K.29).
- Mehdî, babasına karşı geldiği için utanmış, dünyada yaşamaya hakkı olmadığını düşünmüş ve bir taşın kovuğuna girip saklanmış; ancak dünya yok olurken çıkabileceğini söylemiştir (K.11,K.17,K.45).
- Hz. Ali, saklanan Mehdi'ye sormuştur: “Ne zamana kadar oğul?” demiş. Mehdî “Kıyamete kadar” diye cevap vermiştir (K.11,K.17,K.45).
- Bu on iki imamlar Hz. Peygamber'in soyundan geliyor. Mehdi de sonlanıyor (K.17).

İnceleme alanımızda Mehdî ile ilgili olarak bilinen bir hikâyeye şu şekildedir:

Hz. Ali bir gün cenkten dönerken, bir gavur kızı önüne geçer: “Ya Ali, beni de beraberinde götür.” der. Hz. Ali “Ben seni götüremem.” der. “Sadece evdeki hizmetleri yaparım, yeter ki götür.” der kız. “Olmaz.” der Hz. Ali. “Ben seni iyi niyetle götürürüm götürmeye; ama evdeki Fatma Ananın fikri bulanır.” der ve atını şahlandırıp yoluna devam eder. Bir müddet yol aldıktan sonra Hz. Ali'nin su dökmesi gelir. Bir taşın üzerine çövdürür. Sonra biner atına gider. Bunu gören gavur kızı, Hz. Ali'nin çövdürüğünden bir avuç içer. Geriye dönüp bakan Hz. Ali gavur kızının çövdürüğünden içtiğini görünce “Eyvah!” der. Gavur kızının köpükten hamile kalacağını anlar. Kızı alır atın terkisine, eve gelir. “Ya Fatma ana sana bir cariye getirdim. Yardımcı olur belki.” der. Fatma ana bakar ki güzel bir kadın, gönlüne şüphe düşer; ama belli etmez. Aradan günler aylar geçer. Gavur kızının karnı iyice şişer. Bu durumu fark eden Fatma Ana, ekmek yaparken dayanamaz ve “Ya Ali, demek sen bana hainlik ettin.” der. “Niye ki Fatma?” der Hz. Ali. “Bak, gavur kızının karnı iyice gebeleşti.” diye cevap verir Fatma Ana. Bunun üzerine Hz. Ali “Ya Fatma Ana, ben sana kesinlikle hainlik yapmadım, yalan da söylemedim.” der. Fatma Ana inanmaz.

Hız. Ali'de doğruluğunu ispat etmek için "Girdiği yerden çıksın." der. Bu sırada gavur kızı tınsırır ve sofranın üzerine ağzından bir erkek çocuk duser. İnsanoğluna tınsırmak da buradan gelmiştir. Bu durum karşısında Hız. Ali "Gördün mü Fatma Ana, böyle böyle oldu." der ve olayı anlatır. Böylece Fatma Ana Hız. Ali'ye inanır.

Aradan yıllar geçer. Bu çocuk büyür, adı Mehdi'dir. Bir gün otururlarken Hız. Ali'ye Fatma Ana:

"Ya Ali, gel şu çocukları bir sınyalım. Bakalım bunların üçünden hangisi daha cesaretli." der.

Bunun üzerine Hız. Ali "Tamam, bir deneyelim, bakalım." der ve Hüseyin'i yanına çağırır: "Oğlum Hüseyin bizim bahçeye bir Arap girmiş, bütün dalları kırıyor, ne yapacağımızı şaşırđık." der. Hüseyin bunu duyar duymaz: "Sen merak etme baba, ben şimdi gider, o Arabı paramparça ederim" der ve bahçeye doğru yol alır. Hız. Ali Hüseyin'den önce bahçeye gider ve Arap kılığına bürünür, bahçedeki dalları hışımla kırmaya başlar. Hüseyin bahçedeki Arabın bu hışımını görünce ona yaklaşamaz ve korkup kaçar. Hız. Ali sırrına erilmeyecek biçimde Hüseyin'den önce eve geri döner. Korkudan titreyerek gelen Hüseyin'e "Ne oldu oğlum?" diye sorar. "Baba, o Arabın yanına yaklaşılmaz, hışımını görseydin sen bile yaklaşamazdın." der. Bu durumu seyreden Hasan "Baba, bir de ben gideyim" der. Hız. Ali "Oğlum gitme, sen de baş edemezsin onunla." der. Ama Hasan ısrar eder ve gider. Hız. Ali, Arap kılığına tekrar bürünür ve bu sefer daha da heybetli gösterir kendini. Hasan da bu heybetten korkar ve kaçıp gelir. Hız. Ali korkarak gelen Hasan'a da "Ne oldu oğlum?" diye sorar. "Baba, Hüseyin'in dediği doğruymuş, Arabın heybetini kim görse kaçar." der. Bir süredir olayı seyreden Mehdi "Baba ağalarım gitti, bir de ben gideyim." der. Hız. Ali "Oğlum, Hasan ile Hüseyin senden büyük oldukları halde bir iş göremediler, kaçıp geldiler; sen nasıl baş edeceksin o Arabla." der. "Olsun, bir

de ben deneyeyim, izin ver de.” der Mehdi. “Tamam” der Hz. Ali. Mehdi bahçeye varmadan Arap kılığına bürünür, her zamankinden daha da heybetli, hışımla dalları kırmaya başlar. Mehdi Arabı görünce “Arap, çık bahçemizden.” der. Arap çıkmaz, duymazıya verir. “Çık Arap!” der. Arap aldırış etmez. Bunun üzerine Mehdi varır, Arabı boynundan tutar, koltuğunun altına sıkıştırır, babasına götürmek için eve doğru yürür. Bu sırada Arabın burnunda iki damla kan akar ve bu kanın aktığı yerden kırmızı gül biter. Mehdi bu şekilde götürürken bir ses duyar “Oğlum, bırak beni.” diye. Mehdi baksaydı, koltuğunun altındaki Arap değil babası. “Eyvah, ben babama karşı geldim; dünya bana artık haram.” der. Hz. Ali’yi yavaşça yere bırakır ve kaçmaya başlar. Mehdi kaçır, Hz. Ali kovalar. Mehdi Hz. Ali’nin kendisini yakalayacağını anlayınca bir kayanın önünde durur. “Ey kaya ben babama karşı geldim, yarıl da içine gireyim. Beni sakla da bu utançtan kurtulayım.” der. Kaya yarılr, Mehdi içine girerken Hz. Ali tutacağıml derken Mehdi’nin peşinin yarısı dışarıda kalır. “Oğlum ne zamana kadar?” diye sorar Hz. Ali. “Dünya hurç purç oluncaya kadar.” diye cevap verir Mehdi. Bu yüzden Mehdi’nin ortaya çıkmasıyla kıyametin kopacağına inanılır (K.13,K.27).

Mehdî inancı sadece Alevîlere özgü değildir. Hemen hemen bütün dinlerde ve inançlarda kıyamete yakın ya da kıyamet günü bir kurtarıcının yeryüzüne gelerek dünyayı düzene sokacağına inanılmaktadır. Buna göre Hristiyanlıkta Mesih (İsa)’in, Budizm de Budda’nın, Brahmanizm’de Vişnu’nun, birçok tarikatta yol kurucularının dünyanın sonuna doğru ortaya çıkıp dünyayı düzelteceklerine inanılmaktadır (Çıblak,2005:62).

Kimi araştırmacılar tarafından Mehdîlik inancının Türkmenler arasında yayılmasına neden olarak; Baba İlyas’ın Tanrı’dan mesaj aldığını ve Mehdî kimliğiyle kendisini peygamber ilan ettiğini, bunun da İslâm’da Sünnilikten çok Şîî inanışlara uyan bir düşünce olduğunu belirtmektedir (Çıblak,2005:63).

Mersin Abdalları arasında Mehdî'nin hâlâ yaşadığına inanılmakta ve kıyametten önce ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Ayrıca Hz. Ali'ye karşı utancından dolayı kendisini bu dünyada yaşamaya layık görmemesi nedeniyle de Mehdî'ye ayrı bir kutsallık yüklenmektedir.

II.5. Mürşit-Dede- Talip

Alevilikte lider olarak görülen, sosyal tabakanın en üst noktasında bulunan kişi dededir. Dede, Alevi toplumunda sosyal düzeni sağlayan çok etkili yetki ve yaptırım güçlerine sahiptir. Bu şekilde farklı yerlerde yaşayan Alevî toplulukları dedelerin kontrolü altında bulunmaktadır. Dedeler, Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki belirli ailelerin soylarına yani ocaklara bağlı oldukları için kendilerine ocakzade adı verilir (Çıblak,2005:63)

Dede ocakları Aleviliğin temel kurumudur. Bu ocakların, hem dinsel hem de sosyal görevleri vardır. Dede ocakları rehber, pir ve mürşit basamaklarından oluşan bir hiyerarşiye sahiptir. Rehber, talipleri ceme hazırlar; talipler arasındaki anlaşmazlıkları tespit edip çözmeye çalışır. Çözemediği sorunları pire bildirir. Pir ile kastedilen cemi yürüten dededir. Dede cemde talipleri sorgudan geçirir. Mürşit, pire yetki veren ve onu denetleyen dededir. Aslında rehber, pirin talibi; pir ise mürşidin talibidir (Aksüt,2009:23)

Alevi ocakları arasında kökeni net bir şekilde belirlenememiş bir hiyerarşik yapılanma söz konusudur. Buna göre ocakların bir bölümü başka ocaklara bağlı bulunmakta; kendisine bağlanılan ocağa “mürşit ocağı”, bağlı olana ise “pir ocağı” adı verilir. Bu şekilde bir ayrılmanın nedeni konusunda farklı görüşler öne sürülmektedir. Bu görüşlerden birisi bazı ocakların diğerlerine göre daha eski bir geçmişe sahip olması; diğeri ise bazı ocakların nüfuz bölgelerinin ve taliplerinin sayısının fazla olmasıdır. Bir başka

sebepler ise XVI. yüzyıldan itibaren heterodoks Alevî topluluklarının dönem dönem merkezi idare ile yaşamış oldukları sürtüşmeler sonucunda ortaya çıkan göçler ve sürgünlerle ilgilidir. Buna göre kimi ocaklara mensup dede ailelerinin göç etmiş oldukları yerlerde başka adlarla varlıklarını sürdürmeleri, ancak daha önceki ocaklarına kendilerini bağlı saymaları, büyük olasılıkla mürşit ocağı, pir ocağı gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Çıblak,2005:64).

İnceleme sahamızda dedeliğin ortaya çıkışı ile ilgili şu şekilde bir anlatı vardır:

Hacı Bektaş Veli Anadolu'ya gelip yerleşmiş ve burada düşüncelerini insanlara benimsetmek için çalışmalarına başlamış. Bu çalışmaları sırasında kendi düşüncesini taşıyan kırk tane derviş yetiştirmiş. Bu kırk dervişin her birini Anadolu'da bir yere göndermiş. Bu dervişler o dönemde Hacı Bektaş Veli'nin felsefesini dürüstlüğünü gittikleri yerlerde anlatarak yaymışlar. Halk da birçok yerde bu düşünceleri benimsemiş. Yani sözün gelişi, Hacı Bektaş Veli'nin yetiştirdiği bu dervişlerin oğulları olmuş. Bu oğulların da oğulları olmuş. Babadan oğula bu aktarılarak Hacı Bektaş-ı Veli'nin düşünceleri yayılmış. Günümüzdeki dedeler bu dervişlerin soyundan gelmektedir (K.13,K.27).

Dedenin görevleri; cemin toplanmasına karar vermek ve cemi yönetmek, talipleri sorgudan geçirmek, düşkün kılmak ve cezası tamamlanan ya da pişmanlığını dile getirmiş olan düşkünlerin düşkünlüğünü kaldırmak, ikrar almak, tarikat nikahı kıymak, talipleri bilezer (musahip) yapmak, cenazelerde, düğünlerde dua vermektir (K.1,K.17,K.19,K.23,K.27,K.34,K.45,K.49,K.54).

İnceleme alanımızda yaşayan bir dede bulunmamaktadır. Bu nedenle dedeler çevre illerden gelmektedir. Abdalların yaşadığı bazı yerleşim birimlerine de dede artık gelmemektedir. Mersin'in Tece ilçesine bağlı Hürriyet Mahallesiinde yaşayan Abdallara düzenli olarak her yıl Karaman ilinden dede gelmektedir. Ayrıca bu dede kız isteme,

cenaze merasimleri gibi planlı olmayan durumlarda da uygunsu çağrıldığında gelmektedir. Düzenli olarak dedenin geldiği yerleşim birimlerinden birisi de Mut ilçesine bağlı Ortaköy köyüdür. Yakın zamana kadar bu köyde dedelik görevini bu yerleşim biriminde oturan Mustafa Türkan yapmaktaymış. Bu dedenin ölümünden sonra bu yerleşim birimine dede Karaman ilçesinden gelmeye başlamıştır. Bu yerleşim birimleri dışında kalan diğer yerleşim birimlerine yaklaşık on-on beş yıldır dede gelmemektedir.

İnceleme alanımızda dedeler düzenli bir gelire sahip değillerdir. Onlara yaptıkları hizmet karşılığında herhangi bir ücret ödenmemektedir. Bu durum dinin parayla alınıp parayla satılan bir şey olmadığını bu yüzden de din adına hizmet eden kişiler olarak dedelerin bu işten herhangi bir maddi kazanç beklemedikleri şeklinde açıklanmaktadır. Daima ezilenlerin, fakirlerin yanında olmuşlardır. Nefsine hâkim olabilen insanlardır dedeler.

Dedelerin birtakım özelliklere sahip olması gerektiği gibi, dede eşleri de inceleme alanımızda oldukça saygıyla karşılanır. “Ana bacı” olarak adlandırılan dede eşleri de tıpkı dede gibi cemlerde değişmeyen görevlere sahiptirler.

İnceleme alanımızda dedelerin üstün özelliklere sahip olduklarına inanılmaktadır. Dedelerin sezgisel güçlerinin çok fazla olduğuna, dualarının etkili olduğuna, hastalara şifa verebildiği gibi kötü niyetli olan kişilere de olumsuz şeyler yaşatabileceklerine inanılmaktadır. Bu duruma örnek olarak inceleme alanımızda yaşanmış bir olay anlatılmaktadır:

Silifke ve Mut yöresinde yaşayan Abdallara Antalya’dan Haydar Dede gelirmiş. Nefesinin kuvvetli olduğuna inanılan bu dedeye bir gün gittiği yerde bir adam saygısızlık yapmış. Bunun üzerine Haydar Dede bu adama bir davar getirtmiş, kendi elleri ile

yüzdürtmüş, doğratıp pişirtmiş, adam bu pişirdiği etten bir lokma yemiş ve ölmüş (K.44,K.47,K.48).

Bilezer olacak olan canlara içeri ceminde dede “Haydin canlar, sizi semaha kaldırayım da bir semah dönün.” demiş. Bunun üzerine yola girecek olan kadınlardan biri diğerine “Aman, dedeye bir roman havası çal da oynayayım, diyesim geldi.” demiş. Bunu da dede duymuş. “Hak sana öyle bir roman havası çalacak ki Döne döne oynayacaksın.” demiş. Demesiyle daha cemdeki erkânlar bitmeden bu kadının oğlunun intihar ettiği haberi gelmiş(K.44,K.47,K.48).

Mersin Abdalları arasında dedelik kurumuna olan saygının eskiye oranla azaldığından şikayet edilmekte, bununla birlikte günümüzdeki dedelerin eski dedeler kadar nefeslerinin kuvvetli olmadığı belirtilmektedir.

Alevi-Bektaşî inanç geleneğine bağlı olan Mersin Abdallarında dedeye rastlanmamıştır. Cem toplanacağı zaman dede Karaman’dan ya da Hacı Bektaş Veli’den gelmektedir. Çoğu zaman, özellikle cenazelerin kaldırılmasında cami imamı görev üstlenmektedir. Topluluğun arasında bir dede olmadığı için dedeler tarafından seçilmiş olan rehberler bulunmaktadır. Bu rehberler, dedeyi temsil etmekte olup Cuma akşamları halka namazını kıldırarak, adak kurbanlarının kesiminde kurbanın duasını vermektedir. Hacıya sarılmak için, yol görmek için ya da düşkünlük vermek için dedenin gelmesi gereklidir.

Dedelik babadan oğula geçmektedir. İnceleme alanında dedelerin oğulları bu yola gönül verip dedelik görevini yürütmezlerse yolun gereklerini bilen birilerine halkın ve Nevşehir’de Hacı Bektaş’ta bulunan dedelerin onayı ile dedelik ve rehberlik verilebilir.

Alevilik ve Bektaşîliğin öğretilerine eğilim duymuş, gönül vermiş, yola girmeye ve bu doğrultuda yaşam sürmeye karar vermiş kişiler “talip” olarak adlandırılır.

Talipler yıl içersinde eğitilir, hamlıklarından arındırılır, yol bağılı durumuna getirilir. (Öz,1997:239-240)

Mersin Abdallarında musahip olmayanlar içeri cemlerine alınmazlar. Ama içeri cemlerinin erkânları başlatılmadan önce dede bir sakınca görmezse yola alıştırmak amacıyla musahip olmayanlar içeri alınır ve dededen dua alıp bir de semah dönüp cemden erkânlar başlamadan ayrılırlar (K.7,K.13,K.27,K.39).

II.6. On İki Hizmet

Alevî törenlerinde “on iki hizmet” adıyla devam ettirilen görevler hemen hemen bütün Alevî topluluklarıyla benzeşir. Ancak Alevî örf ve âdetlerinin taliplere dedeler tarafından sözlü olarak aktarılmasının da etkisiyle bölgelere göre bazı hizmetlerin adı ve sırası birbirinden farklı olabilmektedir. Örneğin on iki hizmet sahiplerinden kurbancının adı kimi yerlerde “aşçı”, gözcünün ise “yoklamacı”dır; kimi yerlerde ise kapıcıyla gözcünün hizmeti bir tutulmaktadır (Çıblak,2005:72).

Abdallar cem törenlerinde görevlendirilenlere “On İki Hizmet Eri” adını verirler. Erkan açılmadan bir gün önce hizmet sahipleri hizmetleri için gerekli hazırlıkları yaparak cemin yapılacağı akşam cem evine (Meydan evi) on iki tane post sererler ki bu postların adları ve sembolleri, işaretleri şunlardır:

1. Baba Pir postu : Horasan postu
2. Ascı postu : Seyit Ali Sultan
3. Ekmekçi postu : Balım Sultan
4. Nakip postu : Kaygusuz Sultan
5. Atacı postu : Kamber Ali Sultan
6. Meydancı postu : Sarı İsmail Sultan

7. Türbedar postu : Karadonlu Can Baba
8. Kilerci postu : Sahkulu Hacım Sultan
9. Kahveci postu : Sah-ı Sazili
10. Kunbancı postu : Hz. 3brahim (a.s.)
11. Ayakçı postu : Abdal Musa Sultan
12. Mihmandar postu : Hızır (a.s.)

Bazen de; kilerci postu ve kahveci postu yerine Mürşit postu, Ahmed-i Muhtar makamı, Hz. Muhammed postu, rehber postu, Hz. Ali makamı, Ali postu kullanılmaktadır (Ayata,2008:17-18).

On iki hizmet sahipleri mutlaka musahipli olmalıdır. Alevilikte on iki hizmet eri şu şekilde sıralanabilir (Ayata,2008:21-22).

Dede (Mürşit, Sercem): Dedelik, soydan gelme olup Ocak'a ait bir makamdır. Dede cem törenini yöneten kişidir. Dede bulunmadığında ikrar alma, musahiplik, dâr'dan inme cemleri yapılamaz. Bu törenlerde dede delil (mum)in yanına oturarak postu ve ayinde bulunanları karşısına alır. Dede cemi yönetir. Kurbanı tığlar. Bıçağı dualar. Lokmaların duasını yapar. Problemleri çözüme bağlar ve görev dağılımını vb yapar.

Rehber (Mürebbi, Kemerbest): Görgüsü yapılanlara ve ceme katılanlara yardımcı olur. Dede gelmediği zaman cemleri idare eder. İkrar alma, meydandan geçme ve musahiplik ritüellerine ilk defa katılacak olanlara bu ayinlerdeki uygulamalar hakkında bilgi verir. Dikme yol eri, baba da denilen rehber, gruba girecek olanlara da öncülük eder ki dededen sonra en fazla sorumluluk gerektiren iş rehberidir.

Kapıcı (Bekçi): Cem evinin kapısında bekleyerek giren ve çıkanı kontrol etmek törene katılmayacakları içeri almamak gibi görevleri vardır. Musahibi ve karısı

yardımcılarıdır. Her gelenden “Hu (kişinin ismi) eyvallah” diyerek niyaz alır. Sağ elini dudağına götürür. Lokmanın yenilmesi esnasında kimseyi dışarı çıkarmaz.

Gözcü: Cemde meydanadaki canlara bakarak, düzeni ve sükûneti sağlayarak erkâna aykırı hareket yapılmamasını sağlar. Cemdeki herkesi iyi tanıyan kişidir. Davranışlara, konuşmalara yön vererek büyük bir titizlikle edebe uymayanları edebe davet eder.

Delilci (Çeragcı): Delil'in (Mum) yakılması meydanın aydınlatılması, ayin boyunca delilin sönmemesini sağlamakla görevlidir. Delile ayin esnasında niyaz edildiği için sönmemesi gerekir. Söndüğü an ayindeki herkes düşkün kabul edilir.

Sazender (Sazcı, Zakir, Âşık): Cem ayininde deyiş, düvaz, miraçlama söylerler. Saz eşliğinde yaptıkları bu işle semahı idare ederler. Genellikle üç kişi olmakla birlikte nadiren bir ya da iki kişi de olur.

Süpürgeci (Ferras, Carcı): Meydanı süpürmekle görevlidir. Selman hizmeti de denir. Abdallarda süpürgeci dedenin önünü sembolik olarak süpürür. Dedenin erkânı açmasıyla cem töreni başlar. Süpürgeci gerekli görüldüğünde rehber yardımcı olur.

Saka (İbriktar, Dolucu): Saka suyu dağıtır. Yola girecek olan kişiye abdest aldırır. Bu abdestten sonra talip ömür boyu abdestli sayılır ve bir daha abdest almasına gerek kalmaz. Sırasıyla dededen başlayarak herkese dolu dağıtır. Abdallarda dem almak, dolu almak olarak isimlendirilen bu olay daha önce anlatıldığı gibi Kırklar meclisinden gelmektedir. İbriktar Abdallara tarikat abdesti aldırır ki bu abdest ibriktarın bir ibrik ve havluyla dededen başlayarak ellerin yıkanması ve ellerin yüzlere sürülmesi (mesh) şeklinde yapılır.

(Sofracı (Kurbancı, Lokma dağıtıcı): Kurban ve yemek işlerine bakar. Cemlerde kurban edilecek hayvanın meydana getirilmesi (dedeye dua için) kesilmesi, pişirilmesi, sofranın hazırlanması ve lokmanın dağıtılması işleriyle görevlidir.

Ayakcı (Peyk): Ceme katılacaklara haber verir. Bazı yerlerde davetçi, okuyucu, tellal da denir. Ayakçı olan kişi meydancının, ferraşın, ibriktarın görevlerini de yerine getirebilir.

Meydancı: Cemin toplantı yerinin hizmetleriyle ilgilenir. Meydancı olan kişi müşhidin düzen ve görev dağıtımına göre diğer vazifelerden bazılarını da üstlenebilir (ayakçı, ferras, ibriktar, çeragcı, pervane).

Pervane: Bunlar meydanda semah yaparlar, meydancıya hizmetlerinde yardımcı olurlar.

İnceleme alanımızda, on iki postla ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte Mersin Abdalları arasında yer alan on iki hizmet sahibi ile ilgili edindiğimiz bilgiler şunlardır:

1.Dede: Dede on iki hizmet sahiplerinin en önemlisidir. İlk sırada yer alır ve cemi düzenleyip yönetmekle görevlidir. Ocaklıdır. Herkes dede olamaz. Dede yaptığı bu işten dolayı herhangi bir ücret almaz. Ama cem sırasında isteyen talipler dedenin oturduğu minderin altına gönlünden koptuğu kadar para bırakabilir (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

İnceleme alanımızda günümüzde yaşayan bir dede bulunmamaktadır. Büyük cemler için Karaman ve Antalya ilinden dede çağrılmaktadır. Bazen de Hacı Bektaş Veli dergâhından dedeler gelmektedir.

2. Rehber(Mürebbi/Baba) : Dede yardımcısı olarak bilinen rehber, cemlerde dedeye her yönden yardım eder. Ayrıca musahipli kişileri, talipleri yolun gerekleri hakkında bilgilendirmekle de görevlidir. Bir canın rehberlik hizmetini yapabilmesi için

Hacı Bektaş Veli dergâhından mühürlü bir belge alması gereklidir. Rehberlik genellikle babadan oğula sürdürülen bir hizmet olmakla birlikte, yolun gereklerini iyi bilen ve dedeler tarafından uygun görülen bir kişi de bu görevi yerine getirmek üzere hizmet sahibi seçilebilir (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54) .

İnceleme alanımızda Mut ilçesine bağlı Ortaköy’de, Tece İlçesinin Hürriyet Mahallesi’nde, Bozyazı İlçesinin Ustalar Köyünde ve Tarsus’un Mithatpaşa Mahallesinde olmak üzere dört yerleşim biriminde rehber bulunmaktadır. Mersin Abdalları arasında yaşayan bir dede bulunmadığı için dini görevlerin çoğu rehberlere düşmektedir. Dedeler çevre illerden gelmekte, topluluğu yakından tanımamaktadır. Bu nedenle düşkünlük, bilezerlik gibi kararları verirken dedeler daha çok bu yerleşim birimlerindeki rehberlerle birlikte karar almaktadır. İnceleme alanımızdaki rehberler hizmetleri karşılığında herhangi bir ücret almamakta ve bu hizmet dışında başka işler yaparak geçimlerini sağlamaktadırlar.

3. Gözcü: Cemdeki düzenden sorumlu hizmetlidir. Cemin başından sonuna kadar, her şeyi ve herkesi gözetir. Cemin kurallarını bozan canları tespit edip, cemin sonunda dedeye şikâyet eder ve bu kişilerin meydanda dâr’da durur vaziyette sorgulanmasını sağlar. Cemdeki sessizliği sağlamak da gözcünün işidir. İnceleme alanımızda düzenli olarak bu hizmeti yerine getiren kişilere günümüzde rastlanmamıştır. Bundan yirmi beş otuz yıl öncesine kadar her yerleşim biriminde bir gözcü bulunurken günümüzde bu hizmeti yolun kurallarını bilen musahipli herhangi bir can yapmaktadır (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54) .

4. Delilci: Cemde delili yakmakla ve daha sonra meydandan kaldırmakla görevli kişi. İnceleme alanımızda günümüzde yapılan cemlerde bu hizmetin yürütülmediği belirtilmektedir(K.13,K.23,K.29,K.45,K.54) .

5. Güvender(Zakir): Cemlerde dede ile rehberin yanında oturur ve saz çalır nefes söyler. İnceleme alanımızda güvenderler sadece büyük cemlerde hizmet almaktadırlar(K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

6. Sofracı: Cemler sırasında sofranın kurulması ve kaldırılması ile ilgili her türlü hizmeti yapan kişidir. İnceleme alanımızda diğer canlarda sofracıya hizmet sırasında yardım etmektedir. Günümüzde bu görevi daha çok cemin toplandığı ev sahibi yapmaktadır (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

7. Süpürgeci: Cem törenlerine başlamadan önce meydanı süpüren kişidir. Mersin Abdalları arasında on iki hizmetten süpürgeci her cemde görev alır. Bütün cemlerde mutlaka meydan süpürgeci tarafından süpürülür (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

8. Kurbancı: Cemlerde kesilecek olan kurbanı süsler ve hazırlar. Cem sırasında dedenin karşısına getirir ve meydana bırakır. Daha sonra kurbanı meydana çıkarıp, keser ve pişirir(K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

Kurbancı, cemlerin dışında kesilen kurbanları kesme görevini de üstlenmiş hizmetlidir.

9. Sakacı: Cemlerde su dağıtmakla görevli hizmetlidir. Sofra hizmetinden sonra bir kabın içinde su getirir ve dedeye bu suyu dualatır. Daha sonra dededen başlamak üzere herkese bu sudan dağıtır (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

10. Haberci (Peykçi) : Cemin ne zaman nerede yapılacağını canlara duyurmakla görevli hizmetli. Bu hizmetli dede ya da rehber tarafından görevlendirilir (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

11. Semahçı: Cemde semah dönen hizmet sahipleri. Mersin Abdallarında semah dönmek için ayrı bir hizmetli günümüzde seçilmemektedir. En uludan en küçüğe

doğru dede kimi isterse o kişiler cemlerin sonunda semaha kalkmaktadır (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

12. Kapıcı: Cemin yapıldığı yerin dışında bekleyen ve oraya gelip gidenleri denetleyen hizmetli. Geçmişte büyük bir gizlilikle yapılan cemlerde kapıcının görevi oldukça zorken, günümüzde cemler serbestçe yapılabildiğinden bu hizmetliye çok fazla görev düşmemektedir (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54) .

Cemlerde görevli hizmet sahiplerinin mutlaka musahipli olması gereklidir. Çünkü yolun gereklerine göre içeri cemlerine musahipli olmayan kişiler girememektedir. On iki hizmet sahibi bu kişiler, aynı zamanda Mersin Abdallarına özgü Alevî inancının kendine özgü öğretilerini de tam anlamıyla bilmek zorundadırlar. Bu öğretilere Abdallar arasında “sürek” verilmektedir. Süreği bilmeyen on iki hizmet sahibi olamaz denilmektedir.

Bugün Mersin Abdalları arasında on iki hizmeti yürüten kişilerin hepsinin bulunduğu herhangi bir yerleşim birimi bulunmamaktadır. Bununla birlikte inceleme alanımızda Abdallar arasında yaşayan herhangi bir dede olmadığı için, büyük cemler için dede Karaman veya Antalya ilinden gelmektedir. Sadece dört yerleşim biriminde rehberlik görevini üstlenmiş kişiler bulunmaktadır. Bundan bir otuz yıl kadar öncesinde on iki hizmet sahipleri belirli kişilerken, günümüzde herhangi bir musahipli bu hizmetlerden birini yerine getirebilmektedir.

2.7.Erkân

Erkân, tarikat uluları tarafından ortaya konulan ve tarikatın yasası durumunda olan ilkeler, kurallar ve törenler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Çıblak,2005:77).

Mersin Abdalları arasında erkân; cemlerin yürütülmesi sırasındaki pratikler bütünü olarak ifade edilmektedir (K.13,K.23,K.29,K.45,K.54).

İnceleme alanımızda erkanların uygulanmaya başlanmasına “erkan açma”, bu erkanların ardı ardına yapılmasına “erkan yürütme” ve sona erdirilmesine de “erkan bağlama” adı verilir. Erkanı başlatma, yürütme ve bağlama görevi dedeye aittir. Mersin Abdallarında büyük cemlerde yer alan erkan sayısı on ikidir:

Post Erkânı

Büyük cemlerde, cemde herkes yerini aldıktan sonra dede, rehberden postu meydana getirmesini söyler. Post dedenin evinde saklanır. Cemlerde postu görevliye veya rehberine vermekle görevli kişi “ana bacı” yani dedenin hanımıdır. Postu getiren kişi, dedenin önüne serer ve karşısına geçip dâr’a durur. Bu dâr’a durma biçimi, sağ ayak baş parmağı sol ayak baş parmağının üzerinde, bel hafifçe eğik, eller dizin üzerindedir. Dâr’a duran rehber dede, duasını verir. Bu duanın ardından post erkânı sona erer (K.12,K.20,K.45,K.55).

Çelik Erkânı

Bu erkân, bilezerlik cemlerinde yapılır. Bilezer olacak olan canlar eşleri ile birlikte dedenin önüne (Başları dedenin önüne gelecek şekilde) sağ kollarının üzerinde uzanırlar. Dede rehberden çelik sopayı getirmesini isteyerek çelik erkânını başlatır. Çelik sopa, postla birlikte dedenin evinde saklanır. Ana bacı, çelik sopayı rehberine verir. Rehber, on iki kadın için on iki erkek için olmak üzere toplam yirmi dört kez bu sopayı canların üzerinden geçirir. Bu işleme “çelik çekmek” adı verilir. Bilezer olacak olan canlar bu

sopanın üzerlerine dokunmasına önem verirler. Çelikleri çekilince yüklerinin hafifleyeceğine inanırlar. Çelik çekme işleminin on iki kez yapılması on iki imamları temsilendir (K.12,K.20,K.45,K.55).

Baş Erkânı (Sac Erkânı)

Çelik erkânın ardından rehber tarafından meydana içi kor dolu bir sac getirilir. Rehber getirdiği bu kızgın sacı postun ibiğine koyar. Dedenin izniyle içi kor dolu olan bu sac, musahip olacak kişilerin başına önce erkeklerden başlamak üzere sırayla üç kere “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek değdirilip çekilir. Dört kişinin başına da bu sac üç kez değdirilir. Bu erkân bugüne kadar yapılmış kötülüklerin cezasını vermeyi de temsil eder aynı zamanda. Ateşte yanma, öteki dünyadan önce bu dünyada olmayı ifade eder. Sac erkânı sonlandırılınca sac postun kenarına koyulur (K.12,K.20,K.45,K.55).

Dil Erkânı

Sac erkânının ardından postun kenarına koyulan kızgın sactan dede maşa ile bir parça kor alır. Önce erkeklerden başlamak üzere bilezer olacak kişilere dillerini uzatmalarını söyler. Dedenin karşısında diz üstü oturur vaziyette olan canlar dillerini uzatırlar. Dede demir bir maşa ile sactaki kordan bir parça alır ve “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek dillerine hafifçe değdirip çeker (K.12,K.20,K.45,K.55).

Dilleri yakılan bu kişiler, şimdiye kadar söylemiş oldukları yalan ve kötü sözlerden arınırlar ve bir daha bunları tekrarlamayacaklarına ikrar verirler.

Bıçak Erkânı

Bu erkân dil erkânının ardından gerçekleştirilir. Rehber eline bir bıçak alır. Dedenin karşısında diz çöker vaziyette oturmakta olan canlara dillerini uzatmalarını söyler. Canlar dillerini uzatır. Bu sırada dede ceme “Himmet eyleyin” der. Cemdekiler de Allah Allah” diye cevap verir. Rehber, musahip olacak olan canların dillerini bıçakla temsilen “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek üç kere sıyrır. Bu işlem önce erkek canlardan başlanarak yapılır, ardından kadınların dili en büyükten başlayarak bıçakla sıyrılır. Tıpkı dil erkânında olduğu gibi bu erkânla da dil ile yapılan kötülüklerden uzak durma temsil edilir (K.12,K.20,K.45,K.55).

Dar Erkânı (Ayak/ Taş Erkânı)

Dâr erkânı, ayak ve taş erkânı olarak da adlandırılır. Bu erkân sadece kadınlar tarafından yapılır. Havlu gibi ya da çarşaf gibi bir şeyin içine dede tarafından bir taş koyulur. Bu erkân için aynı şekilde ve ağırlıkta iki taşa ihtiyaç vardır. Bu taşlara “erkân taşı” denir. Bu taşlar ayrı ayrı bezlere sarılıp yola girecek olan kadınların boynuna bağlanır. Kadınların boynuna bu taşlar bağlanırken, kadınlar dedenin karşısında dâr’a dururlar. Erkekler ise dedenin karşısında diz çökmüş vaziyette oturur. Taşlar boynuna bağlanmış olan kadınlar, içi kor dolu saçın üzerine üç kere ayağını “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek hafifçe basıp çeker. Bu sırada, dede nefesler okur. Bu saca ayağını değdirip çeken bacılar özlerini öldürürler. Kendilerinden geçerler (K.12,K.20,K.45,K.55).

“İkrar erkekte, yol bacıda” denir. Yolu yürütecek olan kadındır. Bu nedenle taş erkânı, sadece kadının boynuna asılır. Bacısı olmayan yani evli olmayan yola giremez. Bu yolda asıl yük kadındadır.

Dâr erkânı tamamlanınca lokma yenir.

Su Erkânı

Su erkânında kullanılacak olan su, normal bir su olabilir. Bu suyun içine Nevşehir ilinde bulunan Hacı Bektaş'tan getirilmiş olan su varsa o sudan karıştırmak daha makbuldür. Bu su, önceleri su kabağının içine konurken günümüzde plastik bir kabın içine de konmaktadır. Bu sudan önce dede alır. Dede, bu suyu dualar ve bir yudum içer. Daha sonra varsa yanında misafir dedeler onlar içer. Ardından rehber ve diğer on iki hizmet sahipleri içer. Sonra yine en ululardan başlamak üzere yol sahipleri birer yudum sudan içerler. Bu su, dağıtılırken İmam Hüseyin ile ilgili deyişler söylenir Ve böylece bu erkân da tamamlanmış olur (K.12,K.20,K.45,K.55).

Tokalaşma(Görüşme) Erkânı

Bir diğer adı “ Hoş geldin erkânı” olan bu erkân, kadınlar tarafından yürütülür. Beşleri temsil eden beş bacı, bütün cemi dolaşır tokalaşır. Bu kadınların eşlerini kız oğlan kız olarak almış olması gereklidir. Eşinin ikinci hanımıysa bir kadın hoş geldin erkanını yerine getiremez. Şahlık kız olarak yani bakire olarak kocasına gelmiş olması gereklidir. Hoş geldin erkânını beş bacı yerine getirirken yola girecek olan bacılar da bu beş bacının ardından cemde bulunan canlarla tokalaşır. Bu bacılar, cemi en büyükten başlamak üzere dolanırken cemdeki canlarda ayakta dururlar (K.12,K.20,K.45,K.55).

Peş Erkânı

Tokalaşma erkânının ardından, bu erkânı yerine getiren beş bacı, eteklerinin ucundan tutup bütün cemi dolaşır. Cemdeki canlar, bu bacıların peşlerine el sürerler. Bu sırada cemdekilere dede tarafından “Fatma Anamızın eteğinin peşinden tutmuş

oluyorsunuz.” denilir. Genellikle en eski yol sahiplerinden seçilir bu erkânı yapacak olanlar. Bu peşten tutanların hak yolundan ayrılamayacağına inanılır (K.12,K.20,K.45,K.55).

Diz Erkânı

Diz erkânı cemdeki canların hep birlikte niyazlaşmasıdır. En uludan başlayarak herkes sırayla birbirinin dizinden niyaz alır. Bu niyaz alma biçimi sağ eli dize değdirip dudağa götürme biçimindedir (K.12,K.20,K.45,K.55).

Zebil Suyu Erkânı

Cemden önce yeşil bir zeytin dalı kırılıp hazırlanır. Bir kabın içine su doldurulur. Dede, bu suyu dualar. Sonra bu zeytin dalını suya batırıp batırıp cemdeki yol sahiplerinin yüzüne serper. Bu suyu serperken de dualar eder (K.12,K.20,K.45,K.55).

Tuzlanma Erkânı

Cemin sonunda gerçekleştirilen bir erkândır. Dedenin hanımı yani ana bacı, meydanın ortasında ayakta durur. Cemdeki canlar, en uludan başlayıp en küçüğe doğru sırayla ana bacının çiğninden (omzundan) niyaz alır. Bu erkân, anadan doğunca tuzlanmayı temsil eder (K.12,K.20,K.45,K.55).

Süzek Erkânı

Gerçekleştirilmesi oldukça zor olan bu erkân, sadece bilezerlik ve düşkünlükte yapılır. Bu erkânı her dede yaptırılmaz. Dede akraba ya da bilezer olmayan kişileri yan yana dizer. Ve bu kişileri üçler, beşler, yediler, on iki imam, on yedi kemerbest, kırklar

olmak üzere ayırır. Ve bu şekilde gruplara ayrılmış canlar birbirlerinden niyaz alıp, sonra da tek tek dedenin yanına gelip dâr'a durup dededen niyaz alırlar. Günümüzde bu süzek erkânı, cemlere katılan kişi sayısının azlığından dolayı akraba ya da bilezer olmayan taliplerin bulunmamasından yapılamamaktadır (K.12,K.20,K.45,K.55).

İnceleme alanımızda cemlerde yerine getirilen on iki hizmetin hepsine erkân adı verildiği de tespit edilmiştir. Bu on iki hizmeti yerine getirecek kişileri de yönetmek dedenin görevidir.

II.8. Niyaz

Niyaz bir tarikat büyüğüne ya da o tarikat için kutsal sayılan, makamı temsil eden nesneye, yere ve bunlar vasıtasıyla Tanrı'ya yalvarma yakarma biçiminde uygulanan bir ibadettir (Korkmaz,2005:520).

Anadolu Alevi-Bektaşî inanç sisteminde namaz yerine niyaz vardır. Alevi topluluğunun kutsal kitabı Buyruk'ta da "Namazdan murat niyazdır. Hakka baş indirip secde kılmaktır. Bir kişi secdeyi terk eylese Hak teâlâya ubdiyyet ve perestîş etmemiş ve binaealeyh şeytan gibi merdut olmuş olur." denilerek niyazın önemi belirtilmektedir (Çıblak,2005:86).

Mersin Abdallarında niyaz ile ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Namaz yüzden, niyaz özden (K.5,K.13).
- Hem namaz hem niyaz, ikisi de var (K.1,K.13,K.17,K.34).
- Niyaz olmazsa namaz olmaz (K.46,K.56).
- Niyaz, insanın özünün temizlenmesidir (K.13,K.17,K.36).
- Bin namaza bir niyaz yeter (K.45,K.46).

Mersin Abdallarında niyaz alma biçimleri şunlardır: “Allah Hü” diyerek çığından niyaz alınır, turabdan Allah için niyaz alınır, posttan niyaz alınır, post öpülüp alna koyulur, eşikten niyaz alınır, dizden niyaz alınır (K.1,K.23,K.34,K.54,K.56).

Görüldüğü üzere Mersin Abdalları arasında ibadette niyazın ayrı bir öneminin olduğu söylenebilir.

İnceleme alanımızda niyaz farklı şekillerde yapılabilmektedir. Daha çok “niyaz almak” şeklinde deyimleşmiş bir ifade ile kullanılan niyaz alma biçimleri şu şekildedir:

- Ceme katılmadan önce içeri girmeden her can kapıdan niyaz alır. Bu niyaz alma biçimi sağ elin parmaklarını kapıya değdirip ardından dudağa dokundurma biçimindedir. Cemlere katılırken çoğu zaman üç kez niyaz alınır. Birincisi kapının eşiğinden “Ya Allah” diyerek, ikincisi bir adım atıp toprağı temsil eden yerden “Ya Muhammet” diyerek üçüncüsü ocaktan (dedenin oturduğu yer anlamında) “Ya Ali” diyerek alınan niyazdır (K.28,K.45,K.54).
- Semaha kalkmadan önce kadın erkek bilezerinin önünde diz çöker ve erkek bilezerinin ayak ucundan sağ elin parmaklarını değdirip dudağa götürmek suretiyle niyaz alır. Erkek de sağ el ile kadının sağ omzundan niyaz alır. Daha sonra kadın ayağı kalkar ve başındaki örtüyü çözüp erkek bilezerinin beline kemerbest olarak bağlar. Bu işlemi yaptıktan sonra “Allah’ıma Hü” diyerek kadın erkek bilezerinin göbeğinden niyaz alır. Erkek bilezer de kadın bilezerinin sağ omzundan niyaz alır. Sonra niyazı üçe yetirmek için kadın tekrar kendi sağ omzundan niyaz alıyor. Bunların ardından üç kere de “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek birbirlerine sarılarak niyaz alıyorlar. Ondan sonra semah dönülmeye başlanıyor (K.17,K.22,K.23,K.34,K.41,K.42,K.43.).

- Cemlerde dededen duasını alan on iki hizmet sahipleri ya da canlar dedenin önünde secdeye gider ve sağ el sol elin üzerinde “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek avuç içi öpülüp alın yere değdirilerek de niyaz alınmaktadır (K.22,K.23,K.34,K.41,K.42,K.43.).
- Bilezerlik (musahiplik) töreninde, cemin sonunda orada bulunan canlar, ana bacının omzundan sağ ellerini omzuna değdirip dudağa götürme şeklinde niyaz alırlar (K.21,K.47,K.56).

Bilezerlik töreninde, yol kardeşi olan canlar, dededen dua aldıktan sonra birbirlerine sarılırlar. İnceleme alanımızda bu sarılma da niyaz alma olarak adlandırılmaktadır. İnceleme alanımızda bazı cemlerde, canlar yerlerine geçmeden önce dedenin önünden niyaz alırlar. Bu niyaz alma biçimi, sağ kolun üzerine uzanıp sağ el sol elin üzerinde açık vaziyette avuç içi “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek üç kez öpülme şeklindedir. Bazen dedenin dizinden de niyaz alınabilmektedir.

İnsana niyaz edilmesi, tasavvuf düşüncesi içersinde değerlendirilmekle birlikte, bunun eski bir Türk geleneği olduğu bazı kaynaklar tarafından ifade edilmektedir. Buna göre Oğuz Türkleri, şamanların önünde tıpkı Alevî dedelerinin önünde yapıldığı gibi secde etmektedirler (Çıblak,2005:87).

- Mersin Abdalları arasında namaz ifadesi sadece perşembe akşamları toplanan cem için de zaman zaman kullanılmaktadır. Halka namazı olarak ifade edilen bu cemde herkes yüz yüzedir. Bunun nedeni iki şekilde açıklanmaktadır: birincisi Hz. Ali'nin camide sırtından bıçaklanması ve bu yüzden kimsenin kimseye sırtını dönmemesi gerektiği inancı, ikincisi de Allah'ın güzelliğinin insanın yüzüne yansımış olmasıdır (K.1,K.23,K.48).

Mersin Abdalları arasında hem camiye gidip namaz kılan hem de cemlere katılanların sayısı oldukça fazladır. Bu duruma karşı olanlar bulunmakla birlikte bunu “Namaz da Hak, niyaz da” şeklinde açıklayanlar da bulunmaktadır.

II.9.Dâr- Dâr’a Durma

Anadolu Alevîleri arasında Dâr’a durmak; dâr’a çekilmek, dâr’a çıkmak, dâr’a gelmek, dâr’a kalkmak gibi çeşitli ifadeler vardır. İnceleme alanımızda yaygın olarak kullanılan ifadeler “dâr’a durmak ve dâr’a kalkmak”tır.

Dâr’a durmak, taliplerin, dedenin ya da babanın önünde, canını yol uğrunda vermeye hazır olduğunu bildirmek için niyaz ederek meydanın ya da meydan odasının ortasına gelerek ayaklar mühürlenmiş, kollar göğüste çapraz, baş öne eğik durma biçimidir (Korkmaz;2005:177)

Dâr ya da dâr-ı Mansur, “Enel Hak” diyen Hallac-ı Mansur’un anısına tekkeye, dergâha bağlanmanın ve tarikat, yol uğruna canını feda etmenin bir simgesi olarak görülür. Bir hizmetin konusu olan ya da bir hizmeti yerine getirmek isteyen her can, önce buraya gelir ve teslim olur (Korkmaz,2005:177) On iki hizmeti yerine getiren görevlilerin ve yola girmiş ya da girmeye niyet etmiş kişilerin dedenin karşısında dâr’a durması bu meydanda bir teslimiyeti ifade eder.

İnceleme alanımızda dâr’ın ortaya çıkışı ile ilgili şöyle bir hikâye anlatılır:

Hız. Muhammet çok susar , Hasan ve Hüseyin’den su ister. Hız. Hüseyin koşarak dedesine su getirmeye gider. Suyu çabuk getireyim derken düşer ve sol ayağının başparmağı yaralanır. Dedesi bu yarayı görüp üzülmesin, diye sol ayak başparmağını sağ ayak başparmağı ile kapatır ve hafifçe öne eğilerek suyu verir. Dâr Hız. Hüseyin’nin bu duruş biçiminden ortaya çıkmıştır (K.13,K.26,K.34,K.45,K.49).

Anadolu Alevîlerinde, Hz. Ali'nin mürşit, Hz. Muhammet'in rehber olduğuna dair bir inanış vardır.

Mersin Abdalları arasında dâr'ın Hz. Fatma anadan kaldığına dair de bir hikâye anlatılmaktadır:

Bir gün Fatma Ana'nın Hz. Ali'ye canı sıkılır ve karşısından sert konuşur. Çok yorgun olduğundan, bir süre böyle bağırarak Hz. Ali'nin karşısından konuşur. Bunun üzerine Hz. Ali de gidip bu durumu Hz. Muhammet'e şikâyet eder. “Fatma, bana hiç bağırmazdı, az önce ne olduysa bana karşı koyup bağırды.” der. Hz. Muhammet bunun üzerine Fatma anayı çağırır. Fatma Ana gelir: “Tamam baba, o anda çok sinirliydim, Hz. Ali'ye karşı koydum” der. Suçunu kabul eden Fatma Ana'ya Hz. Muhammet düşkünlük verir. Fatma Ana'ya kocasının karşısından sert konuştu diye, üç ay boyunca bir elma dalında dâr'da durma cezası verir. Bu sırada hamile olan Fatma Ana'nın günü yaklaşır ve dârda iken Hasan ile Hüseyin'i dünyaya getirir. Bunun üzerine doğuştan evliya olan Hasan ve Hüseyin, ataları Hz. Ali'ye dilekçi olarak giderler. “Anamızı sen şikâyet ettin, şikâyetinden vazgeç” derler. Gökten yağmurlar iner, yeryüzü yeşillenir, seksen bin evliya dilekçi varır. Hz. Muhammet kızını yine affetmez; ama Hasan ve Hüseyin babalarından analarını affettirmek için Hz. Muhammet'e gitmelerini isteyince Hz. Muhammet kızını affeder (K.44,K.45,K.49).

İnceleme alanımızda dâr'a durmanın Fatma Ana'dan kaldığına inanılır. Bu nedenle cemlerde dedeler tarafından dâr'a duran kadınlara “Fatma Ana katarından, didarından ayırmaya, dâr'ınız Fatma Ana dâr'ı olsun; Fatma Anamıza yoldaş olasınız, Fatma Ananın yanında olasınız.” gibi ifadeler söylenir.

İnceleme alanımızda dâr kavramının Fatma Ana ile simgeleşmesi bu hikayenin dışında şu menakıp ile de anlatılmaktadır:

Fatma Ana Aliye karşı koydu
 Ali de Muhammet'e davacı vardı
 Muhammet de kızını düşkün eyledi
 Bakın Fatma Anamıza yine dârdadır

Gökyüzünden evliyalar yürüdü
 Yeryüzünü çayır çimen bürüdü
 Seksen bin evliya dilekçi vardı
 Bakın Fatma anamızı yine dârdadır

Hasan'la Hüseyin anadan oldu
 Atası Ali'ye dilekçi vardı
 Ali de Muhammet'e dilekçi vardı
 Bakın Fatma Anamız dârdan indi mi

İnceleme alanımızdan derlediğimiz bir dâr duası şu şekildedir:

“Dâr çekenler didar bulsun
 Erenler sefasına varsın
 On iki imamlar yardımcınız olsun
 Gerçeğe hü erenler”

Dâr'da durmak çok önemlidir. Kişi dârda iken evi yansa bile dâr bitinceye kadar hareket etmez(K.49)

Kişi dârda iken sadece bedeni dâra durmaz. Dârdaki can, aynı zamanda özünü de dâra çekmiş olur. Dâr'da iken bütün günahlar dökülür, gider (K.13,K.34,K.39,K.54).

Mersin Abdalları arasında dâr, dini bir inanış olmakla birlikte toplumsal bir saygı ifadesi olarak da görülür. Küçükler, büyüklerin karşısında dururken, büyüklere su verirken mutlaka dâr vaziyetinde durmalıdır. Günümüzde sosyal yaşamın değişmesiyle bu saygınlığın yaşatılmadığı ifade edilse de dâr hem Hakkın hem de dede ve cemdeki canların huzurunda saygınlığı ifade eden bir duruş olarak belirtilir.

II.10. Hayırlı-Gülbank

Hayırlı, “Mürşit/dede tarafından kimi hizmet aşamalarında okunan dua”, gülbank “Tarikat yol törenlerinde yüksek sesle okunan, özel dua, yakarış” tır (Korkmaz,2005:290).

Mersin Abdalları arasında hayırlı, cemde hizmet sahipleri görevlerini yaptığı zaman ve erkânlar yürütülürken gerektiğinde dede ya da rehber tarafından verilen dua anlamında kullanılmaktadır. Bu durum için “hayırlısını vermek ve hayırlısını almak” şeklinde deyimleşmiş bir kullanım vardır.

İnceleme alanımızda gülbank yerine daha çok dua sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır. Sofra gülbangı yerine sofrada duası, kurban gülbangı yerine “kurban duası” şeklinde ifadeler tercih edilmektedir. Her durum için okunan gülbanklar ayrıdır (K.1,K.13,K.39,K.45,K.49,K.54).

İnceleme alanımızda okunan ve dua olarak adlandırılan gülbanklardan birkaçı şu şekildedir:

“Bismilişah Allah Allah

Günahların af ola

Menzilin pak ola

Hak erenler her iki cihanda yoldaşın ola
Üçler, beşler, yediler, kırklar, hazır gibi
Ayn-ı cem erenleri yardımcın ola
Gerçekler demine Hû (K.45).”

“Bismilişah Allah Allah
Akşamlar hayırola şerler defola
Münkirler münafıklar berbat ola
Demler daim ibadetler kaim ola
12 imam 14 maksumu Pak Efendilerimizin
Hürmetleri üzerimize hazır ve nazır ola
Allah Allah
Balım Sultan Seyit Ali Sultan
Abdal Musa Sultan Cümle piran
Efendilerimizin nazarları gönlümüzde ola
Allah Allah
Pirimiz üstadımız hünkar Hacı Bektaş-ı Veli'nin
Ruhuyeti rehberimiz ola
Niyazımız makbul ola
Allah Allah
Nuru nebi kerem Ali pirimiz üstadımız
Hünkarı Hacı Bektaş Veli demine
Devranına hü diyelim hü erenler (K.45)

Allah Allah

Akşamlar hayrola

Hayırlar fet ola

Şerler def ola

Hazır gaip zahir

Batın ayini cem ola

Muratlarınız hasıl ola

Cem erenlerinin

Nur cemallerine aşk ola

On sekiz bin alem ile birlikte

Mümin Müslim cümle kardeşlerimizi

Muhammet Ali gülbenginden

Mahrum eylemeye

Allah cümlemizi

Didarı ehl-i beytte

Meşrebi Hüseyin'e nail eyley

Gerçek erenler demine hü (K.45,K.49).

“Allah Allah,

Vakitler hayrola

Hayırla feth ola

Şerler defola

Münkir münafık mat ola

Er Hak Muhammet ve Ali bizimle ola.

Er hak kardeşlerimiz
 Serteser postunda daim ola
 Yuh münkire, lânet yezide
 Allah, Allah
 Rahmet mümine
 Gerçek erenler demine hû (K.13)

“Allah Allah,
 Bu gitti ganisi gele
 Hak bereketini vere
 Allah erenler yardımcılarımız ola
 Pişiren, kotaran, kurup kaldıran
 Eller dert görmeye
 Cümlemizin Hak erenleri yaverimiz ola
 Nur Nebi kerem Ali pirimiz
 Hz. Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli
 Dem-i piran gerçekler demine hû (K.39).

İnceleme alanımızda gülbanklar, dede veya rehber tarafından okunduğu gibi canlar, herhangi bir durum için de isterlerse kendileri bu gülbankları okuyabilirler.

Değerlendirme

Alevî-Bektaşî inanç yapısına sahip, Caferî mezhebînden olan Mersin Abdalları, kendilerinin Yağmurlu Dede ocağına bağlı olduklarını ifade etmektedirler. Alevîlik için “Din bir, sürekin binbir” diyerek kendilerinin inanç yapılarında diğerk Alevî topluluklara göre birçok farklılığın olduğunu belirtmektedirler.

Mersin Abdalları Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Mersin'de de toplum tarafından gerek inanç yapıları gerekse yaşam biçimleri açısından yıllardır yadırganmışlardır. Bu nedenle, topluluktan inanç yapısı hakkında bilgi alınmak istendiğinde, bunun bir sır olduğu söylenmekte, herkes tarafından bilinmesinin çok da doğru olmadığı ifade edilmektedir.

İnceleme alanımız içerisinde, Abdallara önderlik edecek bir dede bulunmamaktadır. Bu nedenle dedenin katılma zorunluluğu olan cemlerde Karaman ve Antalya'dan dedeler gelmektedir. Çoğu zaman gerekirse Mersin'deki bir diğer Alevî topluluk olan Tahtacı dedelerinin cemlerine katılmaktadırlar. Ama bu çok rastlanılan bir durum değildir. Bu durum genelde Muharrem ya da Kurban cemi gibi cemlerde olmaktadır. Bilezerlik (musahiplik) ve düşkünlük cemlerinde mutlaka Abdal olan bir Alevî dedesi cemleri yönetmek için gelmektedir.

Mersin Abdalları arasında bir dedenin bulunmayışı, rehberlerin sorumluluğunu artırmaktadır. Rehberler topluluğun gerek dini işleriyle gerek sosyal düzeniyle çok fazla ilgilenmektedirler; bu nedenle çoğu yerleşim birimlerinde rehberlere dede şeklinde bir hitap da söz konusudur.

İnceleme alanımızda, Abdalların inanç yapısıyla ilgili öğretileri tam anlamıyla bilen kişilerin her geçen gün azaldığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni gençlerin çok fazla cemlere ilgi göstermemesi olarak gösterilse de yüzyıllardır sözlü olarak aktarılan bu öğretileri aktarabilecek kişilerin günümüzde olmamasının da etkisi vardır. Ayrıca, Hak yolunda bir görev olduğu için para karşılığı beklemeden yapılan dedelik rehberlik gibi görevlere talip olabilecek kişiler de günümüzde bulunmamaktadır.

Saha çalışmamız sırasında, Mersin Abdallarının yaşadığı hemen hemen her yerleşim yerinde, Sünni bir inanç yapısını benimsemiş olan Abdalların da olduğu tespit

edilmiştir. Birçok kişi düzenli olarak cuma namazına gitmekte, ender de olsa bazı kadınlar beş vakit namaz kılabilmektedir. Bunda yaşadıkları çevrede Sünni inanç yapısına sahip halkın bulunması etkili olmuştur. Çevrenin eleştirilerine maruz kalmamak için bu tür uygulamaları yerine getiriyor olabilirler. Buna karşılık genel olarak bakıldığında bütün inanç yapıları ve törenleri, Mersin Abdallarının Alevî-Bektaşî bir topluluk olduğunu göstermektedir.

III. BÖLÜM

MERSİN ABDALLARINDA TÖRENLER

Bu bölümde Mersin Abdallarında törenler; inanç ve pratiklere bağlı dinî törenler, sosyal içerikli dinî törenler ve bereket törenleri olmak üzere üç başlıkta incelenecektir.

III.1. İnanç ve Pratiklere Bağlı Dinî Törenler

İnanç ve pratiklere bağlı dinî törenler bölümünde, her yıl bilezer (musahip) olanların sorgudan geçtiği görgü cemi, Mersin Abdallarının inanç ve ahlak yapısına aykırı davranış gösterenlerin suçlu kılınarak cezalandırıldığı düşkünlük cemi, bir çeşit sosyal akrabalık bağı olan bilezerlik, Abdallar arasında haftada bir kez perşembe akşamları yapılan cuma akşamları ve dâr'dan indirme cemi anlatılacaktır.

III.1.1. Görgü Cemi

On iki imam hizmeti olarak ifade edilen on hizmetin tamamının yer aldığı bir cemdir. Görgü cemi, genellikle kış aylarında yapılırken son yıllarda Abdalların ekonomik durumları gereği olarak iş sezonlarının sonunda yani ağustos ve eylül aylarında yapılmaktadır. Bu aylar ekonomik bakımdan tarikat görgüsünün yerine getirilmesinde en uygun zaman olarak seçilmiştir. Görgü cemi, Anadolu Abdallarının en önemli dinî törenlerinden olup “tercemen (tercüman)” olarak da bilinmektedir. Abdallar arasındaki şikâyetler, kavgalar, borçlar, anlaşmazlıklar vb. gözden geçirilerek burada olumlu şekilde sonuca bağlanır. Hatalar tekrarlanmamak üzere tövbe edilir. Problemlerin tamamı

çözöldükten sonra kurban kesilip pişirilir ve ceme katılanlar tarafından yenilir. Bu ayinde görölen canların ikrarlarını yeniledikleri kabul edilir.

İnceleme sahamızda görgü cemleri yılda bir kez yapılmaktadır. Diğer aylar da dışarıya çalışmaya gidenlerin olması nedeniyle genellikle kış aylarında yapılan bu cem, canların bir yıl içinde yaptıklarının Hakk'ın, dedenin ve cemde bulunan canların huzurunda değerlendirilmesi temeline dayanır.

Görgü ceminin nerede ve ne zaman yapılacağını dede belirler. İnceleme sahamızda dede genellikle çevre illerden geldiği için, çoğu zaman yer seçimi rehberler tarafından belirlenmektedir. Cemin yapılacağı önceden bütün canlara duyurulur. Cem bütün canların rahatça oturabileceği bir evde yapılır. Ceme gelirken bütün canlar, boy abdesti alır ve temiz giyinirler. Görgü cemine taç değiştirmiş ya da yol sahibi (bilezer olan) olan kişiler katılabilir. Görgü ceminin yapılacağı gün genellikle perşembe akşamı olarak belirlenir. Ama dedenin gelmesi başka gün uygunsa diğer günlerde de yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Cemin yapılacağı akşam hava karardıktan sonra, ceme katılacak olanlar eşleriyle birlikte cemin yapılacağı eve gelirler. Ceme gelen herkes "hak lokması" denilen yiyecekleri (börek, çörek, kuru yemiş, tatlı vb.) getirip, cemin yapıldığı ev sahibine teslim eder. Ceme gelen her can cemin yapılacağı yere girerken kapıdan niyaz alır. Bu niyaz alma biçimi sağ elin parmaklarını kapıya değdirip, dudağa götürme biçimindedir. Cemde başköşe dedeye aittir. Dedenin yanına varsa sırasıyla misafir dedeler, sonra rehber, güvender (sazander) oturur. Onların yanına da en büyük yol sahiplerinden başlamak üzere sırayla halka oluşturulacak biçimde oturulur.

Hak lokması getiren kişiler eşleri ile birlikte dedenin karşısında sağ ayak baş parmağı sol ayak başparmağının üzerine konmuş, eller dizlerin üzerinde eğik vaziyette dâr'a dururlar. Dede de lokma sahiplerine şu duayı okur:

“Allah Allah, lokmalar kabul ola, muradlar hasıl ola, Hak-Muhammet-Ali yardımcınız ola, İmâm Hasan, Şâh Hüseyin, Hünkâr Hacı Bektaş Velî yardımcınız ola, gerçekler erenler demine hû.”

Duadan sonra dedenin önünde sağ kolun üzerine uzanmış, yüz yere bakar şekilde dudak ve alın üç kez değdirilerek niyaz edilir. Bu niyaz biçimi turaba niyaz etmek olarak adlandırılır. Niyazını alanlar, cemdeki yerlerine geçerler.

Görgü cemlerinde on iki hizmet uygulanır. Cem toplandıktan sonra dede hariç diğer hizmet sahipleri topluca dedenin karşısında sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerine konmuş, eller dizlerin üzerinde eğik vaziyette dâr’a dururlar, dededen:

“Allah Allah, akşamlar hayrola, hayırlar fetola, şerler defola, hizmetleriniz kabul ola, muradlarınız hasıl ola, gerçek erenler demine hû.” şeklinde dualarını alırlar. Duadan sonra hizmet sahipleri meydana niyaz edip, hizmetlerinin başına geçerler. Dedenin çağırmasıyla meydana süpürgeci gelir ve meydana “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek üç kez süpürür. Sonra süpürgeyi sol koltuğunun altına alır, eller dizin üzerinde eğik vaziyette dedenin karşısında dâr’a durur ve:

“Allah Allah. Güruh-u Naci’ydim. Kırklar meydanında süpürgeciydim. Pir divanında durucuydum. Allah eyvallah, nefes pirdedir” der. Dede de karşısında dâr vaziyetinde bekleyen süpürgeciye şu duayı okur.

“Allah Allah, hizmetin kabul ola, muradın hasıl ola, Seyyid Ferrâş efendimizin himmeti üzerinde ola, gerçek erenler demine hû.” Dededen duasını alan süpürgeci meydana niyaz eder ve süpürgesini alıp dışarı çıkar. Dışarıda süpürgeyi üç defa batı tarafa doğru silkeler ve cemdeki yerine geçer. Meydan pak edildikten sonra, dede sırayla görgüden geçecek olan canları meydana çağırır. Görgüye çıkacak olanlar, iki bilezer aile

olarak dört kişidirler. Meydana gelip dedenin karşısında dâr'a dururlar. Dâr'a durma biçimi erkekler ortada herkesin eşi kendi yanında ya da yaşça büyük olan erkek bilezer sağ başta yanında karısı onun yanında diğer erkek bilezer ve yanında karısı şeklindedir. Dede cemdekilere hitaben:

“ Canlar, siz bu canlardan razı mısınız? Aranızda bu canlardan incinmiş, bu canlara gücenmiş var mı?” diye üç kere sorar. Eğer cemdekiler dârdaki canlardan bir şikâyette bulunmuyorsa üç kez “Allah Eyvallah” derler. Bu sözler dârdaki canlardan cemdekilerin memnun olduğunu ifade eder. Bunun ardından dârda bulunan canlar, secde eder biçimde dedenin önünde yerden niyaz alırlar. Dede:

“Geldiğiniz Ali yolu, durduğunuz Mansur Dâr-ı, gördüğünüz hak didârı. Hak vücuduna can verdi, kalbinize iman verdi. Ağız talip, dil mürşid, erenler meydanında ne gördünüz ne işittiniz.” diye sorar.

“Hak gördük, hak işittik.” diye cevap verirler.

“Allah kapısında döktüğünüz varsa doldurun. Ağlattığınız varsa güldürün. Yıktığınız varsa kaldırın. Doğru gezin, dost gönlünü incitmeyin. Yalan söylemeyin, haram yemeyin, zinâ etmeyin. Elinizle koymadığınız şeyi almayın, gözünüzle görmediğiniz şeyi söylemeyin. Gelme gelme dönme dönme. Gelenin malı, dönenin canı. Söylediğin meydanın, sakladığın senin. Allah Eyvallah.” der. Bunun üzerine görgüsü yapılanlar dâr'a kalkarlar. Dede tekrar sorar:

“Hak meydanında pir huzurunda mürşidine teslim-i rıza oldunuz mu? Allah-Muhammet-Ali, On İki İmam ve Ehl-i beyt soyuna ikrar ettiniz mi? İkrarınızdan dönerseniz, yolunuzdan ayrılırsanız, mahşer günü yüzünüz kara gitsin mi?”

Canlar dedenin her sorusunu “Allah, Eyvallah” diyerek cevaplarlar. Dede:

“Allah-Muhammet-Ali, Hünkar Hacı Bektaş Veli ikrarınızı sabit kılsın, gerçek erenler demine hû.” diye dua eder.

Daha sonra görgüsü görülmekte olan canlar diz çöker vaziyette dedenin karşısında dururlar. Dede sağ elin parmakları açık biçimde bu canların sırtına “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek sırayla üç kez vurur. Buna “ali aba pençesi” adı verilmekte ve Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan’ı ifade etmektedir.

Görgü ceminde bilezerlerin hepsi eşleri ve yol kardeşleri ile birlikte dedenin önünde görgüden geçerler. Görgüsü yapılan canlar, meydana niyaz edip, geri geri çekilerek yerlerine otururlar. Bütün canların görgüsü görüldükten sonra kurbanı kurbanı içeri getirip salar. Bu kurban önceden ceme katılacak olan canlar tarafından ortaklaşa alınır. Meydana bırakılan kurban, bütün canları koklar, dedenin önünde durur. Dede kurbanı duasını verir. Daha sonra kurbanı kesip, pişirilmesi için kurbanı meydandan alıp, dışarı çıkar. Ardından dede şu gülbangi okur.

“Allah Allah...Akşamlar hayır ola, hayırlar feth ola, şerler defola, münkirler mat, münafıklar berbat ola, müminler şad ola, meydanlar abad ola, Hak-Muhammet-Ali yardımcımız ola, On İki İmam, on dört masumu pak, on yedi kemerbest katarlarından didarlarından ayırmaya, dertlerimize derman, hastalarımıza şifa, borçlarımızı eda nasip ve müyesser eyleye, gökten hayırlı rahmetler, yerden hayırlı bereketler, ihsan eyleye, nâmerde muhtaç eylemeye, kurbanlarımızı kabul eyleye, lokmaya sevap yazıla, dil bizden nefes Hazret-i Hünkârdan ola, gerçek erenler demine hû.”

Bunun ardından zakirler, kurban ile ilgili üç nefes ve bir düvaz okur. Duvaz bitince zakirler sazlarının üzerine hafif eğilip dededen dualarını isterler. Dede onlara dualarını verir.

“Allah Allah, hizmetleriniz kabul, muradlarınız hasıl ola, ağzınız ağrı dert görmeye, zikrettiğiniz erenlerin evliyaların himmetleri üzerinizde hazır ve nazır ola, dem-i hünkâr keremi evliya, gerçek erenler demine hû.”

Duanın ardından süpürgeci meydanı üç kez süpürür ve süpürgeyi sol kolunun altına alarak dedenin karşısında dâr’a durur. Dede süpürgeciye duasını verir.

“Allah, Allah, hizmetin kabul ola, muradın hasıl ola, Ferraş efendimizin himmeti üzerine ola, erenler demine hû.”

Daha sonra bir ara verilir. Diz üstü oturan canlara dede:

“Dâr çeken didar göre, erenler sefasına vara, gerçeğe hû” der. Bütün canlar ayağa kalkar. Dışarı önce dede çıkar. Dede dışarı çıkarken de, tekrar ceme girerken de cemdeki canlar ayağa kalkıp dâr’a dururlar.

Ceme tekrar başladığında çerağcı meydana gelir. Malzemelerini dedenin yakınına koyar ve dedenin karşısında dâr’a durarak:

“Çerağ-ı rûşan, fahr-i dervîşan, zuhur-ı iman, Himmet-i Pîran, Pîr-i horasani Küşâd-ı Meydan, Kuvve-i Abdallân, Kanun-u evliya gerçek erenler demine hû.” der ve “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek dedenin önüne üç mum yakar. Sonra dedenin önünde yerden niyaz alır. Kalkıp dâr’a durur. Dede dârda duran çerağcıya:

“Allah Allah, hizmetin kabul ola, muradın hasıl ola, gerçek erenler demine hû.” diye duasını verir. Çerağcı meydandan çekilir. Zakirler üç düvaz okur. Daha sonra hafifçe sazlarının üzerine eğilip “Allah, Allah” derler. Dede zakirlere dualarını verir.

“Allah Allah. Hizmetleriniz kabul, muradlarınız hasıl ola. Ağzınız ağrı dert görmeye, zikrettiğiniz erenlerin evliyaların himmetleri üzerinizde hazır ve nazır ola. Dem-i hünkâr keremi Evliya, gerçek erenler demine hû.”

Bu duanın ardından, ibriktar bir elinde leğen, bir elinde ibrik olmak üzere meydana gelir. Dedenen başlamak üzere cemde bulunanların eline su döker. Bu daha çok sembolik bir yıkamadır. İbriktarın ardından bir bacı elinde bir havlu ile birlikte dâr'a durur.

Dede:

“Allah Allah. Hizmetleriniz kabul ola. Dilediğinizi Hak-Muhammet-Ali vere, elleriniz dert görmeye, gönlünüz incinmeye, yoluna hizmet ettiğiniz pirin himmeti üzerinizde ola, dil bizden nefes hünkârdan ola, gerçeğe hû.” diye dualarını verir.

Zakirler düvaz-ı imam söyler. Ardından dede ve rehber gülbanklar okur. Cemde bulunanlar okunan cümlelerin ardından “Allah eyvallah” ya da “Allah Allah” derler. Sonra dede “Edep erkân” der ve herkes dizlerinin üzerine otururlar.

Meydana tekrar süpürgeci gelir meydana süpürür ve dedenin karşısında dâr'a durur ve duasını alır. Daha sonra dede en büyükten başlayıp canları semaha kaldırır. Semaha kalkarken bilezer olan kadın, sağ dizini yere çökerek, başını erkek bilezerinin dizine dayar, erkek bilezer kadın bilezerinin başından sağ elin parmaklarını değdirip dudağa götürme biçiminde niyaz alır. Bunun ardından kadın bilezer örtüsünü çıkarıp erkek bilezerinin beline kemerbest olarak bağlar. Sonra semah dönülmeye başlanır. Semah dönülürken dedeye sırt dönülmez. Semah bittikten sonra semah dönen kişiler dedenin karşısında dâr'a durur ve dededen dualarını alır.

“Allah Allah. Hayır hizmetleriniz kabul ola. Muradlarınız hasıl ola. Dileğinizi Hak-Muhammet-Ali vere. Döndüğünüz semahlardan hayır hasenet göresiniz.”

Dualarını alan semahçılar cemdeki yerlerine geçerler.

Bunun ardından sofracı elinde kurban lokması ile dedenin karşısında dâr'a durur.

“Allah Allah diyelim. Geldi Ali sofrası Hak versin biz yiyelim. Allah eyvallah gerçeğe hû” der. Dede de:

“Allah Allah, hayır hizmetin kabul ola, muradın hasıl ola, sofran Kanberin serdiği sofraya olsun, gerçek erenler demine hû” diye dua verir. Daha sonra sofraya serilir ve lokma yenmeye başlanır. Sofra kaldırıldıktan sonra süpürgeci tekrar meydana süpürür ve dedenin karşısına geçip duasını alır.

Daha sonra rehber “Edep erkân” der ve sakkacı “sakka suyunu” getirir. Sakka elindeki sürahi veya şişeden bir bardağa birer yudumluk su koyarak dede ile onun sağ ve solunda olmak üzere üç büyüğe su verir. Daha sonra meydana dolanarak elindeki sudan cemdeki canlara serper. Sonra dedenin karşısına geçip dâr’a durur. Dede:

“Allah Allah. Hizmetini şehitler şahı kabul etsin. Selman-ı Pak’ın himmeti üzerinde olsun. Gerçeğe hû.” şeklinde duasını verir.

Daha sonra düvazlar okunur. Dede gülbank okur. Dede burada cemi sonlandırır. Cemde bulunanlar meydana niyaz ederek evlerine dağılırlar (K.1, K.17,K.23,K.27) .

Bir şikâyeti olan varsa meydana gelir, dedenin karşısında dâr’a durarak bunu dile getirir. Bu kişinin şikâyeti üzerine söylediklerine cemde şahitlik edecek olanlar var ise onlar da meydana çıkıp, dedenin karşısında dâr’a dururlar ve şahit olduklarını dile getirirler. Canların şikâyeti çok büyük değilse ve can bu şikâyeti kabul ederse dede ve cemdeki canlar, az miktarda bir para cezası ya da bir tepsi tatlı gibi küçük cezalar verirler. Şikâyet edilen can para verirse bu para ihtiyacı olan birine verilir. Yiyecek bir şey alırsa cemde hep beraber yenir.

Mersin Abdallarında Alevi- Bektaşî inancına bağlı olarak her talib, yılda bir kez cemdeki canların ve dedenin huzurunda, o yıl içerisinde yaptıklarının ve yol kurallarına uyup uymadığının hesabını verir. Görgü ceminde hem dini konular hem de günlük yaşama

dair sorunlar ve sorumluluklar konuşulur. Çözülmesi gereken sorunlar varsa çözülür. Ortak karara varılır. Eğer bir kişi toplum tarafından kabul görülmeyen hatalar, yanlışlar yapmamış ve kuralları yerine getirmişse, dedenin ve orada bulunan yol sahiplerinin izniyle görgüsü yapılır. Komşuluk ilişkilerinde hoşnutsuz, yol kurallarına aykırılık gösteren kişiler suçlarına göre birtakım cezalar alırlar. Çok ağır hatalar işlemiş iseler, düşkün bırakılmalarına karar verilebilir. Bunun için de ayrıca düşkünlük cemi yapılır.

İnceleme alanımızda görgü cemi, Mersin-Tece Hürriyet Mahallesi ve Mut'a bağlı Ortaköy'de, düzenli olarak yapılırken, dedenin gelmemesi ve yerleşim birimlerinde cemlere olan ilginin azalması nedeniyle, Tarsus-Akgedik-Polatlı Köyünde, Silifke Say Mahallesi ve Pazarkaşı Mahallerinde, Anamur- Yıldırım Beyazıt Mahallesi, Bozyazı-Ustalar köyünde yaşayan Abdallar tarafından düzenli olarak yapılmamaktadır.

III.1.2.Düşkünlük

Düşkünlük, Alevî topluluklarında yolun gereklerine başka bir ifadeyle Alevî örf ve âdetlerine, ahlâk görüşüne aykırı davranışlarda bulunulduğunda uygulanan ve işlenen suçun ağır olması durumunda toplumdaki soyutlanmayı, cemlere, meydana alınmamayı, sürgün edilmeyi hatta öldürülmeyi de içeren suçluluk durumudur. İşlenen suç ağır olduğunda bazen ayrı bir düşkünlük meydanı açılır ve burada kişi topluluk karşısında sorgulanarak gerekli cezayı alır (Çıblak, 2005:108).

Düşkünlük, toplum içerisinde bireylerin işledikleri suçların, hataların cezasının verilmesidir. İnceleme sahamızda yola girmiş bir kişi, iki şekilde söz vermiş (ikrar vermiş) olur. Birincisi Allah'ın huzurunda verilen sözdür, bu kişinin kendi kendine Hak için söz vermesi şeklinde olabileceği gibi, yola girerken dedenin karşısında ve canların şahitliğinde "Hak huzurunda yolumdan dönmeyeceğime ikrar veriyorum" demesiyle de gerçekleşebilir.

İkincisi dedenin ve cemdeki canların karşısında verilen sözdür. Verdiği bu sözde durmayan can, hem Hak hem de toplum tarafından cezalandırılır. Hakk'ın cezası zaten öteki dünyada verilecektir. Toplumun cezalandırması ise dedenin ve canların katıldığı bir cemde olur. Bu cezalandırma da “düşkünlük” tür.

Düşkünlük, kişiyi toplum içinden soyutladığı için, inceleme alanımızda çoğu kişi tarafından “ölümden beter”, “düşkün kılınacağına öl daha iyi” ifadeleri yaygın olarak kullanılıp, düşkünlüğün yaşarken ölmek olduğu ifade edilmektedir.

Alevi topluluklarında bir kişiyi düşkün kılmak için gereken durumlar şunlardır: “1. Birden fazla kadınla evlenme, 2. Boşanma, 3. Zina, 4. Hırsızlık, 5. Adam öldürme, 6. Dedeye ve meydan erenlerine yalan söyleme, 7. Sırrı açığa vurma, 8. Zamanında baş okutmama, 9. Pir ve ocak hakkını ödememe, 10. Eş günahından sorumlu olma, 11. Ehl-i Sünnet'e yol gösterme yani Sünnî olan birisiyle evlenme, 12. Gerektiğinde sufi olanlardan yardım ve dayanışmayı esirgeme” şeklinde genel olarak on iki ana başlık altında toplanmıştır (Çıblak;2005:108).

Alevî toplumlarında eski dönemlerde düşkünlük meydanında verilen cezalar şunlardır (Bey,2000:160-161).

1. Hırsızlık yapanların elleri ayakları, kızgın saçla dağlanır.
2. Kaza ile adam öldürmede; bilekler, pazular, kızgın bıçak ucuyla çizilir.
3. Yalan söyleyenin dili ve avurdu kızgın kıskaçla çekilir.
4. Zinada cinsel organa dağ vurulur.
5. Sırrı açığa vurmada gözler bağlanıp tepesine ve diline dağ verilir ve acı nesnelere bir şey içirilir. Başka suçlarda dağ vurmaya cezası yoktur.

Mersin Abdalları arasında bir kişinin düşkün kılınmasını gerektirecek suçlar şunlardır:

Hırsızlık, harama göz dikme, Sünnî'ye kız verme (Sünnî'den kız alınabilir. Bu durum inceleme alanında dışarıdan almak var, vermek yok diye ifade edilmekte “dışarı” sözcüğüyle Alevî olmayan topluluklar kastedilmektedir.) , zina yapma, haklı bir sebebi olmadığı sürece eş üstüne evlenme, haklı bir sebebi olmadan boşanma, yalan söyleme, dedikodu yapma, ağır küfretme, borcunu ödememe ve inkar etme, insanların arasını bozma, ikrardan dönme, dedenin izni olmadan cemden ayrılma-postu terk etme, cemde dedeye sırt dönme, haklı bir sebebi olmadan bilezerlerin (musahipli kişi) ceme katılmaması vb (K.1, K.12, K.31, K.37, K.43,K.57).

İnceleme alanımızda düşkünlük için en ağır suçlardan birisi Sünnîye kız vermektir. Bu suçun ağırlığı toplulukta anlatılan şu hikaye ile özellikle vurgulanmaktadır: Gezicinin birinin karısına Yezidin biri ilişmiş. Bunun üzerine bu adamın karısını alıp dedelere varmışlar. Bu kadın “Pirim dağda rızık için gezerdik, Yezidin biri bana zorla tecavüz etti” demiş. Dede “Tamam” demiş ve kadına kırk kalıp sabun vererek kenefirliği² göstermiş. Kadına “Bu kırk kalıp sabunla burada yıkanacaksın, bu sabun burada bitecek” demiş. Kadın kırk kalıp sabun bitinceye kadar yıkanmış, kırk kalıp sabun bitince giyinmiş, kuşanmış dedenin karşısına gelmiş. Dede bir kat yatak vermiş, bu yatakta bir gece yatıp ertesi gün tekrar yanına gelmesini söylemiş. Kadın bir gece bu yatakta yatmış. Ertesi sabah erkenden telaşla dedenin yanına varmış. Dede kadının bu halini görünce “Ne oldu “ diye sormuş. Kadın “Tabanının altına kurban olduğum kokudan yatamadım” demiş. Dede “Tamam, size Yezid nefsi sinmiş, sizin derdinize derman yok” demiş. Bir Yezit bir

² Banyo yapılan yer.

Alevînin kızını isterse, Alevî de gönüllü kızını verirse dünyada ahirette bu kişinin yeri yoktur. Yaşadığı sürece de toplum içinde düşkün sayılır (K.17,K.53).

İnceleme alanımızda kişinin işlediği suça ve bu suçtan dolayı aldığı cezaya göre düşkünlük hafif ve ağır düşkünlük olarak sınıflandırılmaktadır. Aynı zamanda Mersin Abdallarında, düşkünler işledikleri suça göre farklı adlandırılmaktadır. Kişi hangi suçtan dolayı düşkün edilmişse, bu kişinin düşkünlüğü işlediği suç ile birlikte ifade edilmektedir. Örneğin; kızını Sünnîye vermiş ya da vereceğini söylemiş bir kişi sözünde durmadığı için “ikrar düşkünü” olarak adlandırılmaktadır. İkrar düşkünü ifadesi aynı zamanda yol görmüş ve yolun gereklerini yerine getirmeyip düşkün edilmiş kişiler için de söylenmektedir. Bu kişilere “ikrar düşkünü” yerine “yol düşkünü” de denilmektedir. Dedenin izni olmadan cemi terk ettiği için ya da postun başından kalktığı için düşkünlük almış kişi “post düşkünü” olarak adlandırılmaktadır (K1,K. 12,K17,K.23).

İnceleme alanında düşkünlüğü gerektiren suçlar hemen hemen aynıdır. Ama düşkünlere verilen cezalar dede ve rehberlere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Düşkünlük verilecek kişinin suçunu kabul edip etmemesi de cezayı ve cezalandırma biçimini belirleyebilmektedir. Eğer bir kişi toplum içinde hoş karşılanmayan bir hata yapmışsa ve bu hatasını kabul edip pişmanlığını Hakkın, dedenin ve cemin huzurunda kabul ederse, daha hafif cezalar alabilir. Bunun yanında hatası toplum tarafından biliniyor ve kişi suçunu inkâr ediyorsa verilecek ceza ağırlştırılabilir.

Mersin Abdallarında düşkün olan kişiye verilen cezaların süresi genellikle 3,5,7,12 yıl olarak belirlenmektedir. Bu sayılar sırasıyla üçler, beşler, yediler ve on iki imamları temsil etmektedir. Üç sayısı “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” üçlemesine, beş sayısı Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i, On iki Sayısı da On İki İmamları (Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Ali Zeyn’el-Âbidin, Hz.

Muhammet Bakır, Hz. Cafer Sadık, Hz. Musa Kâzım, Hz. Ali Rıza, Hz. Ali Takî, Hz. Muhammet Nakî, Hz. Hasan Askerî ve Hz. Muhammet Mehdî) temsil etmektedir.

İnceleme alanında yalan söyleme sonrasında düşkün kabul edilen ya da yaptığı suçu üstlenmeyen kişilere ceza verilirken, dillerinin üzerine dede tarafından kor konularak yakılmaktadır. Yapılan saha çalışmamızda bu uygulamanın günümüzde devam etmediği tespit edilmiştir (K7, K14).

Mersin Abdallarında cemin gözetiminin öncelikle Hak Allah'ın gözetiminde yapıldığı inancı vardır. Bu yüzden ceme katılamayan ya da cemde yalan söyleyen kişi canları kandırsa bile Hakkı kandıramayacaktır. Cem bu kişiye toplumsal bir ceza vermese de, bu kişi Hak tarafından cezalandırılacaktır. “Eline diline beline sahip olmak” yani kimsenin malını izinsiz almamak, kimse hakkında kötü söylememek, kimsenin namusuna göz dikmemek her şeyden önemlidir. Bu düsturu benimseyenlerin hayatta her şeyde muvaffak olacağına inanılır.

Mersin Abdallarında, dedeler çevre illerden geldikleri için düşkünlük cemi yılda bir kez yapılmaktadır. Bir yıl içerisinde düşkünlük gerektirecek suç işleyen kişiler toplum tarafından tespit edilmekte, rehber önderliğinde toplanılan herhangi bir cemde (genellikle perşembeyi cumaya bağlayan ve topluluklar tarafından “cuma akşamı” adı verilen cemde) suçu, şahitler huzurunda kesinleştirilmekte ve dede geldiği zaman dedeye iletilmektedir.

İnceleme alanında düşkünlük cemlerine musahip olmamış kişilerin katılmadığı tespit edilmiştir. Düşkünlük cemlerinde 12 hizmetin hepsi yerine getirilmek zorundadır. Bununla birlikte Mersin'in Tece beldesinin Hürriyet Mahallesinde yaşayan Abdallarda düşkünlük cemini dede olmadan rehberin de yürütebildiği hem kaynak kişilerden edinilen bilgilerle hem de kendi gözlemlerimizle tespit edilmiştir. Düşkünlük rehber ve ceme

katılan canlarla beraber verilebilmektedir. İnceleme alanımızda ikamet eden bir dede bulunmamaktadır. Dedelerin görevini çoğu zaman dede vekili adıyla rehber olarak seçilmiş görevliler yerine getirmektedir.

İnceleme alanında düşkünlükle ilgili verilen cezaların, süresi dolmadan düşkünlüğün kaldırıldığı da gözlenmiştir. Eğer düşkünlük cezası çok ağır bir suçtan (tecavüz, cinayet gibi) verilmemişse, düşkün, suçunun toplum içindeki ağırlığını kabul edip pişmanlığını dile getirmişse cezası verilen süreden daha az bir zamanda sona erdirilebilir. Cezanın sona erdirilmesi “düşkün kaldırma cemi” ile gerçekleştirilir. Buna bağlı olarak Mersin Abdallarında düşkünlük cemleri iki şekilde karşımıza çıkar. Birincisi kişinin belirli bir suç işlemesiyle düşkün ilan edildiği cem, buna “düşkünlük cemi” adı verilir. İkincisi de düşkün olan kişinin pişman olması ya da verilen cezanın süresinin dolması sonunda gerçekleştirilen “düşkün kaldırma cemi” dir.

III.1.2.1. Düşkünlük Cemi

İnceleme alanımızda düşkün kılma cemi şu şekilde gerçekleşmektedir:

Düşkünlük gerektirecek suçlardan birini işlemiş olan kişiler, toplum tarafından tespit edilir. Dedeye haber verilir. Suçların tespit edilmesi, canlardan birinin rehber e şikâyette bulunması ya da bütün toplumun önünde işlenen bir suçun cemde (bu bir cuma akşamı da olabilir) konuşulması şeklinde olabilir. Bunun üzerine dede herkesin katılabileceği bir gün belirler ve cemin o gün yapılacağını herkese duyurulmasını ister. Cemin tarihi belirlendikten sonra cemin nerede yapılacağına karar verilir. İnceleme alanımızda canların toplanabileceği bir cem evi bulunmadığı için, herkesin sığılabileceği bir canın evi cem için hazırlanır. Bu ev çoğu zaman rehberin evi olmaktadır. Bu ceme yola girmiş yani ikrarı alınmış olan herkes katılmak zorundadır. Erteleyemeyeceği bir işi çıkan

ya da hasta olan ceme katılmayabilir. Belirlenen tarihte herkes cemin toplanacağı yere gelir. Önce dede, sağ elin parmak uçlarını öpüp, kapıya değdirmek suretiyle kapıdan niyaz alır ve cemdeki yerini alır. Dedenen sonra dede vekili olarak kabul edilen rehber kapıdan aynı şekilde niyaz alarak dedenin sağına oturur. Daha sonra ceme gelen her can “ya Allah” diyerek kapıdan, sonra bir adım atıp “ya Muhammet” deyip yerden, “ya Ali” deyip posttan niyaz alıp, dedenin karşısında dâra dururlar. Bu dâra durma biçimi eller göğüste, sağ ayak baş parmağı sol ayak baş parmağının üstünde olacak şekildedir. Dârdaki canlara dede dualarını verir. Dedenen duasını alan can cemdeki yerini alır.

Cem toplanmış ve kişi ceme geç kalmış ise, ceme girerken kapının eşliğinden niyaz alır, bu niyazını yerden ve posttan da sağ elin parmaklarını değdirip, dudağa götürmek suretiyle niyaz alarak “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” adına üçler, sonra içeridekilere selam verip dedenin karşısında dâr’a durur. Dâr’a durma biçimi şu şekildedir: Sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde, vücut hafifçe öne eğilmiş vaziyette ve eller dizin üzerindedir. Ceme geç kalan gelen kadın ise, başındaki örtüyü çıkarır, sağ elini sol eline bakacak şekilde yerde açık tutar, sol ele örtüsünü alır, sol elle sağa elin içine yeri süpürüyormuş gibi yapar. Bu yapılan işlem ile açık olan sağ ele cemdeki kısımdan gireceğine inanılır. Eğer erkekse varsa şapkası ile yoksa sol eli ile sağ elinin içine süpürme işlemini gerçekleştirir. Bu işlem “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” denilerek üç kez tekrarlanır. Süpürme işlemi üçlendikten sonra örtü sağ koltuğun altına konur. Erkekler de şapkalarını sağ kolunun altına alır. Bunun ardından eğilerek dedenin karşısında dâr’a durulur. Eller dizlerin üzerine koyulur. Dede duasını verir. Dedenin geç gelen cana verdiği dua şöyledir:

“Allah Allah süpüre süpüre meydan olmuştur, bu meydanı kırklar kurmuştur, kırklar yolunun yolu yokuştur, sinemizden akan yaştır, müminin kalbi hoştur, düşmanın

bağrı taşır, kırklar ceminde Seydi Sultan farıştır, Seydi Sultanın rızası üstünde hazır nazır olsun, Hak, Muhammet Ali yardımcın olsun, pirim Hacı Bektaş yoldaşın olsun, erenler evliyalar yanında olsun”

Dede cana duasını verdikten sonra, can eğilir ve dedenin dizinden ya da posttan niyaz alır. Bu niyaz alma kişinin isteğine göre değişebilir. Niyaz isteğe bağlı olarak farklı şekillerde alınabilir. Niyaz alma secde vaziyetinde, alın posta değdirilerek sağ el sol elin üstünde dudakla avuç içi “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” adına öpülerek gerçekleştirilir (K.27,K.45,K.46,K.54). Bazı cemlerde dedenin elinin içinin de öpüldüğü gözlenmiştir. Duasını ve niyazını alan can cemdeki yerine geçer.

Ceme katılacak olan herkes cemdeki yerini aldıktan sonra, dede veya rehber üç menakıp söyler. Daha sonra dede süpürgeciyi çağırır. Süpürgeci yüzü dedeye dönük vaziyette önce kapıdan süpürgeyle yeri süpürüyormuş gibi yapar yani “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek üç kere meydanı süpürür, sonra süpürgeyi sağ koltuğunun altına alarak dedenin karşısında dâra durur. Dâr’a durma biçimi şu şekildedir; sağ ayağın başparmağı sol ayağın başparmağının üstünde, eller dizin üzerindedir. Dede dâr’a durmuş olan süpürgeciye duasını verir:

“Bismilişah Allah Allah süpüre süpüre meydan olmuştur, bu meydanı kırklar kurmuştur, kırklar yolunun yolu yokuştur, sinemizden akan yaştır, müminin kalbi hoştur, düşmanın bağrı taşır, kırklar ceminde Seydi Sultan farıştır, Seydi Sultanın rızası üstünde hazır nazır olsun, Hak, Muhammet Ali yardımcın olsun, pirim Hacı Bektaş yoldaşın olsun, Erenler evliyalar yanında olsun, Hak senden razı olsun”

Süpürgeci dededen duasını aldıktan sonra “Allah Eyvallah” deyip, sırtını dedeye dönmeden dışarı çıkar, süpürgeyi aldığı yere bırakıp tekrar cemdeki yerini alır. Daha sonra post atılır. Postu dedenin ya da rehberin eşi getirir. Rehber verir. Dedenin

önüne rehber tarafından post serilir. Rehber postu attıktan sonra dedenin karşısında vücut hafif eğik vaziyette eller dizin üzerinde sağ ayak baş parmağı sol ayak baş parmağının üstünde dâra durur. Post atıldıktan sonra dede düşkün edilecek olan kişileri çağırır. Bu çağırma işini bazen dedenin rızasıyla rehber de yapabilir. Bunun üzerine meydana çağrılan kişi, sağ tarafa yan yatmış vaziyette üç kez sürünerek kapıya kadar gider gelir. Üçüncü gelişte, sürünür vaziyetten kalkıp, eşi ve kendisi dedenin karşısında diz çökerek postun önüne oturur. Düşkün edilecek kişi yol sahibi değilse yani bilezeri yoksa dede eşiyle düşkün edilecek kişiye “Kalkın” der. Düşkün edilecek can ve eşi ayağa kalkar ve dedenin karşısında dâr’a dururlar. Dâr’a durma biçimi şu şekildedir; sağ ayağın başparmağı sol ayağın başparmağının üzerinde, eller göğsün üzerinde ya da salık vaziyettedir. Daha sonra dede düşkünlük kılınacak cana ve eşine “İn aşağı” der. Bunun üzerine canlar eğilir ve posttan niyaz alırlar. Bu niyaz alma biçimi postun ucuna sağ elin parmaklarını sürüp dudağa götürme biçimindedir. Düşkünlük cezası verilecek olan canlar niyazlarını aldıktan sonra dede:

“Medet mühlet mühletine mühlet/ Geçtiğin hak kapısı asıldığın dar-ı mansur/ Söylediğin kendi canınla sakladığın ehli cem ile/ Dâr’a gel doğru söyle baş kaldır beyan eyle” der. Düşkün edilecek can ve eşi ayağa kalkar. Dedenin karşısında dâr’a durur:

“Hakkı hak bildik hak meydanına geçtik/ Mansur gibi dardayız/ İçerden gelene dışarıdan gelene Allah eyvallah” der.

Dede düşkünlük verilecek olan kişiye suçunu söyler. Düşkünlük verilecek olan cana suçunu söylemeyi bazen rehber de yapabilir. Sonra döner cemdeki canlara “Bu kişiden bir şikâyeti olan var mı?” diye sorar. Bu kişiden şikâyeti olan dedenin karşısında dâr’a durarak şikâyetini söyler. Dede şikâyetleri dinledikten sonra düşkün edilecek kişiye suçunu kabul edip etmediğini sorar. Dede aynı zamanda söz konusu kişinin suçuna şahitlik

eden kişileri dinler. Suça şahitlik eden canlar dedenin karşısında dâr'a durarak düşkünlük verilecek olan kişinin suçunu dile getirirler. Kişi, suçunu kabul ederse, verilecek olan cezanın olabildiğince hafif olması sağlanır. Ama kabul etmeyip inkar ederse, verilecek ceza hafifletilmez. Dedenin ve canların huzurunda bu kişi, “Allah eyvallah! Ben bu hatayı yaptım ama pişmanım” derse ve toplum içinde daha öncesinde iyi biri olarak tanınıyorsa, kimsenin bu kişiden yaptığı bu hata dışında bir şikayeti yoksa, dede canlara tekrar bu kişinin cezasını hoş görüp göremeyeceklerini sorar. Eğer bu kişinin hatası tecavüz, cinayet gibi ağır bir hata değilse dede ve canlar tarafından “yanılmaz şaşmaz bir Allah” denilerek bir kereye mahsus af edilebilir ya da dede kişiye “sana bu kadar kefil kestik” der ve bir ceza verir. Bu ceza kişinin işlediği suçun niteliğine göre cemdeki canlara yemek verme ya da belirli bir miktar ihtiyacı olan birine yardımda bulunma olabilir. İsterse ceme katılmış olan canlar “Dedeye beşini benden alma, üçünü benden alma” diyerek kişinin cezasını hafifletebilirler. Daha sonra bu kişinin ağzından, bir daha hata yapmayacağına dair söz alınır (K.13,K.27,K.45,K.67).

Cemde sorgulanan kişi suçunu inkâr ederse ve canlar da bu kişinin suçunu kanıtlarsa, (suçuna yalan söylemek de eklenerek) çok ağır cezalar verilebilir. Kişinin düşkün edilme sebebine göre cezalar farklılık gösterebilir. Düşkün edilecek kişi ağır bir suç işlemişse o kişiye yedi yıl toplumdaki soyutlanma cezası verilir. Yedi yıl boyunca düşkün edilen kişi ve eşi ile kimse konuşmaz, evine gitmez, evinden bir şey yiyip, içmez.

Düşkün kılma cemi, canların evlerinden getirdikleri lokmaların yenmesi ile devam eder. Sofra sofracı tarafından hazırlanır. Ceme katılmış olan kadınlar ve cemin yapıldığı ev sahibi de sofracıya yardım eder. Hak lokması adı verilen bu yiyeceklere dede duasını verir ve ilk lokmayı kendi yer. Ardından canlar “Allah Eyvallah” diyerek lokmalarını yerler. Dede cemde misafir bir dede varsa ilk lokmayı bu dedeye de verebilir.

Dededen rızalık almadan yani dede sofranın duasını vermeden, lokmadan yiyen olursa, gözcü tarafından bu kişi tespit edilir ve dede tarafından meydana çağırılır. Bu kişi dedenin karşısında dâr'a durur ve dede ile canların vereceği hafif bir cezaya (bir dahaki ceme tatlı getirmek vb.) razı olur.

Daha sonra sakkacı dolu dağıtır. Dolu inceleme sahamızda genellikle sudur. Kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre geçmişte rakı da dolu olarak dağıtılmış. Sakkacı, “Ere hizmet, pire hürmet, bunu içenlere okunsun Hakkı rahmet” diyerek önce doludan dedeye ve sırayla dedenin yanında bulunanlara rehber, zakir vb. hizmet sahiplerine sonra da canlara dağıtır. Canlardan isteyen bu sudan içer, içmek istemeyen de sudan bir niyaz alır. Bu niyaz alma biçimi sağ elin parmağını suyun olduğu kaba değdirip dudağa götürme biçimindedir. Daha sonra dede canları semaha kaldırır. Günümüzde inceleme alanımızda semah dönmenin yaygın olmadığı tespit edilmiştir. Semahtan sonra cem dağılır. Cem dağılırken isteyen canlar dedeyle niyazlaşıp ayrılırlar. Dede ile niyazlaşmadan da cemden ayrılabilirler. (K.23,K.32,K.36).

İnceleme alanımızda yukarıda anlattığımız düşkünlük cemi ile birçok ortak yönü bulunmakla birlikte kendi içinde birtakım pratiklerin yerine getirilmesinde farklılıklar da vardır. Bunlardan özellikle Mersin'in Tece Belediyesine bağlı Hürriyet Mahallesiindeki düşkünlük verme şu şekildedir:

“Düşkünlük ceminin yapılacağı yere herkes ayakta girerken düşkün edilecek kişiler sürünerek girer. Düşkün edilecek kişinin suçu dede ve canlar tarafından sabit görüldüğünde bu kişinin boynuna peşkir, çarşaf gibi bir bez bağlanır. Boyna takılan bu bezi dede ya da rehber önceden hazırlar. Rehber ya da canlardan birisi, suçlu kişiyi boynundaki peşkirden tutarak kapıya kadar bütün cemin önünde üç kere dışarıya çıkartıp içeri getirir. Bu sırada kişi dizlerinin üzerinde sürünmek zorundadır. Ayağa kalkamaz. Bu

sırada cemdeki canlar da “Allah affetsin” diyerek bu kişiye önceden hazırlanmış limonları atarlar. Eskiden yaygın olarak yumurta atılırken, meydanın daha sonra temizlenmesi zor olmasın diye yumurta her zaman tercih edilmiyor(K.1,K.13,K.26,K.39). Düşkünlük verme ceminde yapılan bu işlem bir nevi taşlamayı temsil ediyor.

İnceleme sahamızda düşkünlük cezası suç işleyen kişiye verilmekle birlikte, düşkünle konuşanın düşkün sayılacağı düşüncesinden hareketle, bu kişilerin eşlerine de düşkünlük verilmiş olur. Ancak Silifke'nin Say ve Pazarkaşı Mahallesi'nde oturan Abdallarda düşkünlük sadece suç sahibine verilmekte ve bu kişinin eşi düşkün olarak görülmemektedir. Dolayısıyla toplumdan soyutlanma cezası almış ile konuşulmazken bu kişinin eşi ile konuşulmaktadır.

Düşkünlük cezaları birdenbire uygulanmamaktadır. Ceza verildikten sonra düşkün olan kişinin önce evine gidilmemekte ama selam verilmekte, daha sonra selam da kesilmektedir. Ayrıca dede ve rehberler düşkünlerin evine gidip, düşkünlerle konuşabilmektedir. Çünkü bu kişiler toplumsal düzeni sağlayan kişilerdir. Düşkün olan kişinin pişman olup olmadığı, daha kötü hatalar yapıp yapmadığı dede veya rehber tarafından denetlenmektedir.

III.1.2.2. Düşkün Kaldırma Cemi

Düşkün kabul edilen kişiye dede ve canlar tarafından verilen cezanın süresi tamamlandıktan sonra, “düşkün kaldırma cemi” düzenlenir. Bazen düşkünlüğün kaldırılması için ceza olarak verilen sürenin dolması beklenmeyebilir. Düşkün olan kişi yaptıklarından pişman olduğunu dile getirir ve canlar da bu kişinin gerçekten pişman olduğuna inanırsa tanınan süreden önce de cem yapılarak bu kişinin düşkünlüğü kaldırılabilir.

İnceleme alanımızda düşkün kaldırma cemi şu şekilde gerçekleşmektedir:

Dede ve canların kendisine verdiği sürenin dolması ya da düşkünlük verilmiş bir canın pişmanlığını dile getirmesi üzerine bütün canların katılabileceği bir zamanda cemin yapılmasına karar verilir. Görevlendirilen bir kişi cem tarihini ve yerini canlara önceden haber verir. İnceleme alanında dede, çevre illerden geldiği için cem öncesi hazırlıkların düzenlenmesinden ve denetlenmesinden dede yardımcısı olarak da kabul edilen rehber sorumludur. Düşkünlük kaldırma ceminde on iki hizmetin hepsi yerine getirilir.

Ceme gelirken içeriye giren her can kapıdan niyaz alır. Buradaki niyaz alma biçimi sağ el parmakları birleştirilerek kapıya dokunulur, ardından dudağa götürülür. Bu niyaz öncelikle “ya Allah” denilerek sağ elin baş parmakları diğer parmaklarla birleştirilmesi ve bu elle cemin düzenlendiği odanın kapısına dokunulup ardından dudağa değdirilmesiyle gerçekleştirilir. Ardından içeri girilir ve “ya Muhammet” denilerek sağ el yere değdirilip sonra dudağa götürülür, üçüncü aşamada ise “ya Ali” denilerek dedenin önündeki posttan niyaz alınır. Niyazını alan her can dedenin önünde dâr’a durur. Dâr’a durma biçimi şu şekildedir: Sağ ayak başparmağı sol ayağın başparmağı üzerinde, eller önde kenetlenmiş durumdadır. Dârda duran can dededen duasını alır “Allah eyvallah” diyerek cemdeki yerine geçer.

Yolu görülmemiş yani bilezeri olmayan kişiler düşkün kaldırma cemine alınmazlar. Düşkün kaldırma ceminde, canlar kapının eşiğinden yürüyerek geçerler. Ama düşkün kişiler içeri ayakta geçemezler, sürünerek geçmek zorundadır. Bütün canlar toplandıktan sonra ceme başlanır. Dede düşkünlüğü kaldırılacak olan kişiyi meydana çağırır.

“Allah eyvallah/ Muhammet Ali aşkına/ Pirim Hacı Hünkarıma/ Dâr’a durmaya canlar geldi/Erenler meydanına/ Özleri dârda/ Gözleri niyazda/ Bel oğlu yola geldi/ Kaygıdan kurtuldu ak cennete geldi/ Hak erenlerin gerçeğine hü” denir ve yezide lanet okunur. Dedenin bu duasından sonra, bütün canlar “Allah eyvallah” diyerek hü çeker. Düşkün kişi dedenin karşısında dâr’a durur. Dede canların huzurunda pişman olup olmadığını sorar. Düşkün kişi düşkünlüğünün sona erdirilmesini istiyorsa “Ben bir hata yaptım, hatamı kabul ediyorum ve yoluma geri dönüyorum, Medet mühlet senden imdat ya Ali” der. Dede cemdeki canlara bu kişiden bir şikâyetleri olup olmadığını sorar. Kişinin hatasını kabul edip, pişmanlığını dile getirmesi ve Hak’tan af dilemesi üzerine, dede ve canlar Allah’ın af edeceğini kulu da af eder düşüncesiyle bu kişinin düşkünlüğünü bütün canların huzurunda kaldırmaya karar verir. Düşkünlüğü kaldırılacak kişi, dedenin isteğine göre ya ayakta ya da diz çöker vaziyette durur.

Dede, bu kişiye tekrar sorar:

“Yolundan sözünden dönmeyeceğine ikrar veriyor musun?” der. Kişi:

“Allah eyvallah” der. Dede:

“ İkrarından dönersen canından malından olsun mu?” Kişi:

“Olsun” der. Dede:

“Ahirette iki elin yüzün kara gitsin mi?” Kişi:

“Gitsin” der. Dede:

“Yer gök şahit olsun mu?” Kişi:

“Olsun” der. Dede:

“Haram yemeyeceğine yanlış yapmayacağına söz veriyor musun?” der. Kişi:

“Söz veriyorum” der.

Dede bunun üzerine cemde bulunan canlara son kez “Canlar bu kişiden bir şikâyeti olan, alacağı vereceği olan var mı, bir memnuniyetsizliği olan var mı?” diye sorar. Canlar Allah eyvallah” der.

Dede bunun üzerine bu kişiye “Git kurbanını al gel” der. Bu kişi gidip önceden aldığı kurbanını getirir. Alınan kurbanın koç olması, hiçbir eksiğinin bulunmaması ve mutlaka boynuzunun bulunması gereklidir. Kurban geldiği zaman kurbanı getirip cemin ortasına bırakır. Bu kurban cemdeki canları koklar, silkelenirse kurban sahibinin günahlarının meydana döküldüğüne inanılır (Meydana döküldüğüne inanılan bu günahlar daha sonra süpürgeci tarafından süpürülür). Dede kurbanı duasını verir. Sonra kurbanı alıp, dışarıya çıkarır. Kurban dışarıda kesilir. Kurbanın kanı bir çukur kazılır ve bu çukurun içine akıtılır. Kurbanın başı ve ayakları yenmez. Derisinin içine sarılarak ayak değmedik bir yere kurbanı tarafından, kurban kesildikten sonra götürülüp, gömülür. Kurbanın eti, kemikleri kırılmadan sıyırılır. Bir tepsinin içinde kurbanı tarafından dedenin karşısına getirilir. Dede kurban etine duasını verir. Kurban meydandan çıkarıldıktan sonra dede süpürgeciyi meydana çağırır, süpürgeci meydanı yeniden süpürür.

İçeride menakıplar okunup, sohbet edilirken (bu sohbetlerin konusu Hz. Ali ve Ehl-i Beyt ile ilgilidir) dışarıda kesilmiş olan kurban kaynatılır. Lokma piştiği zaman sofracı sofrayı hazırlar. Ana bacı (dedenin eşi) veya rehberin eşi kurbanı getirir ve pay eder. Dede pişmiş olan bu hak lokmasına duasını verir ve ilk lokmayı yer. Ardından sırayla bütün canlar bu lokmadan nasibini alır. İçeride atılan bu sofraya sadece, yola girmiş kişiler oturabilir. Yola girmemiş yani bilezeri olmayan kişiler, ceme katılamaz, sofraya oturamaz ve bu kurbanın etinden yiyemez. Herkes eline verilen ilk lokmayı “Hü kırklardan kalmış diyerek” yer. Böylelikle bu lokmanın bereketinin artacağına inanılır.

Ondan sonra dede düşkünüğü kaldırılan cana ikrarından dönmemesi hatırlatır. Düşkünüğü kaldırılan kişi dedenin karşısında dâr vaziyetinde durur ve dede ona şu sözleri söyler:

“Alim geldi düldül üstüne taş yarıldı baştan başa/ Yoldan yan eyleme haram düşer mi şanına/ Haddi Hazal okunsun münafık canına/ Seksen kere hacca gitsen/Doksan kere kurban kessen/ Kelp düşecek kurbanına/ Varma yezidin yanına kokusu siner tenine/ Haddi Hazal okunsun münafık canına/Dediler ki bu cihanın piri kim/ Şah Hasan şah Hüseyin/ Kendi gitti adı kaldı Kerbela’da şehit oldu/ Üryan büryan susuz getti” der. Lokmalar yendikten sonra canlar ve dede sağ ellerini sofraya değdirip dudağa götürerek sofradan niyaz alırlar. Canların sağ el parmakları sofranın üzerindeyken dede sofranın duasını verir. Sofra meydandan kaldırılır.

Ondan sonra sakkacı dolu dağıtır. İnceleme alanımızda dolu genellikle sudur. Doluya dede dua verir.Sonra

“Ere hizmet Pire hürmet, bunu içenlere okunsun Hakkı Rahmet” der ve doludan önce dede içer. “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek üç kere içer. Sonra duası verilmiş dolu cemdeki canlara dağıtılır.

Bu suyu isteyen içer, istemeyen sağ elin parmaklarını suyun olduğu kaba değdirip dudağa götürme biçiminde bir niyaz alır. Sonra dede isterse canları semaha kaldırır. Semah dönen kişiler kesinlikle dedeye, rehberine ve zâkire sırtlarını dönmezler. Semah dönüldükten sonra cem sona erer. Dede cemin sonunda canların gidebileceklerini söyler ve cem dağılır.

III.1.3. Bilezer Olma/Musahip Olma

Musahip, Alevi inancında terim anlamı, ikrar vermiş, evli erkek ve kadının(karı-koca) seçtiği kişi ve kefil anlamında “yol kardeşi” demektir (Korkmaz,2008:322).

Musahiplik ise, ikrar vermiş, evli iki kişinin eşleri ile birlikte, Hakk'a yürüyünceye değin, kardeş kalacaklarına, birbirlerini koruyup kollayacaklarına, birlik ve beraberlik içinde yaşayacaklarına, dedenin ve cemdeki canların huzurunda söz vermeleri şeklinde gerçekleştirilen, bir törenle gerçekleştirilen toplumsal akrabalık kurumudur (Korkmaz,2008:322).

Musahip olmak için söz vermiş olan kişiler, böylelikle Muhammet- Ali yoluna girmiş kabul edilirler. Musahip olacak bu kişilerin, aynı dili konuşmaları, aynı köyde veya şehirde yaşamaları, yaş, düzey ve konum itibariyle aralarında çok fazla farkın bulunmaması gereklidir. Aksi takdirde bu kişilerin musahipliklerinin devam ettirilmesi tehlikeye girer. Bu da kırklar meydanında ve Muhammed- Ali katında verilecek sözün bozulmasına neden olur. Pirin önünde kardeş olanlar, kırklar meclisinde Kırklar ile kardeş olmuş sayılırlar. Sözlerinde durmayanlar ya da ikrarını bozanlar ise Muhammet-Ali yolundan çıkmış ve böylelikle büyük bir günah işlemiş sayılırlar (Çıblak, 2005:112-113)

Musahip olmuş kişiler, yaşadıkları sürece birbirlerinin iyi ve kötü bütün hallerinden sorumlu tutulurlar. Bu nedenle Muhammet-Ali yoluna girdikten sonra birbirlerinden sürekli haberdar olmaları gereklidir. Bunun için de kişiler aynı yerde yaşadıkları ve hem ekonomik hem de kültürel açıdan kendilerine yakın gördükleri ile yola girmeye karar vermeleri gereklidir.

Bütün Alevi topluluklarda olduğu gibi Abdallarda da musahip olma önemlidir. Alevilikte "Musahip Olma" diye bilinen bu olgu Mersin Abdallarında "bilezer olma, yol görme, yola girme" şeklinde adlandırılmaktadır. Ancak zaman zaman "musahip olma" ifadesinin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Birbiriyle musahip olmuş kişilere de "bilezer" adı verilmektedir. Bilezer olmak, yükümlülükleri ağır bir olgudur. Bu nedenle herkes bilezer olamaz. Çünkü bu yolun dönüşü yoktur. Yola giren kişi, canından, malından

gerekirse en yakınlarından bile vazgeçmeyi göze almalıdır. Kaynak kişiler bu yolun ağırlığını ve geriye dönüşünün olmadığını “bu yol şeriat yolu değil, bu yol hakikat yoludur” ifadesiyle dile getirmektedirler. Şeriatte bir suç belirli bir ceza karşılığında af edilebilirken, bu yolda yapılan hataların telafisi yoktur. Yoldan döndükten sonra tekrar musahip olmak mümkün değildir.

Araştırma alanımızda, bilezer olmanın belirli ve değişmeyen kuralları vardır. Herkes bilezer olamaz. Bilezer olmak için belirli özelliklere sahip olmak gereklidir. Bir kişinin yola girmesi ve bilezer olabilmesi için taşıması gereken özellikler şunlardır:

- a) On sekiz yaşını doldurmuş olması ve evli olması,
- b) Düşkün olmaması,
- c) Yalandan dedikodudan uzak durması,
- d) Hakkında şikâyetçi olan birilerinin bulunmaması,
- e) İkrar vermiş olması,
- f) Aynı zamanda kendisi ile birlikte yola girecek bir yol kardeşini seçmesi, bu yol kardeşi ve onun eşiyle birlikte yola girmeye razı olması gereklidir (K.1,K.12,K.17,K.23)

Yola girecek olan kişilerin dört kapıyı yani şeriat, tarikat, marifet ve hakikat makamlarını aşmış olması gereklidir. Aleviliğin bütün kurallarını bilmeleri ve uygulamaları, her türlü dünya kötülüğünden uzak durmaları ve yolun gereklerini yerine getireceklerine dair ikrarlarında durmaları şarttır(K.1,K.23,K.24, K.32)

İnceleme alanımıza bilezerliğin ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli anlatılar vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Savaş zamanında, Hz. Muhammet savaşa gitmeden önce, bakıyor ki evlerde kadınlar çok, erkekler az kalıyor. Bu evler arasında güveni sağlamak için, herkesi birbiriyle

musahip yapıyor. Sonra da görüyor ki, bu iyi bir şey savaş sonrası da devam ettiriliyor ve günümüze kadar geliyor (K.17, K.23, K. 27).

Ulu divanda herkes birbiriyle kardeş olmuş. Divanda bulunanlar Hz. Ali'ye “Hani senin yol kardeşin” demişler. Hz. Ali de “Ben de atam Muhammet ile kardeş olurum” deyip, Muhammet’e sarılmıştır. Bu yüzden Muhammet ile Ali musahiptir. (K.1,K17,K.23).

Allah her kulunun biriyle yol kardeşi olmasını istiyor. Bunun üzerine Kırklar ceminde, Ali'ye “Hani senin bilezerin” diye soruyorlar. Hz. Ali de “Ben de atam Muhammet ile bilezer olurum” diyor. Dönüp Kırklara “Kabul mü?” diye soruyor. “Kabul” diyor Kırklar. Böylece Ali Muhammet’e sarılıyor ve bilezer olmuş oluyorlar. Bu yüzden yol görürken canlar en son birbirlerine sarılıyorlar(K.14,K.26,K.32).

Mersin Abdalları, bilezer olmanın temelini Hz. Muhammet ve Hz. Ali'nin musahipliğine dayandırır. Hz. Muhammet Hz. Ali'ye “Ya Ali ulu divana musahipsiz gelme” demiştir. Bu yüzden Mersin Abdalları musahip olmanın çok önemli olduğuna inanırlar. Ölmeden önce musahip olmak gereklidir. Musahipli kişinin öldükten sonra sorgu melekleri geldiğinde günahları çok olursa musahibinin gelip ona yardım edeceğine inanılır.

Yol kardeşliği olarak da bilinen bilezerlik, Mersin Abdallarında “ yol görme cemi (musahiplik cemi)” ile gerçekleştirilmektedir. Yol görme cemi içeri cemlerinden en önemlisidir. Çünkü sadece canların yol kardeşliğini ifade etmez. Bunun yanı sıra yer ile gök musahiptir. Gökten ne yağarsa yer onu saklar. Ten ile ruh musahiptir. Ruh tende gizlidir, biri diğerinden ayrı düşünülemez. Yeryüzü verilmiş bir ikrarın üzerinde durur (K.12,K.32,K.44).

İnceleme alanımızda, bilezer olmanın iki aşaması vardır. Birincisi yol kardeşi olmak isteyen kişilerin belirlenmesi ve belirli bir süre yolun ağırlığını kaldırıp

kaldıramayacaklarının gözlemlenmesini temsil eden “tac değiştirme”, ikincisi ise kişilerin Hak, dede ve canlar huzurunda tam anlamıyla kardeş oldukları “yol görme yani bilezer olma” aşamasıdır.

III.1.3.1. Tac Değiştirme

Tac değiştirme ceminde on iki hizmetin on ikisi de gorulur. Cuma akşamı gibi cemleri dede olmadan rehberler yonetebilirken, tac değiştirme ve yol görme cemlerini dededen başka hiç kimse toplayamaz ve yönetemez.

Tac değiştirme, yol görmenin ilk aşamasıdır. Bu aşama gerçekleştirilmeden önce yola girmek isteyen talip öncelikle kendine iyi huylu, ahlaklı, güvenip anlaşabileceği birini seçer ve bu kişiye yola girme niyetini aıklar. Eğer bu kişi de yola girmeye razı olursa, birlikte isteklerini dedeye iletirler. Bilezer olunacak kişinin seçimi çok önemlidir. Bilezerlik donuşu olmayan bir yola girmektir. Bu nedenle talipler bilezer olmak istedikleri kişileri uzun süre gözlemledikten sonra kararlarını ortaya koyarlar.

Dede yola girmek isteyen kişilerin bu isteğini göz önünde bulundurarak uygun bir zamanda cemi toplayacağını bildirir. Öncelikle cemin rahatça yapılabileceği uygun bir ev seçilir, gün olarak da genellikle perşembeyi cumaya bağlayan gece tercih edilir. Ama duruma göre haftanın her gunu cem toplanabilir. Cemin toplanması için uygun zaman ve gün belirlendikten sonra, cemin nerede ve ne zaman yapılacağını dede tarafından görevlendirilmiş olan bir kişi kapı kapı duyurarak canlara haber verir. Ayrıca dede cemden önce tac değiştirecek olan kişilere de yapmaları gereken hazırlıklar hakkında bilgi verir. Yola girecek olan canlar, cemde kesilmek üzere Cebrail (horoz) alırlar. Bununla birlikte tac değiştirme sırasında kullanılmak üzere erkekler şapka, kadınlar başörtüsü hazırlarlar. Mersin Abdallarında önemli bir yere sahip olan bu ceme musahip olmayan

kişiler katılamaz. Musahip olan her canın da hastalık gibi haklı bir sebebi olmadığı müddetçe bu ceme katılması zorunludur. Hiçbir sebep belirtmeden postun başına gelmeyen kişiler düşkün kabul edilir (K.1,K.17,K.23,K.31,K.32,K.41).

Cemin yapılacağı akşam, bütün musahipliler belirlenen evde toplanırlar. Cemin yapılacağı ev daha önceden temizlenip, cem için uygun hale getirilmiştir. Ceme gelen canlar da yıkanıp, temiz elbiselerini giymiş olarak gelirler. Aynı zamanda evlerinden börek, çörek, tatlı gibi güçlerinin yettiği kadar cemde yenilmek üzere beraberlerinde “Hak lokması” denilen yiyecek de getirirler. Ceme gelen canlar nereye oturacaklarını bilirler. Cemde baş köşe dedeye aittir. Dedenin sağına ve soluna rehber ve güvender oturur, ondan sonra diğer musahipli kişiler sırayla halka oluşturacak biçimde otururlar. Bu oturuşta her can diğer canların yüzünü görmelidir ve genellikle en büyükten en küçüğe doğru bir sırayla oturulur. Burada sıralama canların bilezer olma önceliğine göredir. Canlar cemin yapılacağı yere girerken kapının eşiğinden niyaz alıp içeri girerler. Bu niyaz alma biçimi sağ elin parmakları ile kapıya dokunup, eli dudağa götürme şeklindedir. Canlar içeriye yürüyerek girerler. Ceme katılacak olan canların hepsi toplandıktan sonra meydana süpürgeci gelir ve meydanı “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek üç kez süpürür. Sonra süpürgeyi sol koltuğunun altına alır, eller dizin üzerinde eğik vaziyette dedenin karşısında dâr’a durur:

“Allah Allah. Güruh-u Naci’ydım. Kırklar meydanında süpürgeciydım. Pir divanında durucuydum. Allah eyvallah. Nefes pirdedir” der. Dede süpürgeci dâr’da iken ona duasını verir:

“Allah Allah. Hizmetin kabul ola. Muradın hasıl ola. Seyyid Ferraş efendimizin himmeti üzerinde ola. Gerçek erenler demine hû..” Dededen duasını alan süpürgeci

meydana niyaz eder ve süpürgesini alıp dışarı çıkar. Dışarıda süpürgeyi üç defa batı tarafa doğru silkeler. Ve cemdeki yerine geçer.

Süpürgecinin ardından dede meydana tac değiştirme için gelen canları çağırır. Canlar dedenin huzuruna geçerler. Bu kişiler kardeş olarak kabul edildikleri için dedenin karşısında bilezerlerinin eşleri ile yan yana dururlar. Dedenin karşısında dâr'a dururken erkekler ortada yanlarına eşleri durabilir ya da yaşça büyük olan erkek en başta onun yanında eşi sonra diğer yol sahibi olacak erkek ve eşi şeklinde bir sıralama şeklinde de durulabilir. Bu canlar dedenin karşısında dârda iken dede cemde bulunan canlara sorar:

“Bu canlardan bir şikâyeti olan var mı? İncinmiş kırılmış olan var mı?” Oradakiler dedenin bu sorularına “Allah eyvallah” diye cevap verirler. Yola girmeye karar vermiş olan canlar cemden önce diğer canlarla görüşüp sorunlarını çözerler. Küçük sorunlar ceme taşınmadan canların kendi aralarında çözümlenir.

Dede canlardan herhangi bir şikâyet olmadığını görünce, canlara dönüp hepsine ayrı ayrı sorar:

“Sen bu kişiyi kardeş olarak seçmişsin, bu yol kıldan ince kılıçtan keskin, çelikten leblebi, yiyebileceksen geleceksin, yiyemeyeceksen ne bu tacı değiştireceksin, ne bu can ile kardeş olacaksın, ne de bu yola gireceksin, ikrarın var mı?” Bilezer olacak kişiler “Allah Eyvallah” der. Dede dua verir. Sonra bilezer olmaya aday kişilerin tacları değiştirilir. Burada tac ile ifade edilmek istenen, kadınlarda yazma olduğu gibi erkeklerde şapka, çorap ya da mendildir. Tac olarak değiştirilecek eşyalar önceden yol kardeşi olmak isteyen kişiler tarafından özel olarak hazırlanır. Bilezer olacak kişiler karşılıklı olarak “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek üç kere tac değiştirirler. Tac değiştirme işlemi sırasında kadınlar başlarındaki örtüleri çıkarıp bilezeri olacak olan kadının başına üç kez örter çıkarır, erkekler de şapkalarını bu şekilde değiştirirler. Daha sonra dedenin huzurunda

dâr'a dururlar. Dede bu kişilerin ikrarını alır ve yolun gereklerini bu kişilere önce Hakkın sonra cemdeki canların huzurunda hatırlatır. Bilezer olacak canlar, “Allah eyvallah” diyerek yolun gereklerini yerine getireceklerine dair ikrar vermiş olurlar. Dede isterse yeni hacı olacak bu kişileri semaha kaldırabilir.

Tac değiştirme cemlerinde yola girmeye aday olan canlar, birer horoz (Cebrail) alırlar. Dede bu horoza duasını verir. Tac değiştirilme işlemi içeride gerçekleştirilirken, dışarıda bu “lokma” olarak adlandırılan horoz kurbanı tarafından pişirilir. Tac değiştirildikten sonra lokma getirilir. Dede lokmaya duasını verir. Sofracı sofrayı hazırlar ve ilk lokmayı dede aldıktan sonra hep beraber lokma canlar tarafından yenir. Lokmalar yendikten sonra, bütün canlar sofranın ucundan tutar ve dede sofranın duasını verir. Sofranın duası verildikten sonra sofraya kaldırılır. Sonra dedenin isteğine göre semahlar dönülerek tac değiştirme cemi sona erdirilir(K.1,K.17,K.23,K.31,K.32,K.41).

İnceleme alanımızda dede evre illerden geldiği için bilezer olmak isteyen her kişi için ayrı ayrı yol aılamayacağından dolayı, bilezer olmak isteyen kişiler çoğalınca, bu cem düzenlenir ve birçok kişi yola girdirilir. Aynı zamanda bu süre kişilerin yolun gereklerini yerine getirip getiremeyeceklerinin de bir deneme süresi olarak kabul edilir.

Mersin Abdallarında ta değiştirme törenindeki nesnelere önemi büyüktür. Bir canın ta değiştirebilmesi için dünyaya bağlanmamak, doğru olandan ayrılmamak, kimseyi incitmemiş olmak, nefesine hakim olmak gibi bazı nitelikleri taşması gereklidir. Bu niteliklere sahip olmayan kişiler ta değiştiremezler. Eğer cemdeki canları ve dedeyi kandırarak ta değiştirmişler ise mutlaka toplum içindeki güçlerini kaybedeceklerine ve aynı zamanda Hak tarafından da cezalandırılacaklarına inanılır. Abdallar arasında yer alan bu uygulamanın bir bezerine şamanizmde de rastlanır.

Şamanizmde, kamların başlarındaki taçta güçlerinin büyük bir bölümünün gizli olduğuna inanılır. Taçsız ayin yaptıklarında güçlerinin kaybolacağına ve gülünç duruma düşüleceğine inanılır. Bektaşilikte de tacın önemli bir yeri vardır. Tac giyen dervişin on iki özelliğe sahip olması gereklidir: 1.Bilgi sahibi olmak 2.İsyankar olmamak 3.Nefsine uymamak 4. Gaflette olmayıp can gözü açık olmak 5. Tama etmemek 6. Dünyaya bağlanmamak 7. İsteklerden geçmek 8. Şehvet-perest olmamak 9. Kibirsiz olmak 10.Kimseye acı ve zarar vermemek 11. Pinti ve aceleci olmamak 12.Kazaya rıza ile teslim olup vesveseye vermemek (Eröz,1990:267).

Bektaşilikte taca çok fazla kutsallık yüklenir. Tacın içi sırdır dışı nurdur. Bu konuyla ilgili bir nefeste Hacı Bektaş Velî'nin külahını başına giyen, Hz. Ali'nin sırrına erer" denmektedir. Tac, hulle ve kuşak cennette nurdan bir sandık içinde bulunmaktadır. Hz. Peygamber tacı giyer, hulleyi omzuna koyar ve kuşağı beline bağlar. Bu yüzden bunların hepsi kutsal eşyalardır. İmam Cafer buyurur ki: Hz. Muhammet'e Cebrail'in getirdiği nurdan taç on iki tereklidir. Bu on iki terek insanda bulunması gereken on iki huyu temsil eder. Bu huylar şunlardır:

1.Hakikat menzildir. 2.Tekbirdir. 3. Pîrdir. 4.Muhabbettir, 5.Hizmettir, 6. Yaramaz adamdan uzak durmaktır, 7.Müşkül halletmektir, 8. Pâk tutup erlik giymektir, 9. Halk eline vermek, 10.Âlemi sufliden âlemi ulviye tahvil 11. Canı başta görünmek 12.Dünya işlerini terk etmek , avamdan ayrılmak (Eröz,1990:277).

Tac değiştirmiş olan kişiler de yukarıda belirtilen özelliklere sahip olmalı ve bu şekilde yola girmek için ikrarlarını vermelidirler.

III.1.3.2. Yol Görme

Tac değiştirmiş olan kişiler belirli bir süre birbirlerini gözlemleyip ve Hak yolunun ağırlılığını kaldıracabileceklerine kanaat getirdikten sonra sıra yola girmeye yani bilezerliğe gelir. Mersin Abdallarında içeri cemlerinin en önemlisi “yol görme cemi”dir. Yol görme ceminde on iki hizmetin on ikisi de görülür. Bu cemi düzenlemek ve yönetmek dedenin görevidir. Dede olmadan bu cem yürütülemez. İnceleme alanımızda yol görme ceminde yapılan işlemler şu şekilde gerçekleştirilmektedir.

Tac değiştirmiş olan kişiler belirli bir sayıya ulaştıktan sonra bu kişilerin tam manasıyla yola girmesi için dede bütün canların uygun olduğu bir vakti cemi toplamak için belirlir. Önceden bütün canlara cemin yapılacağı yer ve saat bildirilir. Cemin yapılacağı yer belirlenirken, herkesi alabilecek geniş bir yer olmasına dikkat edilir. Bu yer cem toplanmadan önce temizlenir ve ceme hazır hale getirilir. Cemin toplanacağı akşam, bütün canlar boy abdestlerini alıp, temiz elbiselerini giyip ceme gelirler. Kadınların başlarında bir örtü bulunmalıdır. Cemin yapılacağı yere ilk önce dede girer. Dedenin ardından bütün canlar geldikçe cemdeki yerlerini alırlar. Cemin yapılacağı yere girerken kapının eşiğinden niyaz alınıp geçilir. Bu niyaz alma biçimi sağ elin parmaklarının kapıya değdirilip, dudağa götürülmesi biçimindedir. Cemdeki oturma biçimi halka şeklindeydir. Dede başköşeye oturur. Dedenin yanına misafir dedeler varsa onlar yoksa rehber, güvender (zakir) oturur. Daha sonra bilezer olma sırasına göre, herkes cemdeki yerini alır.

Yol görme ceminde, içeri erkânları başlamadan önce musahipli olmayan talipler de ceme kapıdan niyaz alarak girebilirler. Dede cemin kapısının herkese açık olduğunu büyük küçük herkesin burada bulunabileceğini söyler. Herkes toplandıktan sonra sorgu sorulmaya başlanır. Dede veya rehber ceme dönüp sorar. “şikâyeti olan var mı? Aranızda küs dargın ya da bir derdi, bir isteği olan var mı?” diye ceme sorular sorulur. Bir derdi

olan, şikâyeti olan meydana gelip sağ ayak baş parmağı sol ayak başparmağının üzerinde, bel eğik eller dizin üzerinde olmak üzere dedenin karşısında dâr'a durur. Dedenin isteğine göre bu duruş sağ ayak başparmağı, sol ayak başparmağının üzerinde sol el sağ elin üzerinde durur vaziyette de olabilir. Dârdaki can ne söylemek istiyorsa söyler. Can, dedenin ve cemin huzurunda şikâyetini ya da isteğini dile getirdikten sonra, eğer birisinden şikâyetçiye o kişi de meydana çağırılır. Dede ceme “Gören, duyan var mı? Bilen söylesin, bu yol hakikat yoludur, hiçbir şey gizli kalmaz” der. Şahitler dinlenir. Dede ve cemdeki canlar tarafından üç, beş, yedi, on iki gibi sayılara temsilen bir para cezası verilir. Bu ceza ile alınan paralar öksüz, yetim bir çocuk varsa ona verilir ya da taliplerden ihtiyacı olan birisine yardım edilir. Çoğu zaman da cem için yiyecek içecek alınır. Kişinin hatası küçük bir hata ise ceme bir tepsi tatlı alması ya da bir horoz kesip ceme yemek yapması gibi cezalar da verilebilir.

Daha sonra dede süpürgeciyi meydana çağırır. Süpürgeci gelir, “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek temsilen yeri üç kez süpürür. Süpürgesini sol kolunun altına alıp, sağ ayağın başparmağı sol ayağın başparmağının üzerinde eller dizde eğik vaziyette dedenin karşısında dâr'a durur.

“Üç kişiydik Güruh-ı Naciydik/ Kırklar ceminde süpürgeciydik/ Himmet dedemden / Himmet erenlerden” der. Dede bunun üzerine süpürgeciye:

“Allah Allah. Hizmetin kabul ola. Muradın hasılola. Seyyid Ferraş efendimizin himmeti üzerinde hazır ve nazır ola. Gerçek erenler demine hû” şeklinde duasını verir.

Duasını alan süpürgeci süpürgesini alıp sırtını dedeye dönmeden dışarı çıkar. Dışarıda süpürgeyi batıya doğru üç kez silkeler. Süpürgecinin meydanı pak etmesinin ardından dede önce talipleri semaha kaldırır. Dede semah dönüldükten sonra “Tarikatlılara artık müsaade edelim” der. Ceme katılan her tarikatlı dedenin karşısında dâr'a durur ve

dededen niyazlarını alırlar. Dede duasını verdikten sonra, talipler yere niyaz eder, sonra isteyen dedenin oturduğu minderin altına üç beş lira aralık koyar. Bu arılığı illa ki verme şartı yoktur. Canların gönlünden koparsa verilir. Dede de minderin altına konulan bu arılığı öksüz yetim birisi varsa ona verir ya da tatlı gibi bir şey alıp ceme dağıtır. Taliplerin cemden ayrılmadan önceki niyaz alma biçimi şu şekildedir: Talipli sağ kolunun üstünde uzanmış biçimde dedenin önünde durur. “Ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek dudak ve alın yere değdirilerek secde vaziyetinde niyaz alınır. Yerden niyaz alma toprağı temsil eder. İnsan yeryüzündeki en ulu yaratıktır ama ondan ulu toprak vardır. Bu yüzden niyaz yerden alınır. Talipli niyazını aldıktan sonra dedenin karşısında dâr’a durur, dede duasını verir. Bütün bu uygulamalardan sonra talipliler gider, meydan boşalır, yol sahipleri kalır. Taliplerin cemin bu bölümüne alınma amacı onları ceme alıştırmak ve yolun önemini kavramalarını sağlamaktır.

Cemde sadece yol sahipleri kaldıktan sonra dede tekrar süpürgeciyi meydana çağırır. Süpürgeci üç kere meydanı süpürür. Sonra süpürgeyi sol koltuğunun altına alır. Eğilmiş vaziyette, sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde dedenin karşısında dar’a durur. Dede süpürgeciye duasını verir. Sonra süpürgeci süpürgesini alır dışarı çıkar. Süpürgeyi batıya doğru üç kere silkeler. Böylece Hak meydanını pak etmiş olur.

Süpürgeciden sonra, dede yol sahiplerini en ululardan başlayarak semaha kaldırır. Büyükten küçüğe doğru sıralanarak cemdeki herkes semaha kalkar. Semaha kalkarken bilezer olan kadın, sağ dizini yere çökerek, erkek bilezerinin ayak başparmaklarından sağ elin parmaklarını değdirip dudağa götürme biçiminde niyaz alır. Erkek bilezer de aynı şekilde kadın bilezerin alnından niyaz alır. Bunun ardından kadın bilezer örtüsünü çıkarıp erkek bilezerinin beline kemerbest olarak bağlar. İki bilezer

birbirlerine sarılır ve semah dönülmeye başlanır. Semah dönülürken dedeye sırt dönülmez. Semah bittikten sonra semah dönen kişiler dedenin karşısında dâr'a durur ve dededen dualarını alır:

“Allah Allah. Hayır hizmetleriniz kabul ola. Muradlarınız hasıl ola. Dileğinizi Hak-Muhammet-Ali vere. Döndüğünüz semahlardan hayır hasenet göresiniz.”

Saz semah bittikten sonra, dede tekrar süpürgeciyi meydana çağırır. Süpürgeci tekrar üç kez meydana süpürür. Dedenin karşısında dâr'a durarak duasını alır ve süpürgeci süpürgesini alır, dışarı çıkar.

Sıra dualanmak üzere kurbanın getirilmesine gelir. Kurbanı yola girecek olan kişilerin ortaklaşa almış oldukları kurbanı meydana getirir. Daha önceden kurban geldiği zaman rehber kurbanın abdestini aldırır, duasını okur kurbanıya teslim eder. Kurbanı kurbanı süsler. Kurdale bağlar. Özellikle kırmızı renk ağırlıklı süsler kullanır. Dede kurbanıya “kurbanı bırakın gelsin” der. Kurban içeri getirilip, salınır. Kurban içeri bırakıldığında cemdeki herkes ayağa kalkar. Dâra durur. Cemdeki canlardan yaşlı olup ayağa kalkmakta zorlanan varsa onların ayağa kalkma zorunluluğu yoktur. Kurban şöyle bir cemdeki canları süzer. Herkesi dolaşıp koklar. Kurbanın kokladığı canlar isterlerse kurbanın boynuzundan niyaz alırlar. Kurbanın koklaması iyi sayılır. Koklamadığı kişilerin iyi niyetli olmadığı düşünülür. Eğer yola girecek olan canların hulkları³ temizse, bütün cemi dolaşan kurban silkelendir, kurban silkelendikçe yola girecek olan kişilerin günahları dökülmüş olur, bu herkes tarafından istenilen bir durumdur. (Kurban silkelence cemdekiler alkışlar.) Kurbanın duası dede tarafından verilir. Sonra kurbanıya götürüp kurbanı kesmesi (tığlaması) söylenir. Eğer içeri giren kurban silkelenmeyip, sessizce durursa, dede güvenderden bir düvâz-ı imam söylemesini ister. Sonra kurbanın duası

³ Hulk sözcüğüyle kişilerin iyi niyetli ya da kötü niyetli olup olmadıkları ifade edilmektedir.

verilir. Kurban eğer meydanı pislerse kurban sahiplerinin hulklarının iyi olmadığı ve bilezerliklerinin iyi yürümeyeceğine inanılır. Bu nedenle kurbanın bütün cemi dolaşması, esnemesi ve silkelenip en son dedenin önüne gelip durması önemlidir. Bu kurbanın cemdeki davranışları yola girecek olan kişilerin niyetlerini temsil eder. Kişinin özü temizse kurban silkelenir, değilse pisler. Dede tarafından kurbanın duası verildikten sonra, kurbanı kurbanı alıp kesmek üzere dışarı götürür.

Bunun ardından dede süpürgeciyi çağırır. Süpürgeci üç kez yeri süpürür. Dedenin karşısında dâr'a durur. Duasını alır ve meydandan çekilir. Dede postun atılmasını söyler. Post dedenin evinde saklanır. Dedenin eşi yani ana bacı postu rehber verir. Rehber postu getirip dedenin önüne serer. Dedenin önüne serilen bu posta yüz sürüldüğü için hiçbir şekilde ayak basılmaz. Rehber yola girecek olan canları meydana getirir. Bu canlar meydana getirilirken, erkeklerin boynuna havlu ya da bir çarşaf bağlanır. Rehber bu havlu ya da çarşaftan tutup bu talibi dedenin karşısına getirir. Bu kişinin eşi de, peşinden gelir. Yolu görülecek olan her iki can da meydana bu şekilde getirilir. Meydana gelen canlar dedenin karşısında dâr'a durur. Dede cemdeki en ulu talipten başlayarak sırayla bilezer olacak kişiler hakkında "Bu candan şikâyeti olan var mı? diye sorar. "Bilen söylesin, saklamasın." der. Buna "sorgu sorma" denir. Eğer ufak tefek şikâyetler varsa bir para cezası biçilir. Cemdekilerin bu kişilerden herhangi bir şikâyetleri yoksa "Allah eyvallah" derler. Dede bu soruları üç kez yineler ve her seferinde orada bulunanlar "Allah eyvallah" diye cevap verirler.

Yol görülmeden önce yola girecek olan canlar için dede tarafından "hakikat nikâh"ı kıyılır. Kişiler evlenmeden önce kıyılmış olan şeriat nikâhı yola girerken yeterli görülmez. Bu nedenle dede yola girmeden önce yol sahibi olacak kişilerin tekrar hakikat nikahını kıyar "Sen bu eşini, ömür boyu geçinmek için kabul ediniyor musun, birbirinize

sadık olacağınıza, birbirinizi aldatmayacağınıza söz veriyor musunuz?” diye sorar.” Canlar da “Allah eyvallah” diye cevap verirler. Bu meydanda çiftler, birbirlerine bağlanmış olur. Böylece çiftlerin nikâhları kıyılmış olur. Canlar her şeylerini meydana koyar, hiçbir şeylerini ne Haktan ne de cemde bulunan canlardan gizlerler. Yola girecek olan canların hakikat nikahı kıyıldıktan sonra dede diğer erkanları başlatır. Dede yola girecek olan canlara yere inmelerini söyler. Yola girecek olan canlar, dedenin önünde sağ kolun üzerinde yüz yere dönük vaziyette önde bilezer olacak olan büyük erkek onun ardında bilezerinin eşi olmak üzere uzanırlar. Bu uzanma biçimi erkek önde sağ kol dirseklerden bükülmüş, baş sağ kolun üzerinde, yüz yere bakacak şekildedir. Bilezer olacak büyük erkeğin arkasına da birbirine değmeyecek şekilde bilezerinin eşi yatar. Onun ardına yaşça küçük olan erkek ve bilezerinin eşi yatar. Yan yana yatmanın anlamı kardeşliği temsil eder. Kişi nasıl kendi kardeşinin yanına rahatça yatabiliyorsa, bilezerinin yanına da o kadar rahat yatar. Canlar böyle uzanırken dede sürekli dua okur. Dede dua okurken canlar burada özünden geçer ve özünü öldürür.

Dede duasını bitirdikten sonra rehber çelik sopanın⁴ meydana getirilmesini söyler. Ana bacıdan çelik bir sopa alınır. Dedenin rehber bu canların çeliğini çekmesini söyler. Rehber on iki imamı temsilen ikişer ikişer olmak üzere tam yirmi dört kez bu çelik sopayı “Bismilişah” diyerek canların üzerine değdirir. Bu çelik sopa her iki kişinin de üzerine değmelidir. Bu işleme “çelik çekme” adı verilir. Çeliği çekilmiş olan canların artık yükleri kesilmiş olur. Yani yaptıkları ufak tefek hatalardan arınmış olurlar. Çeliği çekilen canlar, dizüstü otururlar. Pençe-i Âl-i Âba, çelik çekildikten sonra vurulur. Bilezer olacak canlar dedenin önünde secdeye kapanır gibi eğilirler. Dede önce “Bismilişah” der ve ardından üç kez “ya Allah , ya Muhammet, ya Ali” diyerek canların dallarına (sırtına)

⁴ Bu çelik sopa dedenin evinde post ile birlikte saklanır. Sadece bilezerlik ceminde kullanılır.

vurur. Buna “sitem vurma” denir. Canlar kalkmadan önce “ya Allah , ya Muhammet, ya Ali” diyerek dededen yani pirden himmet almış olurlar. Bu el kişiyi her türlü kötülükten korur. Beladan, kazadan, şeytan şerrinden pirin bu dualı elinin canları koruyacağına inanılır.

Çelik çekme işlemi bittikten sonra dedenin söylemesi ile hacı olacak olan canlar kalkar, “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diye üç kez birbirlerine sarılırlar. Erkek kadın bilezerinin omzundan üç kez dudakla niyaz alır. Omuzdan niyaz almasının nedeni meleklerin omuzlarda olmasından ve onlardan himmet alınmasındandır. Bazen dudakla değil de sağ elin parmak uçları omuza değdirilip ağza götürme biçiminde de niyaz alınabilir. Daha sonra, bilezer olacak kadın erkek bilezerinin ayakları arasında yere uzanır. Erkek bilezer sağ elinin parmaklarıyla kadın bilezerinin alnından “işte niyazım” diyerek sağ eli alna değdirip, dudağa değdirmek suretiyle niyaz alır. Daha sonra aynı şekilde kadın bilezerin kuşağından “işte kemerbestim” diyerek aynı şekilde niyaz alır. “İşte dar- 1 niyazım” der ve dizinden niyaz alır. Bu uygulamalar günümüzde kalkmıştır. Bunun yerine kadın ve erkek bilezer dede tarafından dualanır ve postun ucuna diz çöker vaziyette oturtulur. Sonra erkek bilezer kalkar ve kadın bilezerin alnına sağ elin parmaklarını değdirip, dudağa götürmek suretiyle “ İşte niyazım” diyerek niyaz alır. Daha sonra “İşte kemerbestim” deyip omuzdan, sonra “İşte dar-1 niyazım” diyerek dizden niyaz alınır.

Çelik erkânı tamamladıktan sonra sıra saç erkânına gelir. Çeliği çekilmiş olan canlar dededen dua alırlar. Çeliği çekilen canlar dedenin önünde dedenin isteğine göre, diz çökerek ya da ayakta dâr’a durarak dedenin karşısına geçerler. Dede bu kişilere sorar:

“Bu yol kıldan ince kılıçtan keskin, çelikten leblebi, yiyebileceksen geleceksin, yiyemeyeceksen, ne bu kişiyle kardeş olacaksın, ne de bu yola gireceksin, ikrarın var mı?” diye sorar. Bilezer olacak kişiler “Allah eyvallah” der.

Dede bu kişilerin söz aldıktan sonra dualarını verir. Bilezer olacak olan kişiler yine dedenin önüne uzanır. Erkek bilezerler, yol kardeşlerinin eşlerinden üç kere niyaz alırlar. Birinci niyaz ayak bileklerinden alınır ve sağ el ayak bileğine dokundurularak “Darı masum” denilir. İkinci niyaz göbekten alınır ve “kemerbestim” denilir, üçüncü niyaz alından “tacı tahtım” denilerek alınır. Sadece erkekler kadınlardan niyaz alır. Erkek bilezerlerin kalbine herhangi bir kötülük gelmemesi için bu niyaz alma işlemi yapılır. Ondan sonra dedenin izniyle meydandan kalkılır. Bilezerler birbirlerinin eşlerine sarılır. Omuzlarından niyaz alırlar. Alınlarından öperler. Dede tekrar yolun gereklerini hatırlatır. Bilezer olacak olan kişiler “Allah eyvallah” deyip, yolun gereklerini kabul ettiklerini dile getirirler. Sonra dedenin karşısından kalkıp, dedeye sırtlarını çevirmeden cemdeki yerlerine otururlar. Sonra dede menakıp okur. Hep beraber hü çekilir. Hü çekerken canlar kendinden geçer. Canların kendinden geçmesine “dalga tutmak” denir. Bazı kimseler hü çekerken yoğun bir şekilde dalga tutar ve dedenin önüne kendinden geçerek uzanırlar. Daha sonra dede gülbanklar okur.

Bunun ardından yolu görülen canlar dedenin karşısında postun ucuna diz çöküp otururlar. Daha sonra dede kızgın sacın meydana getirilmesini söyler. Bu kızgın sac dede evinde saklanır, bakırdan yapılmış ekmek pişirmekte kullanılan saclardandır. İçine kor doldurulur. Sac (baş) erkanı başlatılır. Dedenin isteği üzerine rehber tarafından içi kor dolu kızgın sac meydana getirilir. Dedenin karşısında ve postun ucunda oturan ve yola girecek olan canların başına rehber tarafından üç kez “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek bu sac sırayla değdirilir. Kızgın sacın başa değdirilmesi bu dünyadayken yanmayı temsil eder. Bu dünyada yanıp, kusurlardan arınmış olunmaktadır. Kızgın sac dede veya rehber tarafından canların başlarına değdirilir. Bilerek ya da bilmeyerek yapılan hataların cezası bu dünyada canların huzurunda verilmiş olmaktadır. Sac erkanı (baş erkanı) sona

erdikten sonra dede yola girecek olanlara dualarını verir. Bu arada üç tane düvaz-ı imam okunur. Düvaz-ı imamların okunmasının ardından sıra dil erkânına gelir. Rehber demir bir maşa ile sacın üzerindeki kordan alır ve bilezer olacak kişilerin diline hafifçe değdirir. Bunun ardından eline bir bıçak alır ve temsilen bu canların dilini üç kez “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek sıyrır. Bıçakla yapılan bu işlem bıçak erkânı olarak ifade edilir. Böylece bugüne kadar söylemiş oldukları kötü sözlerden dolayı dilleri yakılmış ve kötülüklerden sıyrılmış olur. Bu erkânlar tamamlandıktan sonra yola girecek olan canlar eğilip postun ucundan niyaz alırlar. Sonra dedenin karşısında ve postun ucunda diz çöker vaziyette otururlar. Güvender tarafından üç düvaz-ı imam söylenir. Bunun ardından dede tarafından, ayak ve taş erkanı olarak da ifade edilen dâr erkanı başlatılır. Rehber tarafından bir havlu ya da çarşafın içine erkânlarda kullanılmak üzere önceden hazırlanmış bir taş koyulur. “Erkân taşı”olarak adlandırılan havlu ya da çarşafın içine sarılmış olan bu taş yola girecek olan kadın bilezerlerin boynuna bağlanır. Kadınlar boyunlarına bu taş bağlanırken dedenin karşısında dâra dururlar. Bu sırada erkek bilezerler dedenin karşısında diz çöker vaziyette oturur. Sac erkânında kullanılan sac postun ucuna koyulur. Kadın içi kor dolu saçın üzerine “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek üç kere ayağını basıp basıp çeker. İkrar erkekte yol bacıdadır. Yolu yürütecek olan kadındır. Bu nedenle taş erkanı sadece kadının boynuna asılır. Bacısı olmayan yola giremez yani eşi iyi olmayan erkek de yolunu sürdüremez. Bu nedenle erkek ikrar verirken eşinin bu yolun gereklerini taşıyabileceğinden emin olmalı ve yola öyle girmelidir.

Dâr erkanından sonra dede yeni yol sahiplerini semaha kaldırır. Semaha kalkmadan önce, kadın erkek bilezerinin önünde diz çöker ve erkek bilezerinin ayak ucundan sağ elinin parmaklarını değdirip dudağa götürmek suretiyle niyaz alır. Erkek de sağ el ile kadının sağ omzundan niyaz alır. Daha sonra kadın ayağa kalkar ve başındaki

örtüyü çözüp, erkek bilezerinin beline kemerbest olarak bağlar. Bu işlemi yaptıktan sonra “Allah’ıma Hü” diyerek kadın erkek bilezerinin göbeğinden niyaz alır. Erkek bilezer de kadın bilezerinin sağ omzundan niyaz alır. Sonra niyazı üçe yetirmek için kadın tekrar kendi sağ omzundan niyaz alır. Bunların ardından üç kere de “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek birbirlerine sarılarak niyaz alırlar. Ondan sonra semah oynanmaya başlanır. Lokma pişinceye kadar semah devam eder.

Bütün bunlarla post erkânı, çelik erkânı, sac erkânı, dil erkânı, taş erkânı, dâr erkânı olmak üzere altı erkân bağlanmış olur. Bu erkânlar içeride yürütülürken dışarıda kurbanı tarafından kurban kesilip, pişirilir. Yol kurbanı kesilirken dikkat edilmesi gereken bazı özellikler vardır. Kurbanın kanı bir çukur kazılır ve bu çukura akıtılır. Herhangi bir kabın içine akıtılmışsa daha sonra bu kan bir toprağa gömülmelidir. Kurbanın eti kemikleri kırılmayacak şekilde ayrılır ve bir kazanda haşlanır. Baş ve kemikleri derisinin içine koyulup ayak basmadık bir yere götürülüp gömülür. Altı erkân tamamlandıktan sonra dede lokmanın getirilmesini söyler. Sofracı, sofrayı hazırlar. Sofra, sofracı tarafından meydanın ortasına serilir. Sofranın en başına dede oturur. Dedenin yanına rehber ve musahip olma sırasına göre diğer canlar sofradaki yerlerini alırlar. Daha sonra lokma sofraya getirilir. Dede lokmaya duasını verir. Duanın ardından lokma cemdekilere eşit olarak paylaşılır. Lokmanın cemdekilere paylaşılmasına cemde bulunan kadınlar yardım eder. Herkese payı verildikten sonra lokmalar yenir. Lokma yenildikten sonra sofranın duası verilir. Dede sofranın duasını verirken canlar ellerinin parmak uçlarını sofraya değdirirler. Dua bittikten sonra herkes sofradan niyaz alır. Sofra sofracı tarafından kaldırılır. Dede süpürgeciyi meydana çağırır. Süpürgeci meydana üç kez “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek süpürür ve dedenin karşısında dâr’a durup duasını alır ve dışarı çıkar. Sonra nefesler söylenir. Nefeslerin ardından diğer erkânlara geçilir.

Sıra su erkânındadır. Su erkânı normal bir su ile de yapılabileceği gibi Hacı Bektaş'tan getirilen su ile de yapılır. Çoğu zaman Hacı Bektaş'tan getirilen sudan birkaç damla normal suya karıştırılarak su erkânı için hazırlık yapılır. Bu su önceleri su kabağının içine konurken, günümüzde plastik bir kabın içine de konmaktadır. Dede bu suyu dualar ve sudan bir yudum içer. Daha sonra varsa yanında misafir dedeler onlar içer. Ardından rehber ve diğer on iki hizmet sahipleri içer. Sonra yine en ululardan başlamak üzere yol sahipleri birer yudum bu sudan içerler. Bu su dağıtılırken İmam Hüseyin ile ilgili deyişler söylenir. Cemde bulunan canlardan isteyen bu sudan bir yudum içer istemeyen bir niyaz alır.

Su erkânı tamamlandıktan sonra sıra görüşme ve hoş geldin erkanı olarak da adlandırılan “tokalaşma erkanına” gelir. Bu erkânı beşleri (Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) temsil eden beş bacı gerçekleştirir. Bu beş bacı eski yol sahiplerinden seçilir. Bu beş bacının beşinin de eşlerine şahlık kız (bakire kız) olarak gelin gelmiş olmaları ve aynı zamanda eşlerinin ilk hanımı olmaları gereklidir. İkinci evliliğini yapmış ya da başıbozuk bir bacı bu erkânı yerine getiremez. Bu beş bacı bütün cemi dolaşarak cemdekilerle niyazlaşır. Bunun ardından “peş erkânı” yerine getirilir. Bunun için yine tokalaşma erkânını yapan beş bacı eteklerinin ucundan tutup bütün cemi dolaşır. Bunun için cemdekiler de bu bacıların peşinin ucundan tutarak niyaz alırlar. Bu bacıların peşinin ucundan tutmak inanışa göre Fatma ananın eşiğinin peşinden tutmuş olmayı temsil eder. Tokalaşma ve peş erkânını tamamlayan bacılar dedenin karşısına geçip dâr'a dururlar ve dededen dualarını alırlar. Bu erkânların arasında nefesler okunur. Bunların ardından sıra “diz erkânına” gelir. Diz erkânında eski yeni bütün musahipli kişiler en uludan başlamak üzere birbirlerinin dizinden niyâz alırlar. Böylece bütün cem birbirlerinden niyaz almış olur. Bunların ardından sıra “zebil suyu erkânına” gelir. Bir

kabın içine su doldurulur. Bir zeytin dalı yeşil olarak kırılıp getirilir. Dede kabın içindeki bu suyu dualar. Sonra bu zeytin dalını suya batırıp batırıp cemdeki yol sahiplerinin yüzüne serper. Cemdeki herkes bu suyun yüzlerine değmesine özen gösterir. Dede herkesin yüzüne su serptikten sonra sıra tuzlanma erkanına gelir. Tuzlanma erkanı cemin sonunda gerçekleştirilen bir erkandır. Dedenin hanımı yani ana bacı meydanın ortasında ayakta durur. Cemdeki canlar en uludan başlayıp en küçüğe doğru sırayla ana bacının çiğninden niyaz alır. Bu, anadan doğunca tuzlanmayı temsil eder. Herkes ana bacıdan niyazını aldıktan sonra anadan doğma tuzlanmış ve kötülüklerinden arınmış olur. Böylece bu altı erkân da birbirine bağlanmış olur. Cemde bulunan herkes yeni yol sahiplerine hayırlı olsun der. Dede cemi sonlandırır(K.1,K.17,K.22,K.23,K.34,K.41,K.42,K.43.)

Yol görme ceminde erkânlar gerçekleştirilirken cemde bulunan canlar kendi aralarında konuşamazlar. Hangi nedenle olursa olsun cemden ayrılamazlar. Eğer konuşan olursa cemin düzeni bozulursa bu kişiler gözcü tarafından cem boyunca tespit edilir. Cemin sonunda dedeye bildirilir. Dede bu canları meydana çağırır. Bu kişiler sağ ayak baş parmağı sol ayak baş parmağının üzerinde olacak biçimde dedenin karşısında dâr'a dururlar. Dede cemdeki canlara bu kişilere nasıl bir ceza verelim diye sorar. Cemdekiler az bir miktar para ya da toplanılacak başka ceme yiyecek bir şeyler almaları yönünde ceza verilmesini isterler. Bu kişilere dede cezalarını anlayıp anlamadıklarını sorar. Onlar da "Allah Eyvallah" diyerek cezalarını çekmeye razı olduklarını belirtirler (K.24,K.34,K.35,K.37).

Ceme katılmış ancak ceme geç kalmış kişi ise, ceme girerken kapının eşiğinden niyaz alır, bu niyazını yerden ve posttan olmak üzere "ya Allah, ya Muhammet, ya Ali" diyerek üçler, içeridekilere selam verir. Sonra dedenin karşısında dâr'a durur. Dâr'a durma biçimi şu şekildedir: Sağ ayağın başparmağı sol ayağın başparmağının üzerinde, eğilir

vaziyette ve eller dizin üzerindedir. Ceme geç gelen kadın ise, başındaki örtüyü çıkarır, sağ elini sol eline bakacak şekilde yerde açık tutar, sol ele örtüsünü alır, sol elle sağ ele doğru yeri süpürüyormuş gibi yapar. Bu yapılan işlem ile açık olan sağ ele cemdeki kismetten gireceğine inanılır. Eğer erkekse varsa şapkası ile yoksa sol eli ile sağ elinin içine süpürme işlemini gerçekleştirir. Bu işlem “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek üç kez tekrarlanır. Süpürme işlemi üçlendikten sonra örtü sağ koltuğun altına konur. Eğilerek dedenin karşısında dâr’a durulur. Eller dizlerin üzerine koyulur. Dede duasını verir. Dedenin geç gelen cana verdiği dua şöyledir:

“Allah Allah süpüre süpüre meydan olmuştur, bu meydanı kırklar kurmuştur, kırklar yolunun yolu yokuştur, sinemizden akan yaştır, müminin kalbi hoştur, düşmanın bağı taşır, kırklar ceminde Seydi Sultan faraştır, Seydi Sultanın rızası üstünde hazır nazır olsun, Hak, Muhammet Ali yardımcın olsun, pirim Hacı Bektaş yoldaşın olsun, Erenler evliyalar yanında olsun”

Dede cana duasını verdikten sonra, can eğilir ve dedenin dizinden ya da posttan niyaz alır. Bu niyaz alma kişinin isteğine göre değişebilir. Bazı cemlerde niyaz alırken dedenin elinin içinin de öpüldüğü gözlemlenmiştir. Duasını ve niyazını alan can, cemdeki yerine geçer.

İnceleme alanımızda yol görme cemi genel hatlarıyla yukarıda ifade ettiğimiz gibi olmakla birlikte, bazı cemlerde küçük farklılıklara da rastlanmaktadır:

İnceleme alanımızda Mut Ortaköy’de yaşayan Abdallar arasında gerçekleştirilen yol görme ceminin sonunda bir de “süzek erkânı” yapılmaktadır. Bu erkânın gerçekleştirilmesi zor bir erkân olduğu için her dede tarafından yapılmaz. Süzek, sadece yol görme ve düşkünlük cemlerinde yapılan bir erkândır. Dede, cemi bu erkân ile bağlar. Dede, cemde bulunan herkesi ayağa kaldırır ve akraba ya da bilezer olmayan

kişileri yan yana dizer ve bu kişiler “üçler, beşler, yediler, on iki, on yedi kemerbest ve kırkları” temsil etmek üzere ayrılırlar. Bu şekilde ayrılmış olan canlar sırayla üçleri, beşleri, yedileri, on iki imamları, on yedi kemerbesti ve kırkları temsilen dedenin karşısına gelip dâr’a dururlar. Dede dârdaki bu canlara dualarını verir. Sonra bu canlar yerden veya dedenin dizinden niyaz alarak cemdeki yerlerine geçerler. Süzek erkânı kalabalık ve akrabalık bağı olmayan kişilerin yan yana gelmesiyle oluşturulan bir erkândır ve uygulaması çok zor olduğu için nadir olarak yapılmaktadır (K.31,K.42,K.44).

Yol görecek olan canların kardeşliği postun başına oturdukları andan itibaren başlar. Bu nedenle cem boyunca gerçekleştirilen erkânlarda bu kişiler kardeş olarak kabul edilir(K.31,K.42,K.44).

İnceleme alanımızda canların ceme gelişleri ile ilgili birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. Cemin toplanacağı yere gelen her can kapının eşiğinden sürünerek içeri girer. Bu sürünme biçimi inceleme alanındaki Bozyazı Ustalar köyündeki Abdallarda sağ omuzun üzerinde yan yan dedenin önüne kadar gelme şeklindedir. Silifke Pazarkaşı Mahallesi’nde ise apalayarak yani dizlerin ve ellerin üzerinde emekleyerek gelme biçimindedir. Bu şekilde dedenin önüne kadar sürünerek gelinir ve dedenin dizinden ya da posttan niyaz alınır. Bu niyaz alma sağ elin parmaklarını posta değdirme ve dudağa götürme biçimindedir. Dededen niyaz alma dedenin dizini öpme şeklindedir. Niyazını alan canlar cemdeki yerlerine geçer. Mut Ortaköy’de ise ceme gelen her can dedenin önüne gelip sağ omuzun üzerine yüz yere bakacak şekilde uzanıp yerden niyaz alır. Ceme girerken kapının eşiğinden niyaz alınır ama içeri yürüyerek girilir.

İnceleme alanımızın Tece ilçesindeki Hürriyet Mahallesi’nde yol görme ceminin sonunda canlar hacı olduktan sonra son bir defa dede tarafından cemdeki canlara sorulur. Bu canlar bilezer olan canların ve dedenin huzurunda bir hatalarının olmadığını

“Allah Eyvallah” diyerek ifade ederler. Daha sonra dede bu kişilere bir kez daha yolun gereklerini hatırlatır. Dede bu canlara “Senin cebin onun cebi olacak, onun derdi senin derdin olacak” diye nasihat eder. “Bu yola girdiniz, bu yolda ölmek var dönmek yok, yolunuz hayırlı olsun, Hak, Muhammet, Ali yardımcınız olsun” der. Bilezer olan canlar “Allah eyvallah” diye dedeye karşılık verirler. Hacıya sarılan kişiler postun başındayken, dedenin önünde secdeye kapanır. Dede üç kere “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek hacı olarak kabul edilen kişilerin sırtını yukarıdan aşağı doğru sıvazlar. Bu işleme inceleme alanında “sitem vurma” adı verilir. Sitem vurma bilezerlik ceminin son işlemidir. Dede sitem vurduktan sonra “Hak işinizi gücünüzü rast getirsin, bu yoldan sizi ayırmasın, yüzünüzü toplum içinde ak etsin, kalbiniz pak olsun” gibi dualar ederek cemi sonlandırarak cemi bağlamış olur. Sitem vurulurken dedenin eliyle canların sırtını sıvazlaması Hz. Ali’nin elini temsil ettiğine inanılmaktadır. “El Hz. Ali Efendimizin eli olsun” denilir. Cemin sonunda saz çalınır, deyişler söylenir, semahlar oynanır. Burada kırklar semahı dönülür (K.13,K.27).

Sitem vurma işleminde dedenin eli ile yola girmiş olan kişilerin sırtını sıvazlaması pençe-i âl-i âbâ yı temsil etmektedir. Bir elin beş parmağıyla simgelenen Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den oluşan ehl-i beyti temsilen canlara el sürmek bu kişilerin himmetlerinin üzerlerinde hazır ve nazır olacağına inanılmasından kaynaklanmaktadır. (Korkmaz,2005:555) Sitem vurma ifadesi Mut-Ortaköy’de zebil suyu erkanında dedenin herkesin yüzüne suyu serpmesi için de kullanılmaktadır.

Kurban

Yol görme cemi için alınan kurbanın mutlaka boynuzlu bir koç olmasına özen gösterilir. Bu kurbanın öteki dünyada sahiplerini bulacağına ve bu kişilerin sırat köprüsünü bu kurbanın boynuzlarından tutarak geçeceğine inanılır. Kurbanın hiçbir kusuru olmamalıdır. Kurbanın kemikleri kesinlikle kırılmaz. Çünkü bu kemiklerden kurbanın öteki dünyada yeniden dirileceğine inanılır. Hiçbir uzvu yeryüzündeki kurda kuşa yedirilmez. Kemikleri, derisinin içine koyulup ayak basılmamış bir yere gömüldüğü gibi, kellesi(başı) bir bez parçasına sarılarak da gömülebilir. Çoğu zaman baş da kemiklerle birlikte derinin içine koyulup gömülür (K.1,K.7,K.14,K.31).

Bozyazı'nın Ustalar Köyünde yol görme ceminde iki kurban alınmakta ve bu kurbanlardan birisi dede tarafından dualanmaktadır. Dualanan kurban piştiğinde yol sahipleri tarafından yenmekte diğer kurban, talipler tarafından yenmektedir. Ama hiçbir şekilde talipler dede ve yol sahipleri ile aynı sofraya oturamamaktadır. Talipler lokmalarını dışarıda (cemin toplandığı evin bahçesinde) yemektirler (K14).

İnceleme alanımızda Mut'a bağlı Ortaköy'de bilezeri olmayanlar erkânlar başlamadan önce cemin yapılacağı yere alınmakta, içeri erkânları başlamadan dışarı çıkarılmaktadır. Silifke'de ve Bozyazı'nın Ustalar köyünde ise bilezer olmayanlar kesinlikle yol görme ceminin yapılacağı yere alınmamaktadır.

İçeride yol görülürken kurbancı kurbanı dışarıda keser. Kurbanın kanı bir çukur kazılarak içine akıtılır. Başı ve ayakları derisine sarılıp ayak değmeyecek bir yere gömülür. Kurban pişirilir, sonra kemikleri kırılmadan etinden ayrılır. Bir tepsi koyulup dedenin önüne getirilir. Bu getirme işlemini dedenin veya rehberin eşi yapar. Dede tepsideki bu kurban etine duasını verir. Sonra bu et pişirilmek üzere dışarı götürülür. Kurban pişince tekrar dedenin önüne getirilir. Sofracı sofrayı hazırlar. Dede pişmiş kurbana (Hak lokması)

duasını verir ve ilk lokmayı kendisi alır. Daha sonra dedenin rızalık verdiği lokmadan ceme katılmış olan bütün canlar yer. Bu lokmadan yiyebilmek için mutlaka yola girmiş olmak gereklidir. Bilezer olmayan kişiler bu lokmadan yiyemezler. Bu lokma onların nasibi değildir. Lokma yendikten sonra dede sofranın duasını verir.

Dolu

Yol görme cemlerinde dağıtılan ve dolu olarak adlandırılan şey inceleme alanımızda genellikle sudur. Bazen bu rakı da olabilir. Rakı olduğu zaman kadınlar bu doludan içmez. Sadece niyaz alır. Doluya önce dede duasını verir ve önce doludan dede içer. İsteyen canlar bu doludan içer. İçmek istemeyenler sağ ellerini dokundurarak niyaz alırlar(K.17,K.32,K.33,K.37,K.41,K.52).

Yol görme cemi sona erdiğinde dede isterse önce yeni bilezer olanlardan başlamak üzere bütün canları semaha kaldırır. Daha sonra istenirse toplu halde kırklar semahına kalkılır. Kırklar semahına herkes katılabilir. Semah dönülürken dedeye, rehber ve zakire sırt dönülmez(K.13,K.14,K.37,K.42).

Musahipliğin tarihsel kökeni üzerinde araştırma yapmış olan bilim adamları ise bu geleneğin, Aleviliğe Ahilik yoluyla geçtiğini belirtmektedir. Buna göre esnaf ve zanaatkâr loncalarında her tüccarın bir ortak ve kardeşinin bulunması kuralı Ahiler arasında da görülmektedir. Anadolu'da fütüvvete bağlı loncaların dinî bir yönünün bulunduğu ve tarikatlar ile aralarında birtakım benzerlikler olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan Ahiler, yönetimle araları açıldığı zaman kendilerine daha yakın hissettikleri Bektaşîlerin yanına sığınmışlardır. Böylece Ahilikteki “ortak veya kardeş olma geleneği” Alevîlere geçmiş ve dinî bir tören haline gelmiştir. Bunun yanında bu gelenek göçebe

nüfusun yerleştiği bir yöreye, Orta ve Doğu Anadolu'ya, hatta daha ötelere kadar yayılmıştır (Çıblak, 2005:121)

Alevîler arasında musahipliğe, esnaf ve zanaatkâr loncalarındaki ortak veya kardeş olma geleneğinden farklı olarak, kutsal bir anlam yüklenmiş ve bu aşamaya ancak on iki hizmetin tamamının yer aldığı bir içeri cemiyle ulaşılabilmektedir (Çıblak, 2005:121). Mersin Abdallarında da bilezerlik hem dinî açıdan hem de sosyal açıdan birçok işlevi bulunan önemli bir olgudur.

Alevilikte ve Mersin Abdallarındaki yol görme ceminde yapılan işlemler bazı yönleriyle eski Türk kültüründe yer alan şöenlerle benzeşirler. Eski Türk kültüründe yer alan bu şöen, ziyafet ve toplantılara tıpkı cemlerdeki gibi kadın erkek birlikte katılmakta kurbanlar kesilip topluca yenilip içilmekte çalgı eşliğinde dini nefesler söylenmektedir. Türk topluluklarının bu törenleri belli bir kural ve düzen içerisinde yürütülmektedir. Törene katılanların itibarı ve mevkiisi yüksek olanlar padişah, han veya törenin yapıldığı ev sahibine yakın, onun sağ ve sol tarafına, diğerleri ise yine aynı sıra göz önünde bulundurulurken biraz daha uzakta kendilerine ayrılan yere oturur ve bu şekilde bir daire oluşturur. Bu törenlerde belirli hizmetleri yerine getiren hizmetliler vardır. Örneğin; Özbek hanlarının saraylarında düzenlenen şöenlerde sofraları seren, içki dağıtan (sucı,saki) hizmetliler ve eşik ağabaşı (kapıcılar başı) pervaneci adı verilen kişiler de yer alır. Bunun yanında törende belirli kurallar içerisinde içki dağıtılır. Padişahın veya hanın işaretiyle dağıtılan içki, ilk önce töreni düzenleyen kişiye –yani padişaha, han veya törenin yapıldığı evin sahibine- sunulur. Ardından mevki sırasına göre herkese ikram edilir. İçkinin dağıtılması ve içilmesi sırasında bu kurallara uymayan kişiler mutlaka cezalandırılır (Çıblak,2005:123)

Eski Türklerdeki bu törenlerde de görüldüğü gibi cemler de dede tarafından yönetilmekte, doludan ilk olarak dede içmektedir. Yine cemde herhangi bir kuralı yerine getirmeyip, cemin düzenini bozan kişiler dede tarafından canların önünde cezalandırılmaktadır.

Mersin Abdallarında içeri cemlerinden en önemlisi kabul edilen yol görme yani bilezerlik cemi, eskiye oranla azalmış olmakla birlikte günümüzde hâlâ yapılmaktadır. İnceleme alanımızda dedenin bulunmaması ve çok sık aralıklarla yerleşim birimlerini ziyaret edememesi nedeniyle genellikle yılda bir kez yapılan yol görme cemleri bazı yerlerde iki senede bir yapılmaktadır. Yaşam şartlarının değişmesi birçok kişinin iş ve eğitim amaçlı dışarıya gitmesinden dolayı yol görmenin gerekleri yerine getirilememektedir. İnceleme sahamızda evlilikler topluluk dışından yapılmadığı için, yol sahiplerinin çocukları da birbirlerine düşmediği için dört kapıdan iki kapıya düşülmüştür.

İnceleme alanımızda yol görme cemi genel anlamıyla yukarıda ifade ettiğimiz şekilde olmakla birlikte, cemi yöneten dedenin farklı olması nedeniyle birtakım küçük ayrılıklar içeren bilezerlik cemlerine de rastlanmakta çoğu zaman on iki hizmetin hepsi uygulanmamaktadır.

“Bilezerlik ceminde içeriye tarikatlı adam giremez. İçerideki herkesin bilezerinin olması şartı aranır. Bu yol zor yolu değil gör yoludur. Bu yolun sırlarını görebilmek için yola girmek gereklidir (K.13,K.45,K.47).

İki can ailesiyle konuşur, ailenin gönül rızasını alır. Hacıya sarılacak olan canların eşleri de bu işe razı olmalıdır. Her iki can ve eşleri yola girmeye gönüllü olduktan sonra, beraber hacıya sarılmaya karar verirler. Bunu dedeye veya dedeye vekillik eden rehberle iletirler. Uygun bir zamanda dede cemi toplar. Cemin toplanması için bir cem evi olmadığından, cem için uygun bir ev belirlenir ve cemin toplanacağı tarih ve bu yer canlara

önceden bildirilir. Dede bunların ikrarını (sözünü) alır. Hacıya sarılacak kişilerde erkeklerin başında birer şapka, kadınların başında örtü olur. Erkekler şapkalarını, kadınlar örtülerini değiştirirler. Bundan sonra dede “Gidin kurbanınızı alın” der. Bir kurban alınır. Alınan kurbanın parası bilezer olacak kişiler tarafından ortaklaşa ödenir. Kurban geldiği zaman Rehber kurbanın ayaklarını, tüylerini iyice temizleyerek abdestini aldırır, duasını okur kurbancıya teslim eder. Kurbancı kurbanı süsler. Kurdale bağlar. Dede kurbancıya “Kurbanı bırakın gelsin” der. Kurban içeri getirilip, salınır. Kurban içeri bırakıldığında cemdeki canlar ayağa kalkar. Cemdeki canlardan yaşlı olup da ayağa kalkmakta zorlanan varsa onların ayağa kalkma zorunluluğu yoktur. Kurban şöyle bir cemdeki canları süzer. Eğer bu canların hulkları temizse, kurban silkeleniyor, silkelendikçe günahlar dökülmüş oluyor. Kurban silkelence cemdekiler alkışlıyor. Kurbanın duası dede tarafından veriliyor. Sonra kurbancıya götürüp kurbanı kesmesi söyleniyor. Eğer içeri giren kurban silkelenmeyip, sessizce durursa, dede rehberine bir düvaz imam söylemesini söylüyor. Sonra kurbanın duası veriliyor. Eğer kurban pislerse bu kişilerin hulklarının iyi olmadığı düşünülüyor. Kişinin özü temizse kurban silkelenir, değilse pisler.

Kurbancı kurbanı keser bir tepsiye koyup dedenin önüne getirir. Dede kesilmiş olan kurbanı duasını verir. Kurbancı pişirmek üzere kurbanı tekrar dışarı götürür. Pişen bu kurbanı lokma adı verilir. Kurban eti genellikle haşlanır. Son zamanlarda kavurma da yapılmaktadır.

Semah dönülür. Semah bittikten sonra yeni bilezereler birbirine söz verir. Bilezer olan kişiler birbirlerinin eşlerine sarılırlar. Kardeş olmuş olurlar. Yol görülecek kişiler dedenin karşısına geçer. Eşler diğer eşlerin yanına oturur. Dede duasını verir. Posttan niyaz alırlar. Postun başında ikrar vermek yol görmedir. Cemdeki lokma rıza lokmasıdır. Bu yüzden her can bu lokmadan yiyemez. Kurbancı pişmiş olan kurbanı içeri

dedenin karşısına tepsiyle getirir. Dede pişmiş olan bu lokmaya tekrar dua verir. Duası verildikten sonra kurbanın eti kemiğinden kurbancı tarafından ayrılır. Kurbanın kemikleri kellesi ve paçası derisinin içine sarılıp, cemden sonra ayak değmeyecek bir yere gömülür.

Cemin sonunda bilezer olan canlar ikrar verir. “Yere göğe rabbime hiçbir hata yapmayacağım” diye. Namusları hariç her şeyleri bilezerlerinin olur.

Sonra bilezer olacak kişileri tekrar meydana çağırır. Bilezer olan kişiler eşleri ile birlikte dedenin karşısına geçip dâr’a dururlar. Dede yeni bilezerlere:

“Senin cebin onun cebi olacak, onun derdi senin derdin olacak diye nasihat eder. Bu yola girdiniz, bu yolda ölmek var dönmek yok, yolunuz hayırlı olsun, Hak, Muhammet, Ali yardımcınız olsun” der. Bilezer olan canlar “Allah eyvallah” diye dedeye karşılık verirler.

Bunun ardından cemde bulunan canlar, yeni bilezerlere “ Yolunuz hayırlı olsun, Hak yüzünüzü kara çıkarmasın” gibi dileklerde bulunurlar. Canlar birbirleriyle niyazlaşırlar. Cem sona erer ve canlar evlerine dağılırlar.

Hacıya Sarma

Bilezer olmuş olan iki ailenin bir başka bilezelerle tekrar yola girmelerine “hacıya sarılma” denmektedir. Bu durum aynı zamanda “dört kapılı olmak” şeklinde de ifade edilmektedir. Hacıya sarılma töreni bilezerlik cemi ile aynı şekilde yapılmaktadır. Bu cemde kesilen kurbana da “sargı kurbanı” adı verilmektedir.

İnceleme alanımızda musahip olmaya “Hacıya sarılma” adı verilmesinin nedeni kaynak kişilerden edinilen bilgiye göre; Hak ve cem huzurunda ikrar vermenin Mekke’ye gitmekten daha hayırlı olduğuna, bu yüzden yola girmiş kişinin hacı olarak kabul

edildiğine inanılmasındandır. Ayrıca musahiplik ceminin sonunda bilezerler birbirlerine sarılarak kardeşliklerini ifade etmektedirler (K.1,K.12, K17,K.23,K.45,K.46).

III.1.4.Cuma Akşamı

Cuma akşamı, perşembeyi cumaya bağlayan akşamları düzenlenen on iki hizmetin tamamının yer almadığı, dolayısıyla dedenin de bulunma zorunluluğunun olmadığı bir cemdir. Bu akşamda topluluk içindeki sorunlar konuşulup, çözüme bağlanır. Cemi ise genellikle rehber yürütür.

Genel olarak “Cuma akşamı” olarak ifade edilen bu tören zaman zaman “perşembelik” olarak da adlandırılmaktadır. Abdallar yarı göçer bir yaşam biçimine sahip oldukları için, cuma akşamları düzenli olarak herkesin toplu halde bir yerde bulunduğu kış aylarında düzenli olarak yapılabilmektedir. Onun dışında özellikle yaz aylarında ancak herkes bir araya gelebilecekse, bu cem yapılmaktadır.

İnceleme alanımızda, genellikle rehberler tarafından yürütülen cuma akşamlarında rehber olmadığı zaman, bilezer olan kişiler bir araya gelip menakıplar okuyup, sohbetler ederek cuma akşamı düzenlemektedirler (K.12,K.23,K.49).

İnceleme alanımızdaki bir cuma akşamı cemi şu şekildedir:

Cem evi olmadığı için toplantılar uygun olan bir evde yapılmaktadır. Bu ev genellikle rehber ya da musahip olan bir ailenin evi olmaktadır. Perşembe akşamı yapılan bu toplantılara herkes katılabilir. Dede olmadığı zaman yerine rehber oturur, rehberin sağında ve solunda da bilezerli büyükler yer alır. Eskiden bu cemlere eşi olmayan katılamazken, günümüzde artık eşler olmadan da katılım olmaktadır. Ev sahibi gelenlere ikram etmek için yiyecek ve içecek hazırlar. Diğer insanlar da gelirken evlerinden

güçlerinin yettiği kadar yiyecek getirirler. Cem toplanırken sohbetler edilir. Topluluk arasında bir sorun varsa, yapılması gereken bir iş varsa onlar konuşulur. Perşembe akşamı yapılan bu cemler bir açıdan sorunların dile getirilip çözüm aranmasına vesile olur. Herkes geldikten sonra diz çökerek oturulur. Kadın erkek karışık oturulduğu gibi kadınların sol tarafa erkeklerin sağ tarafa oturduğu da görülür. Cemin yapılacağı yere girerken herkes kapının eşiğinden niyaz alır. Bu niyaz alma biçimi sağ elin parmaklarını kapıya değdirip, dudağa götürme biçimindedir. Bütün canlar cemdeki yerini aldıktan sonra varsa dede yoksa rehber süpürgeciyi meydana çağırır. Süpürgeci meydanı üç kez temsili olarak süpürür. Sonra süpürgesini sol koltuğunun altına alır ve dedenin ya da rehberin karşısında dâr'a durur. Bu dâr'a durma biçimi; sağ ayağın baş parmağı sol ayağın baş parmağının üzerinde, eller dizde bel hafifçe eğiktir. Süpürgeci dâr'da iken dede veya rehber duasını verir. Duadan sonra süpürgeci dedeye sırtını dönmeden meydandan çekilir. Dışarıya çıkıp batıya doğru süpürgeyi üç kere silkeler. Daha sonra geri dönüp cemdeki yerini alır. Meydanın süpürülmesinin ardından dede veya rehber on iki tane menakıp okur. Böylece On İki İmamlar da anılmış olur. Bu menakıplar okunurken Hz. Ali ve On İki imamların adının geçtiği yerde cemde bulunan canlar sağ ellerini göğüslerine koyup, "Allah, Allah" deyip başlarını sağ omuza doğru çevirirler. Menakıpların okunmasının ardından dualar edilir. Bunların ardından yemek yenilir, çay içilir ve sofraya duası yapılır. Dede veya rehber sofraya duasını verirken orada bulunan canlar ellerinin sofraya değdirerek, sofradan niyaz almış olurlar. Sofra hizmetinin ardından süpürgeci tekrar hizmetini yerine getirir. Bunun ardından istenilirse semah dönülür ve sohbet edilir (K.3).

Cuma akşamları, bütün cemaat toplandığı zaman ilk önce varsa dede yoksa onu temsil eden rehber tarafından canlara "Bir derdi sıkıntısı olan var mı?" diye sorulur. Bu cemde kişisel dargınlıklar, sorunlar konuşulup çözümlendiği gibi, toplumu ilgilendiren

konularda biraya gelinmişken konuşulur. Bu anlamda inceleme alanımızda cuma akşamları haftalık olarak topluluğun sorunlarının konuşulduğu ve çözümlendiği bir cem niteliğini de taşımaktadır.

Bundan on-on beş yıl öncesine kadar cuma akşamlarında mutlaka semah dönülürken, günümüzde bu uygulamanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Cemlerde semah dönülürken talipler taliplerle musahipli olanlar da musahipli olanlarla semaha kalkar.

Cuma akşamlarına, her canın mutlaka eşiyile gelmesi gereklidir. Özellikle musahipli kişilerin, eşleri olmadan bu ceme katılmaları hoş karşılanmaz. Ama günümüzde bu kural ortadan kalkmıştır. İsteyen herkes cuma akşamına gelmekte, çoğunlukla da kadınlar bu ceme katılmaktadır.

İnceleme alanımızda Mersin'in Mut ilçesine bağlı Ortaköy köyünde, Mersin'in Tece ilçesinin Hürriyet Mahallesi'nde, Silifke'nin Savaşçı ve Pazarkaşı Mahallelerinde düzenli olarak cuma akşamları yapılmaktadır. Bu yerleşim birimlerinden Savaşçı ve Pazarkaşı Mahallelerinde cuma akşamlarını yöneten herhangi bir görevli bulunmamaktadır. Bilezerli kişiler bir araya gelerek dualar etmekte, menakıplar söylemekte ve sohbet edip birlikte evlerinden getirdikleri lokmaları yemekteyler.

İnceleme alanımızdaki cuma akşamlarında, on iki hizmetten sadece üçünün yerine getirildiği tespit edilmiştir. Bu üç hizmet sahibi genellikle rehber, süpürgeci ve sofracıdır. Çoğu zaman bu üç hizmetinde yapılmadığı, bu akşamların sadece biraya gelip, dualar edilip, menakıplar okunarak geçirildiği tespit edilmiştir.

III.1.5. Dârdan İndirme Cemi

Hakk' a yürüyen bir cânın, derviş, baba, dede ya da dedebaba için ölümünün üçüncü, yedinci veya kırkıncı gününde yapılan tören “dâr'dan indirme erkânı” olarak adlandırılır (Korkmaz,2005:177).

Alevilikte ölen bir kişinin ruhu için yapılan cemdir. Ölen kişinin eş ve dostlarıyla, alışveriş ettiği insanlarla helalleşmeden öldüğü düşünülerek, öldükten sonra bu kişinin ruhunu rahat ettirmek için dârdan indirme erkanı açılır (Fığlalı, 1990:332).

İnceleme alanımızda dârdan indirme erkânı sadece musahipli bir kişinin ölümünün ardından yapılır. Dârdan indirme cemini sadece dede yapabilir. Dede olmadığında rehber bu işi üstlenemez. Ölen bir kişi için dârdan indirme erkânı yapılacaksa bu kişinin kırkının çıkması beklenir. Kırkı çıktıktan sonra, ölen kişinin yakını (karısı, çocukları, kardeşleri vb.) dedeyi evine çağırır. Dârdan indirme erkanı genellikle ölen yol sahibinin evinde yapılır. Bu ceme çok fazla kişi çağırılmaz. Çoğu zaman dört can çağırılır. Ölen kişinin bilezeri de eşiyile birlikte bu ceme gelir. İstenirse bu sayı yedi kişiye yetirilebilir.

Ceme katılacak olanlar gelince dede cemi başlatır. Ölen kişinin yakını dedenin karşısında sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde eller dizde eğik vaziyette dâr'a durur. Dede bu cana sorar:

“ Allah,Allah.can için dârı için mi meydandasın?”

“Allah eyvallah” der ölen kişinin yakını. Daha sonra dede bu kişinin canı için kurbanın kesilip kesilmediğini sorar. Dârdaki kişi “Allah Eyvallah” diye cevap verir. Cenazenin sahibi önceden bir horoz alır ve bu horozu keser. Böylece ölünün ruhu için kan akıtmış olur. Hakk lokması bu horoz tüm olarak haşlanır.

Ölen kişinin kurbanın kesildiğini öğrenen dede bu sefer cemde bulunan canlara dönerek:

“Hakka yürümüş bu canın ikrarı alınmış mıydı? Yolunu dürüstçe sürdürmüş müydü? Düşkünlüğe uğradı mı?” diye sorular sorar. Cemde bulunan herkes sorulara “Allah Eyvallah” diye cevap verirler. Dede son olarak ölen kişinin cemdeki canlara borcu olup olmadığını ve bu candan bir şikâyetleri bulunup bulunmadığını sorar. Cem yine “Allah Eyvallah” diye cevap verir. Sonra dede dârda durmakta olan yakına sorar.

“ Burada bulunan ya da bulunmayan canlardan biri benim bu candan alacağım vardı, şöyle bir şikâyetim vardı derse bunların hepsini karşılamaya kefil misin?”

Hakka yürümüş olan canın yakını “Allah Eyvallah” der. Dede bu soruyu üç kez sorar ve üç kez “Allah Eyvallah” cevabını alır. Daha sonra ölen kişinin yakını secdeye kapanıp, avuç içleri öpülüp alna götürülerek dedenin önüne niyaz eder. Sonra tekrar dâr’a geçer. Önceden ölen kişinin mezarından getirdiği toprağı dedenin önüne koyar. Dede bu toprağı ikiye bölerek dualar ve ölenin yakınına geri verir. Toprağı alan can cemdeki yerine geçer. Düvazlar, menakıplar okunur. Sonra dede lokmanın getirilmesini ister. Lokma bütün olarak sofraya getirilir. Sofrada herkese eşit bir şekilde parçalanır. Duasını verdikten sonra ilk dede alır lokmadan. Lokma yenir, sofranın duası verilir. Süpürgeci meydana gelir. Üç kez meydanı süpürür. Dedenin karşısında dâr’a durup duasını alır ve dedenin önüne niyaz eder. Cemde bulunan canlar da oturdukları yere niyaz ederler. Dede bunun ardından cemi dağıtır. Ölen kişinin yakını da ertesi günü mezara gider. Duasını eder ve Bismilişah der toprağı ölünün mezarının üzerine serper. “Hizmetim sana helal olsun” der. Böylece yol sahibi olan bu kişi dârdan indirilmiş olur. Mezarın üzerine serpilmiş bu toprağın ölünün ruhunu koruyacağına ve mezara şeytanın uğrayamayacağına inanılır (K.1,K.12,K.26,K.43).

İnceleme alanımızda yol sahibi olarak ölmüş bir kişinin dârdan indirilmesinin gerekliliği şu şekilde ifade edilir:

Meydanda yeşil bir çadır kuruludur. Bu çadırdaki dünyadaki cemin öteki dünyada da kurulu olduğuna inanılır. Bu çadırın içinde semahlar dönülmekte, menakıplar söylenmekte, lokmalar yenmektedir. Yol sahibi olarak ölen kişiler bu yeşil çadıra gidecektir. Orada kesilen Hakk kurbanları dirilecek, yol sahibi olan kişiye yol gösterecektir. Yol sahibi olarak ölen kişi dârdan indirilmez ise öteki dünyada dârda durur vaziyette olduğu için o çadıra giremeyecektir. Bu nedenle yol sahibi olan kişinin o çadıra gidebilmesi ve oradaki ceme katılabilmesi için dârdan indirilmesi şarttır (K,9,K.54).

Ölmüş bir kişi için kurban kesme ve onunla bağın öldükten sonra da koparılmaması Şamanizm’de de görülür. Şamanizm’de, dünyada yaşamakta olan insanlarla ölmüş olan ataları arasında çok yakın ilişkilerin olduğuna inanılır. Yaşayan kişilerle ölmüş olanlar arasındaki bu bağın gücü, ardı arkası kesilmeyen bir saygıyı ortaya çıkarır. Ölmüş olan ataların yaşayan yakınlarına yardım edeceğine inanılır. Ölmüş olan ataları için yaşayan kişiler kurbanlar keser. Kurban kesilmeyen ataların hem kendinin ruhunun huzursuz olacağına hem de yaşayanları huzursuz edeceğine inanılır (Eröz,1990:324-325).

Mersin Abdallarında, yol sahibi olarak ölen kişiye yakınları tarafından yapılması gereken önemli ve son bir görev olan dârdan indirme cemi günümüzde de yapılmaktadır. Bu cem de çok fazla kişi çağrılmaz. Oldukça sakin gerçekleştirilen bu cem de ölen kişinin ruhuna saygı duyulduğu için saz çalınır, semah dönülmez.

III.2. Sosyal İçerikli Dinî Törenler

Çalışmamızın bu bölümünde yılın belirli günlerinde kutlanan Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı ile Mersin Abdalları için ayrı bir önem taşıyan İmam

Hüseyin'in ölüm yıldönümünü anma ve onun yasını tutma töreni üzerine durulacak, ayrıca gerek insanların bireysel gerekse toplumun isteği üzerine belirli veya belirsiz zamanlarda düzenlenen kurban törenlerine değinilecektir.

III.2.1. Ramazan Bayramı

Alevî-Bektaşî inanç yapısına sahip olan Mersin Abdalları arasında yaygın olmamakla birlikte 30 günlük ramazan orucunu tutanlar da bulunmaktadır. Ramazan Bayramı “Şeker Bayramı” olarak da adlandırılıp, bu bayram için önceden alışveriş yapılır. Lokum, şeker, bisküvi gibi tatlı şeyler hazır alındığı gibi evlerde çörek, börek tarzı yiyecekler de hazırlanır (K.1,K.22,K.28).

Çocuklara bayramlık alınır. Bayramlık yeni bir ayakkabı, kazak, pantolon veya gömlek olabilir. Bayramlığı herkes ekonomik gücüne göre alır.

Mezar ziyaretleri büyük önem taşımaktadır. Mezardakilerin bayram günü yakınlarını beklediğine inanılır. Yakında olanlar arife günü mezar ziyaretine giderler. Uzaktan gelenler bayram günlerinde de mezarları ziyaret edebilirler. Mezar ziyaretine giden kişiler yanlarında yiyecek bir şeyler götürüp oradaki insanlara ölmüşlerinin ruhu için dağıtırlar (K.1,K.14,K.15,K.33).

Bayramdan önce arife günü akşam, cem evi gibi kullanılan bir yerde toplanılır. Herkes buraya gelirken yiyecek, içecek bir şeyler getirir. Hep beraber sohbet edilir, yiyip içilir. İsteğe göre menakıplar söylenir (K.17,K.26,K.27).

Bayram günü, ilk önce yaşlılar ve hastalar ziyaret edilir (K.28,K.32,K.33).

Nişanlı oğlu olan aileler, ekonomik güçlerine göre gelin kızlarına hediye alıp götürür, dünürlerini ziyaret eder (K.1, K.11,K.14,K.15,K.33).

İnceleme sahamızda Ramazan Bayramı önceden hazırlıklar yapılarak kutlanmaktadır. Ayrıca kūs olanlar barıştırılmakta ve bayram ziyaretleri ile sosyal bir dayanışmanın sağlandığı görülmektedir.

III.2.2. Kurban Bayramı

Kurban bayramına dokuz gün kala oruç tutulur. Dokuz günü tutmayan bir ya da üç gün olmak üzere de oruç tutabilir. Bu dokuz günlük oruç kesilen kurbanın etinden yenilerek açılır.

Mersin Abdallarında kurban bayramlarında kurban kesilir.

Kurban bayramı İslami inanca göre Hz. İbrahim'in oğlunu kurban edeceği sırada Tanrı'nın gökten boynuzlu bir koç indirerek oğlunun yerine bu koçu kurban etmesinin anısına kutlanmaktadır. İnceleme alnımızda bu hikâye şu şekilde anlatılmaktadır:

Hz. İbrahim'in soyunu devam ettirecek bir oğlu olmaz. O da Allah'tan bir oğul ister. Eğer ona oğul verirse Allah'a bir kurban vereceğini söyler. Hz. İbrahim'in bir oğlu olur ve büyüüp belirli bir yaşa geldiğinde Hz. İbrahim bir rüya görür. Rüyasında oğlunu Allah'a kurban etmesi gerektiğini anlar. Oğlunu alıp تنها bir dağa çıkar. Oğlu babasının bu isteğine hiç karşı çıkmaz. Hz. İbrahim oğlundan sadece gözlerini kapatmasını ister. Hz. İbrahim oğlunun isteğini yerine getirir. Bıçağı boynuna dayar ama bıçak kesmez. Birkaç kez dener. Hz. İbrahim oğlunu kesmeye uğraşırken Cebrail gökten boynuzlu bir koç ile iner. Allah'ın oğlu yerine bu koçu kurban etmesini istediğini söyler. Böylece Hz. İbrahim de oğlunu kurban etmekten kurtulmuş olur (K.26,K.33,K.39,K.43).

Hz. İbrahim oğlunu kurban etmek için götürürken, şeytan onu ve oğlunu kandırmaya çalışmıştır ama kandıramamıştır (K.26,K.33,K.39,K.43).

Bayramdan önce herkes kurbanlığını alır. Kurban olarak genellikle koyun ya da keçi kesilir. Ekonomik gücü olmayanlar çocuklarının gözü başkasının kurbanın da kalmasını diye horoz da kesebilir. Kesilecek olan kurbanın her şeyi tam olmalıdır. Kusuru olan hayvan kurban olarak kesilemez.

Arife gününden önce evler temizlenir ve gerekli alışverişler yapılır. Tıpkı Ramazan Bayramında olduğu gibi gelecek olan misafirlere ikram etmek üzere şeker, tatlı ve kolonya alınır.

İnceleme alanımızda Kurban Bayramı'ndan önce arife akşamı, dede varsa dede eşliğinde dede yoksa rehberin yönetiminde toplanılır. Herkes temiz elbiselerini giymiş ve abdest almış olarak gelir. Gelirken yanlarında ellerinden geldiği kadar yiyecek içecek bir şeyler getirirler. Ceme herkes geldikten sonra, ayağa kalkılır. Ayaktayken sağ el kalbin üzerinde, baş hafif öne eğik şekildedir. Sağ ayağın baş parmağı sol ayağın başparmağının üzerindedir. Dede gülbank okur.

“ Geldiğiniz yoldan, durduğunuz dârdan, çağırdığınız pirden şefaata bulasınız.”

Cemdekiler Allah Allah diye toplu halde karşılık verirler.

Dârlarınız divanlarınız kabul, muratlarınız hasıl ola, On İki İmamlar yardımcınız ola, Divanına durduk ,ya Allah ya Allah ya Allah, kerimine sığındık , ya Muhammet ya Muhammet ya Muhammet, İna yet eyle ya Ali ya Ali ya Ali, Ceminize alın Ya Kırklar, Yol gösterin Ya 14 Masumu Pak, Himmet eyleyin Ya 17 Kemerbestler, Seyit Nesimi, Hallac-ı Mansurun, Fadima ananın , dârlarını kabul ettiğin gibi bizlerin de dârlarını kabul eyle Ya Rabbi, kimseyi dârdan zorda koyma Ya Rabbi, dil bizden nefes hünkardan ola, gerçeğe “hü” erenler”

Cemde bulunan canlar tarafından “Hü” denildikten sonra sağ el dudağa götürülerek niyaz alınır ve yerlerine oturur. Herkes yerine oturunca nefesler söylenir.

Dede ceme başlamadan önce orada bulunanlardan rızalık alır.

Dede “ Cemdekiler arasında dargın, kırgın var ise Hak- Ali meydanına çıksın. Hakkını dilesin, yoksa Allah Eyvallah desin” der. Bu sırada herkesin sağ eli göğsünün üzerindedir.

“Canlar birbirinizden razı mısınız?”

“Allah Eyvallah!”

“Varsa haklarınızı helal ediyor musunuz?”

“Helal olsun!”

“Helal olsun diyerek dilde ikrar verdiniz. Gönülde tasdik ettiniz. Hak da da cümlelerinden razı olsun.”

Sonra zakir tarafından bağlama eşliğinde on iki hizmet eri meydana çağırılır. Dede hizmet sahiplerine dualarını verir ve cemi başlatır.

Dedenin önüne post serilir. Postu seren postun üzerine secdeye kapanıp dedenin önünde niyaz alır ve dedenin huzurundan ayrılır.

Daha sonra gözcü ve ibrikçi meydana gelir. Dedenin karşısında dâra dururlar. İbrikçi

“ Manayı marifet, sırrı hakikat, geldi hizmet-i Muhammet, sükut et ey cemaat”

Ya Allah Ya Muhammet Ya Ali diyerek üç adım atarlar.

Daha sonra ibrikçi “Pirimiz üstadımız kırklar meclisinde Selman-ı Pak” der.

Dede ve cemdekiler hep birlikte salavat getirilir.

“Allahümme salli âla Muhammedin ve âla elihi Muhammedin ehl-i beyt”

İbrikçi suyu karşısındakinin eline “ya Allah ya Muhammet ya Ali” diyerek üç kere döker. Bir havlu ile el kurulur ve bu havlu üç kere öpülerek alna götürülür. Aynı işlemler dede ve rehberde de yapılır.

Dede ibrikçiye “ Hizmetiniz kabul olsun” der.

Sonra ibrikçi gözcü ile birlikte dedenin karşısında dâra durur.

“Bismili Şah Allah Allah

Haydarın yanında benim oldu pak

Yüzümü sürüp dergahında eyledim hak

Pirimiz üstadımız kırklar meclisinde

İbriktar Selman-ı Pak

Allah eyvallah nefes pirdedir”

Dede buna karşılık

“Bismili Şah Allah Allah

Hüda hakkına kabul eyle hizmetimi ey Şah

Pir hakkı Murtaza Ali dergah

Bizleri bu dergahtan ayırma gani Şah

Erenlerden hakkı hayırlı himmet ola

Cenab-ı Hak hizmetlerinizi kabul eyle

Daima bu hizmetleri size nasip eyleye

Gerçeğe hü Ya Allah Ya Muhammet Ya Ali hü” diyerek hayırlı verir.

Daha sonra çerağcı gelip delili yakar.

Çerağcı meydandan çekilir. Süpürgeci meydana gelir. “ya Allah ya Muhammet

ya Ali” diyerek üç kere yeri süpürür. Süpürgeyi sol kolunun altına alıp, dâra durur ve:

“Bismili Şah Allah Allah

Üç bacı idik

Gürûhu naci idik

Kırklar ceminde süpürgeciydik

Süpürgeyi süpürdü Selman

Kör olsun Yezidi

Zuhura gelsin

Mehdi ahiri zaman

Allah eyvallah

Nefes pirdedir” der.

Bunun ardından dede “Hayır hizmetleriniz kabul olsun, istediğiniz dileğinizi Hak Muhammet Ali vere, gerçeğe hü erenler ya Ali, Ya AllahYa Muhammet Ya Ali” der ve duasını alan süpürgeci meydandan ayırılır.

Gözcü tek başına dedenin karşısında dâra durur.

“Allah’a ola hidayet,Muhammet Mustafa’dan ola salavat

Ali ile Murtaza’dan ola himmet

Pirimiz üstadımız gözcü Karaca Ahmet

Allah İllallah nefes pirdedir”

Dede gözcüye “Hizmetin kabul ola” der. Gözcü dedenin önündeki postun ucundan niyaz alır.

Sohbetler edilir. Ardından sofracı sofrayı getirir ve dedenin önüne serer. Getirilmiş olan lokmalar yenir. Dede sofranın duasını verir. Sofra kaldırılır.

Düvazlar okunur. Dede canları meydana çağırır. Hep beraber Kırklar semahı dönülür. Kırklara semahına herkes katılabilir. Semahın ardından dede cemi sonlandırır (K.13,K.45) .

Kurban Bayramında kesilen kurbanın bayramdan sonraya kalmaması gereklidir. Mümkün olduğunca çok kişiye kurban etinden yedirilmeye çalışılır.

İnceleme alanımızda Kurban bayramındaki geleneklerin canlı bir şekilde sürdürüldüğü görülmektedir.

III.2.3. Kutsal Aylar ve Törenler

III.2.3.1. Muharrem Töreni

Matem Orucu

Aleviler ve Bektaşilerce Hicret'in 61. yılının 10 Muharrem cuma günü (8 Ekim 680 M.) Hz. Ali'nin küçük oğlu, Hz. Muhammet'in torunu Hz. Hüseyin ve yandaşlarının Kerbela'da şehit edilmesinden duyulan derin üzüntü ve acı yas olarak algılanır. Bu nedenle muharrem ayının 1-12'si arası Kerbela'da şehit edilenlerin anısına yas amaçlı oruç tutulur (Korkmaz,2005,447).

Anadolu Alevilerinde yılın on iki ayı içerisinde muharrem ayı en önemli, en kutsal ay olarak kabul edilir. Bunun kökeninde Kerbelâ olayının bu ayda gerçekleşmesi, matem orucunun bu ayda tutulması ve on iki imamların sonuncusu olan Mehdî'nin bu ayda ortaya çıkacağına inanılması yatmaktadır. Matem orucu, muharrem ayının ilk gününden başlayarak on iki imamlar adına on iki gün tutulmakla birlikte Anadolu'nun bazı yerlerinde bu on iki günün dışında Hz. Hüseyin'in amcasının oğlu Müslim ve iki oğlu için de üç gün oruç tutulmakta ve böylelikle orucun süresi on beş güne çıkartılmaktadır (Çıblak,2005:142-143).

Mersin Abdallarında Muharrem On İki İmamların aşkına on iki gün tutulmakta ve on ikinci günün ardından aşure kaynayıncaya kadar da yarım günlük bir oruç tutulmaktadır.

Muharrem orucunun ilk gününü tespit etmek oldukça zor bir iştir. Yılın bütün sayılı günlerinin takvime göre belirlenmesine rağmen Alevîler bu ilk günü kendi bilgileri

doğrultusunda belirler. Bu bilgilere genellikle Kurban Bayramı'ndan itibaren yirmi gün sayılır ve ertesi gün muharrem ayının ilk günü sayılır. Bu günü bir başka tespit etme şekli ise günlere göredir; muharrem'in ilk günü, haftanın hangi gününe gelmiş ise bir sonraki yıl da ondan iki gün öncesine rast gelir. Örneğin bu yıl muharrem pazar günü başlamış ise gelecek yıl muharrem'in başlangıç günü cuma olacaktır. Bu şekilde yapılan tespitler de kesin bir tarih veremediği için köyler arasında ve hatta aynı köyde muharrem orucunun başlangıcı farklı farklı günlere rastlamaktadır (Çıblak,2005:143).

Mersin Abdallarında muharrem orucu kurban bayramını takiben yirmi ikinci gün tutulmaya başlanır. Muharrem orucu on iki gün tutulur. Aynı zamanda yas olarak kabul edilen bu on iki günün ardından on üçüncü gün çorba (aşure) kaynatılır ve yas bağlanmış olur. İsteyenler on üçüncü gün çorba kaynayınca kadar yani öğleye kadar da yarım gün oruç tutarlar ve oruçlarını çorba ile açarlar (K.1,K.12, K.23,K.34,K.39,K.45).

Muharrem orucunda oruca niyet etmek önemlidir. Uyuyup uyanıp niyet edilmez. Bu nedenle kişi akşam uyumadan önce muharrem orucuna niyet ederek uyumalıdır. Muharrem orucuna “Bismilişah Allah Allah, Hak–Muhammet-Ali aşkına, İmam Hüseyin efendimizin susuzluk orucu niyetine, Kerbela’da şehit olanların ruhlarına, Fatma Anamızın şefaatinde, On İki İmamların aşkına oruç tutmaya niyet eyledim” şeklinde niyet edilir (K.14,K.45,K.46).

Mersin Abdallarında herhangi bir sağlık problemi nedeniyle tutulamayan Muharrem orucunun daha sonra kaza olarak tutulması ya da tutulamayan orucun yerine birilerine yardım edilmesi söz konusu değildir. Bir yas olarak kabul edilen Muharrem Orucu'nun önemi Muharrem ayındadır. Kerbelâ'da çekilen acıların ve sıkıntıların aynı günlerde hissedilmesi önemlidir (K.14,K.45,K.46).

Muharrem orucu tutulurken kesinlikle sahura kalkılmaz. En geç akşam saat on bire kadar bir şeyler yenir, gece on ikiden sonra hiçbir şey yenilip içilmez. Ertesi gün hava kararınca kadar da oruç açılmaz. Orucun açılması için havanın iyice kararması beklenildiği gibi çok geç saatlere kadar da beklenilmesi iyi sayılmaz. Hava kararır kararmaz açılmasına özen gösterilir (K.14,K.26,K.44,K.46).

Mersin Abdallarında matem orucu süresince; su içilmez, soğan kesilmez, baş kesilmez, banyo yapılmaz, çamaşır yıkanmaz, Kerbelâda'kiler kılıçla öldürüldüğü için bıçak kullanılmaz, eş ile cinsi münasebete girilmez, aynı yatakta bile yatılmaz, eğlenilmez, düğün yapılmaz, süslenilmez, hiçbir canlı varlık öldürülmez, sünnet yapılmaz, tırnak kesilmez, saç taranmaz, saç kesilmez, banyo yapılmaz ama el yüz yıkanır (K.14,K.45,K.46).

Muharrem orucunun tamamı yas olarak kabul edilmekle birlikte, yedinci günden sonra yikanılıp, tıraş olunabilir, saç kesilebilir. Ama on iki gün boyunca bu kurallara uymak daha hayırlı kabul edilir (K.14,K.45,K.46).

İnceleme alanımızda geçmiş dönemlerde muharrem orucunda akşam yemekleri bir araya gelinerek yenilir. Her akşam birilerinin evinde toplanılır. Ev sahibi asıl hazırlığı yapmakla birlikte misafirlige gelen kişiler de mutlaka evlerinden yiyecek bir şeyler getirirler. Hep beraber sofraya oturulur ve yemek yenilir (K.12, K.14,K.26,K.44,K.46).

Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi ile ilgili olarak Kerbela olayının Alevîler arasında oldukça önemli bir yeri vardır. Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinin yası yüzyıllardır tutulmuştur ve kuşaktan kuşağa da aktarılmıştır. Kerbelâda hem Hz. Muhammet'in torunu hem de Hz. Ali'nin oğlu olan Hz. Hüseyin öldürülmüştür. Onların yası Muharrem ayında tutulur (K.1,K.36,K.17).

İnceleme alanında oruç tutmanın sadece aç kalmak olmadığını, insanın bedeninin de tamamen oruçlu olması gerektiği inancı yaygındır. Bu nedenle muharrem orucunu tutan canlar, sevdikleri birçok şeyden uzak dururlar. Önemli olan hem ruhun hem de bedeninin aynı anda oruç tutmasıdır (K.1,K.36,K.17).

Muharrem orucunun tamamlandığı on ikinci günün akşamında muharrem cemi için toplanılır. Muharrem cemi dede önderliğinde toplanabileceği gibi rehber tarafından da toplanabilir. İnceleme alanında dedeler, çevre illerden geldiği için muharrem cemi daha çok rehberler tarafından yürütülmektedir. Muharrem ceminde on ki hizmetin hepsi bulunmayabilir. Bu cemlerde genellikle Kerbelâ olayı anlatılır. Mersin yöresinde bu cemlerde on iki hizmetin yürütülmediği, en fazla üç hizmetin yerine getirildiği gözlemlenmiştir. Muharrem cemlerinde dede olmadığı için bu görevi rehberler yürütmektedir (K.3, K.12, K.47, K.63) .

İnceleme alanımızda muharrem orucunun son günü gerçekleştirilen cem şu şekildedir:

Yerleşim birimindeki herkes orucun son gününde cemin yapılacağını bilir. Muharrem cemi rehberin ya da musahipli bir kişinin evinde yapılır. Herkes ceme yıkanmış, abdestli olarak gelir. Kapıdan içeri girerken eşikten niyaz alır. Cemdeki yerine geçer. Muharrem ceminde on iki hizmetin on ikisinin de yerine getirilmesi zorunlu değildir. Muharrem cemi dede veya rehber başkanlığında yapılabilir. Muharrem cemine gelirken canlar yanlarında güçlerinin yettiği kadar cemle birlikte yenilmek üzere lokma getirirler. Bu lokmalar cemin düzenlendiği ev sahibine verilir. Hak lokması getiren bu kişiler, eşleri ile birlikte dedenin karşısında sağ ayak baş parmağı sol ayak başparmağının üzerine konmuş, eller dizlerin üzerinde eğik vaziyette dâr'a dururlar. Dede:

“Allah, Allah...Lokmalar kabul ola. Muradlar hasıl ola. Hak Muhammet Ali yardımcınız ola. İmâm Hasan, Şâh Hüseyin, Hünkâr Hacı Bektaş Velî yardımcınız ola. Gerçekler erenler demine hû..” diye lokma sahiplerine dualarını verir. Duasını alan lokma sahipleri cemdeki yerlerine geçer. Herkes cemdeki yerini aldıktan sonra, dede süpürgeciyi meydana çağırır. Süpürgeci meydanı üç kez “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali” diyerek süpürür. Sonra geçip dedenin karşısına dâr’a durur ve duasını alır:

“Allah Allah. Süpüre süpüre meydan olmuştur, bu meydanı kırklar kurmuştur, kırklar yolunun yolu yokuştur, sinemizden akan yaştır, müminin kalbi hoştur, düşmanın bağı taşır, Kırklar ceminde Seydi Sultan faraşır, Seydi Sultanın şefaati üstünde hazır nazır olsun, ne muradın varsa Hak sana versin” .

Duasını alan süpürgeci “Allah eyvallah” diyerek süpürgesini alıp, dedeye sırtını dönmeden dışarı çıkar. Sonra gelip cemdeki yerine geçer. Dede bu sırada canlara Kербela ile ilgili bilgiler verir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i anlatır. Bu sohbetin ardından menakıplar okunur. Menakıplar okunup bittikten sonra sofraya serilir hep beraber getirilen lokmalar yenir. Lokmalar yendikten sonra dede sofranın duasını verir ve sofraya kalkar. Ceme katılanlar, bir şikâyetleri varsa kalıp sohbet ederler. İşi olanlar sofraya duasının ardından cemden ayrılabilirler.

Günümüzde, Mersin Abdallarında muharrem orucu genellikle orta yaşın üstündeki kişiler tarafından tutulmaktadır. Orucu açma eski dönemlerde her akşam bir canın evinde yapılırken, bu gelenek günümüzde gittikçe azalmıştır. Ayrıca, oruç süresince banyo yapmamak gibi uygulamalar eskiye oranla daha az görülmektedir.

İnceleme alanımızda bundan on-on beş yıl öncesine kadar Muharrem orucunun ardından mutlaka cem toplanırken, bugün gerek dedelerin yerleşim birimleri dışından gelmesi, gerekse yolun gereklerini bilen kişilerin azalması nedeniyle düzenli bir Muharrem

cemi yapılamadığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte Muharrem orucunun tamamlandığı son günün gecesi, uygun bir evde toplanılarak, menakıplar okunup, dua ve sohbetler edilmekte evlerden getirilen lokmalar yenmektedir.

Mersin Abdalları arasında Muharrem orucu en önemli oruçtur. Bu orucun dışında, otuz günlük ramazan orucunu tutan kişiler de bulunmaktadır.

Aşure

Aşure günü ile ilgili Anadolu Aleviliğinde çeşitli inanışlar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Hz. Ademin ilk günahından dolayı ettiği tövbenin bugün kabul edilmiş olması, Hz. İbrahim'in ateşten bugün kurtulması, Yakup Peygamber'in oğlu Yusuf'a bugün kavuştuğu, Nuh'un gemisinin dağa bugün oturmuş olması (Korkmaz,2008:461). İnceleme alanımızda bu inanışlardan sadece Nuh'un gemisiyle ilgili olanı bilinmektedir. Buna göre, tufandan kurtulan Nuh'un gemisinde, her yiyecekten azıcık kalmıştır ve bu nedenle hepsi karıştırılıp pişirilmiştir. Böylelikle aşureye benzer bir çorba ortaya çıkmıştır (K.13,K.45, K.54).

Başlangıçta Müslümanlar arasında Muharrem ayının onuncu günü aşure kaynatılıp, herkese dağıtılması bir gelenektir. Hz. Muhammet'in torunu Hz. Hüseyin Kerbela'da yine muharrem ayının onuncu günü şehit edildiği için aşure zamanla onun ve oradaki şehitlerin ruhu için pişirilip dağıtılmaya başlanır. Aleviler ve Bektaşiler, muharrem ayının birinci gününden on ikinci gününe kadar matem orucu tutarlar, on ikinci günü de "aşure günü" olarak kabul ederler(Korkmaz,2008:461).

Mersin Abdallarında çorba olarak da adlandırılan aşure, Muharrem orucunun bittiği günün ertesi sabahı pişirilir ve aşure pişinceye kadar da yarım gün oruç tutulur (K.1,K.23,K.34,K.39,K.45).

İnceleme alanımızda bazı canların, aşurelerini Muharrem Ceminin yapılacağı gün kaynatıp akşamına cemin toplanacağı yere götürdükleri de görülmüştür. Hak lokması olarak kabul edilen bu aşure ceme katılan bütün canlar tarafından yenir.

İnceleme alanımızda geçmiş dönemlerde ilk aşure, dedenin evinde kaynatılmış. Günümüzde böyle bir kural söz konusu değildir. Orucunu tutan herkes aşuresini kaynatabilir (K.17,K.34,K.39,K.45).

Aşure kaynatılırken, içinde mutlaka on iki çeşit yiyeceğin olmasına özen gösterilir. Bu yiyecekler; su, şeker, döğme, fıstık, fasulye, nohut, çörek otu, kuru üzüm, kuru incir, fındık, badem ,ceviz, elma, kayısı vb. dir (K.1,K.23,K.34,K.39,K.45).

Aşure herkes tarafından kaynatılır. Herkes aşuresinden herkese vermeye özen gösterir. “Çorba değiştirmek” olarak adlandırılan aşure dağıtımının evlerdeki bereketi artıracığına inanılır (K.1,K.23,K.34,K.39,K.45).

Mersin Abdallarında aşure kaynatımının aynı gün yapılmasından çok farklı günlerde yapıldığı da tespit edilmiştir.

İnceleme alanımızda, Abdalların yaşadığı yerleşim birimlerinde herkes gücünün yettiği kadar aşure kaynatabilmektedir. Yalnız Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Akgedik Köyünde yaşayan Abdallar arasında aşure kaynatımında bir farklılık tespit edilmiştir. Bu köyde yaşayan Abdallar arasında bazı aileler kendilerinin intizarlı olduğunu belirtmektedirler. İntizarlı oldukları için aşure kaynatırlarsa başlarına kötü bir şey geleceğine inanmaktadırlar. Bu nedenle bu aileler pişirilen aşurelerden yiyebilmekte ama kendileri aşure döneminde, ocak kurup aşure kaynatmamaktadırlar. Aşure pişirmeyen bu aileler, Muharrem orucunu tutmaktadırlar. Bu ailedeki kız çocukları, intizarlı olmayan bir başka aileye gelin giderse, ocak değiştirdiği için aşure kaynatabilmektedir. Bu alenin erkek çocuklarına gelin gelen kızlar ise, kendi ailesi intizarlı olmasa bile, geldiği ocak intizarlı

olduğu için aşure kaynatamamaktadır. İnceleme alanımızda bu durumla ilgili anlatılanlardan birkaçı şu şekildedir:

Kadının birisi, ben artık aşure kaynatacağım, bunun için de ocağa aşureyi koymadan önce bir kurban kesip onu pişireceğim der. Kurbanı alır, evinin önüne bağlar. Bir saat geçmeden kurban ölür. Bunun üzerine kadın aşure kaynatacağı gün bir kurban daha alır. Ocağı kurar. Kurban kesilmeye götürülürken bağıra bağıra ölür (K.37,K.39).

İntizarlı ailelerden birinin gelini, ocağa aşure koyar, pişirir ve dağıtır. Dağıttığı günün akşamı, annesi vefat eder. Ertesi yıl bu olumsuz olayın tesadüf olacağını düşünür ve yeniden kaynatır, aşure ocaktayken halası vefat eder. Bu olaydan sonra da bir daha aşure kaynatmaz (K.37,K.39).

Anadolu'daki aşure kaynatma geleneğinden farklı olan bu uygulama, inceleme yünde yaşayan Abdalların dışındaki yerleşim birimlerinde ise bilinmemekte ve doğruluğu kabul görmemektedir. Aşurenin bir eve olumsuzluktan çok bereket ve uğur getireceği inancı yaygındır. Abdallar arasında aşurenin sadece muharrem ayının ardından pişirilmesinin yeterli olmadığı, yılın herhangi bir vaktinde de pişirilip dağıtıldığında bereketi artıracığına inanılmaktadır.

III.2.3.3. Hacı Bektaş Veli'yi Anma Töreni

Mersin Abdalları arasında Hacı Bektaş Veli pir olarak kabul edilmekte ve kendisine büyük bir saygı gösterilmektedir. Bu nedenle her yıl ekonomik gücü olanlar biraya gelerek 16-21 Ağustos'ta Hacı Bektaş Veli'yi anma törenine katılarak, bu velinin Nevşehir ilinin Hacıbektaş ilçesindeki türbesini ziyaret etmektedirler. Özellikle bilezerli kişiler, Hacı Bektaş Veli'nin türbesini ziyaret etmeye özen göstermektedirler. Hacı Bektaş Veli'nin türbesine ziyarete gittiklerinde türbe yakınlarında çadır kurarak orada

gerçekleştirilen etkinliklere katılmaktadırlar. Ayrıca kurban alarak, burada kurban da kesmektedirler.

Araştırma alanımızda Hacı Bektaş Veli'nin türbesini yedi kez ziyaret eden kişinin hacı olacağına dair inanışlara da rastlanmıştır.

Mersin Abdalları arasında Hacı Bektaş Veli'nin türbesine yapılan ziyaretler sadece törenlerle sınırlı değildir. İsteyenler kendileri için uygun bir tarihte de gidip Hacı Bektaş'ın türbesini ziyaret edip orada kurban kesmektedirler.

III.2.3.4. Abdal Musa'yı Anma Törenleri

Abdal Musa, XIV. yy'da yaşamış, Abdal Musa Sultan adıyla da anılan Rum Abdallarının önde gelen dervişidir.

Abdal Musa Mersin Abdalları için kutsallık yüklenmiş önemli şahsiyetlerden birisidir. Bu nedenle Mersin Abdalları arasında ekonomik gücü yeterli olan kişiler tarafından her yıl 9-10 Haziranda Antalya ilinin Elmalı ilçesine bağlı Tekke köyünde düzenlenen törenlere katılmak bir gelenek haline gelmiştir.

Abdal Musa'yı anma töreninde Abdal Musa türbesi ziyaret edilir. Burada kurbanlar kesilir. İnceleme alanımızdaki hemen hemen bütün Abdal toplulukları arasında Abdal Musa'ya gitme söz konusudur. İnceleme alanımızda yakın olması nedeniyle daha çok Anamur ve Bozyazı Ustalar köyündeki Abdalların Abdal Musa'yı anma törenlerine katıldığı tespit edilmiştir.

III.2.3.5. Hızır Orucu

Yas olarak kabul edilen, Muharrem orucundan birkaç gün sonra Hızır ayı başlar. Bu ay içerisinde tutulan oruca "Hızır Orucu" adı verilir. Hızır orucunun belirli bir

sayısı yoktur. Tutmak isteyen elinden geldiği kadar tutabilir. Bu günlerin bir, üç, beş, yedi sayıları olmasına özen gösterilir. Ama bu kesin bir olgu değildir. Hızır orucu bereket orucudur. Hızır orucu tutulması zorunlu bir oruç değildir. Kişi bu orucu kendi için tutar. Evinin bereketi, sağlığı için tutabilir.

Hızır orucunun tutulduğu ayda cuma akşamları Hızır aşkına yapılır. Bu cuma akşamına herkes evinden bir şeyler getirir. Getirilen bu yiyeceklere “Hızır lokması” adı verilir. Bu lokma önce peygamberlerin ruhuna, Hz. Ali’nin ruhuna, ehl-i beytin ruhuna, on iki imamın ruhuna, ceme katılmış olan kişilerin ölmüşlerinin ruhuna verilerek yenilir (K.28, K.34, K.45,K.49, K.52).

İnceleme alanımızda Hızır Orucu yaygın olarak tutulmamakla birlikte, tutanlar da vardır.

III.2.4. Kurban Töreni

İnsanlar birçok nedenden dolayı, Tanrı’yı, yer-suları, ilahi güç olarak atfedilen bazı tabiat güçlerini, Tanrı vekili olarak kabul edilen din adamlarını, Tanrıdan şefaath dileme aracı olarak yatırları, evliyaları veya bir takım doğüstü güçleri memnun etmek, onların yardımlarını sağlamak amacıyla kurban sunarlar. Hatta içlerinde doğüstü güçleri barındırdığına inanılan dağ, kaya, göl, ırmak, su kaynakları ve ulu ağaçlar ile bazı hayvanlara ibadet etmek veya onlardan yardım istemek için de kurbanlar sunulmuştur. İnsanların bu güçlere kurban sunmasının temelinde iki düşünce bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bu güçleri yanına almak ve bunların “önceden yardımına hak kazanabilmek” için bu güçlere düzenli olarak ibadette bulunmak; ikincisi ise “sonradan bir şeyler yapmak” veya “kefaret ödemek” suretiyle kendisini affettirmektir (Çıblak, 2005: 150-151).

Mersin Abdalları arasında belirli dönemlerde kurban sunma geleneği vardır. Bu kurbanların bir kısmı belirli günlerde bir kısmı da bireysel olarak belirlenen zaman dilimlerinde sunulmaktadır. Kanlı ve kansız kurban olmak üzere ikiye ayrılan bu kurbanların her birinin kendi içinde taşıdığı bir amaç bulunmaktadır. Kansız kurban olarak, pişi, lokum, şeker vb. yiyeceklerin dağıtılması, kanlı kurban olarak da horoz(Cebrail), koyun, keçi gibi hayvanlar kesilmesi söz konusudur. Kanlı kurban sunmak inceleme alanımızda “kan akıtmak” olarak da ifade edilmektedir. Mersin Abdalları tarafından Kurban bayramı, Muharrem Kurbanı, Hacı Bektaş Veli ve Abdal Musa türbesi ziyaret edilirken, bir ölünün ruhu için, bir kazanın iyi bir şekilde atlatılması sonucu, bir dileğin gerçekleşmesi için ya da gerçekleşmesinin ardından kanlı kurban kesilir.

Yıl Kurbanı

Mersin Abdallarında, her Kurban Bayramı’nda ekonomik güçleri iyi olan kişilerin kestiği kurbana “yıl kurbanı” adı verilir. Yıl kurbanı olarak koyun ya da keçi kesilir. Hak adına kesilen bu kurbanın etinden herkes yiyebilir. Her yıl düzenli olarak kesilen bu kurbanın ev sahibine bereket, bolluk ve huzur getireceğine inanılır.

Kurban kesimi genellikle cemlerde görevli olan kurbancı tarafından yapılır. Kurbanın kesileceği bıçak önceden dede ya da dede vekili olarak kabul edilen rehber tarafından dualanır. Kurbancı dışında musahipli olan bir kişi tarafından da kurban kesilebilir. Kurban sahibi, kurbanı kesecek olan kişiye “Vekilliğini verdin mi?” diye üç kez sorar. O da “Allah eyvallah” der. Vekilliği kurban sahibinden alan kişi kurbanı keser. Kurbanı kanı bir çukur kazılarak buraya akıtılır (K.1,K.17,K.57).

Yakın zamana kadar kurbancı tarafından kurbanlar kesilirken, günümüzde bu işi daha çok işin ehli musahipli kişiler yapmaktadırlar.

Adak Kurbanı

Bir kişinin dileğinin gerçekleştiği vakit, kesmeye niyetlendiği kurbandır. Adak kurbanı horoz veya koç olabilir. Önemli olan adak gerçekleşir gerçekleşmez en kısa zamanda bu kurbanın kesilmesidir. Adak kurbanından kurban sahibi yiyemez. Bununla birlikte adak kurbanından düşkün olan kimselerin de yemesi iyi sayılmaz.

Adak kurbanı kesilmeden önce, dede ya da rehber çağırılır. Dede ya da rehberin önüne kurbanı kesecek olan kişi tarafından kurban getirilir, kurbanı dua edilir. Sonra kesilip, etinden yemek yapılır. Yemek yapmak istemeyen kişiler, kurbanın etini eşit parçalara bölerek pişirmeden dağıtırlar. Yemek yapıldığında adak sahibi tarafından bir sofraya serilir. Sofraya öncelikle dede ya da rehber oturur. Ondan sonra sırayla herkes sofrada yerini alır. Sofrada ilk tabak dedenin önüne koyulur. Yemek yenildikten sonra sofraya kaldırılmadan önce dede sofraya duasını verir. Dede duayı okurken, sofradaki canlar sağ elleri ile sofrayı tutarlar. Duanın bitiminde sofraya kaldırırlar. Herkes evine dağılır (K.1,K.13, K.34,K.49,K.57).

Tecelli Kurbanı

Bu kurban bir rüya görüp, bu rüyanın getireceği olumsuzlukları savmak amaçlı kesilir. Tecelli kurbanı Cebrail(horoz) dur. Tecelli kurbanı için koç kesilmez. Bir horoz alınır, kurbanı ya da bilezerli bir kişi tarafından kesilir, bu horozdan yemek yapılır. Dede veya rehber çağırılır. Sofra ev sahibi kadın tarafından serilir. Herkes sofraya oturup lokma yenir. Sofra kaldırılmadan dede sofraya duasını verir. Dede dua okurken, canlar elleriyle sofrayı tutarlar. Dua aralarında Hz. Ali ve Ehl-i Beytin isimlerinin geçtiği yerlerde canlar “Allah Allah” diyerek başlarını sağ omuzlarına doğru çevirirler (K.13, K.34,K.49,K.57).

Yol Kurbanı

Mersin Abdalları arasında musahiplik ceminde, yola girecek olan canlar ortaklaşa bir kurban alırlar. Bu kurban boynuzlu bir koçtur. Musahiplik cemi sırasında , bu kurban kesilir ve cemdeki canlarla birlikte yenir.

Yol kurbanı, kurban sahipleri tarafından kurbancıya teslim edilir. Kurbancı bu kurbanın ayaklarını, tüylerini iyice temizler. Kırmızı kurdelelerle süsler. Daha sonar dede kurbancıya “kurbanı bırakın gelsin” der. Kurban içeri getirilip, meydana salınır. Kurban içeri bırakıldığında cemdeki canlar ayağa kalkar. Cemdeki canlardan yaşlı ayağa kalkmakta zorlanan varsa onların ayağa kalkma zorunluluğu yoktur. Kurban şöyle bir cemdeki canları süzer. Eğer bu canların niyetleri temizse, kurban silkelenir, kurban silkelendikçe kurban sahiplerinin günahları dökülmüş olur. Bunun ardından dede kurbanın duasını verir ve sonra kurbancıya götürüp kurbanı kesmesini söyler. Eğer içeri giren kurban silkelenmeyip, sessizce durursa, dede rehberine bir düvaz imam okumasını söyler. Sonra kurbanın duası verilir. Kurban meydana pislerse bu kişilerin niyetlerinin iyi olmadığı düşünülür. Kişinin özü temizse kurban silkelenir, değilse meydana pisler. Dedenin duasının ardından kurbancı kurbanı meydandan çıkarır.

Kurbancı kurbanı keser bir tepsiye koyup dedenin önüne getirir. Dede kesilmiş olan kurbana duasını verir. Kurbancı pişirmek üzere kurbanı tekrar dışarı götürür. Pişen bu kurbana lokma adı verilir. Kurban eti genellikle haşlanır. Son zamanlarda kavurma da yapılmaktadır.

Yol kurbanınının asılıp tüyü yolunmaz. Kemiği kırılmaz. Kemiği kırılmadan eti sıyrılır. Kurban aşığından ayrılır. Pişmiş kurbanı dedenin hanımı pay eder. Yol kurbanının karnı, derisi, kellesi yenmez. Kurbanın kellesiyle ayakları derinin içine koyulup, derin bir mezar kazılır ve bu mezara gömülür. Bu kurbanın incitilmemesi gereklidir. İnceleme

alanımızda Mersin'in mut ilçesine bağlı Ortaköy'de yaşayan Abdallarda yol kurbanının kellesi gömülmeden önce bir beze sarılarak gömülür. Bu bez bir nevi, kefeni temsil etmektedir (K.45,K.46,K.56,K.59, K.61)

Yol kurbanından sadece musahipli olan kişiler yiyebilir. Musahip olmayan kişiler bu kurbanın etinden yiyemez.

Muharrem Kurbanı

Matem kurbanı olarak bilinen bu kurban, Mersin Abdalları arasında genellikle Cebrail(horoz)dir. Ekonomik gücü olan kişiler koç da kesebilirler. Bu kurban muharremin on ikinci günü kesilir. Bu kurbanın etinden herkes yiyebilir. Kurban sahibi kurbanın etinin olabildiğince çok kişiye nasip olması hususunda özen gösterir. Bu kurbanın eti yemek yapıp çağırarak şeklinde yenir. Çorba, yahni, tavuklu pilav gibi yemekler olabilir. Kurbanın etinden yiyen canlar kurban sahibine “Hak kabul etsin, öteki dünyada yüzünü ak etsin kurbanın” gibi dileklerde bulunurlar (K.1, K.13,K.34, K.48).

III.3. Bereket Törenleri

III.3.1.Yağmur Duası

Yağmur ilkel dönemlerden bugüne insanlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bereket olarak nitelendirilen yağmur, insanlar için kutsal bir nitelik kazanmıştır. Bu nedenle yağmur dualarının kökeninde kutsallık yatar. Yağmur yağdırmak için yapılan törenler ve buna bağlı âdetler çok eski dönemlere dayanır. Yağmur yağdırma törenlerinin belli bir zamanı yoktur. Yağmur dualarının amacı, mevsiminde geciken yağmurların yağmasını sağlayarak kıtlığı ve kuraklığı önlemektir (Artun,2005:304).

Mersin Abdallarının genel uğraşları yağmura bağlı olmadığı için yağmur duası çok yaygın değildir. Hatta çoğu zaman işlerine engel bir nitelik taşıyabilir. İnceleme alanımızda yağmur duasına çıkan Silifke ilçesinin Say ve Pazarkaşı Mahallelerinde oturan Abdallardır.

İnceleme alanımızda yağmur dualarına büyük küçük herkes katılmaktadır. Büyüklerin ve küçüklerin yağmur duasına çıkmadan önce veya dua esnasında gerçekleştirdiği farklı görevler vardır.

Çocukların katıldıkları yağmur yağdırma törenleri, bir tür büyü işi görmesiyle birlikte benzetme yoluyla tabiat şartlarını etkilemeyi de amaçlamaktadır (Boratav,1997:141).

Yağmur duasına çıkmadan önce büyükler tahtalardan kuklalar yaparlar. Bu kuklalar tahta bir çubuğun uç kısmına baş şeklini alacak kumaş parçalarının sarımı şeklindedir. Bu kuklaların hepsi dişi bir nitelik taşır. Bu nedenle tahtadan yapılmış bu kuklalara inceleme alanımızda “yağmur gelini “adı verilir. Çocuklar bu kuklaları ellerine alarak, kapı kapı dolaşırlar. Ev sahipleri kapılarına gelen bu çocuklara yiyecek bir şeyler verirler ve ardından ellerindeki kuklaya bir tas su dökerler. Çocuklar topladıkları yiyecekleri hep beraber yerler(K.28).

Yağmur yağmadığı zaman Silifke’de bulunan Hürü Kızları tepesine yağmur duasına gidilir. Mahallenin iş bilen bir büyüğü bütün mahalleden para toplar. Herkes gücünün yettiği kadar para verir. Bu para ile kurban alınır. Ayrıca herkes evinden biraz bulgur ve yağ getirir. Bu kurban Hürü KızlarıTepesi’nde kesilir. Kesilen kurbanı pişirmek için su ve malzemeler evlerden götürülür. Oraya yeni bir ocak kurulur. Evlerden getirilen bulgurlar kazanlar kurularak pişirilir. Herkes tabağını kendisi getirir. Ayrı bir lezzeti ve bereketi olduğuna inanılan bu pilavdan ve kurbandan herkes yer. Yenip içildikten sonra,

halka şeklinde oturulur ve dua edilir, dua edilirken dua eden kişi başta olmak üzere erkekler varsa şapkalarını ters çevirirler. Kıyafetlerini ters giyip yağmur duasına gelenler de olur. Bu dualarda istenirse nefes okunabilir. Yağmur duası edilirken sağ el sol elin üzerine göğsün üzerine konur, dua eden kişinin her cümlesinden sonra “Allah Allah” denir. İsteyen Şah Hatayi ve Pir Sultan Abdal’dan nefes okuyabilir. Duanın ardından ayağa kalkılıp Hürü kızlarının çevresi 3,5,7 veya 40 kez dolandırılır.

Bu sırada çocuklar da ellerinde tahtadan yapılmış kuklaları kalabalığın arasında şu maniye söyleyerek dolaştırırlar.

“Ayağım çamur ister

Boğazım hamur ister

Gök kız kurban ister

Gökten yağmur ister

Ver Allahım yağmur”

Çocuklar bu tekerlemeyi söyleyip kalabalığın arasında dolaşırken, yağmur duasına katılanlar evlerinden getirdikleri suları çocukların dolaştırdığı yağmur gelininin üzerine döker (K.1,K.7,K.14, K.17, K.53, K. 67).

Yağmur duasında çocukların ev ev dolaştırdığı kadın kuklalar Şamanist Türklerin töz(ongon)lerine benzemektedir (İnan,2006:165).

İnceleme alanımızda tespit ettiğimiz yağmur yağdırma törenlerinde Orta Asya kültürünün izlerine rastlayabiliriz. Elbiselerin, ters giyilmesi, dua edilirken dua eden kişinin şapkasını ters çevirmesi, yağmur yağdırma temsilleri, toplu yemek âdetleri, İslamiyet’te olmayan eski kültür izleri bizi Orta Asya yağmur yağdırma törenlerine kadar götürebilir (Artun,2005:306).

III.3.2. Hıdrellez

Hıdrellez, halk inanışına göre peygamber veya velî olduğu rivayet edilen Hızır ve İlyas'ın bir araya geldiği gün olarak kabul edilen 6 Mayıs'ta yapılan kutlamadır. Hıdrellez sözcüğü de bu olaya bağlı olarak Hızır ve İlyas'ın halk ağzındaki şeklini göstermektedir(Çıblak,2005:161).

Abdallar için Hıdrellez'in önemi büyüktür. 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece Hıdrellez gecesi olarak kutlanır. Hıdrellez yaşanacak bir yılın bütün dileklerinin dilendiği bir gecedir. Bu yüzden Hıdrellez gecesi önemle kutlanır. Mersin Abdallarında Hıdrellez ile ilgili çeşitli inanışlar bulunmakta ve Hıdrellez gecesi ile ertesinde çeşitli pratikler yerine getirilmektedir:

İnanışa göre, Hızır Babayla ve Ellez Baba iki kardeştir. Bir nedenden dolayı birbirlerine küsmüşler ve 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece barışmışlardır. Onların bir araya gelip, barışmasıyla yeryüzü bereketlenmiş, yeşermiş, sular coşmuştur. Hıdrellez Hızır ve İlyas'ın bir araya gelişini temsil eder. Onların barışma günü olarak kabul edilen bu güne "Hıdrellez Bayramı" adı verilir (K.13,K.21).

Hıdrellez gecesi, dilenen dilekler daha çok suya atılır. Bu suyun akan bir su olması önemlidir. Akarsuyun kişinin dileğini Hızır'a daha çabuk ulaştıracağına inanılır. Ama akarsu yoksa dilekler denize de bırakılabilir. Dilekler suya bırakılırken Hızır Aleyhisselamın duası olduğuna inanılan Hızır duası okunur:

"Arzuhalimi attım deryaya / Ulu derya götürsün ulu Mevlaya / Bin bir adlı bir Allah / Yüz bin adlı bir Rahman / Bin bir adın var senin / Bin bir adın hürmetine / Bu muradımı ver benim."

İnceleme alanımızda Hıdrellez gecesi dileklerin mutlak sözle dile getirilmesinden çok şekilsel olarak dile getirilmesinin daha yararlı olacağına

inanılmaktadır. Ev sahibi olmak isteyen kişi bir ırmağın kenarına ya da denizin kıyısına küçük çakıl taşlarıyla bir ev resmi çizer. Nasıl bir ev çizerse öyle bir ev sahibi olunacağına inanılır. Çocuğunun olmasını isteyen kadınlar, iki ağaç arasına beşik kurarlar. Bu beşiğin içine zeytin, çam gibi ağaçlardan yaprak koparıp koyarlar. Çocuğu olmayan kadın bu yeşil dalı sallar ve dileğini gönlünden geçirmekle birlikte aynı zamanda şekilsel olarak da dile getirmiş olur (K.3,K.9,K.17).

Hıdrellezde gece boyunca dilek dilenir ama seher vakti dilenen dileklerin daha çabuk gerçekleşeceğine inanılır (K.3,K.17,K.29).

Kırk dut ya da çam yaprağı kırmızı ipe bağlanır. Bir seneden bir seneye (5 Mayıs'tan diğer yılın 5 Mayısına kadar) nelerin olması isteniyorsa bu yapraklar ipe dizilirken dilenir. Daha sonra bu yapraklar zarar görmeyecek şekilde evlerde saklanır. Bu yaprakların bir yıl boyunca dileklerin gerçekleşmesine yardım edeceğine ve eve bereket getireceğine inanılır (K.1,K.32).

Kırk kırmızı gül yaprağı toplanır. Hıdrellez gecesi denize veya akan bir suya bırakılır. Gül yaprakları suda yüzerken Hıdrellez duası okunur ve bir yıllık dilekler dilenir (K.24,K.32).

Karınca toprağı alınır, içine para ve Hıdrellez duasının yazılı olduğu kâğıt bir kesenin içine koyulur. “Bir sene boyunca bana bereket getir” denilerek bu kesenin ağzı bağlanır. Bu kese evde saklanır. Böylelikle yıl boyunca evin bereketinin eksik olmayacağına inanılır. Bazı kimseler cüzdanlarının içinde de taşrlar ve paralarının bereketinin artacağına inanırlar. Bu toprağın Hıdrellez gecesi alınması, duanın da o gece kâğıda yazılması gereklidir. Önceden alınmış karınca toprağı kullanılmaz. Beze sarılmış bu toprak diğer Hıdrellez geldiğinde atılır. Yenisi yapılır, bu toprağın her yıl yenilenmesi gereklidir (K.1,K.26,K.32).

Gül ağacının dalına kırmızı iplik bağlanır. Dilek dilenir. Bir sene içinde gerçekleşmesi istenen dilekler sözle dilenebileceği gibi, bir kâğıda çizilerek gül ağacının dibine de gömülebilir ya da gül dalına asılabilir (K.12,K.23,K.32).

Silifke’de yaşayan Abdallar Hıdrellez gecesi Silifke’de Göksu ırmağı kenarında bulunan Tevekke Sultan ziyaretine giderler. “Bu yatırım yüzü suyu hürmetine dileklerimizi kabul et” diye dua ederler. Daha sonra Göksu’ya dileklerini bırakırlar. 5 Mayıs gecesi bunları yaparlar. 6 Mayıs sabahı da Silifke’de Hürü Kızları tepesine çıkarlar. 6 Mayıs günü gece 12’ye kadar Silifke’de bulunan Hürü Kızları Tepesi’ne gidilebilir. Orada yemekler yenir, tekrar ziyaretin başında dilekler dilerler. Hıdrellez gecesi dilenen dileklerin ardından mutlaka ertesi sabah Hürü Kızları tepesine çıkılır (K.5, K.6, K.7, K.12, K.24).

Hıdrellezde kişiler sadece kendileri için dilek dilemezler. Herkes sevdikleri için dilek dileyebilir. Çoğu zaman kendi için dilenen dilektense başkalarının dilediği dileklerin daha iyi kabul edileceğine inanılır. Bu dileklerin içten dilenmesi gereklidir. Sevmediğimiz kişiler için dilek dilemek iyi sayılmaz. Ayrıca başkaları için kötü dilekte de bulunulmaz. Bir bayram olarak kabul edilen Hıdrellez’de Hıdır ve Ellez’in barıştığına inanılır. Bu nedenle küs olunan kimseler var ise onlarla da barışılır. Bir barış günü olarak da düşünüldüğü için bu gece dilenen dileklerin hepsi iyi dileklerdir (K.13,K.21,K.27).

Hıdrellez ertesi Hürü Kızları’na gidildiğinde yeşil ağaçların yapraklarına dilekleri sembolize eden eşyalar asılır. Evlenmek isteyen gençler ağaç yapraklarına yüzük takarlar, çocuğu olmayanlar bebek kıyafeti asarlar vb (K.34, K. 60).

Hıdrellez gecesi herkes bir akarsu başına gider. Dilek dileyip suya para atılır. Dilekler toprağın üzerine taşla çizilir. Bebek isteyen bebek çizer. İş isteyen resmi dairede iş bulsun diye bir bina çizer. Evlenmek isteyen nasıl biriyle evlenmek istiyorsa ona benzer bir insan resmini toprağın üzerine çizer (K.8,K.34).

Halk arasında Hızır'ın belirli zamanlarda dünyayı dolaştığına ve gezdiği yerlerdeki kuru otları yeşerttiğine, zor durumda kalanlara yardım ettiğine, bereket ve uğur getirdiğine, karşılaştığı insanların ellerinde yeşil bir iz bıraktığına dair çeşitli inanışlar bulunmaktadır. İlyas hakkında bilinenler ise sınırlıdır. İlyas'ın Hızır ile kardeş olduğuna inanılır (Boratav, 222). Çoğu zaman Hızır ve İlyas'ın aynı kişi olduğuna inanıldığı da görülmektedir. Halkın ortaya koyduğu ürünlere dikkatle bakıldığında, Hızır ve İlyas'tan tek bir şahsiyetmiş gibi bahsedilir. Halk belleği bu iki ismi birleştirmiş ve Hızır'ın yanında sönük kalan İlyas'ın adını onunkine eklemekle Hızır'ı öne aldığını göstermiştir (Ocak,2007:125).

Hıdrellez günü dileklerin dilenmesinin ardından bir ziyarete gidilmesi atalar kültürünün bir uzantısı olarak düşünülebilir.

Mersin Abdallarında genellikle genç kızların ve kadınların katıldığı Hıdrellez bir bayram niteliği taşımakta, aynı zamanda baharın bereketini, doğanın uyanışını da temsil etmektedir. Hıdrellez gelmeden evler temizlenmekte ve ertesi günü ziyarete gidileceğinden mümkün olduğunca işe gidilmemekte ve Hıdrelleze dair birçok gelenek günümüzde canlı olarak yaşatılmaktadır.

III.3.3. Nevruz

Nevruz, bahar mevsimine girişte gece ve gündüzün eşit olduğu 22 Mart'ta (Rumî takvime göre 9 Mart'ta); bazı yerlerde de 20-21 Mart'ta kutlanan bahar bayramıdır. Farsça "nev" ve "ruz" sözcüklerinin birleşmesinden oluşan bu kavram "yeni gün" anlamına gelmekte ve Türklere de İranlılardan geçmiş bulunmaktadır (Çıblak,2005;163).

Nevruz, Türk dünyasında, ortak bir kültürel değer olması nedeniyle, önemli bir yere sahip olup, Türk dünyasında ve Anadolu'da ortak inanmalarla yüzyıllardır, Türk

kültürüne özgü özelliklerle kutlanmaktadır. Nevruz; uygulamalarda bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, Orta Asya Türk toplulukları, İran, Anadolu ve Balkanlarda aynı tarihler arasında her toplumda kendine özgü bir nedene dayandırılarak kutlanan geleneksel bir bayram niteliği taşımaktadır (Artun,2005;239-240).

Mersin Abdallarında kendilerine özgü farklı bir nevruz kutlamasına rastlanmamaktadır ama 21 Mart'ta (bu tarih hafta içine tesadüf ederse onu takip eden ilk cumartesi günü) hep beraber topluca pikniğe gidilir. Yenilir, içilir. Oyunlar oynanır. Çalılıp, söylenir. Burada amaç baharın gelişini ve doğanın uyanışını neşeyle karşılamaktır(K.1,K.12,K.21)

İnceleme alanımızda nevruzun Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul edildiği bilinmekte ama kendilerinin bu amaçla kutlamadıkları belirtilmektedir (K.17,K.23).

Değerlendirme

Her toplumda olduğu gibi Mersin Abdalları arasında da, törenlerin hem inanç hem de toplumsal düzen açısından önemi vardır.

Mersin Abdallarının yaşadığı yerleşim birimlerinin hiçbirisinde dede yoktur. Dedeler genellikle Karaman, Konya ve Antalya illerinden gelmektedir. Bu nedenle birçok dini tören düzenli olarak yapılamamaktadır. Ayrıca derleme çalışmalarımız sırasında birçok yerleşim birimine 20-30 yıldır dedenin gelmediği ve cemlerin yapılmadığı tespit edilmiştir. İnceleme alanımızda her yıl düzenli olarak dedenin geldiği yerleşim birimleri; Mersin Tece Beldesi Hürriyet Mahallesi ve Mut ilçesine bağlı Doğancılar Mahallesi ile Ortaköy'dür. Bu yerleşim birimlerinde her yıl görgü cemi, bilezer olma cemi ve gerekiyorsa düşkün kılma cemi yapılmaktadır. Mersin Abdalları arasında cemlere olan

ilginin her geçen gün azaldığından şikâyet edilmektedir. Geçmiş dönemlerde Mersin Abdallarına ait yolun gerekleri sözlü olarak dedeler aracılığıyla öğretilirken, günümüzde cemlere katılım az olduğu için yolun gerekleri ile ilgili bilgi sahibi olan kişiler de azalmıştır. Bununla birlikte birçok yerleşim biriminde Abdalların namaz kılmak için camilere gittikleri incelemelerimiz sırasında tespit edilmiştir. Bu durumun son yıllarda giderek arttığı kaynak kişiler tarafından ifade edilmektedir.

İnceleme alanımızın hemen hepsinde muharrem orucu tutulmakta ve aşure kaynatılmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda otuz günlük ramazan orucunu tutan kişilerin de olduğu tespit edilmiştir.

Mersin Abdalları arasında özel bir Nevruz kutlamasına rastlanmamıştır. Yağmur duasına belirli yerleşim birimlerinde çıkılmakta, Hıdrellez hemen hemen bütün yerleşim birimlerinde kutlanmaktadır.

IV. BÖLÜM

MERSİN ABDALLARINDA GEÇİŞ TÖRENLERİ

İnsan hayatında önemli bir yere sahip olan geçiş dönemleri etrafında, bağlı buldukları kültürün yapısına uygun olarak, birçok inanç, âdet, töre, tören, dinsel ve büyüsel özlü işlemler kümelenmiştir. Bu uygulamaların hepsindeki amaç; kişinin geçiş dönemindeki yeni yerini belirlemek, kutsamak ve aynı zamanda bu süreçte karşılaşılabileceği tehlikelerden kişiyi korumaktır (Örnek,2000:131).

Çalışmamızın bu bölümünde Mersin Abdallarında geçiş dönemleri doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölüm olmak üzere beş başlık halinde incelenmiş, her bölüm kendi içinde birtakım alt bölümlere ayrılarak değerlendirilmiştir.

IV.1. Doğum

Doğum hemen her toplumda, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Çünkü doğum sonrası gerek erkek gerekse kadının sosyal yaşamdaki konumu değişir. Doğum kadına duyulan saygıyı arttırdığı gibi, onun aile akraba ve toplum içindeki yerini de sağlamlaştırır. Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya, soya, sopa güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olarak kabul edilen doğum olayı, gerek söz konusu çiftin gerekse yakınlarının gözünde büyük önem taşır. Bu nedenle doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine birtakım geçiş töreleri ve törenleri eşlik eder. Bir geçiş dönemi olan doğumda, inançlar ve gelenekler, gebe kadını daha doğum öncesinden, hatta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak bir takım âdetlere uymaya ve bu âdetlerin getirdiği uygulamaları yerine getirmeye zorlar. Böylece doğum, kadının gebe kalma isteğinden başlayarak, yüzlerce âdetin, inancın, dinsel ve büyüsel kökenli yüzlerce işlemin uygulanmasıyla âdeta bu pratikler tarafından yönetilmektedir (Örnek,2000:131-132).

İnceleme alanımızda doğumla ilgili uygulanan inanç ve pratikler doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç başlık altında ele alınıp incelenmiştir.

IV.1.1. Doğum Öncesi

IV.1.1.1.Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma

Evli bir kadının gelin olarak geldiği evde saygınlık kazanması için mutlaka çocuk sahibi olması gereklidir. Çocuk sahibi olamayan bir kadın toplum tarafından kusurlu görülür. Bu nedenle çocuk sahibi olamayan kadınlar, gebe kalabilmek için birtakım yollara başvururlar. Toplum içinde çocuk sahibi olamama durumunda kusur genellikle kadında arandığı için, inceleme alanımızda kısırlığı giderme ile ilgili uygulamalar kadına yönelik uygulamalardan oluşmaktadır.

İnceleme alanımızda kadınların çocuk sahibi olabilmek için başvurduğu uygulamalar şu şekildedir:

- Yatırlara, türbelere ve ziyaretlere gidilir ve buralarda dua edilip dilek dlenir. İnceleme alanımızda bu amaçla gidilen ziyaretler, Gülnar'ın Zeyne kasabasında yattığına inanılan Şih Ali Semerkendi'nin türbesi (Bu türbe halk arasında Zeyne ziyareti olarak adlandırılmaktadır), Tarsus'ta bulunan Eshab-ı Kehf Ziyareti, Tarsus'un Akgedik köyünde bulunan Kaplan Baba Ziyareti, Silifke'de bulunan Peri (Huri) Kızları Ziyareti, Erdemli Kargıpınarı'nda bulunan Burhan Dede Türbesi'dir. Bu ziyaretlerden Zeyne'ye gidenler ekonomik durumu varsa bu ziyarette kurban keser, dua edip dileğini diler. İsterse bir gece bu ziyarette kalır ve rüyasında çocuk sahibi olup olmayacağına dair bir işaret görmeye çalışır. Peri Kızları'na çıkıp dilek dileyen kişi aynı zamanda ip, bez parçası ve çöpleri kullanarak temsili bir beşik

yapar, bu beşiğin içine çöpten bir çocuk yapıp koyar. Yeşil iki ağacın arasına beşiği asıp, sallar. Böylelikle hem sözle hem de, görsel olarak dileklerini ifade etmiş olurlar (K.7,K.12,K.21).

- Çocuğu olmayan kadın buğuya oturtulur. Bir kazanın içinde su kaynatılır. Çevredeki meyve veren ağaçlardan yaprak toplanır. Bu kazanın içine atılır. Sonra bu su bir leğenin içine doldurulur. Ve kadın çömelerek ya da bir sandalye koyarak bu buğunun üzerine oturtulur. Üzerine de bir çarşaf örtülür, böylece kadının terlemesi sağlanır. Bu işlem birkaç gün tekrarlanır. Bu süre içinde kadın eşiyle ilişkiye girer ve gebe kalır (K.55, K.56,K.62).
- Çocuğu olmayan kadının rahmine “karaoğlan böcüsü” adı verilen bir böcek yerleştirilir. Bu böcek öldürülür ve dövülür. Eli halk hekimliğine yatkın bir ara ebesi tarafından rahmin iç kısmına yerleştirilir (K.11,K.19).
- Kum kavrulur ve bu kumun ılısına kadın oturur (K.29, K 62).
- Çocuğu olmayan kadın ılık sütle üç gün banyo yapar. Aynı zamanda sütün buğusuna oturtulur (K.7,K.8,K.13,K.14).
- Bir kadının çocukluğuna yakın olan damar eğri ise o kadın gebe kalamaz. Bu yüzden bir ara ebesi tarafından bu kadının damarı çekilip doğrultulur. Damarı yerine getirilen kadın gebe kalır (K.32,K.43,K.44).
- Başlı olan bitkiler toplanır, sarımsak, soğan vb. bunlar suyun içine katılıp kaynatılır. Ve çocuğu olmayan kadın buğusuna oturtulur (K.13,K.14,K.15).
- Başlı olan bitkiler toplanır ve acı biberle karıştırılıp merhem yapılır. Çocuğu olmayan kadının kasıklarına sarılır. Kadın bu merhemi sardıktan sonra bir müddet sıcak bir yatakta yatar (K.7,K.8,K.13,K.14).

- Çocuğu olmayan kadının damarının rahime erdiği yer eğri ise, damarın uşaklığa döndüğü yer doğrultulur. Damarın eğriliğinin tespiti şu şekildedir: Rahmin alt bölümü el ile yoklanır. Eğer o bölüm dümdüz ise damar kadının belinden tarafa gitmiş demektir. Kadının gebe kalabilmesi için bu damarın çekilerek, uşaklığının düzeltilmesi gereklidir. Bu işlemi, eli yatkın bu işten anlayan birisi yapar. Gebe kalamayan kadının ayakları bir başka kadının omzuna attırılır. Ara ebesi iki eli ile rahmin alt bölümünden damarı çekerek, bel kısmından ön kısma doğru getirir. Bu işlemden sonra kadının uşaklığı doğrultulmuş olur. Uşaklığın olduğu kesim yoklandığında düzlük yerine bir yuvarlaklık gelir ele. Bu yuvarlaklık ele geldiğinde damar yerine getirilmiş olur. Uşaklığın ağzı düzelmiş olur. Bu işlemin ardından bir bezin içine tuz dökülür, bu bez ince bir tülbent de olabilir. Bu tuz beze iyice sarılır ve gebe kalmak isteyen kadının kasığına sıkıca bağlanır. Bu işlem damar geri dönmesin diye yapılır. Kasığına tuz sarılan kadın bu işlemden sonra yerinden kaldırıılmaz. Bir saat kadar yatar. Sonra bir kovaya kaynatılmış süt koyulur. Kovanın etrafına yastık koyulur ve kadın bu kovanın buğusunda bir saate yakın oturtulur. Baldırı bacağı iyice terletilir. Daha sonra çarşafın altına bir yastık konur. Bu yastık kadının çatının altına dek getirilir. Kadının başının altına yastık koyulmaz. Yastık mutlaka kadının oturağının altına koyulur. Kadın bu şekilde kocasıyla birlikte olur ve sabaha kadar sağa sola dönmeden yerinden kalkmadan yatar. Çocuğun bu sürede yerine yerleşmesi gereklidir. Kadın ayağa kalkarsa çocuk yerine yerleşmeyebilir (K.13,K.43,K.44).

İnceleme alanımızda damarı doğrultma işlemi eski dönemlerde ara ebeleri tarafından rahmin içine girilerek de yapılmış ama çoğu zaman bu tehlikeli olur diye dışarıdan bu şekilde uygulanmaktadır.

- Isırgan buğusuna oturtulur (K.55).
- Kadın ay başı olduğunda, sancılıyken buğuya oturtulur (K.10, K.30,K.52) .
- Gebe kalmak isteyen kadın tuz tüketmez (K.7,K.12,K.21).

Mersin Abdallarında kısırlığı gidermek ve gebe kalmak için yapılan bu pratikler, dinsel- büyüsel nitelikli olanlar ve kocakarı ilaçları ile ilgili olanlar olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Bunlardan yatır, türbe ve ziyaretlere gitme dinsel ve büyüsel nitelikli pratikler olduğu gibi, diğer uygulamalar kocakarı ilaçları ile yapılan tedavi yöntemlerini oluşturmaktadır.

İnceleme alanımızda bu tarz pratiklerin eskiye oranla azalmış olduğu tespit edilmiş olsa da hâlâ devamlılığı görülmüştür. Ayrıca günümüzde bu yöntemlerden çok modern tıptan da yararlanılmaktadır. Çocuk sahibi olmak isteyenler hastanelere ve doktora giderek gebe kalmak için tedavi görmektedirler.

IV.1.1.2. Gebelikten Koruma

İnceleme alanımızda yeterince çocuk sahibi olduğuna inanan kadınlar gebe kalmamak için hem tıbbi yöntemlere hem de geleneksel halk hekimliği yöntemlerine başvurumaktadırlar. Eskiye oranla günümüzde modern tıbbın imkânlarından yararlanma artmış olsa da gerek ekonomik durumdan gerekse kişisel birtakım çekinmelerden dolayı geleneksel halk hekimliği uygulamaları yaygınlığını sürdürmektedir.

- Buğuya oturtulur (K.56, K.57, K.65).
- Her gün düzenli olarak soğan kabuğu ya da soğan suyu içilir (K.10).
- Darı püskülü kaynatılır, her gün düzenli olarak içilir (K.43, K.46).

- Günümüzde gebelikten korunma için genellikle modern tıbbı başvurılmaktadır. Korunma yöntemleri genellikle kadınlar tarafından uygulanmaktadır.

IV.1.1.3. Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

İnceleme alanımızda hamile kadının, gebelik döneminde canının istediği yiyecekten, karnının şeklinden, cildinden ve birtakım uygulamalardan çocuğunun cinsiyetinin ne olacağı konusunda tahminlerde bulunulmaktadır:

- Doktora gidilerek ultrasonla bebeğin cinsiyeti öğrenilir (K.1,K.7,K.11)
- Gebe kadının karnı sivri ve öne doğru çıkıksa bebeği erkektir (K.7,K.44,K.45,K46).
- Gebe kadının karnı yassı ve yanlara doğru yayılmışsa bebeğin cinsiyeti kızdır.
- Gebe kadın hamileliği boyunca çirkinleşirse, cildi bozulur ve lekelenirse kızı olacak demektir. Bunun tam tersi cildi güzelleşirse çocuğu erkek olacak demektir. Kız çocuğunun annenin güzelliğini kendisine aldığına, erkek çocuğunun da anneyi güzelleştirdiğine inanılır(K.13,K.14)
- Çocuğun hareketleri sağda olursa kız, solda olursa oğlan olur (K.13,K.14).
- Kadının canı ekşi çekerse kızı, tatlı çekerse oğlu olur (K.7,K.12,K.21).
- Çocuğun cinsiyetini belirlemek için kelle (paça) açılır. Hamile kadının sevdiği hoşlandığı biri bir hayvan kellesini ikiye ayırır. Kellenin içindeki çene kemiklerinin ucu saçaklıysa kız, saçaklı değilse, sade kemikse oğlan olacağına inanılır (K.13,K.43,K.44).

İnceleme alanımızda uygulanan bu inanç ve pratiklerin çoğu doğacak olan çocuğun cinsiyeti hakkında tahminde bulunmak üzerinedir. Gebelik öncesi çocuğun cinsiyetini belirlemeyle ilgili herhangi bir uygulamaya rastlanmamıştır.

IV.1.1.4. Gebe Kadının Kaçınmaları/ Uygulamaları

Doğacak çocuğun sağlığının ve huyunun nasıl olacağına dair düşünceler kadının geçirdiği hamilelik süreciyle bağlantılıdır. Gebe bir kadın hem kendi sağlığı için hem de doğacak olan çocuğunun ruhsal ve fiziksel olarak sağlıklı doğması için hamileyken birtakım kaçınmalarda bulunmak zorundadır.

- Hamile iken ağır yük kaldırılmaz (K.7,K.8,K.14).
- Denize girilmez. Denize girilirse çocuğun düşeceğine inanılır (K.13,K.21).
- Dikenli yiyecekler yenilmez, çocuğun sinirli ve huysuz olacağına inanılır (K.7,K.8,K.14).
- Hamile iken saç kesilmez, kesilirse doğacak çocuğun ömrünün kısa olacağına inanılır (K.7,K.11,K.13,K.43,K.44).
- Saça veya ele kesinlikle kına yakılmaz, yakılırsa çocuğun doğduktan sonra ilk altı ay durmadan ağlayacağına inanılır (K.11,K.12).
- Hamileyken neye bakılırsa çocuğun ona benzeyeceğine inanılır. Bu yüzden çirkin nesne ve kişilere bakılmaz. Güzel olana bakılır (K.17,K.18).
- Kadın hamile iken, kimseye sinirlenmemeye özen gösterir. Hamile kadının kime sinirlenirse çocuğunun ona çekeceğine inanılır (K.7,K.8,K.14).

- Hamile kadın, canının çektiği şeyi mutlaka yemelidir, yiyemediği zaman doğacak çocuğun vücudunun herhangi bir yerinde bu yiyeceğin şeklinde leke olacağına inanılır (K.11,K.13,K.17).
- Hamile kadının evinde yüz­süz yorgan bırakılmaz, bütün yorganlar yüzlenir (K.11,K.12).

IV.1.2. Doğum Sırası

Sağlıklı bir hamilelik geçirmiş olan kadın için doğum anının kolay ve sağlıklı atlması da önemlidir. Bunun için doğumu kolaylaştıracak ve hem annenin hem de bebeğin sağlıklı olmasını sağlayacak birtakım inanç ve pratikler doğum sırasında uygulanır.

IV.1.2.1. Doğum Hazırlığı

İnceleme alanımızda doğum için hazırlıklar anne ve yakınları tarafından doğumun olacağı tarihten önce hazırlanır.

Hem doğacak olan çocuğun hem de annenin doğum anında ve doğum sonrasında giyeceği kıyafetler önceden alınır (K.13,K.17,K.44,K.45).

- Doğumu yaptıracak olan kişi ara ebe adı verilen, bu işte deneyim sahibi bir kişidir. Önceden hamile kadını sık sık kontrol eder ve doğumun tahmini zamanını belirler.
- Çocuk doğduğu zaman çocuğa sürülecek olan bal ve tuz önceden hazırlanır ve belirli bir yere koyulur (K.7,K.8,K.14).

IV.1.2.2. Doğum Anı

Doğum sırasında hem anneye hem de bebeğe zarar gelmemesi için yapılan uygulamalar ayrı bir önem taşımaktadır. Doğum anında yapılan bir takım uygulamalar gebe kadının doğumunu kolaylaştırmak içindir.

- Doğum yapacak olan kadına daha önce kolay doğum yapmış bir kadının yeninden ya da avucunda su içirilir (K.8,K.11,K.44,K.45,K.46).
- Doğum sırasında tavana bir ip asılır ve hamile kadının bu ipe asılması istenir, bu şekilde çocuk aşağı çabuk düşer ve doğum kolay olur (K.17,K.21,K.23).
- Doğum yapacak olan kadına doğum sırasında nefesini dışarı değil içeri vermesini söylerler. Nefes dışarı verildikçe çocuk içeri kaçar ve doğum gecikir aynı zamanda çok sancılı ve zor olur (K.44).
- Doğumdan hemen sonra sıcak su ile pekmez karıştırılıp, lohusa kadına içirilir (K.7,K.14).
- Doğum sırasında doğum yerine hamile kadın gelemmez. Hamile kadının ağırlığının doğum yapacak olan kadını basacağına inanılır. Bu durum, kadının doğumunu yavaşlatır ve zorlaştırır (K.7,K.18,K.44).
- Doğum sırasında ana bacı (dedenin eşi) gebe kadının sırtını “El benim elim değil, Fatma anamızın eli” diyerek üç kez sıvazlar. Böylece kadının kolay doğum yapacağına inanılır (K.2,K.57,K.65).

IV.1.2.3. Göbek Kesme / Tuzlama / Yıkama

Doğumdan sonra çocuğun göbeğinin kesilmesi dikkat isteyen bir iştir. Çocuğun göbeği doğru bir şekilde kesilmezse, ömür boyu sıkıntı yaşayacağına inanılır. Düzgün bir şekilde kesilmeyen göbek, çocuk büyüdükçe yarılır ve yara olur.

- Çocuk doğduktan sonra, göbeği çığ iplikle 3-4 parmak yukarisından bağlanır. Bu bağ birkaç gün çözülmeden durur. Birkaç gün sonra çocuğun göbeği kurur ve kendiliğinden düşer (K.13,K.57,K.21).

Çocuğun göbek bağının kesimi kadar tuzlanması ve ballanması da önemlidir.

- İnceleme alanımızda çocuğun tuzlanması, çocuk doğar doğmaz yapılmaktadır. Doğan çocuk ilk ağlamasından sonra özellikle koltuk altı ve kasıklarına olmak üzere vücudunun her yerine tuz sürülür. İyi tuzlanan bir çocuğun pişik olmayacağına ve ilerde kirinin çamaşırlardan daha kolay çıkacağına inanılır. Tuz, çocuğun üzerinde çok fazla bekletilmez hemen yıkanır (K.1,K.7,K.12,K.13).
- Tuzlama işleminin ardından yıkanan çocuğa bu sefer de bal sürülür ki teni güzel koksun diye. Biraz balda bekleyen çocuk yıkanır ve belenir (K.12,K.17,K.31,K.32).

IV.1.2.4. Çocuğun Eşi / Göbeği

Halk arasında çocuğun göbeğinin atılacağı yer ile çocuğun geleceği arasında bir bağ kurulur. Bu bağ daha çok çocuğun sahip olacağı meslek ile ilgilidir.

- Çocuğun bağlanmış olan göbeği birkaç gün sonra kuruyup düşer. Düşen bu göbek rastgele bir yere atılmaz. Çocuğun göbek bağına kesen kişi çocuğun hangi mesleği yapmasını istiyorsa o meslekle ilgili bir mekâna göbek bağına gömer.
- Göbek bağı okul bahçesine gömülürse öğretmen, hastane bahçesine gömülürse sağlıkla ilgili bir meslek sahibi olacağına inanılır. Eğer kız çocuklarının evine bağlı birisi olması isteniyorsa göbek bağı bir yastığın içine koyulur. Belirli bir müddet bu yastığın içinde duran göbek bağı daha sonra ayak değmedik bir yere gömülür (K.12,K.17,K.31,K.32).
- Göbek bağı yüksek bir yere gömülür, çocuk yüksek bir yerlere gelsin diye (K.12,K.17,K.31,K.32).

IV.1.3. Doğum Sonrası

Anne ve bebeğin sağlığı için doğum öncesi ve doğum sırasında uygulanan pratikler kadar doğum sonrasında da uygulanması gereken pratikler vardır. Sağlıklı bir gebelik ve doğum geçirmiş olan kadının doğum sonrasında da belirli bir süre özellikle de kırkı çıkıncaya kadar birtakım şeylerden korunması, kaçınması gereklidir.

IV.1.3.1. Lohusa Bakımı ve Lohusa Ziyareti

Yeni doğum yapmış bir kadına “lohusa” doğumdan sonraki kırk güne de “lohusalık dönemi” denir. Lohusalık doğum yapmış olan kadın için oldukça hassas bir dönemdir. Hayatında yeni bir döneme girmiş olan kadının bu sürece alışması çoğu zaman

sanıldığı kadar kolay olmamaktadır. Bu nedenle bu süreçte gerek lohusa kadının kendisi gerekse yakın çevresi tarafından dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır:

- Lohusa kadın doğumdan sonra mutlaka belirli bir süre yatakta dinlenmelidir. Kırkı çıkıncaya kadar ağır bir şeyler kaldırmamalıdır. Yediklerine ve içtiklerine dikkat etmelidir. Vücudu her zamankinden daha hassas olduğu için sıcak tutmaya özen göstermelidir (K.12,K.17,K.31,K.32).
- Lohusa kadının doğumdan sonra bir süre dalgın olabileceği düşüncesi ile yalnız bırakılmaması gereklidir. Doğumdan kırk gün sonra gerek anne gerekse bebek hiçbir şekilde yalnız bırakılmaz (K.17,K.23).
- Lohusa kadının yanında mutlaka onu kötülüklerden koruyacak şeyler (duru su, demirden bir alet, ayna, kırmızı renkli bir eşya vb.) bulundurması gereklidir (K.11,K.14,K.17,K.27).

IV.1.3.2. Lohusanın Sütü

Bebeğin gelişimi için oldukça önemli olan anne sütü üzüntü, beslenme gibi nedenlerle azalabilmektedir. İnceleme alanımızda annenin sütünü artırmak için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Bulgur pilavı yenir (K.7,K.44,K.46).
- Kavurğa yapılır ve sık sık yenir (K.44,K.45).
- Bol bol su içilir (K.13,K.14,K.44,K.45).

- Lohusa kadının sütü az ise, incir ağacının dibine sağdırılır. İncir ağacı sütlü bir ağaç olduğu için, bu ağacın sütünün bolluğunun lohusa kadına geçeceğine inanılır (K.13,K.14,K.44,K.45).
- Lohusa kadın üzülmemelidir. Kadın üzüldüğü zaman sütü kesilir (K.12,K.17,K.31,K.32).

IV.1.3.3. Al Basması

Halk arasında lohusa kadınlara ve çocuklara sataştığı, çoğu zamanda onları öldürdüğü düşünülen “al, al anası, al kızı” gibi adlarla anılan bir varlığa yaygın olarak inanılır. İnsan hayvan karışımı bir görünümde tanımlanan bu öldürücü dev ya da cinden korunmak için halk arasında bir takım uygulamalara başvurulur (Örnek,2000:144).

Eski Türklerden günümüze kadar lohusa kadına musallat olduğuna inanılan kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında benzer inanmalar mevcuttur. Bunlara göre yalnız kalan lohusanın yanına peri kızları gelerek ciğerini alır giderlermiş ve bu suretle lohusayı al basarmış, bu ruh lohusanın ciğerini alıp suya bırakırsa lohusa ölmüş. İnanışlarda; al basması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki lohusa yatakta iken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, lohusaya kırmızı seker götürürler (İnan, 1995:171).

Mersin Abdallarında çocuğu ve lohusayı al basmaması için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Lohusa doğumdan sonra kırk gün kırmızı eşarp örtünür ya da kırmızı bir şeyler giyer (K.7,K.13).

- Çocuğu al basmaması ve şeytanın çocuktan uzak durması için bir hamur bezesi yapılır, pişirilir ve bir beze sarılıp çocuğun başucuna koyulur. Bu bezenin çocuğu kırk gün boyunca koruyacağına inanılır (K.7,K.8,K.14).
- Çocuk ve lohusa kadının başında kırk gün boyunca şeytanın beklediğine inanılır, bu yüzden kırkı çıkıncaya kadar lohusa kadın çocukla birlikte yalnız bırakılmaz (K.12,K.17,K.31,K.32).
- Çocuğun başına korkmasın diye ayna veya duru su koyulur (K.7,K.13).

IV.1.3.4. Kırkbasması

Doğum yapmış olan kadın ve çocuğun doğumdan sonra kırk gün içerisinde hastalanmalarına ve hastalıklarına “kırkbasması, kırk karışması, kırk düşmesi, lohusa basması” gibi adlar verilir (Örnek,2000:146).

İnceleme alanımızda kırk basmasının, insan kırkının ve hayvan kırkının karışması olarak iki şekilde ortaya çıktığı görülmektedir. Hayvan kırkının basmasında kedi ve köpekle ilgili inanışlar yaygındır:

- Aynı evde kedi de doğum yaparsa, kırklı kadınla kedinin kırkının karışacağına inanılır. Bunu önlemek için hamile kadının bulunduğu evde kedi bulundurmamaya özen gösterilir. Eğer kedi kırkı basmışsa bu kedi bulunup öldürülür. Yoksa annenin ve çocuğun iyileşemeyeceğine inanılır (K.7,K.8,K.12,K.13).
- Kedi gibi köpeğin de kırkı hem anneyi hem de çocuğu basar. Bu şekilde köpek de ya öldürülür ya da evden uzaklaştırılır (K.7,K.8,K.12,K.13).

İnceleme alanımızda kırkbasması üç şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- Kırklı kadının kırkı basar.
- Ölünün kırkı basar.
- Gelinin kırkı basar (K.11,K.17,K.43,K.44,K.45).

Bu kırkbasmalarının hepsinden kurtulmak için farklı inanç ve pratikler uygulanmaktadır:

- Kırklı bir kadın kırklı bir kadını ziyarete gitmez. Tesadüfen bir yerde karşılaşırlarsa kırklarının basacağına inanılır. Kırk basmasın diye iki kadın evlerinden bir parça ekmek alıp, kucaklarında çocuklarıyla birlikte meydanda buluşurlar. Önce çocuklarını değiştirirler. Daha sonra ekmekleri değişip orada yerler. Böylece kırkbasmayacağını ve çocuk değiştirilerek kötü ruhlara bir aldatmanın yapıldığına inanırlar (K.11,K.14,K.17,K.27).
- Kırklı olan kadınlar kırklarının karışmaması için demir para ya da demirden yapılmış herhangi bir eşyayı değiştirirler (K.7,K.11,K.17,K.21,K.23).

Ölünün kırkının basmaması ve bastıktan sonra yapılan uygulamalar şunlardır:

- Cenaze götürülürken çocuk tabuttan daha yüksek bir yerde bulundurulur.
- Cenaze alayı geçtikten sonra, lohusa kadın çocuğunu kucağına alıp yedi adım kalabalığın ardından gider. Ölünün kırkıdan kaçılmaması gerekliliğine, üstüne gidilirse kötü olanın, uğursuz olanın kaçacağına inanılır. Bu nedenle cenaze taşınırken kırklı kadın ve çocuğu evinde durmaz. Mutlaka kalabalıkla gider.

- Ölünün kırkı basmışsa, ölünün yıkandığı sudan alınır ve çocuk bu su ile yıkanır. Ölü sahipleri bu sudan ayırıp koyarlar bilinçsizce kırkbasmış olan varsa bu sudan ona verilir. Aksi takdirde ölünün kırkının bastığı çocuk hiçbir zaman onmaz. Hastalıklardan kurtulamaz hatta yaşamaz. Ölünün suyu ile çocuk yıkanmadan önce, ölünün mezarından kırk taş sayılır, toprağından üç avuç alınır gelinir. Suyu atılır ve bu su ile çocuk yıkanır. Anne de çocuğı yıkadıktan sonra elini, yüzünü ve ayağıını bu su ile yıkayabilir.

Kırk basması içinde en tehlikeli ve ölümcül olanı gelinin kırkının basmasıdır.

- Yeni gelinin geldiğı eve kırklı kadın ve çocuk girdirilmez. Aynı zamanda düğüne de kırklı iken gidilmez. Eğer gidilirse gelinin kırkı çocuğı basar. Buna “gelincik hastalığı” denir. Bu hastalığa yakalanan çocuk zayıflar, sürekli ağlar, sararıp solar. Çocuğun bu hastalıktan kurtulması için hastalığın tepilmesi gereklidir. Bunun için önce yumurta ve kına karıştırılır. Üç çarşamba çocuğun karnına sarılır. Bu sargıyı saran kişiye birisi sorar: “Ne tepersin?” “Gelincik teperim, tepeyim mi?” diye cevap verir. “Tep gitsin!” der. Bu diyalog üç kez tekrarlanır. Böylece çocuktan gelinin kırkı kaldırılmış olur. İsteyen çocuğı iyileşince bir de kurban keser. Gelinciğı tepen kadına çocuğun annesi tarafından el yeğniligi olarak hediyeler verilir (K.44,K.45).

- Kırklı bir çocuğun olduğı evin yanından gelin geçiyorsa, çocuk evden çıkarılır, düğün alayıyla birlikte yedim adım evden uzaklaştırılıp, geri getirilir. Gelinle birlikte kırklı kadın da dolaşır. Kırkın üzerine gitmek gereklidir. Yerinde durursa kırk kadının ve çocuğun üzerine gelir. Üzerine gidilirse kaçır (K.7,K.11,K.17,K.21,K.23).

İnceleme alanımızda insan ve hayvan kırkının basması olarak sınıflandırdığımız kırk basmasını önlemek için günümüzde bu pratikler canlı olarak yaşatılmakla birlikte modern çağla bir bağlantı kurulmaya da çalışılmaktadır. “Hastanede doğan çocukları niye kırk basmıyor” gibi sorgulamalar inceleme alanımızda oldukça yaygındır.

IV.1.3.5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılacak İşlemler

Doğumdan sonraki kırk gün hem lohusa hem de bebek için oldukça önemlidir. Şeytanın ve kötü ruhların annenin ve bebeğin başında kırk gün beklediğine inanılır. Bu yüzden kırk gün içersinde anne ve bebeğin sık sık hastalanacağına hatta ölebileceklerine inanılır. Lohusanın yakınları bebeği ve anneyi kırk gün boyunca yalnız bırakmazlar. Kırk gün içinde ve kırk günün bitiminde yapılan birtakım uygulamalar vardır. Bu uygulamalara “kırklama, kırklanma, kırk çıkarma” gibi adlar verilir. Çocuğun kırkı büyük kırk ve küçük kırk ya da yarım ve tam kırk olmak üzere ikiye ayrılır.

İnceleme alanımızda kırklama ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır:

- Çocuğun kırkının karıştırılmaması için doğduğu günden itibaren düğüm atılmaya başlanır. Düğüm yirmiye ulaşınca çocuğun yarı kırkı yapılır ve düğümler çözülmeye başlanır. Düğüm bittiğinde de çocuğun kırkı çıkmış olur (K.17,K.21,K.23).
- Yarı kırk kırkın yirminci gününe verilen addır. Çocuk doğduğunda atılmaya başlayan düğümler yirmi tane olunca yarı kırkı çıkmış olur. Temiz ayak değmedik bir yerden kırk taş toplanır. Çevredeki güzel kokulu ağaçların yapraklarından toplanır. Suyun içine atılıp kaynatılır. Bu su ile hem anne hem de çocuk banyo yaptırılır (K.44,K.45,K.46).

- Yarı kırkta çocuk banyo yaptırılır, anne ister banyo yapar isterse sadece elini yüzünü ve ayağını yıkar (K.11,K.17).
- Çocuğun kırkinci gününde de düğümlemiş olan yirmi düğüm çocuğun üzerinde çözülür. Tekrar kırk taş toplanır. Suyun içine atılarak kaynatılır. Anne ve çocuk banyo yapar. Banyo yaptıktan sonra bu kırk taş çocuğun ayağının altına koyulur. Bir süre çocuğun ayağının altında bekletilir. Daha sonra da ayak değmeyecek bir yere atılır. Çocuğun kırkı çıkmış olur (K.7,K.14,K.16).

IV.1.3.6. Ad Koyma

Çocuğa ad verme sıradan bir işlem olarak görülmez ve bir kutlama ile yerine getirilir. İnceleme alanımızda çocuğa ad verilirken birtakım etmenler göz önünde bulundurulur:

- Çocuğun doğduğu gün, ay, mevsim çocuğa ad verilirken önemlidir.
- Sevilen bir büyüğün adı (özellikle anne ve babanın) çocuğa verilir.
- Din büyüklerinin isimleri verilir (Ali, Hasan, Hüseyin, Cafer vb.).
- Çocuk sayısına göre adlar verilir. İlk çocuklara İlknur, İlker, İlkan vb. son olması istendiğinde Döndü, Yeter vb (K.1,K.11,K.13,K.21,K.44).

İnceleme alanımızda çocuğa ad koyma sırasında yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Ad verilecek olan çocuğun kulağına üç defa “ Senin adın(çocuğa verilecek olan ad söylenir) duydun mu? Ananın arkasına uydun mu?” denir. Çocuğa ad

verilirken yakın akrabalar, bazen de çevredeki komşular çağrılır. İsteyen horoz keser. Bir yemek yapıp misafirlere ikram eder, İsteyen de tatlı tarzı bir şeyler alıp dağıtır. Gelen misafirlerde çocuk için çocuğun ailesine güçlerinin yettiği kadar aralık bir şeyler verirler. Bu aralık bir eşya ya da para olabilir.

- İnceleme alanımızda önceleri çocukların isimleri dede tarafından verilmiş. Günümüzde dedeler çevre illerden geldiği için camii imamları, rehberler ya da yol sahibi birileri tarafından çocukların isimleri veriliyor.

IV.1.3.7. Aydaş Çocuk

Doğumdan sonra hastalanıp bir türlü gelişemeyen, kilo alamayan çocuklara “aydaş çocuk” denir. İnceleme alanımızda aydaş çocuklar için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Üç çarşamba üç yol ağzında çocuk yıkanır (K.33,K.44).
- Üç çarşamba bir ziyarete gidilir (K.33,K.44,K.46).
- Yeni ay doğduğunda ayın karşına geçip, çocukla birlikte dua edilir (K.13,K.17,K18,K.46).
- Üç yolun kesiştiği yere bir kazan ve kazanın altına da odun konulur. Aydaş olan çocuk bu kazanın içine oturtulur. Odunlar yakılıyor gibi yapılır. Bunu yapan kişiye oradan geçiyormuş gibi yapan birisi tarafından üç defa “Ne yaparsın?” diye sorulur. O da “Aydaş aşı pişiririm” diye cevap verir. Bu uygulama üç çarşamba üst üste tekrarlanır. Bu uygulamadan sonra çocuğun annesi çocuğu alır ve ardına bakmadan evine götürür (K.13).

IV.1.3.8. Köstek Alma/ Köstek Kesme/ Yürüyemeyen Çocuk

Belirli bir yaşa gelip yürüyemeyen ya da yürürken sıklıkla sendeleyip düşen çocukların kösteğinin alınması gerektiğine inanılır.

- Kösteği alınacak olan çocuk yolun ortasına dineltilir. Ayağına bir ip bağlarlar. Bu ipin ortasına da bir simit asarlar. İki kişi karşıdan koşarak gelirler. Kim önce gelirse çocuğun ayağındaki ipi kırar ve simiti alıp yer. Çocuğun kösteği alınmış olur(K.1,K.11,K.13,K21,K.44).
- Köstek kesmede asıl amaç çocuğu korkutmaktır. Çocuk korkarsa, birden cesaretlenip yürüyeceğine inanılır.

IV.1.3.9. Huy Kesme

Sürekli ağlayan, huysuzluk eden çocuğun bu halini sonlandırmak için “huy kesme” olarak adlandırılan bir takım uygulamalar yapılır:

- Çocuk doğduğunda ağzına taş koyulup çıkarılır. “Taş basma” olarak adlandırılan bu işlem çocuğun huysuzluğunu ilk günden kesmek amaçlıdır.
- Çocuğun ağzına üç kere kan bağı olmayan biri tarafından ayakkabı ile hafifçe vurulur.
- Kafasına kazan geçirilir. Bu işlem bir kez yapıldığı gibi, üç kez üst üste de yapılabilir.
- Dedeye ya da hocaya muska yaptırılır. Bu muska çocuğun kıyafetinin görülmeyecek bir yerine iğnelenir ve üzerinden hiç çıkarılmaz. Bu muskanın yapıldığı çocuğun ileride sessiz bir kişi olacağına da inanılır (K.1K.9,K.13,K.44).

IV.1.3.10. Diş Buğdayı / Diş Bulguru

Çocuğun biyolojik gelişmesinin bir belirtisi olan diş çıkarma, halk arasında önemli bir olgu olarak kabul edilir ve bir törenle kutlanır. Bu törenin temelinde değişik görüşler yatar. Yiyeceğin ezilmesinde, parçalanmasında ve öğütülmesinde birinci derecede rolü olan dişin ortaya çıkışı nedeniyle yapılan uygulamalar yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını artırma, bereketi çoğaltma gibi dileklerin yanı sıra, çocuğun dişinin sağlam olması isteğini de barındırır (Örnek,2000:162).

- Mersin Abdallarında çocuğun ilk dişinin çıkması ile ilgili yaygın olarak yapılan uygulama diş buğdayıdır. Diş buğdayı inceleme alanımızda “diş bulguru ve diş börtmesi” olarak da ifade edilmektedir.
- Çocuğun ilk dişi çıkar çıkmaz diş börtmesi yapılır. Diş börtmesinin içine buğday ve nohut koyulur. İsteyen fıstık da koyabilir. Genellikle buğday ve nohuttan yapılan diş börtmesi yaygındır. Diş börtmesi, yapıldıktan sonra isteyen evine komşuları çağırıp yedirir, isteyen de kaplara koyup ev ev dağıtır. Eğer diş börtmesi evde yapılmışsa, börtme yenildikten sonra yere bir sofraya veya bez serilir. Diş bulguruna gelen kişiler çocuk için bir aralık atarlar. Ya da bir hediye bırakırlar. Ev eve dağıtıldığı zaman ise, diş börtmesinin götürüldüğü kabın içine börtmeyi alan kişi bir aralık koyarak gönderir. Bu kap mümkün olduğunca boş gönderilmemeye çalışılır. Toplanan aralıklarla da çocuğa bir andaç alınır. Bu andaçın ömür boyu saklanabilecek ya da kullanılacak bir şey olmasına özen gösterilir(K.9,K.13,K.18,K.19,K.44).

İnceleme alanımızda ilk diş çıkaran çocuk için diş börtmesi dışında yapılan uygulamalar şunlardır:

- Çocuğun dişinin çıktığını ilk gören kişi çocuğa bir hediye alır(K.7,K.46).
- Diş bulguru yapıldığında otuz iki tane buğday tanesi bir ipliğe dizilip çocuğun sağ omzuna bir nazar boncuğu ile asılır. Bir müddet çocuğun omzunda durur. Dişlerine nazar değmesini engellediğine inanılır. Çocuğun omzuna asılan bu buğdayların sayısı otuz iki ve kırk bir olarak değişmektedir. Otuz iki diş sayısını, kırk bir de nazarı önlemek amacıyla “kırk bir kere maşallah” anlamını ifade etmektedir (K.9,K.17,K.19).

IV.1.3.11. Tırnak Kesme / Saç Kesme

- Çocuğun tırnağı 6 aylık oluncaya kadar kesilmez. Altı aylık olmadan tırnağı kesilen çocuğun hırsız olacağına inanılır. Eğer çocuğa zarar verecek kadar uzamamışsa bir yaşına kadar da kesilmez (K.1,K.7,K.19).
- Çocuğun tırnağına bir yaşına kadar makas vurulmaz (K.1,K.13,K.21).
- Çocuğun tırnağı kesilmeden önce bir para kesesinin içine sokulur, çıkarılır. Ondan sonra kesilir. Böylece hırsız olmayacağı düşünülür. Bazen çocuğun tırnağı bu para kesesinin içindeyken kesilir (K.44,K.45,K.46).
- Erkek çocukların ayaklarındaki serçe parmağın tırnağı hovarda olmasın diye kesilmez ya da diğerlerinden biraz uzun bırakılır (K.13).

Çocuğun saçlarının kesimi de çok önemlidir.

- Yaşına yetmeden çocuğun saçı kesilmez(K.1,K.12,K.17,K.21).
- Yaşına yetmeden saçı kesilen çocuğun ömrünün kısa olacağına inanılır(K.7,K.18).

- Saçı ilk kesildiğinde çocuğa evden andaç olarak bir şey verilir. Bakır tencere vb. gibi. Bu andaç çocuk için saklanır. Evlendiğinde çeyiz olarak verilir(K.11,K.14).
- Çocuğu olmayan birisi, ziyarete gidip adak adar ve bu adağının ardından çocuğu olursa bu çocuğa “adaklı çocuk” denir. Adaklı çocukların saçı yedi yaşına kadar kesilmez. Yedi yaşına geldiğinde çocuk için bir kurban kesilir ve bunun ardından çocuğun saçı kesilir(K.44,K.45,K.46).

İnsan yaşamındaki ilk geçiş dönemini oluşturan doğum evresi çalışmamızda; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir. Halk kültüründe geniş ölçüde yeri olan doğum olayı çevresinde gelişen inanç ve pratikler, geçmişten günümüze aktarılarak sürdürülmektedir. Mersin Abdalları arasında yaptığımız araştırmalarda doğumla ilgili inanç ve pratiklerin, eski Türk kültürü, İslamiyet öncesi inanç sistemleri ve İslam dininin etkilerinden harmanlanarak ortaya çıktığını görülmektedir. Bugün Mersin Abdallarında bu uygulamaların birçoğu canlılığını korumaktadır.

IV.2. Sünnet

IV.2.1. Sünnet

Sünnet kelimesinin sözlük anlamı “1. Hz. Muhammet’in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz. 2. (Erkek çocukta) Erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi. 3. Sünnet düğünü”dür (T.S., 1998:2051).

Toplumumuzda aileler çocuklarının sünnet olmasına son derece önem verdikleri için sünnet törenlerini bir bayram ve şölen havasında gerçekleştirirler. Sünnet

zamanı ve mevsimi olarak daha çok ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimleri tercih edilmektedir. Günümüzde özellikle kentlerde sünnet düğünü için cumartesi ve pazar günleri tercih edilmektedir (Artun, 2005:143).

Sünnet Mersin Abdallarında oldukça önemli bir olgudur.

İnceleme alanımızda bir çocuğu sünnet ettirmek için belirli bir yaş olmamakla birlikte eskiden çocuğun sünnet ettirilmesi için yedi yaşını geçmesi beklenirmiş. Günümüzde daha çabuk iyileşmesi gerekçe gösterilerek çocuklar yaşına yetmeden de sünnet ettirilmektedir.

- Sünnet işlemini “sünnetçi” adı verilen kişiler yapar. Sünnetçilik Abdallara özgü bir meslektir aynı zamanda. Bu nedenle çoğu zaman sünnetçiler “Abdal” olarak da adlandırılmaktadırlar. Mersin Abdallarında sünnet işlemini yakın zamana kadar sünnetçiler yaparken günümüzde doktorlar yapmaktadır.
- Sünnet olan çocuğun ailesinin durumuna göre sünnet olayı törenleştirilir. Çocuk için kurban kesilip bir sünnet düğünü yapılır. Bu düğüne gelenler çocuğa hediyeler getirir(K.1,K.2,K.11,K.17).
- Ekonomik durumu ne olursa olsun, Mersin Abdallarında sünnet düğünleri davullu zurnalı yapılmaktadır. Herkes çocuğunu düğün yaparak sünnet ettirmektedir(K.47,K.49,K.51).
- Sünnet düğününe çocuğun bütün yakınlarının katılmasına özen gösterilir. Uzakta olan birileri var ise bu kişilerin geleceği güne göre düğün tarihi belirlenir(K.1,K.2,K.11,K.17).

IV.2.2. Kirvelik

“Kirvelik, kirivlik, kirvaluk, kirvalık” biçiminde de ifade edilen kirvelik; bir erkek çocuğun sünnet töreninin masraflarını, babası dışında bir büyüğün alması ile aileler arasında kurulan bağıdır. Kirve, çocuğun sünnet töreninin masraflarının belirli bir kısmını üstlenecek ve sünnet sırasında çocuğu kucağına alıp, çırpınmasını engelleyecek kişidir (Örnek,2000:183)

Mersin Abdalları arasında “kirvelik” yaygın olarak var olan bir gelenektir. Kirvelik sadece sünnet töreni sırasında yükümlülükleri olan bir olgu değildir.

- Çocuğun ailesi tarafından sevilen bir kişi sünnet düğününden önce kirve olarak seçilir. Kirve ekonomik durumuna göre yapılacak olan sünnet düğününe yardım eder. Sünnet olurken çocuğu kucağında tutar ve çocuğa ilk hediyeği kirvesi verir (K.1,K.43).
- Bir çocuk kirvesinin kızını alamaz. Ayrıca sadece kirvesinin kızını alamadığı gibi, kirve olmuş aileler arasında kız alıp verebilmek için yedi göbek öteyi geçmiş olma şartı aranır. Mersin Abdallarında evlilikler aynı mahalleden yapıldığı için, günümüzde kirve olarak Abdal olmayan yakın yerleşimlerden kirve seçenler de vardır (K.1,K.43). Bu kişiler Alevi inancına sahip topluluklardan olmakla birlikte, Sünni kesimden kirve olarak seçilmiş kişilerin olduğu tespit edilmiştir.

IV.3. Askerlik

Askerlik kutsal bir görevdir. Askerlik çağına gelmiş bir delikanlının askere gönderilmesi ve askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş

dönemidir. Her geleneksel törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir âdetler, inanmalar pratikler zinciri oluşmuştur(Artun,2005:235).

Mersin Abdallarında askerlik erkekler için oldukça önemlidir. Erkeğin toplum içinde saygınlık kazanmasında askerliğini yapmış olmasının etkisi büyüktür. İnceleme alanımızda askerlik dönemi ile ilgili gerçekleştirilen uygulamalar şunlardır:

- Askere gidecek olan delikanlının, evden ayrılırken giydiği atleti annesi tarafından çıkarılır. Bu atletin içine askere gidecek olan delikanlı tarafından bir tane yufka ekmeğın birkaç parçaya bölünüp sarılır. Ekmeğin sarıldığı bu atlet evde yüksek bir yere yine delikanlı tarafından asılır. Askerden dönünceye kadar bu ekmeğın orada asılı kalır. Bu ekmeğin askeri koruyacağına inanılır. Askerden dönen genç bu ekmeği astığı yerden elleriyle indirir. Sular ve yer (K.12,K.14,K.15,K.32,K.44,K.45).
- Askere gidecek olan delikanlının sağ elinin serçe parmağına annesi tarafından kına yakılır (K.14,K.15,K.32).
- Askere gidecek olan genç, davul ve zurna eşliğinde askere yolcu edilir (K.12,K.14,K.15,K.32,K.44,K.45).
- Asker yollanırken ağlamak iyi sayılmaz. Gözyaşının acı getireceğine inanılır. Bu yüzden askerin güler yüzle yolcu edilmesine özen gösterilir (K.14,K.15,K.17).

IV.4. Evlenme

Evlenme iki gencin hayatını birleştirmesiyle gerçekleşir. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmeyin ilk adımı atılmış olur. Evlenen gençler anne ve baba olmak için toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmiş olurlar. Evlilik ile yeni akrabalık bağları da kurulmuş olur (Artun, 2005:147).

Doğumdan sonra yaşamın ikinci geçiş dönemi olan evlenme, gerek erkeğin gerekse kadının toplum içerisinde saygınlık kazanmasını sağlaması, aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından önemli bir olgu olarak düşünülür. Bunun yanı sıra toplumların tarihsel boyutları ekonomik yapıları, yerleşim düzenleri, üretim ilişkileri, gelenekleri kısaca kültürleri o toplumun evlenme biçimlerini de belirlemektedir (Örnek,2000:185).

Mersin Abdallarında da evlilik bir bireyin toplum içinde saygınlık kazanması açısından oldukça önemli bir olgudur. Abdallarda evlilik yaşı oldukça küçüktür. Bundan on beş yıl öncesine kadar evlenme yaşı ortalama 15-16 iken günümüzde 18-20 yaş olarak tespit edilmiştir. Abdallarda evlilik mümkün olduğu kadar topluluğun kendi içinde yapılmaktadır. Sünnilerden kız alınmaktadır. Sadece Sünnilerden değil mümkün olduğunca diğer Alevi topluluklardan kız alma söz konusu değildir. Bu nedenle yaygın olarak akraba evliliği yapılmaktadır.

IV.4.1. Evlendirme Biçimleri

İnceleme alanımızda evlilikler doğrudan tanışıp evlenme şekli yaygın olmakla birlikte, bazı kesimlerde görücü usulü evliliklerin yapıldığı da gözlemlenmiştir. Ayrıca “kız kaçırma” şeklinde yapılan evlilikler de vardır.

Mersin Abdallarında genellikle evlenecek olan çiftler birbirini yakından tanır. Abdallar toplu halde belirli mahalle ve köylerde yaşadıkları için gençlerin birbirini tanıması zor olmamaktadır. Genellikle seven çiftlerin evlenmelerine karşı çıkılmamaktadır.

IV.4.2. Evlilik Öncesi

IV.4.2.1. Kısmet Açma

Evlenme çağı gelip de evlenememiş olan gençlerin kısmetinin bağlı olduğuna inanılır. Kısmet kapalılığı olarak da adlandırılan bu durum birtakım uygulamalarla tersine çevrilmeye çalışılır. Mersin Abdallarında en geç evlenme yaşı ortalama yirmi beştir ve bu yaştan sonra evlenmemiş kişinin kısmetinin kapalı olduğuna inanılır. İnceleme alanımızda kısmet açma ile ilgili yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Yatır ve ziyaretlere gidilir, dilek dilenir ve adak adanır (K.8,K.9,K13).
- Hıdrellezde evlenilmek istenen kişinin resmi toprağa taşla çizilir ya da dilek dilenip suya gül yaprağı bırakılır (K.14,K.17).
- Dedeye ya da hocaya gidilip dua okutulur (K.23,K.34).
- Kısmet açan birilerine kısmeti bağlı olanın kısmeti açtırılır. Bu kişi önce kısmeti kapalı olan kişiye kurşun döker. Daha sonra kurşun dökerken kullandığı eleği kısmeti kapalı olduğuna inanılan kişiye üç kez yuvarlatır. Elek her atışta açık bir şekilde düşerse kişinin kısmetinin açıldığına inanılır. Eğer ters düşerse açık düşünceye kadar bu işlem tekrarlanır. Elek ile yapılan bu işlem tahta kaşıkla da yapılır. Kurşun dökülen kişinin eline üç tane tahta kaşık verilir. Ve yere atması söylenir, kısmeti bağlı olduğuna inanılan kişi bu kaşıkları yere atar, bütün kaşıklar çukur kısmı yukarı gelecek şekilde düşünceye kadar bu işlem tekrar edilir (K.13,K.21,K.42).

IV.4.2.2. Kız İsteme

Geleneksel çevrelerde evliliğe ilk adım kız arama ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler öncelikle yakın çevreden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Ailenin aramasının yanında evlenmek isteyen erkeklerde kendilerine uygun bir eş aramaya başlarlar. Uygun bir gelin adayı bulunduktan sonra, sıra isteme aşamasına gelir. İnceleme alanımızda kız isteme sırasında yapılan işlemler şunlardır:

- Oğlan tarafının beğendiği kızını istemeye gitmeden önce kız tarafının ağzı aranır. “Ağız aramak” inceleme alanımızda kız tarafının kızını vermeye niyeti olup olmadığını öğrenmeye denir. Oğlan tarafını temsilen aileden büyük ve toplum içinde saygınlığı olan birileri yine aynı şekilde kız tarafından büyük birileri ile görüşür. Bu işin olup olmayacağını sorar. Bu kişiler de kız tarafına ve kıza sormak için bir süre isterler. Daha sonra olumlu ya da olumsuz bir cevabı yine aynı kişiler aracılığıyla erkek tarafına iletirler(K.1,K.12,K.13,K.17,K.19,K.21).
- Eğer beğenilen kız tarafından olumlu bir cevap alınmışsa, erkek tarafı tanışıp görüşmek için bir gün talep eder. Kız tarafı içinde bu gün uygunsa “Buyrun gelin” denir. Erkek tarafı kız istemeye giderken çiçeğini ve çikolata, baklava ya da lokum tarzı tatlı bir şey alır. Kız evine gidilirken mutlak büyük ya da musahipli birisi götürülür. İnceleme alanımızda eskiden kız istemeye dedeler çağrılır ve dede tarafından kız istenirmiş. Hatta istemeye gidilmeden önce bir Perşembe akşamı ceminde evlendirilmek istenen gençlerin birbirine uygun olup olmadığı konuşulup bir karara varılmış Ama günümüzde böyle bir şey söz konusu değildir. Zaten aileler, kendi aralarında anlaşmış oluyorlar, bir büyükle beraber kızını istemeye gidiyorlar (K.12,K.14,K.15,K.32,K.44,K.45).

- Erkek tarafı kadar kız tarafı da düğün akşamı için kendine göre hazırlık yapar. Erkek tarafı gelir ve Allah'ın emriyle kızı ister. İlk düğünlüğe gidildiğinde kız hemen verilmez. “Biz bir düşünelim büyüklerimize bir soralım” denir ve birkaç gün süre istenir. Bunun ardından kız tarafının belirlediği tarihte erkek tarafı tekrar gelir. Kızı tekrar Allah'ın emriyle isterler. Kız verildikten sonra söz kesme tarihi belirlenir(K.1,K.12,K.13,K.17,K.19,K.21).
- Kız istemeye eğer uygunsa dede de çağrılır. Dede kızın isteneceği akşam, kız evine gider. Kız verildikten sonra kıza ve oğlana dualarını verir. Dedenin dua vermesi “Allah'ın emrini tutma” şeklinde ifade edilir. Dede tarafından dua verilmeden istenmiş kişilere “Allah'ın emri tutulmamış” denir(K.1,K.17,K.28).
- Musahip olan kişilerin çocukları birbiri ile evlenemezler. Ayrıca bu aileler arasındaki evlilikler yedi göbek ötesinden yapılmalıdır. Eğer bu durum gözetilmezse bu ailelerin kız isteme törenlerine dede, rehber ya da yol sahibi olan birinin katılması hoş görülmez (K.44,K.45,K.48).

İnceleme alanımızda kız istemede vekillik verme adı verilen bir uygulama yaygın olarak yapılmaktadır:

- Oğlan tarafı kız istemeye gelirken yanında bir mendil getirir. Bu mendil kızın anasına verilir. Kız verilince bu mendil kızın anası tarafından düğümlenir. Kız evleninceye kadar bu mendil düğümlü bir şekilde kızın anası tarafından saklanır. Kız gerdeğe girmeden önce bu mendil yine kızın anası tarafından çözülür. Bu işlem halk arasında “vekillik verme” olarak bilinir (K.1,K.12,K.13,K.17,K.19,K.21,K.44,K.45,K.47).
- Vekillik mendili bazı yerlerde kızın çeyiz sandığı ile gönderilir. Bu nedenle bu mendil gerdek gecesinden önce kızın kendisi tarafından da çözülür (K.13,K.44).

IV.4.2.2.Söz Kesme-Nişan

İki aile arasında verilmiş bir karar olan kız isteme olayından sonra, sıra verilen bu kararın çevreye duyurulmasına gelir. İki genç için verilmiş olan bu kararın topluma duyurulması, söz kesme ve nişan törenleriyle gerçekleştirilir.

- Söz kesme ve nişan kız evinde yapılır. Erkek tarafı yakın çevresine kız evinde söz keseceklerini ve tarihini duyurur. Tepsilerle baklava alınır. Bu baklavalara genç kızlar tarafından başlarının üzerinde bütün mahalleyi dolandırarak kız evine götürülür.
- Tatlı yerine çoğu zaman lokum da götürülür. Genellikle de “lokumu yemek” olarak ifade edilir.
- Gençlerin yüzükleri varsa dede tarafından yoksa da musahipli bir büyük tarafından takılır. Yüzükler kırmızı bir kurdele ile bağlanır ve gençlerin parmağına takıldıktan sonra bu ip kesilir. Yüzükler takıldıktan sonra “Allah tamamına erdiresin, Allah mesut etsin, Allah utandırmasın” gibi dilekler sözde bulunanlar tarafından dilenir (K.12,K.13,K.17,K.19,K.21).
- Gençlerin sözü kesilip tatlısı yenildikten sonra bir nişan töreni yapılır. Nişan da davullu zurnalı bir akşam kız evinde yapılır. Hep beraber eğlenilir(K.11,K.17).
- Nişanlılık dönemi, hem kız tarafı hem de oğlan tarafı için önemli ve dikkatli geçirilmesi gereken bir dönemdir. Toplum içindeki saygınlığın kaybedilmemesi için nişanlı çiftler yalnız bir yere gönderilmezler. Mutlaka yanlarında birileri olur. Nişanlılık döneminde bayramlarda erkek tarafı gelin kızlarına hediye alır (K.22,K.23,K.24).

- Nişan gerek çiftlerin gerekse ailelerin anlaşamaması nedeniyle bozulabilir. “Yüzük atmak, nişan atmak, nişan bozmak” olarak adlandırılan bu durumda alınan altın ve hediyeler kız tarafından erkek tarafına geri gönderilir(K.11,K.14,K.44).

IV.4.3. Düğün

Düğün, evlenme olarak adlandırılan geçiş döneminin en belirgin bölümünü oluşturur. Bu nedenle düğünün toplumsal değerlere uygun bir şekilde yapılmasına büyük özen gösterilir.

Düğünün ne zaman yapılacağı kız ve oğlan tarafından ortak bir şekilde karar verilir. Her iki ailede hazırlıklarını tamamlayabilecekleri bir tarihte düğünü yapmak için kararlaşırlar. İnceleme alanımızda düğünler genellikle güz (sonbahar) aylarında yapılır. Güz mevsimi, işin gücün azaldığı ve herkesin yaylalardan döndüğü (Abdalların icra ettikleri meslekler çoğu zaman göçerliği gerektirdiği için yaz mevsimlerinde dağınık bir şekilde yaylalara gidilmektedir) bir mevsim olduğu için düğün için uygun görülür.

IV.4.3.1. Davetiye / Okuntu Dağıtma

Düğünle ilgili ilk görev düğünün yapılacağı tarihin herkese duyurulmasıdır. Düğüne davet edilmek “düğüne okunmak, düğüne çağrılmak” olarak ifade edilmektedir.

- Basılı davetiyelerin yaygın olmadığı dönemlerde, halk düğüne sözle davet edilebildiği gibi “okuntu” adı verilen küçük hediyelerle (mendil, çorap vb.) düğüne davet edilirmiş (K.17,K.23,K.34,K.47).
- Günümüzde daha çok yakın çevrelere davetiye ile birlikte bir de okuntu verilmektedir.

- Düğüne çağrılırken günümüzde düğün davetiyesi bastırılıp dağıtılmaktadır. Davetiyeler, her iki aile tarafından da dağıtılmaktadır (K.17,K.23,K.34,K.47).

IV.4.3.2. Düğün Unu/ Düğün Ekmeği/ Düğün Odunu

- Mersin Abdallarında yemekli olarak yapılan düğünlere toplu bir hazırlık yapılır. Düğün öncesi birkaç evde aynı anda düğün ekmeği atılır. Düğün ekmeğinin atılacağı gün herkes elinden geldiği kadar düğün evine un getirir. Getirilen bu unlara “düğün unu” adı verilir (K.42,K.44,K.45).
- Getirilen düğün unları hamur haline getirilir. Bu hamurdan ilk önce damada bir beze yaptırılıp senidin üzerinde açtırılır. Damadın ilk ekmeği açmasıyla düğün ekmeğinin bereketinin artacağına inanılır (K.44,K.45,K.48,K.51).
- Düğünde ekmeğin yapılacağı ve yemeklerin pişeceği odunların kesimine giden kişiler davul ve zurna ile karşılanır. Davul ve zurna ile karşılanmayan oduncular düğün yerine odun getirmezler (K.42,K.44,K.45,K.48).

Bundan yirmi yıl öncesine kadar Mersin Abdallarında yaygın olan bu gelenekler günümüzde uygulanmamaktadır. Düğünler genellikle yemeksiz yapılmakta ya da sadece eve gelen misafirler için yemek pişirilmektedir.

IV.4.3.1. Asbab Kesme

Düğünden önce gelin için yapılan alış verişe “asbab alma” ve alınan eşyaların halka gösterilmesine de “asbab kesme” denir. Asbab kesiminde, geline alınan kumaşlardan elbiselik kesilir. İnceleme alanımızda asbab kesme ile ilgili yapılan uygulamalar şunlardır.

- Asbabın alınacağı gün, kız tarafı ve erkek tarafının ortak kararı ile belirlenir. Asbab almaya düğünden bir hafta on gün önce gidilir. Asbab almaya gelin olacak kız başta olmak üzere, gelin kızın annesi, babası ve varsa kız kardeşi gider. Erkek tarafından oğlanın annesi, babası varsa kızkardeşi gider. Damat çoğu zaman asbab almaya gitmez. Ama günümüzde hemen hemen herkes gitmektedir (K.14,K.15,K.32,K.44,K.45). .
- Asbab alınırken, alınan eşyalar geline yönelik olsa da asbab almaya giden kişilere de hediye olarak giyecek bir şeyler alınır(K.7,K.18,K.44).
- Asbab alınırken geline evlendikten sonra gerekli olacak olan kıyafetlerin hepsi alınır. Bunun yanı sıra makyaj takımı, dikiş seti vb. gibi ihtiyaçlar da isteğe göre alınabilir.
- Asbabda alınan bütün eşyaların parası damadın ailesi tarafından karşılanır.
- Asbab için alışveriş yapıldıktan sonra, bu eşyalar kız evine götürülmez, oğlan evinde durur. Yine ailelerin belirlediği bir gün yakın akraba ve komşulara “asbab kesim” günü haber verilir. Asbab kesme günü kız evinde yapılır. Asbab olarak alınan eşyalar rengarenk bohçalanır ya da sinilere koyulup üzerine al ve yeşil örtüler atılır. Oğlan tarafından genç kızlar bu bohça ya da sinileri alıp davul zurna eşliğinde kız evine getirir. Bohçalar gelinceye kadar komşular da kız evinde toplanmıştır zaten. Ortaya bir kilim serilir. İş bilen bir kişi tarafından gelin olacak kıza alınan eşyalar tek tek asbaba gelenlere gösterilir. Asbabı kesen kişi “Bu gelinin etekliği, bu çorabı vb.” ifadeleri söyler. Bütün eşyalar gösterilip ortaya serildikten sonra, sıra konu komşunun hediyesine gelir. Asbaba gelen kişiler, ellerinden geldiği

kadar yeni kurulacak olan yuva için bir hediye getirirler. Bu hediye bir leğen, yazma, tepsi vb. şeyler olabilir (K.1,K.12,K.13, K.14,K.15,K.32,K.44,K.45,K.48).

- Asbab kesimi bitip hediyeler verildikten sonra davul zurna eşliğinde, asbaba katılanlar oynayarak eğlenir (K.12,K.13, K.14,K.15,K.32,K.44).

İnceleme alanımızda asbab kesimine eskiden yalnızca kadınların katıldığı söylenirken, günümüzde zaman zaman erkeklerinde katılabildiği ifade edilmektedir.

IV.4.3.2.Nikâh

İnceleme alanımızda resmi nikâh yapmak önemlidir. Resmi nikâh genellikle düğünden bir hafta önce kıyılır. Resmi nikahı kıyılmış olan çiftlere dede tarafından tarikat nikâhı kıyılır. Bu nikâh düğünden önce, dedenin uygun gördüğü bir evde toplanılarak yapılır. Dede evlenecek olan çiftlere önce evliliğin sorumluluğunu anlatır. Ardından evlilikleri boyunca birbirlerine itaat edeceklerine dair söz vermelerini söyler. Çiftler söz verdikten sonra nikâhları kıyılmış olur (K.21,K.24,K.40,K.54)

IV.4.3.3.Bayrak Dikme / Sağdıç / Bayraktar

Bayrak Dikme

- Mersin Abdallarında bayrak dikme önemli bir olgudur. Çünkü oğlan tarafı bayrağı evine dikerek düğünün başladığını topluma açıkça duyurmuş olur. Düğün bayrağı cuma akşamından (perşembeyi cumaya bağlayan akşam) erkek tarafının evine

dikilir. Bu bayrak düğün bitip, gelin indirilinceye kadar asılı durur (K.12,K.13, K.14,K.15,K.32,K.44).

- Bayrak dikme için ayrı bir tören yapılır. Eğer bayrak evin önüne dikiliyorsa, bayrağın dikileceği çukura bir kurban kesilip bu kurbanın kanı akıtılır. Bayrak bu kanın üzerine dikilir. Çoğu zaman evlerin damına dikilen bayraklarda bu işlem yapılmaz. Bayrak dikilirken bayrağın asıldığı direğe evlenen çiftelere uğur getirsin diye nar, portakal, soğan ve elma koyulur, ayna takılır (K.13, K.14,K.15,K.32) .

Bayraktar

- Mersin Abdallarında düğün süresince görevli bir bayraktar seçilir. Bu bayraktar genellikle damadın ailesinden seçilir. Bayraktarın görevi, düğünün düzenini sağlamaktır. Gelen misafirlerin her şeyinden bayraktar sorumludur. Bayraktar elinde bayrağı ile gelen misafirlere yer gösterir. Bundan yirmi otuz yıl öncesine kadar bayraktarlık Mersin Abdallarının düğünlerinde yaygın bir görevmiş. Günümüzde düğünlerin salonda yapılıyor olması bayraktar geleneğinin kaybolmasına neden olmuştur. Ama yine de mahallede ve köylerde yapılan düğünlerde erkek tarafından bir kişi bayraktar olarak seçilmektedir (K.44,K.45).

Sağdıç

- Düğünde hem gelinin hem de damadın sağdıçı mutlaka olur. Sağdıç olacak kişilerin evli olmaları gereklidir (K.13,K.44,K.47).
- Sağdıçlar düğünün başlamasından bitimine kadar gelin ile damattan ayrılmazlar. Ayrıca düğün anındaki işleyişten de sorumludurlar (K.44,K.45).

- Sağdıç olacak kişilerin başı bütün olmasına dikkat edilir. İkinci evliliğini yapmış ya da dul kişiler sağdıç olamazlar (K.34,K.45).

IV.4.3.4. Kına Gecesi

Düğünde kına yakmanın ayrı bir önemi vardır. Kınanın evlenecek olan çiftlere uğur, evlerine bereket getireceğine inanılır. Bu nedenle hem geline hem de damada mutlaka kına yakılır.

İnceleme alanımızda düğün günü için yapılan hazırlıklarla birlikte, kına için de hazırlıklar yapılır. Bu hazırlıkların en önemlisi geline kınalık dikimidir. Kınalık mutlaka dikkat çekecek bir renkte dikilir. Yakın zamana kadar üç etek olarak dikilen kınalık, günümüzde daha çok hazır olarak alınmaktadır.

- Gündüz kızın kınası yakılır, akşam erkek kınası yakılır. Kınayı başı bütün olan (evli olan) birisi yakar. Kına yakılmadan önce gelinin eline para koyulur. Bu para ile de gelin evine bir eşya alır. Bu para ile alınan eşyanın uğur getireceğine inanılır (K.12,K.13, K.14,K.15,K.32,K.44).
- Kına oğlan evinden kız evine getirilir. Kına oğlan evinde yoğrulur. Hazırlanıp bir tepsiye koyulur. Davul zurna eşliğinde kına tepsiyi genç kızlar tarafından bütün köy dolandırılarak, kız evine getirilir. Kınayı evli kadınlar da dolandırabilir ama başı bozuk kadınlar kına dolandırmaya katılamazlar. Kınayı dolandıracak olanların başı bütün olmasına özen gösterilir. Kına bütün köyü dolandırdıktan sonra kız evine getirilir. Oğlan tarafı da kına ile birlikte kız evine gelir. Kına için bir de kına çerezi hazırlanır. Kına yakımı günümüzde gelinle damada aynı anda yakılmaktadır. Kına gelinin avucun içine damadın serçe parmağına yakılır (K.8,K.15,K.32,K.44, K.47).

- Eskiden gelinin kınası akşam, damadın kınası gündüz yakılmış. Gelinin yapıldığı kına gecesine sadece kadınlar katılıp eğlenirmiş. Günümüzde bu gelenek ortadan kalkmış, ayrı bir kına gecesi yapılıyorsa düğünden bir gün önce gelinin ve damadın kınası birlikte yakılmaktadır. Eğer ayrı bir kına gecesi yapılmıyorsa düğün günü düğünün içinde kına yakılmaktadır (K.8,K.9 K.15,K.32,K.44)
- Gelin ve damadın kınasından yakmak iyi sayılır. Bu nedenle az da olsa kınaya katılan herkes avucunun içine gelinin kınasından yakar (K.13,K.17).
- Gelin kına gecesinde “kınalık” adı verilen gösterişli bir elbise giyer. Bu gece üzerine örtmek için al bir örtü hazırlanır. Bu örtü kına yakılırken gelinin başına örtülür. Kına yakılırken türküler söylenir ve hep beraber oynanır (K.13,K.17,K.21).

4.4.3.5.Gelin Alma / Gelin İndirme

Düğünde gelin alma ve gelin indirme oldukça önemlidir. Kınanın ertesi günü oğlan tarafı gelini almak için kız evine gider. Bu gün aynı zamanda düğün günü olarak da adlandırılır. Düğün yerinde hazırlıklar tamamlanmış, düğün başlamıştır. Kız tarafı gelini hazırlamıştır. Damat, gelini kız evinden almaya gitmez, evde bekler.

İnceleme alanımızda düğün sonrası gelin evine indirilirken yapılan uygulamalar şunlardır:

- Gelin inmeden önce kaynanasının bir hediye vermesi gereklidir. Kaynanasının vereceği bu hediye kap kakak vb. hatıra olarak saklanabilecek bir şey olabilir. İndirmelik adı verilen bu hediye aldktan sonra gelin iner (K.1,K.7,K.11,K.44,K.46).

- Gelin iner inmez, gelinin önüne su dolu bir kap konur. Gelin bu kabı hızla teper, içindeki suyu döker. Böylece gelinle damadın geçimlerin su gibi akıp gideceğine inanılır(K.11,K.13).
- Evin kapısına, bal gibi geçinsinler diye, gelinin dili tatlı olsun, kocasıyla geçimleri tatlı olsun diye bal sürülür.
- Kapıya bir ip gerilir ve gelin bu ipi kırıp içeri geçer (K.16,K.19,K.23).
- Yeşil bir yaprak koparılır, gelinin geldiği evde ağzı tatlı olsun diye bu yaprak bal ile kapıya yapıştırılır.
- Gelin içeri girmeden önce kaynanası kollarını açıp kapının önünde durur. Gelin kaynananın kolunun altından geçer. Böylece gelinin büyüklerine saygılı olacağına inanılır.
- Gelin eve girerken, damat oradakilere şeker, kuru üzüm vb. tatlı yiyecekler dağıtır.

IV.4.3.6. Gerdek

Medenî veya dinî nikâhın ardından gelin ile damadın bir araya gelmelerine gerdek adı verilir. Böylece gelin ile damadın evliliği yasa, din ve içinde buldukları toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Nikâhtan sonra çiftin kalacağı yere “gerdek evi, gerdek damı ve gerdek odası” gibi adlar verilir. Gelinle damadın karı-koca oldukları geceye “gerdek gecesi” ya da “zifaf gecesi” denir. Kentlerde maddi olanakları el veren çiftler, gerdek gecesini bir otelde veya başka bir kentte geçirmektedirler ve bu sürece balayı adı verilmektedir (Artun,2005:179).

İnceleme alanımızda “aile olmak” şeklinde de ifade edilen gerdek gecesi hem kız tarafı hem de erkek tarafı için oldukça önemlidir. Gerdek gecesinde herhangi bir sorunun

yaşanmaması “düze çıkmak” olarak ifade edilmektedir. İnceleme alanımızda gerdek gecesinde yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Gelinin yatağı önceden görevli kişiler tarafından özenle hazırlanır. Gelinin yatağını hazırlayan kişilerin başı bütün kişiler olmasına dikkat edilir. Dul ya da ikinci evliliğini yapmış olan kişilere gelinin yatağı hazırlatılmaz (K.1,K.7,K.11,K.44,K.46).
- Gerdek gecesi, kız isteme akşamı kızın annesi tarafından düğümlenmiş olan vekillik mendil gelin tarafından çözülür. Eğer bu mendil çözülmezse çiftlerin aile olamayacağına inanılır.
- Çiftlerin gerdeğe gireceği evde bağlı bir şeylerin olmamasına özen gösterilir (K.13,K.44,K.45,K.51).
- Gerdek gecesi gelin ile damat gerdekten çıkıncaya kadar kimse saçını örmez ya da ip bağlamaz. Her hangi bir şeyin örülmesi ya da bağlanması durumunda gelinle damadın da gerdekte bağlanacağına inanılır(K.13,K.44,K.45,K.51).
- Eğer çiftler aile olamazsa yani gerdeğe giremezlerse, damat bir baltanın üzerinde banyo yaptırılır. (K.23,K.26,K.44,K.45).
- Kızın annesi tarafından damadın ailesine gerdek gecesi tatlı bir şeyler gönderilir. Gönderilen bu tatlı yiyecekler kızın o evde ağız tadıyla bir yaşam sürmesini dilemekle bağlantılıdır(K.16,K.19,K.23).
- Çiftler aile olduktan sonra erkek tarafından birileri havaya üç el ateş eder(K.13,K.21).

İnceleme alanımızda bugün gerdekle ilgili vekillik mendilinin çözülmesi ve oğlan evine tatlı gönderme gibi uygulamalar devam ettirilirken, gelinin başını bekleme, gerdek sonrası silahla duyurma gibi uygulamaların kaybolduğu tespit edilmiştir.

IV.4.4. Düğün Sonrası

Geçiş dönemlerinden düğünün tam anlamıyla sona ermesi düğün sonrasında da bazı uygulamaların yapılmasını gerektirir.

IV.4.4.1. Yüz Açımı

Gerdek gecesinin ardından sadece kadınların katıldığı bir tören yapılır ve bu tören “yüz açımı” olarak adlandırılır. Yüz açımına sadece kadınlar katılır. Yüz açımında gelin tekrar gelinliğini giyer. Güzelce süslenir.

- Yüz açımı yapılırken evin bereketi bol olsun diye, geline nar kırdırılır, buğday serptirilir (K.7,K.8,K.9,K.18).
- Yüz açımı günü öncelikle gelinin kaynanası olmakla birlikte bakmak isteyen gelinin çarşafı gösterilir (K.7,K.8,K.9K.18).
- Yüz açımı günü kaynana gelinin eline bir nar verir. Gelin bu narı yere çarpar. Yere çarpılan nar tanelerinin eve bolluk bereket getireceğine inanılır (K.11,K.14).
- Yüz açımı günü bereket getirmesi için gelinin başına buğday tanesi serpilir (K.13,K.44,K.45,K.51).

IV.4.4.2.El Öpme / Kız Evine Gitme

Düğünden üç gün sonra kız evi gelin ile damadı yemeğe çağırır. Gelin ve damat bu yemeğe giderler. Anne ve babanın elini öperler. Hep beraber yiyip içerler. Kızın ailesi bu yemeğin ardından ekonomik güçlerine göre bir hediye vererek kızlarını gönderirler.

IV.4.4.3. Gelinlik Etme

Evlendikten sonra yaşı ne olursa olsun, gelin kocası dışındaki erkeklerle konuşmaz. Buna “gelinlik etme” denir. Günümüzde ortadan kalkmış olan bu gelenek yirmi yıl öncesine kadar Mersin Abdalları arasında yaygın olan bir gelenekmiş. Bir saygı ifadesi olarak görülen gelinlik etmenin belirli bir süresi yoktur. Ne kadar uzun gelinlik edilirse o kadar makbul görülür (K.12,K.32,K.43,K.44,K.45).

IV.5. Ölüm

Geçiş dönemlerinden sonuncusu olan ölüm, insanların aciz kaldığı ve mümkün olduğunca ertelemek istediği bir olgudur. Ölümü engelleyemeyeceğini bilen insanoğlu, onu ötelemek için birtakım uygulamalara başvurmuştur. Ayrıca ölümden sonra bir hayatın varlığına inanılarak ölen kişinin oradaki yaşamına yönelik de birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Ölümle ilgili inceleme alanımızda oluşmuş olan inanç ve pratikler ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası olmak üzere üç başlıkta ele alınıp incelenmiştir.

IV.5.1. Ölüm Öncesi

IV.5.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Ölümün gerçekliğinin farkında olan halk düşüncesi, alışlagelmiş olanların dışındaki davranışları, araç gereçlerin kullanım biçimlerini, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve seslerini, rüyaları, hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir ön belirtisi olarak kabul eder (Örnek,2000:208).

İnceleme alanımızda ölümü düşündüren ön belirtilerden rüyalarla ilgili olanlar şu şekildedir:

- Rüyada bir kişi iki ayakkabısını da kaybederse öleceğine inanılır (K.3).
- Rüyada birisi rüya sahibini döverse, döven kişinin öleceğine inanılır (K.33).
- Rüyada bir ev yıkılırsa o evden birinin öleceği düşünülür (K.11).
- Rüyada bir ölü ile birlikte bir yere gitmek, o kişinin ölümünün yaklaşmasına yorumlanır (K.12).
- Rüyada ölmüş bir kişi tarafından çağrılmak, ölünün yanına gitmek olarak yorumlanır (K.37).
- Rüyada rüya sahibinin ön dişlerinden biri çıkarsa yakınlarından, azı dişlerinde birisi çıkarsa uzak akrabalarından birinin öleceğine inanılır. Bu rüya farklı bir şekilde, ön dişlerden birinin çıkması genç ölümüne azı dişlerinden birinin çıkması ihtiyar ölümüne çıkar şeklinde de yorumlanır (K.45).
- Rüyada birini çıplak görmek o kişinin öleceğine delalettir (K.67).
- Rüyada yeni kıyafetler giymek ölüme çıkar (K.56).

İnceleme alanımızda ölümü düşündüren ön belirtilerden araç-gereç, ev eşyası ve yiyeceklerle ilgili olanlar şunlardır:

- Kara kazan evin içine geçirilmez, evin içine konulmaz. Geçirilirse kara bir haberi de kendisiyle içeri geçireceğine inanılır (K.36).
- Bir kişinin ayakkabısı ters dönerse o kişinin ölümünün yaklaştığına inanılır (K.39).
- Akşam komşuya acı bir şey verilirse yan evden acı bir şey dışarı çıkarılırsa, acının acı getireceğine inanılır ve birisinin öleceği düşünülür.

İnceleme alanımızda ölümü düşündüren ön belirtilerden tabiat olayları ile ilgili olanlar şunlardır:

- Sakin havada ılık bir rüzgâr eserse bu rüzgâra ölü rüzgarı denir. Bu rüzgarın birinin ölümünü haber verdiğine inanılır (K.54).
- Yıldız kaydığında birisinin de bu dünyadan kayıp gideceğine inanılır (K.26).

İnceleme alanımızda ölümü düşündüren ön belirtilerden hayvanlarla ilgili inanışlar şunlardır:

- Horoz vaktinden önce öterse bir cenazenin olacağına inanılır (K.62).
- Köpeğin Azrail'i gördüğüne inanılır. Bu yüzen köpek uzun uzun havlarsa Azrail'in insanların arasında gezdiğine ve birisinin canını almaya geldiğine inanılır. Köpek bu şekilde uzun uzun havladığında bunu duyan kişiler "başını ye, başını ye, başını ye" derler. Bu şekilde Azrail'in uzaklaşacağına inanılır (K.65).

Ölümü düşündüren diğer ön belirtiler ise şöyledir:

- Bir kişi durup dururken halsizleşir ve uykusu gelirse, üzerine "ağırlık çöktüğüne" inanılır. Bir ölen olacağı düşünülür (K.34,K.41).
- Yatalak bir hastanın idrarı koyulaşırsa, ölümünün yaklaştığına inanılır (K.13, K.45).

İnsanoğlu ölüm ile ne zaman ve ne şekilde karşılaşacağını bilemediği için çoğu zaman kendini bu durum karşısında aciz hissetmiş ve kendince birtakım olgulardan yararlanarak tahminlerde bulunmaya çalışmıştır. İnceleme alanımızda yukarıda

belirttiğimiz olgu ve davranışların hepsi geçmişten bugüne ölümün ön belirtileri olarak görülmüştür.

IV.5.1.2. Ölümle İlgili Kaçınmalar

Ölüm insan hayatında kaçınılmaz bir gerçek olmakla birlikte, halk kültüründe ölümü öteleştirmek, uzaklaştırmak ve mümkün olduğunca geciktirmek amaçlı birtakım kaçınmalar özen gösterilmektedir.

Mersin Abdallarında da her toplumda olduğu gibi ölümü ertelemek ve engellemek amaçlı bir takım pratiklere rastlanmaktadır:

- Gün battıktan sonra evden dışarıya acı bir şey verilmez. Acı verilince acının yaşanacağına inanılır (K.45, K.48, K.54).
- Evin içine kara bir şey girdirilmez (K.60).
- Malağı (dudağı) kara hayvan kapıya bastırılmaz. Uğursuzluk getirip birinin öleceğine inanılır(K.1).
- Cenaze yıkandıktan sonra, ölü suyunun ısıtıldığı kazan ters çevrilir. Açık bırakılmaz (K.1).
- Cenaze kaldırıldıktan sonra ev baştan ayağa iyice temizlenir. Yakınlarına hatıra amaçlı birkaç eşyadan başka ölünün bütün kılık kıyafeti evden çıkarılıp ihtiyaç sahiplerine verilir(K.43).
- Mezarda toprak atılırken kürek elden ele verilmez. Ölüm olayının peş peşe devam etmemesi için toprak atan kişi küreği yere bırakır, diğer kişi yerden alır (K.27).
- Ölü için ayrı bir ocak kurulur ve suyu bu ocakta ısıtılır. Su ısıtılıp ölü yıkandıktan sonra bu ocak bozulur (K.1, K.2., K.13).

- Ölü yıkanıp evden çıkarılıncaya kadar evin içinde su dolu kap bulundurulmaz (K.23).
- Ölünün yıkandığı yere mum yakılıp koyulur (K.54).
- Cenaze evdeyken o gece evde olan kimse uyumaz (K.47).
- Eğer bir evde baykuş öterse, o evden bir cenaze çıkacağına inanılır. Bunu engellemek içinde baykuşa “hayrına öt, hayrına öt denir” ve baykuş kış kışlanır. Baykuş uçunca da arkasından “eyi bir kuşdur, kötü bir kuş değildir” denir (K.26, K.39).
- Baykuş öttüğünde baykuş kovulur ve batıya doğru soğan, sarımsak gibi acı bir şeyler atılır. Acının batıp gideceğine inanılır (K.50, K.51, K.60).
- Tarsus Akgedik köyünde yaşayan Abdallar arasında intizarlı olduğuna inanılan aileler aşure kaydattığında ailelerinden birinin öleceğine inanılır (K.13, K.14, K.15).

İnceleme alanımızda ölümden kaçınma ile ilgili pratiklerin yapılmasının temelinde ölümü yaşayanlardan uzak tutma amacı bulunmaktadır. Bu uygulamalar yerine getirilirse ölümün bir süreliğine de olsa uzaklaştırılacağına inanılır.

IV.5.2. Ölüm Sırası

IV.5.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

İnceleme alanımızda ölüm sırasında ölmekte olan kişinin ruhunu kolay teslim etmesi için birtakım uygulamalar yapılır:

- Hasta olup ölümünün yaklaştığına inanılan kişiler gece gündüz beklenir. Ölmekte olan kişinin yakınlarına haber verilir. Kişinin çok sevdiği bir kişiyi görmeden ölmeyeceğine inanılır. “Ölü bekler” olarak ifade edilen bu durum, ölmekte olan

kişinin son kez sevdiği kişiyi görüp gözlerini kapaması şeklinde anlatılır. Eğer bu kişi gelemeyecek durumda ise çoğu zaman ölmekte olan kişiye beklediği kişinin bir çamaşırı koklatılır (K.26, K.37, K.38).

- Ölmekte olan kişinin bulunduğu yerde ağlamamaya ve çok gürültü yapmamaya özen gösterilir (K.36, K.49, K.52).
- Ölmekte olan kişinin ağız kuruluşunu gidermek için ıslak bir bezle veya pamukla dudakları ıslatılır (K.2, K.27, K.35).

Ölüm sırasında yapılan bütün uygulamalar kişinin rahat ve huzurlu bir şekilde ruhunu teslim etmesi içindir.

IV.5.2.2. Ölüm Olayında Yapılan İşlemler

Ölüm olayının duyurulmasının en doğal biçimi ölen kişinin yakınlarının ağlamalarıdır. Olayı duyan komşular, ölü evine toplanıp ölü yakınlarının acısına ortak olurlar. Evde yapılan hazırlıklara yardımcı olurlar. Ölüm olayının duyurulması genellikle, ölü sahipleri veya komşuları tarafından camilerde selâ verdirilerek, belediye ya da muhtarlık hopörlerinden anons edilerek, telefon edilerek yapılır (Örnek,2000:213).

İnceleme alanımızda ölüm anında yapılan uygulamalar şunlardır:

- İnceleme alanımızda ölü evinden duyulan ağlaşmaları duyunca herkes cenazenin olduğu yere gelir. Bir taraftan ölüm haberi çevreye duyurulurken bir taraftan da cenaze ile ilgili hazırlıklar yapılır (K.23).
- Ölen kişiye ölüm soğukluğu çökmeden, ölen kişinin çenesi çatılır, bir iple bağlanır. Ayak baş parmakları birbirine bağlanır. Ölünün giysisi yırtılır. Üzerine bir çarşaf örtülür (K.45, K.47).

- Ölen kişinin gözleri açık ise, bu dünyadan muradını alamadan gittiğine inanılır. Çoğu zaman gözü açık olarak ölmüş kişilerin gözleri ölüm soğukluğu çökmeden kapatılır (K.38,K.44,K.57).
- Ölü mümkün olduğunca erken gömülür, eğer ölüm akşama yakın gerçekleşiyse, ölü bir gece bekletilir ve şişmemesi için üzerine demirden bir alet (makas, bıçak vb.)konur.
- Günümüzde ölümler morgda bekletilmektedir (K.36).
- Cenaze beklenir. Başında dualar okunur, Düvaz -imam ve nefesler söylenir (K.2, K.12, K.13).

IV.5.2.3. Ölüünün Gömülmeye Hazırlanışı

Ölüünün gömülmesi için hem geleneksel hem de dinsel birtakım uygulamaların yerine getirilmesi gereklidir. Bu hazırlıkların yapılması ve bu hazırlıkları yapan kişilerin nitelikleri önemlidir.

- İnceleme alanımızda cenazeyi eskiden dedeler hazırlayıp defnederken, günümüzde cami imamaları da hazırlayıp defnetmektedir. Ama ölen kişi yol sahibiyse yani musahipliyse, bu kişiler mutlaka yol sahibi birileri tarafından yıkanıp kefenlenmelidir (K.13, K.45, K.54).
- Ölü yıkama işini bu işi bilen tecrübeli kişiler yapar. Kadınları kadınlar erkekleri erkekler yıkar. Genç kızlar ve delikanlılar ölü yıkanan yere mümkün olduğunca girdirilmez. Ölüyü yıkayan kişiye birtakım eşyalar (havlu, çorap, yazma, sabun vb.) hediye verilirken isteyen bir miktar para da verebilir (K.1, K.5, K.48).
- Ölüünün yıkanacağı su, yeni bir ocak kurulur ve bu ocağa kurulan kazanda ısıtılır. Ölüünün kefen bezinden bir kese yapılır. Bu kesenin içine sabun rendelenip koyulur.

Ölüyü yıkayan kişi önce bu keseyle ölüyü iyice yıkar. Ölü yıkanırken su dökmeye baştan başlanır. Baştan dökülmeye başlayan su ayağa kadar bitirilmelidir. Ölünün üzerine su tas ile dökülür. Bu tastaki su asla tersine dökülmez. Baştan başlanıp ayaklara kadar su döküldükten sonra tasta su varsa, ölünün ayağına boşaltılır. Ölünün yakınları ölü ile helalleşmek için üç tas ölünün üzerine baştan ayağa su dökerler. Su dökme işlemini kadın olsun erkek olsun herkes yapabilir. Herkes ölüye su döktükten sonra yıkayan kişi ölüye abdestini aldırır ve kefenlemeye hazır hale getirir. Ölü yıkandıktan sonra sadece yüzü açık kalacak vaziyette üzerine beyaz bir çarşaf örtülür.

İnceleme alanımızda ölünün gömülmeye hazırlanışının ikinci aşaması kefenleme işlemidir, kefenleme şu şekilde yapılır:

- Kefen üç parça bezden oluşur. Kefen bezi mümkün olduğunca makasla kesilmez. Elle yırtılır, olmazsa bıçakla kesilir. Kefen için kesilen uzun parçanın içine sabun rendelenir, murt dalı toplanıp serpilir, Sonra ölü yatırılır. Çenesi ve ayak parmakları yeniden kefenden parça kesilerek bağlanır, düğüm atılır. Ölünün ön tarafına bir ara parça konur. Sonra dizine kadar bir parça örtülür. Dizine kadar örtülen bu parça ikiye katlanır ve ölünün boynu geçecek kadar baş taraftan yırtılır. “Diz göyneği” adı verilen bu parça ölünün göbeğine kadar yırtılır. Bunun ardından sıra büyük parçanın ölüye sarılmasına gelir. Bu sarma işlemi yapılmadan dört kişi karşılıklı olarak bu bezi “ya Allah, ya Muhammet, ya Ali,” diyerek üç kez açıp örterler. Bu işlemin ardından ölü tamamen kefen bezine sarılır. Düğüm atılmadan baş ve ayak ucundan kefen bezinden yırtılmış iplerle dolandırılır ve kefenleme işlemi tamamlanmış olur. Mersin Abdallarında ölüyü kefenleme işlemini dede yoksa musahipli birisi yapar. Özellikle musahip birisini mutlaka musahip olan birisinin

kefenlemesi gereklidir. Ayrıca musahipli birinizin cenazesi Sünni kişilere gösterilmez (K.13, K.24, K.45, K.56).

IV.5.2.4. Cenazenin Taşınması

- İnceleme alanımızda cenaze sadece erkekler tarafından, salla taşınır. Günümüzde cenaze arabaları ile taşımak yaygın olsa da kısa bir mesafede de olsa sal omuzlarda taşınır (K.13).
- Mezarlığa erkeklerle beraber kadınlarda gidebilir (K.24, K.67).
- Eğer kırkı çıkmamış kadın ve çocuk varsa salla beraber mezarlığa kadar çocuğunu kucağına alıp gider. Mezarlığa kadar gidemeyecekse mutlaka cenazenin ardından yedi adım atar (K. 29, K.30).
- Salın ucundan herkesin tutması iyi sayılır. Bu nedenle mezarlığa kadar sık sık salı taşıyanlar yer değişir (K.5, K.34, K.56).
- Cenaze kaldırılıp götürülürken ağlamamaya özen gösterilir. Ağlanırsa ölünün canının ikiye bölüneceğine inanılır (K.13).

IV.5.2.5. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

- Cenazenin gömülmesi gece yapılmaz. Gün battıktan sonra toprağın mühürlendiğine inanılır. Toprak mühürlendikten sonra, ölüyü kabul etmez. Çok acil gömülmesi gereken ölümler (trafik kazasında parçalanmış, kalp krizi geçirerek ölüp şişen vb.) hızlı bir şekilde gece defnedilebilir. Ama mümkün olduğunca definler gündüz yapılır (K.4, K.29, K.39, K.42, K.63).
- Ölen kişinin cenazesine herkes katılmaya özen gösterir. Küs ve dargın olsalar bile cenazeye katılırlar. Suçun ruhta olduğuna inanılır. Bedene her şeyi yaptıran ruhtur.

Kişi öldüğü zaman ruhu bedenden ayrılmıştır. Bu nedenle ölen kişinin cenazesini kaldırmak insanın görevidir (K.25, K.36,K.48).

- Eskiden düşkün edilmiş kişilerin cenazesine cenazeyi defnedenler dışında kimse katılmazken günümüzde herkes katılmaktadır (K.34, K.48, K.59).
- Ölen kişinin borcu derdi varsa çocukları tarafından yoksa yakınlarından büyük bir kişi tarafından üstlenilir. Cenaze namazı bundan sonra kılınır (K.11, K.17, K.59).
- İnceleme alanımızda cenaze mezarlığa gelmeden önce mezar kazılmış olur. Mezarlıkta cenaze namazı dede varsa dede tarafından yoksa imam tarafından kıldırılır. Cenaze mezara yakınları tarafından indirilir. Mezarının içine cenaze indirilmeden murt dalı serpilir. Cenaze başı kibleye gelecek şekilde mezarına yerleştirilir. Cenaze yerleştirildikten sonra herkes üçer kürek toprak atar. Mezarın üzerine kadın erkek demeden herkes toprak atabilir. Toprak atarken de “Allah rahmet eylesin diyenin akıbeti hayır olsun” denir. Toprak atılan kürek elden ele dolaşmaz, yere bırakılır ve diğer kişi tarafından yerden alınır. İsteyen benim de bir avuç toprağım nasip olsun diyerek avuçla da toprak atabilir. Mezar tamamen kapatıldıktan sonra isteyen başında dua okuyabilir. Nefesler söylenir (K.13, K.45, K.48).
- Cenazenin defnedilmesinin ardından ölen kişinin ruhu için lokum, şeker gibi yiyecekler dağıtılır (K.15, K.29).
- Cenaze defnedildikten sonra mezarlıktan çıkan kişiler mutlaka ölü evine uğrarlar. Cenazenin kaldırıldığı eve uğramadan evlerine ya da başka bir yere gitmeleri iyi sayılmaz (K.34, K.48).

IV.5.3. Ölüm Sonrası

Cenaze defnedildikten sonra da ölü için yapılması gereken birtakım uygulamalar vardır. Ölen kişinin ruhunun geride kalan kişileri gördüğüne ve onlardan birtakım beklentileri olduğuna inanılır.

Ölüm sonrasında gerek cenaze sahipleri gerekse yakın komşular tarafından birtakım uygulamalar yapılır.

IV.5.3.1. Cenaze Evi

İnceleme alanımızda cenaze evinde ölünün defnedilmesinden sonra ağıtlar yakılır. Baş sağlığına gelen kişiler tek tek ölen kişinin yakınlarına sarılıp ağlarlar. Cenazenin ardından çok ağlamak iyi sayılmasa da ağıt yakıp ağlamak yaygındır.

Cenaze evine örgülü ya da ölgülü evi adı verilir. Cenazeden sonra cenaze evinde yapılan uygulamalar şunlardır:

- Cenaze kaldırıldıktan sonra bütün ev köşe bucak temizlenir (K.24).
- Ölünün eşyaları hatıra olarak saklanacaklar dışında ihtiyacı olan birilerine verilir (K.24).
- Kirlî kıyafetleri ölü kaldırılır kaldırılmaz yıkanır. Daha sonra verilir (K.67).
- Cenaze evine herkes gelirken durumuna göre yiyecek içecek getirir. Bu yiyecek ve içecekler baş sağlığına gelen kişilere ikram edilir. Baş sağlığına gelen kişiler bir lokma da olsa bu yiyeceklerden yemeye özen gösterirler.
- Cenaze evinde radyo ve televizyon açılmaz (K.3, K.7, K.19, K.45, K.58).
- Mezarlıktan sonra herkes mutlaka cenaze evine uğranmadan kendi evine gidemez. Bu iyi sayılmaz (K. 12, K.17, K.34).

- Ölünün bir ağırlığı olacağına ve bu ağırlığın cenaze evinde kırk gün sürdüğüne inanılır. Bu süre boyunca ölen kişinin ruhuna saygı duyulur ve cenaze evinde yüksek sesle gülünmez, eğlenilmez (K.1, K.54,K.55).
- Cenaze sahipleri kıyafetleri ile ölen kişinin ardından yas tuttuklarını ifade ederler. Kadınlar örtülerini boyunları görülmeyecek şekilde bağlarlar. Dikkat çekici renkte kıyafetler giymemeye özen gösterirler. Çeşit çeşit giyinmezler. Süslenmezler, saçlarına kına yakmazlar. Erkekler saç sakal tıraşı olmazlar (K.7, K.12, K.28).
- Ölünün kırkı çıkıncaya kadar düğün, nişan gibi eğlenceli törenlere cenaze sahipleri katılmaz (K.12, K.23, K.45).

IV.5.3.2. Belirli Günler / Ölü Yemeği

Farklı adlandırmalarla karşımıza çıkan “ölü yemeği” ölen kişinin canı için yakınları tarafından verilir. Ölümle ilgili inanmaların büyük bir bölümünü oluşturan ölü yemeği, bir taraftan ölen kişinin öte tarafta da yaşamını sürdürdüğü, başka şeylerin yanı sıra yemeye içmeye de ihtiyacı olduğunu vurgularken, ölen kişi için birtakım uygulamaların yapılmasının gerekliliğini de vurgulamaktadır. Çünkü ölen kişinin ruhunun geride kalanları rahat bırakmayacağı ve tedirgin edeceği düşüncesi hâkimdir. Ayrıca toplumsal bir kınamaya maruz kalmamak içinde ölünün ardından birtakım geleneklerin yerine getirilmesi gereklidir (Örnekle,2000:221).

Mersin Abdallarında ölünün ruhu için belirli günlerde yemekler verilir. Bu yemekler üç yemeği, yedi yemeği, kırk yemeği ve yıl yemeği olarak adlandırılır. Eskiden bu günler tam üçünde yedisinde, kırkında yapılırken günümüzde hafta sonuna tesadüf etmesi için, ya da uzakta olanların gelmesi gitmesine uygun olması açısından bir gün önce veya bir gün sonra yapılabilmektedir.

Cenaze evine üç gün boyunca komşular tarafından yemek pişirilip getirilir. Üçüncü gün cenaze sahipleri tarafından yemek pişirilip, ölünün ruhu için gelen giden misafirlere yedirilir. Bu yemekler dövme, yahni, sarma, yeşil fasulye gibi yemeklerdir.

Yedinci gününde “yedisi, yedi gün yemeği” adı verilen bir yemek verilir. Ölünün ruhu için kurban kesilir. Yemekler bu kurbanın etinden yapılır.

Ölünün kırkıncı gününde yaygın olarak helva yapılıp dağıtılır. İsteyen kırkıncı gününde de kurban kesip yemek yapabilir.

Ölünün ölüm yıl dönümünde büyük bir yemek verilir. Ölünün ruhu için bir kurban kesilir. Bu kurbanın etinden yemekler yapılır. Bütün herkes bu yemeğe çağrılır. Dede gelir. Nefesler söylenip dualar edilir.

Mersin Abdallarında yol sahibi olan bir kişi öldüğünde onun ardından, dârdan indirme cemi yapılır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde Mersin Abdallarında Törenler başlığı altında ayrıntılı olarak yer verdiğimiz bu tören ölen yol sahibi kişinin öte dünyadaki yaşamı için oldukça önemlidir. Sadece dede tarafından yürütülebilen ve sorumlulukları ölen kişinin yakınlarından birinin üstlenmesiyle yapılan bu tören, ölen kişinin kırkı çıktıktan sonra düzenlenir.

IV.5.3.3. Mezar Ziyareti

Mersin Abdallarında mezar ziyaretinin ayrı bir önemi vardır. Ölü sahiplerinin görevi cenazeyi defnettikten sonra bitmez. Ölen kişinin ruhunun belirli zamanlarda yakınlarını beklediğine inanılır. Mezar ziyaretleri ölen kişinin üçüncü, beşinci, yedinci, kırkıncı ve her yıl ölüm gününde mutlaka ziyaret edilir. Ayrıca Ramazan ve Kurban Bayramı’nda, Hıdrellez’de mezar ziyaretleri yapılır.

Mezar ziyaretlerinde mezarın üzerine çiçek ekilir. Mutlaka mezarı ziyaret eden kişi mezara su döker. Mezarın kenarına kuşların yemesi için buğday, arpa koyulur. Mezar ziyaretine giderken yiyecek bir şeyler götürülür ve oradakilere ölünün ruhu için dağıtılır.

Mezarlık ziyareti Türklerin eski ve köklü inanç sistemlerinden birisi olan atalar kültürünün bir uzantısıdır. Mezarın başında herkesin birbirine ikramda bulunduğu bu yiyecekler aslında ata ruhuna sunulan kansasız kurban niteliğini taşımaktadır (Çıblak,2005:201). Mersin Abdallarında da mezar ziyaretlerine yiyecek götürülmesi ve belirli günlerde ölünün yakınlarını bekleyeceğine ve ziyaretine gidilmediği zaman uğursuz bir şeylerin yaşanacağına inanılması atalar kültürünün günümüze olan bir uzantısı olmalıdır.

Değerlendirme

Çalışmamızın bu bölümünde Mersin Abdallarında geçiş dönemleri doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölüm olmak üzere beş başlık halinde incelenmiştir.

Mersin Abdallarının geçiş dönemlerinde uygulanan inanç ve pratiklere baktığımızda yaşadıkları kültür ile yani Yörük kültürü ile etkileşim içinde oldukları görülür. Alevi-Bektaşî inanç yapısına sahip olan Mersin Abdallarının geçiş döneminde uyguladıkları inanç ve pratiklerde etkisi görülür.

V. BÖLÜM

HALK BİLGİSİ

İnsanoğlu, yaşadığı sürece doğayı anlamaya çalışmış ve yaşadığı deneyimler sonunda bazı bilgilere ulaşmıştır. İnsanın yaşamını kolaylaştıran ve zaman zaman da acizliğini ortadan kaldıran bu bilgiler yüzyıllardır kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Halk kendi deneyimleri sonucunda ortaya koyduğu bu bilgilerden, hastalıkları tedavi etmede, hava durumunu belirlemede, toplum kurallarını belirlemede yararlanmıştır.

Bu bölümde halk bilgisi; halk hekimliği, halk meteorolojisi, halk hukuku, halk matematiği, halk takvimi olmak üzere beş alt başlık halinde incelenecektir.

V.1. Halk Sağaltmacılığı

V.1.1. Halk Hekimliği

Halkın çeşitli nedenlerden dolayı modern tıba başvuramadığı ya da başvurmak istemediği durumlarda hastalıklardan korunma ve hastalıkların teşhis ve tedavisinde uyguladığı yöntem ve işlemlerin tümüne halk hekimliği adı verilmektedir. Halk hekimliğinin kapsamı içerisine, kişinin sadece sağlık durumuyla ilgili sorunları değil çocuk sahibi olamama, çocuklarda geç yürüme ya da geç konuşma, cin, peri ve benzeri olağanüstü varlıkların etkisiyle meydana geldiğine inanılan sakatlıklar ve nazar değmesi gibi çeşitli durumlar da girmektedir (Boratav, 1994:122-123).

Mersin Abdalları arasında doktora gidilemediği veya tıbbi yardım almak için ekonomik durumların yeterli olmadığı durumlarda, birtakım dinî ve büyüsel işlemler uygulanarak ya da çevredeki bitkilerden, yiyecek ve içeceklerden ilaçlar yapılarak hastalıklar tedavi edilmeye çalışılır. Bu tedavi yöntemlerini;

1. Dinî ve büyüsel nitelikli olanlar
2. Hem büyüsel hem de gerçekçi nitelikli olanlar
3. Çeşitli otlar ve köklerle, kocakarı ilaçlarıyla yapılanlar olmak üzere üç grupta ele alıp inceleyebiliriz (Çıblak,2005:203).

V.1.1.1.Dinî ve Büyüsel Nitelikli Olanlar

a.Yatır ve Ziyaretler

Ziyaret kavramı herhangi bir dileğin gerçekleşmesi ya da herhangi bir şekilde hayır işlemek amacıyla gidilen ve kutsal kabul edilen yer anlamında kullanılmaktadır. Bu ziyaret yerleri bir yatır olabileceği gibi, ermişlerin bir araya geldiklerine inanılan yüksek bir tepe, kutsal sayılan bir mağara ya da bir su kenarı da olabilir (Çıblak, 2005:203)

Günümüzde de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde veli olarak bilinen kişilerin Allah'a yakın kabul edilmeleri nedeniyle Allah katında hatırlarının kırılmayacağına inanılır ve bundan dolayı bu kişilerin mezar ve türbeleri birtakım hastalıkların tedavisinde ya da bazı dileklerin gerçekleştirilmesinde başvurulmuş kutsal yerler olarak görülür. Bu kutsal yerleri ziyaret eden kişiler, veliler aracılığıyla Allah'a yalvarır, dileklerinin gerçekleşmesi için dualar eder ve kurbanlar keserler (Çıblak, 2005:204).

Mersin Abdallarında da gerçekleşmesi istenilen dileklerde bulunma(çocuk sahibi olma, iş bulma vb.) ya da bazı hastalıklardan kurtulma amacıyla yatır ve ziyaretlere gidilmektedir. Şifanın bu yatır ve ziyaretlerden değil, onların yüzü suyu hürmetine Hak'tan geleceği inancı yaygındır. Bu yatır ve ziyaretlerin bazılarının isimleri ve buldukları yerler şu şekilde sıralanabilir: Garip Baba Ziyareti (Say Mahallesi-Silifke), Peri Kızları bir

diğer adıyla Huri/Hürü Kızları(Silifke), Zeyne'1 Abidin Türbesi(Zeyne Kasabası- Gülnar), Kırtıl Dede Ziyareti(Kırtıl Köyü-Silifke), Burhan Dede (Kargıpınarı -Erdemli), Bağlama Dede (Anamur) Eshab-ı Kehf Ziyareti(Tarsus), Kaplan Baba, Sefil Baba (Tarsus-Akgedik Köyü).

b.Ocaklar

“Ocak” belirli bir veya birden fazla hastalığı iyileştirme gücünde olan, bu işin yöntemini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kişilere denir. Bu anlamdan yola çıkarak “ocak” ve “ocaklı” sözcükleri aynı anlamda kullanılır. Ocaklı kişilerin hastalıkları iyileştirme yöntemi genellikle büyüsel işlemlerdir; ama bunun yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan ya da yaralı yerine bir maddeyi sürmek, bağlamak gibi “ilaç” saydıkları gereçleri de kullandıkları olur (Boratav;1997:113)

Mersin Abdalları arasında bazı hastalıkları iyileştireceğine inanılan “ocaklı” kişiler bulunmaktadır. Bu kişilerin ocak olmaları soya bağlıdır. Anne veya babası ocak olan kişiler onlardan el alarak bu işi sürdürmektedir. İnceleme alanımızda hastalıklarla ilgili ocaklar şunlardır:

Temre Ocağı

Temre, genellikle el ve ayaklarda görülen, cilt üzerinde kırmızı benekler halinde ortaya çıkan kaşıntılı bir cilt hastalığıdır. Bu hastalık inceleme alanımızda “termeye, temreğe” şeklinde de adlandırılmaktadır.

Terme olan kişi, tedavi amacıyla bir terme ocağına gider. Terme ocağı olan kişi termenin olduğu yeri mürekkepli kalem ile çizer. Bunu temreğenin dağılmaması ve olduğu yerde kuruyup kalması için gereklidir. Sonra da dua okur ve temreğeli yere tükürüğünü

sürer. Ocaklı kişinin tükürüğünün temreğeyi geçireceğine inanılır. Terme ocağı kişiler kadın veya erkek olabilir ama halk arasında kadının tükürmesi erkeğin tükürmesinden daha iyi kabul edilir. Temrenin geçmesi için, tüküren kişi ile hastanın kan bağının olmaması gereklidir (K,17,K.59).

Yılcık Ocağı

Kemiklerde ağrılı bir hastalık olan yılılcık hastalığı için kişilerin tedavi amacıyla gittiği ocağa “yılılcık ocağı” adı verilir. Yılılcığı olan kişi üç çarşamba bir yılılcık ocağına gider ve yılılcığını kestirir. Bu işlem bazen sabah, öğlen, akşam olmak üzere aynı gün içersinde üç kez yapılarak da gerçekleştirilir. Yılılcık kesme işlemi birkaç farklı şekilde yapılabilir.

Yılılcık ocağı olan kişide bir yılılcık taşı olur. Ocak olan kişi bu taşı hastalığı sağaltmada kullanır. Bu taşı kişinin ağrıyan yerlerine üç kez sürer. Bu işlemi üç çarşamba tekrarladıktan sonra hastanın ağrıları kesilir (K.17,K.34,K.45).

Bir başka yılılcık kesme işlemi de ocak tarafından şu şekilde gerçekleştirilir: Yılılcığı olan kişinin üzerine bir bez örtülür. Ocak olan kişi eline bir bıçak alır. Hasta olan kişinin baş kısmından başlayarak, keser gibi yaparak ayak parmağından hastalığı çıkarır. Bu işlem hasta kişinin sağına soluna önüne arkasına döndürülerek yapılır.

Ocak bu işlemleri yapmadan önce “El benim elim değil, Ayşe, Fatma anamızın eli olsun, gelmiş geçmiş peygamberlerin eli olsun” der.

Yılılcık kesme işi 3, 5, 7 kere yapılır. Yılılcık kestiren kişinin mutlaka arılık atması gerekmektedir. Arılığın miktarı önemli değildir ama bu arılık elden ele verilmez mutlaka yere atılır. Eğer kişi arılık atmazsa hastalığın üzerinde kalacağına inanılır. Ocak

yere atılmış olan arılığı ister kendisi alır isterse sabi bir çocuğu sevindirir. Atılan arılıkla hastalığın da atılacağına inanılır (K.3,K.11,K.28).

Nazar Ocağı

Mersin Abdalları arasında, bakışı keskin kişilerin nazarı degeceğine inanılır. Bir kişiye nazar değerse, hastalanabilir, işleri bozulabilir hatta ölebilir. Bu nedenle nazar değdiğine inanılan kişiye eli sınıgalı olduğuna inanılan bir kişi tarafından kurşun dökülür.

Kurşun dökme işlemi şu şekilde yapılır:

Bir elek (ya da kalbur) alınır. Bu eleğin içine her çeşit öteberi (Bir soğan kabuğu, bir parça ekmek, üç taş, üç kaşık, kaşıkların içine de biraz tuz) koyulur. Bir tasa su doldurulur. Kurşun dökülecek olan kişi bu tasın içine bozuk para bırakır. Bu paraya “arılık” adı verir. Su, kurşun dökme işleminden sonra içileceği için çoğu zaman arılık eleğin içine de atılır. Arılık verilmeden kurşun dökülmez. Verilen arılıkla kötü gözün kişiden uzaklaşacağına inanılır. Bütün bu malzemeler toplandıktan sonra ateş yakılır. Kaşıkların içindeki tuz bu ateşin üzerinde çevrilir. Daha sonra da göze gelmiş olan kişinin etrafında çevrilir. Bu tuz çevrilirken üç kere “elem tere fiş, kem gözlere şiş” denir. Daha sonra nazarlı kişinin sağını solunu, önünü arkasını eli sınıgalı olan yani ocak sıvazlar. Daha sonra bir kapta kurşun eritilir. Nazar değdiğine inanılan kişinin üzeri çarşaf gibi bir bezle örtülür. Eleğin içine su dolu kap koyulur. Kurşun eridikten sonra bu suyun içine dökülür. Bu işlem baş, karın bölgesinin ve ayakların üzrinde olmak üzere üç kez tekrarlanır. Daha sonra kurşun döküren kişi tastaki suyun birazını içer. Eleğin içindekiler alınır ve elek kurşun döküren kişi tarafından üç kere tekerlenir. Bunun ardından hasta, kurşunun döküldüğü su ile elini yüzünü yıkar. Bunun ardından, kurşunu döken kişi bu

sudan serpererek nazarlı kişiyi oradan uzaklaştırır. Arkasına bakmadan yedi adım giden hastanın üzerindeki gözün kalktığına inanılır (K.13,K.22).

İnceleme alanımızda bir başka kurşun dökme biçimi şu şekildedir:

Nazarlı olan kişinin üzerine bir bez örtülür. Bakır bir kabın içine su doldurulur. Nazarlı olan kişi bu suyun içine bir arılık atar. Ateşte eritilen kurşun nazarlı kişinin önce başına, sonra bel kısmına en son ayaklarına olmak üzere üç kez dökülür. Kurşun dökme işlemi tamamlandıktan sonra, nazarlı kişi tastaki sudan içer, Sonra arkasına bakmadan yedi adım kadar uzaklaşır. Ocak arkasından su serper (K,3,K.9,K.29).

Dalak Ocağı

Dalak kesme işleminin yapılabilmesi için hasta ve ocak dışında birisinin de olması gereklidir. Hasta olan kişi çarşamba günü ocaka götürülür. Yere sırtüstü yatırılan hastanın karnına bir tahta ve bu tahtanın üzerine de bir soğan koyulur. Ocak omzuna bir balta alıp selam vererek hastaya yaklaşır. Hastanın yanındaki kişi selamı alır ve ocağa “Nereden gelirsin?” diye sorar. Ocak “Höngüreden gelirim” der. “Nere gidersin?” “Dalak kese giderim.” diye cevap verir. Bunun üzerine hastanın yanındaki kişi “Kesemezsin” der. Ocak “Keserim” diye cevap verir. “Keserim”, “Kesemezsin” diyerek bu konuşma üç kez tekrarlanır. Her seferinde daha yüksek sesle konuşulur. Sonra ocaklı kişi omzundaki baltayı indirip, tahtanın üzerindeki soğanı keser. Ocak etrafı dolanıp gelip aynı diyaloglarla bu işlemi üç kez tekrarlar. Kesilmiş olan bu soğan bir kenara koyulur ve kuruduğu zaman hastalığın da kuruyup gideceğine inanılır (K.6,K.37).

İnceleme alanımızda dalak şişmesinin ruhsal bir nedenden dolayı kaynaklanabileceği düşünülmekte, ocaklının bu işlemi ile hastanın korkup rahatlayacağına inanılmaktadır(K.13,K.45)

V.1.1.2.Büyüsel ve Gerçekçi Nitelik Taşıyanlar

Mersin Abdalları arasında bazı halk hekimliği uygulamalarında büyüsel ve gerçekçi nitelikleri iç içe görmek mümkündür. Bu yöntemlerden bazıları şunlardır:

Başı ağrıyan, ruhsal olarak bunalımda olan kişilere, tüyü kara olan bir tavuk kesilir ve eti kemiği ile birlikte dövülüp, bu kişinin başına sarılır. Bu tavuğun hastanın içindeki ağrıyı ve kötü ruhu çekeceğine inanılır. Bu hastalığın sağaltmasında tavuğun etinin sarılması gerçekçi bir yöntem iken sarılan tavuğun kara olması büyüsel bir nitelik taşır.

- Siğilin kuruması için, bir ağacın dalı koparılmadan kırılıp kıvratılır. Bu dal kuruyunca siğilin de kuruyacağına inanılır (K.33,K.47).
- Tam olarak koparılmadan bir yeşil dal kıvrılır. Sonra içten “Bu dal kurduğunda siğilimde kurusun” diye niyet edilir. Böylece bu dal kurdukça siğilin de kuruyup gideceğine inanılır (K.13).
- Yeni ay ilk görüldüğü zaman “Ayı gördüm yaşadım, siğil seni boşadım.” diye üç kez söylenir. Süpürgeyle de sembolik olarak evden dışarı süpürülür. Böylece siğilin kişiden kopup gideceğine inanılır (K.23,K.48).
- Bir avuç tuz alınıp komşunun haberi yokken su kovasına atılır arkaya bakmadan dönülür, siğilin geçeceğine inanılır(K.13,K.27)

V.1.1.3.Çeşitli Otlarla ve Köklerle, Kocakarı İlaçlarıyla Yapılanlar

Halk hekimliği uygulamalarında yaygın olarak kullanılan yöntem, çeşitli otlarla ve köklerle yapılan kocakarı ilaçlarıdır. Mersin Abdallarında da birçok hastalığın tedavisinde bitkilerden yararlandığı görülür.

V.1.1.3.1.Ağrılar

Mide Ağrısında

- Kekik kaynatılır, suyu ılık ılık içilir (K.2, K.3, K.12).
- Yeşil veya kuru nane kaynatılarak suyu içilir (K.2, K.3, K.12).
- Acı yavşan otu kaynatılarak içilir (K.21, K12).
- Çam sakızı suya ıslanır, bir süre bekletilir ve bu su içilir (K.2, K.3, K.14).
- Ladin ağacının sakızı çiğnenir, bu sakız midedeki zehri alır ve ağrıyı keser (K.7, K.21).

Baş Ağrısı

- Acı yavşan otu toplanır, başa bir örtüyle sarılır (K.17).
- Limon dilim dilim yapıp üzerine çekilmiş kahve serpilip başa sarılır (K.18).

Göz Ağrısı

- Kirpi eti yenir. Kirpi kanı damlatılır. Kirpi eti düzenli yenildiğinde kör gözü açacağına inanılır(K.1,K.13,K.27)
- Limon suyu damlatılır (K.20).

- Patates haşlanır ve suyunun buharına gözler kapatılarak tutulur. Göz kapakları dinlendirilir (K.21).
- Ağrıyan göz ılık bir su ve temiz bir bezle pansuman yapıldıktan sonra çay buharına tutulur (K.11,K.17,K.18,K.19).
- Göz kapaklarında sivilce biçiminde çıkan itdirseği için sarımsak kesilir ve suyu o bölgeye birkaç kez sürülür (K.11).
- Ağrıyan göze çocuk emziren bir annenin sütü damlatılır (K.21).

Kulak Ağrısı

- Zeytinyağı ısıtılarak, bir pamukla ağrıyan kulağa yerleştirilir (K.11,K.12,K.17)
- Anne sütü ısıtılarak, kulağa damlatılır. (K.10,K.11).

Diş Ağrısı

- Ağrıyan dişe ispirto dökülür (K.1,K.4).
- Ağrıyan dişe nane bastırılır (K.4,K.5,K.10,K.11).
- Eğir adı verilen bir bitki çiğnenir (K.11).
- Acı yavşan kaynatılır, gargara yapılarak içilir (K.11,K.21).
- Ağrıyan dişin üzerine karanfil koyulur (K.4,K7,K.11,K.13).

Sırt ve Bel Ağrıları

- Zeytinyağının içine karabiber atılır, biraz rakı dökülür ve bu karışımla bel iyice ovulur.
- Zeytinyağı ile ovulur (K7,K.11,K.13).

- Nişadır, barut, karabiber, kırmızıbiber, rakı, zeytinyağı macun haline getirilip bele sürülür. Bir müddet bekletilir. Çok bekletilirse kişinin sırtı çürür bu nedenle çok bekletilmez (K7,K.11,K.13).
- Bel ağrısında ağrıyan bölge bal arısına sokturulur (K.1,K.2,K.19).

Romatizmal Ağrılar

- Balık yağı veya karabalık eti karıştırılıp hamur haline getirilip, dört gün süreyle ağrılı eklem yerlerine sarılmalı ve devamında ağrıyan yer hareket ettirilmelidir (K.9,K.11).
- Yemiş külde pişirilip, romatizmalı bölgeye sarılır (K.11,K.12,K.17).

Böbrek Ağrısı

- Mısır püskülü, avokado yaprağı, dere kenarlarında biten yeşil yapraklı gandak otu karıştırılıp kaynatılır, her sabah aç karnına içilir (K.1,K.4,K.5,K.17).
- Böbreklerdeki taş ve kumdan kaynaklanan ağrılar için yoğurdun sarı suyu içilir (K.17,K.19).
- Isırgan otu ve ebegümece yenilir (K.17,K.19).
- Greyfurt suyu sıkılır, aç karnına sabahları içilir (K.1,K.4,K.11,K.17,K.21).
- Kiraz çöpü kaynatılarak içilir (K.2,K.3,K.4).
- Çobankalkıdan da denilen dikenli bir bitki olan demirbuturak otu yenir (K.14,K.30).

Boğaz Ağrısı

- Dağ eriği külde pişirilir. Boğaza sarılır. Boğaz ağrısını geçirir. (K.14,K.30,K.35)).
- Helva sarılır, ağrıyı alır(K.13,K.19).

- Siyah zeytinin çekirdeği çıkarılır. Sonra iyice dövülür. Boğaza sarılır. Boğazı yumuşatır(K.14,K.30).
- Kuru veya yaş incir suda haşlanarak boğaza sarılır (K.11,K.12,K.17).

V.1.1.3.2.Yaralar

Açık Yaralar

- Yaranın üzerine gaz yağı sürülür (K.11,K.12, K.16).
- Kuru üzüm ve çiğ soğan dövülerek tuzlanır, bir beze konulup yaraya sarılır (K.15,K.18).
- Yaranın üzerine püse sürülür (K.11,K.12,K.17).

Uçuk

- Çıra veya harnup ısıtılarak uçuklu bölge ısıtılır (K.11).

Dolama

Tırnak çevresinde herhangi bir yaralanma veya doku zedelenmesi nedeniyle oluşan iltihaplanmaya “dolama” adı verilir.

- Zeytinyağı, kullanılmadık sabun rendelenir, bamyaya dövülür biraz pişirilip dolamalı parmağa sarılır(K.33,K.38).
- Dolamalı parmak sıcak suya batırılarak üzerine tahin helvası ya da soğan sarılır (K.5,K.7).

Çıban

- Lokum sarılır. Lokum çıbanın özünü çeker. İyileşmesini çabuklaştırır(K.11,K.16).
- Bıngı (bamya, un, su, şeker kaıştırılıp kaynatılarak “bingı” hazırlanır ve çıbanın üzerine sarılır (K.11,K.14).
- Şekerli bir hamur yapılarak üzerine sarılır (K.4,K.16,K.51).

V.1.1.3.3.Yanıklar

- Bağ (asma) yaprağı yanan bölgenin üzerine koyulur, böylece iltihaplanma önlenmiş olur (K.11,K.12,K.17).
- Zeytinyağında kireç bekletilir. Bu bekleme sonucu kireç dibe çöker ve tavuk tüyü ile (el değmemesi için) yanık bölgenin üzerine sürülür (K.9,K.13,K.27,K.48,K.59).
- Ekşi narın suyu yanığın üzerine damlatılır (K.10).
- Soğuk yoğurt sürülür(K.13,K.19,K.28).

V.1.1.3.4.Böcek, Arı, Akrep, Yılan Sokmaları

Arı Sokması

- Soğan dövülür ve o bölgeye sarılır (K.7,K.10).
- Toprağın üzerine üzüm suyu sıkılıp, elde edilen çamur arının soktuğu yerin üzerine sarılır (K.4,K.11,K.15).
- Ekşi narın suyu damlatılır (K.1,K.4,K.9).

Akrep Sokması

- Domates sürülür (K.10,K.9,K.33).
- Eşek pisliği kaynatılarak akrebin soktuğu bölgeye sürülür (K.9).
- Teğnel (Defne) yaprağı sarılır (K.10,K.11).
- Sokan akrep ezilerek o bölgeye sarılır (K.1,K.4,K.29,K.40,K.51).
- Beyaz çamur ve yoğurt karıştırılarak o bölgeye sürülür (K.10).

Yılan Sokması

- Yılanın soktuğu yerde iki tane delik olur. Bu şekilde diğer sokmalardan ayırt edilebilir. Yılan sokar sokmaz soktuğu yer jilet ile kesilip kan emilir. Böylece zehir vücuda dağılmadan dışarı atılmış olur(K.2,K.6,K.45).

V.1.1.3.5. Kesikler

- Kesilen bölgenin üzerine bozuk para koyulur ve üzeri bir bez parçası ile sarılır (K.9,K.41).
- Kesilen bölgeye toprak basılır (K.23,K.46).
- Kesilen bölgeye herhangi bir kimsenin idrarı damlatılır (K.31).

V.1.1.3. 6. Saç Kıran Hastalığı

- Sarımsak ezilip saça sürülür (K.4,K.5,K.10,K.11).
- Buğday yağı, sarımsak yağı, zeytinyağı ve çiğ soğan dövülür karıştırılıp saç diplerine sürülür (K.1,K.4,K.11,K.21)

V.1.1.3.7.Cilt Hastalıkları

Siğil

- Taze incir sütü siğilin üzerine sürülür (K.1,K.13,K.17).
- Salyangoz salyası sürülerek bir poşetle kaplanır, 5-6 saat bekletilir (K.3,K.5,K.6,K.39).
- Patlıcan pişirilip sarılır (K.10).
- Boyu bir metreye kadar uzayan, sarı çiçek açan geniş yapraklı bir bitki olan sığırkuyruğu otu sarılır (K.2,K.22,K.17).
- Siğili olan kişi, elinin ve ayağının turnağını keser, bir soğanın da başını keser ve kapının eşiğine gömer. Kişinin siğili geçer(K.13).
- Sütleğen otunun sütü siğilin üzerine sürülür (K.5,K.21).

Sivilce

- Yoğurt sıcak küle gömülür ve biraz pişirilir, ılıymca yüze sürülür (K.11).
- Sütleğen sütü sürülür (K.3,K.21).
- İncir sütü sürülür (K.21).

Terme

Terme, genellikle el ve ayaklarda görülen, cilt üzerinde kırmızı benekler halinde ortaya çıkan kaşıntılı bir cilt hastalığıdır. İnceme alanımızda bu hastalık “termeğe, temreğe” biçiminde adlandırılır.

- Et kaynatılır ve kaynama esnasında suyun yüzüne çıkan kef alınarak termeğenin üzerine sürülür (K.4,K.7,K.9).

- Terme ocağına gidilir(K.12,K.23,K.39).

V.1.1.3. 8. Ateşli Hastalıklar

- Patates dilimlenir ve altına sarılır (K.9,K.13,K.17).
- Sirke ile ıslatılmış bir bez altında bekletilir(K.13,K.17).

V.1.1.3. 9. Sarılık

- Hastanın yüzüne sarı tülbent örtülür (K.7,K.13,K.21).
- Hastanın alını ustura ile çizilerek biraz kan çıkarılır (K.21).

V.1.1.3.10. Kızamık

- Pekmez şerbeti içirilir(K.12).
- Tatlı şeyler çok tüketilir(K.7,K.12,.24).
- Kırmızı et yenmez(K.3,K.6,K.19).
- Hasta sıcak odada tutulur (K.10).
- Hastanın karnına sirkeli hamur sarılır (K.8,K.9,K.11).

V.1.1.3.11. Kabakulak

- Üşütülmez(K.11,K.13).
- Kurşun yağı sürülür. Üstüne de deve tüyü sarılır(K.2, K.34).
- Kabakulak erkek çocuklarda hayaya kadar iner. Kısırlığa neden olabilir. Bu nedenle özellikle erkek çocuklar üşütülmemeye dikkat edilir(K.3,K.13,K.24,K.37).

- Kirli davar yünü ısıtılır, şişliklere sarılır (K.13,K.14,K.18).
- Pamuk kızgın zeytinyağına sürülür, şişliklere sarılır (K.11)

V.1.1.3.12.Astım

- Yenidünya ağacının yaprağı kaynatılıp içilir (K.1,K.12).
- Isırgan otu yenilir (K.9,K.13,K.17,K.18,K.19).
- Kozalaklar dövülüp kaynatılır, suyu içilir (K.11).
- Yarpuzun suyu burundan damlatılır (K.4,K.13,K.17,K.18,K.19).
- Bamya tohumu kaynatılır, kahve gibi dövülür, pişirilip içilir (K.21).

V.1.1.3.13. Şeker Hastalığı

- Nar ekşisi içilir (K.10).
- Ceviz ve selvi ağaçlarının yaprağı kaynatılıp içilir (K.11).
- Zeytin yaprağı kaynatılıp içilir (K.9,K.13,K.17,K.28,K.49).

V.1.1.3.14. Tansiyon Hastalığı

Yüksek Tansiyon

- Küçük sarımsak dişleri bütün olarak aç karnına yutulur (K.11).
- Bir bardak suya limon sıkılıp içilir (K.10,K.11).

Düşük Tansiyon

- Tuzlu ayran içilir (K.9,K.13,K.17,K.18,K.19).

V.1.1.3.15. İshal

- Sumak yenir(K.23,K.27,K.32)).
- Patates haşlanıp yenir(K.12,K.19,K.39).
- Ayva ve sumak yaprağı kaynatılıp içilir(K.23,K.40).
- Türk kahvesi ya da çay limon sıkılarak içilir(K.41,K.43,K.56).
- Harnıp (keçiboynuzu) kaynatılıp içilir(K13).
- Kola ile aspirin karıştırılıp içilir(K.1,K.4).
- Birkaç kaşık kuru çay yenir(K.3,K.8,K.21).
- Nar ekşisine, kahve, sumak ve böğürtlen atılıp içilir (K.2,K.5).
- Meşenin mazısı ezilip suya atılır ve içilir (K.15,K.16,K.17,K.18).
- Kekik suyu içilir (K.5,K.8,K.10,K.11).
- Çay ıslatılarak yutulur (K.11).
- Demli çay veya kola içilir (K.7,K.8,K.9,K.11).
- Nar, nane, ekşi nar kabuğu, ayva yaprağı kaynatılarak şurup yapılır, sabahları 1 kaşık içilir (K.1,K.4,K.6,K.7,K11).
- Kahveye limon sıkılarak içilir (K.3,K.8,K.21).

V.1.1.3.16. Kabızlık

- Sıcak su ile bal karıştırılıp içilir (K.1,K.2,K4,K.17).
- Ebegümece kavrulur veya salatası yapılarak yenilir (K.11,K.12,K.17).
- İncir, kayısı ya da kuru kayısı yenir (K.9,K.13,K.17,K.18,K.19).
- Aç karnına zeytinyağı içilir (K.1,K.4).

V.1.1.3.17. Kırık / Çıkıklar

- Kırık olan yere devenin derisi sarılır (K.16,K.23,K.37).
- Yumurta kırılır, içine keçi kılı doğranır ve sabun rendelenir. Bunlar karıştırılır kırık olan yere sarılır. Bu sargı bir hafta sonra gevşetilir ve yaklaşık on beş gün sonra ise açılır (K.1).
- Bol miktarda tuz atılmış bir hamur yapılarak ilgili bölgeye sarılır. Sekiz saat bekletilir. Bu işlem içteki bereleri dışarı atar ve ağrıyı dindirir (K.11,K.15,K.16).
- Şişlik oluşmuşsa yeşil sumak yaprağı kaynatılarak pansuman yapılır sonra sarılır (K.4,K.9,K10).

V.1.1.3.18. Grip / Nezle / Soğuk Algınlığı

- Kök boya ve kuşburnu kaynatılarak içilir (K.11,K.13,K.21).
- Yarpuz adında bir bitkinin yaprakları kaynatılarak içilir (K.11,K.12,K.17,K.21).
- Isırgan otu kaynatılarak içilir (K.10,K.16).

V.1.1.3.19. Öksürük

- Öksürüğü olan kişinin sırtına gazete koyulur. Üzerine rakı serpilir. Hasta sıkıca giydirilir ve bir gece böyle bekletilir. Sıtma ve öksürük böylece kesilir (K.4,K.9,K10).
- Kuşburnu kaynatılarak içilir (K.11,K.12,K.19).
- Elma dilimlenir ve kaynatılarak suyu içilir (K.13,K.16,K.17).
- Fesleğen otu kaynatılarak suyu içilir (K.1,K.2).
- Mısır püskülü kaynatılarak içilir (K.3,K.4,K.11).

- Kara turp oyulur, içine bal koyuşur, bir gece bekletilir ve yenir.

V.1.1.3.20. Zehirlenmeler

- Çiğ yumurta içilerek hastanın kusması sağlanır (K.11).
- Süt içilir, yoğurt ve bal yenir (K.10,K.11).

V.1.1.3.21. Pişikler

- Zeytinyağı sürülür (K.10,K.11,K.17,K.18,K.20).

V.1.1.3. 22. Mayasıl / Basur

- Patlıcanın başı közde pişirilir. Mayasıla sürülür.
- Pelitin kabuğu dövülür, macun haline getirilir mayasılı bölgeye sürülür.
- Bol bol kuşburnu içilir.
- Bodur bir bitki olan geven otu dövülerek kaynatılır, içine şeker atılıp içilir (K.10,K.13,K17,K.18,K.19).

V.1.1.3.23. Ses Kısılmaları

- Siyah turpun içi akşamdan oyulur ve içine bal konulur. Sabah aç karnına yenir (K.2,K.4,K.9,K19).

V.1.1.3. 24. Kas Yırtılmaları

- Kocayemiş (frenk yemişi) külde pişirilerek ilgili bölgeye sarılır (K.4,K.5,K11).

V.1.1.3.25. Alerjik Durumlar

- Gelincik ağacının dalları kırılarak kaynatılır ve bu suyla banyo yapılır (K.4,K.7, K.14,K.17).

V.1.1.3.26. Sıtma Hastalığı

- Pekmez ve döğme pul biber biraz suyla kaynatılır, içine biraz un serpilerek macun haline getirilir. Hasta olan kişinin sırtına bir bez serilir bezin üzerinden bu macun sürülür. Macunun üzerine bir başka bez örtülür. Hasta bu şekilde sabaha kadar bekletilir. Sıtma geçer(K.21).

Mersin Abdalları arasında yapılan araştırmalar göstermektedir ki hastalıkların tedavisinde kullanılan en yaygın yöntem, çeşitli otlar ve bitkilerle, kocakarı ilaçlarıyla yapılan tedavilerdir. Bunun başlıca sebeplerinden bir tanesi söz konusu bölgenin ikliminin ve coğrafik yapısının çok çeşitli bitkilerin yetişmesine elverişli olmasıdır. Otlar, bitkiler, kocakarı ilaçlarıyla yapılan bu tedavilerin yanı sıra bölgede dini ve büyüsel nitelikli tedavilere de sıkça rastlanmaktadır. Özellikle bazı hastalıkların tedavisi için çeşitli yatır ve ziyaret yerlerine gidilerek dualar edilmekte ve buralarda adaklar adanmaktadır. Bu yatır ve ziyaret yerlerinde bir takım pratikler yapılmaktadır (yatırın çevresinde üç defa dolanmak, delik taş ve oyuklardan geçmek, uygun yerlere bez bağlamak vs). Gerek bu uygulamalarla beraber, gerekse bunlardan ayrı olarak uygulanan gerçekçi nitelik taşıyan yöntemler de hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Bütün bu sağaltma yöntemleri ile birlikte inceleme alanımızda modern tıbbın ortaya koyduğu yöntemlerden de yararlanılmaktadır.

V.2. Halk Meteorolojisi

Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi, yaşam biçimleri ile hava koşulları arasında Abdallar da bir bağ kurmuştur. Çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmayan Abdallar için iklim bu açıdan takip edilmese de, günlük hayatlarını düzenlemeleri açısından oldukça önemlidir.

İnceleme alanımızda hava ile ilgili tahmin yöntemleri şu şekildedir:

- Sabahları kara bulutlar görülürse yağmur yağacağı düşünülür (K.30, K.31, K.32,
- Yazdan güze geçerken rüzgar çok eserse o yıl kış erken başlayıp, uzun sürer(K.12)
- Ağaçlar yapraklarını tepeden dökmeye başlarsa o yıl kışın sert geçeceğine inanılır(K.31,K.43).
- Ayın çevresinde çizgiler varsa bir süre yağmurun yağmayacağına kuraklık olacağına inanılır(K.K.11,K.23,K.45).
- Yağmur yağarken yerde baloncuk oluşturuyorsa, birkaç gün aralıksız yağacağına işarettir(K.13,K.26,K.34)
- Baharda serin rüzgar eserse yağmur yağacağını gösterir(K.32,K.45,K.52).
- Şubat yarılacağı zaman hava ısınmaya başlar(K.23,K.37,K.48).
- Kuşlar göçerken alçak uçarsa o kış soğuk geçer(K.45,K.49).
- Romatizmalı hastaların eklemleri ağrırsa yağmur yağar(K.2,K.8,K.28).

Günümüzde bu tarz tahminler yapılmakla birlikte, hava durumu genellikle radyo ve televizyondan takip edilmektedir.

V.3. Halk Hukuku

Bir bölgede, bir yörede yaşayan halkın, mahkeme edilmesi gereken bir sorunla karşılaştığında, mahkemeye ulaşamadığı ya da ulaşmak istemediği durumlarda, sorunun

yörede, bölgede, köyde halk tarafından oluşturulan bir mahkemece çözümlenmesine “halk hukuku” denmektedir. Halk hukukunda cezalandırma biçimi; kınama, ayıplama, toplumsal baskı, toplum dışına itilme, para cezası vb. şekillerde olmaktadır (Artun, 2005:195).

Mersin Abdallarında resmi hukuk yöntemlerine başvurulmakla birlikte, toplumsal düzenin sağlanmasında halk hukukunun etkisi daha fazladır. Özellikle Alevi-Bektaşî inanç yapısına sahip olan Abdallar arasında, olumsuz davranış gösteren kişilerin cezalandırıldığı “düşkün kılma⁵” günümüzde de insanlar arasındaki ilişkilerde etkilidir.

Abdallar için önemli olan bilezerlik (musahiplik) de bir sosyal hukuk örneğidir. Musahip olan kişiler birbirlerinin her türlü davranışından sorumludurlar. Yaptıkları hatalar toplum tarafından ortak yapılmış gibi görülür. Ayrıca musahipli kişi yol kardeşi ile çocuğunu evlendiremez. Aynı durum sünnet törenlerinde çocuğa kirvelik yapan kişiler için de geçerlidir.

5.3.1. Miras

Ülkemizde medeni kanunun yürürlüğe girmesinden önce miras, şeriat hükümlerine göre dağıtılmaktaydı. Bu dağıtımda kız ve erkek kardeşler arasında eşitlik sözü konusu değildi. Bununla birlikte bazı köylerde geleneksel olarak muhtar, imam ya da köyün ileri gelenleri toplanarak mülkü erkek çocuklar arasında eşit olarak bölerler. Kızlara uygun bir miktar verilse de daima erkeklerinkinden daha azdır. Ancak kızlar itiraz edip mahkemeye başvurarak eşit haklarını alabilirler. Bazı köylerde ise mal sahibi hayatta iken, malının bir kısmını varislere bölmektedir (Artun, 2005:199).

Mersin Abdallarının ekonomik gücü oldukça azdır. Gerek uğraştıkları işler, gerekse yarı göçer yaşam biçimleri Abdalları günübürlük yaşam biçimine zorlamıştır.

⁵ Düşkünlük için bkz. II. Bölüm “Düşkünlük” başlığı.

Birçoğu çadırlarda yaşamaktadır. Bu nedenle inceleme alanımızda mirasla ilgili çok belirgin halk kurallarının olmadığını ifade ederler. Ama mal varlığı dağılımında erkek çocuklar, kız çocuklara göre daha önceliklidir(K.1,K.23,K.34,K.36,K.47,K.58).

5.3.2. Kan Davası

Geleneksel halk hukukunun en belirgin örneği kan davalarıdır. Kan davası, bir aile, ya da aşiretin üyelerinin çeşitli sebeplerle duydukları kin dolayısıyla birbirlerinin hayatlarına son vermeleri olarak tanımlanabilir. Genellikle toprak ya da kadın konusunda ortaya çıkan bir uygulamadır (Tezcan, 1985:94-95).

Mersin Abdalları arasında sürdürülen bir kan davasına rastlanılmamıştır. Toplum içinde herhangi bir sorun yaşandığında bu sorunlar genellikle cemlerde çözümlenmekte ve kişilerin kendi aralarında çözüm yoluna gitmelerine gerek kalmamaktadır (K.10, K.14, K.19, K.20, K.22, K.43, K.52), K.53, K.54, K.55).

V.3.3. Boşanma

Geleneksel hukukumuzda boşanma, İslam hukuku ve medeni hukuk ayrımına göre farklılaşır. Köylerimizde İslam hukukunun uygulandığı yörelerde boşanma esas olarak kocaya tanınmış bir haktır. Koca bu hakkını keyfi bir biçimde kullanabilir. Oysa modern hukuk sistemlerinde boşanma, belli sebeplere dayanarak mahkemece verilecek bir karar gereğince gerçekleşir (Tezcan, 1985:100).

Mersin Abdalları arasında boşanma günümüzde yasal hukuka göre gerçekleşmektedir. Boşanmak isteyen kişilere toplum tarafından herhangi bir baskı uygulanmamaktadır. Boşanan kişiler ailelerinin evlerine geri gelmekte ve onlarla birlikte yaşamaya devam etmektedirler. Tekrar evlenmek istediklerinde, evlenmelerinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Toplumsal bir olumsuzluk olarak görülmediği ifade edilen boşanma ile ilgili inceleme alanımızdaki çalışmalarımıza baktığımızda, bu kişilerin birçok sosyal etkinlikten uzak tutulduğu söylenebilir.

Düğün öncesi kızın çeyizi götürülürken, boşanmış kişilere eşya taşıtılmaz. Başıbozuk olarak adlandırılırlar ve yeni kurulacak olan yuvaya da olumsuzluk getireceğine inanırlar(K.14,K.37).

Abdallar için önemli olan “musahiplik” ceminde kadınların yerine getirdiği erkanlarda boşanmış kadınlar görev alamaz (K.13,K.44,K.45,K.48).

Bunun yanı sıra Mersin Abdallarında haklı bir sebebi bulunan kişilerin boşanması sonucunda kişiler düşkün kılınmazken, herhangi bir nedene dayanmadan eşini boşayan kişilere düşkünlük verilmektedir.

V.4. Halk Matematiği

Anadolu halkının günlük işlerinde, alışverişlerinde, her türlü değiştirme işlemlerinde vb. hesaplamayı gerektiren durumlarda kendi geliştirdikleri ölçü birimlerini kullanmalarına “halk matematiği” denilmektedir Halk matematiğinde esas; halkın elinde bulunan kap kacak türünden objeleri ölçü birimi olarak kullanmasıdır (Artun, 2005:199).

Mersin Abdalları arasında halk matematiği uzunluk ve ağırlık ölçüleri için kullanılmaktadır:

- Uzunluk ölçmede karış kullanılır. Her insanın karışının ölçüsü farklı olacağından, kişi önce karışının kaç cm olduğunu ölçer. Bu ölçüye göre de nesnenin uzunluğu ölçülür. Ya da iki eşit uzunluk belirlenecekse hiç cm bakılmadan sadece beş karış, on karış gibi uzunluklar belirlenir (K.23, K.33, K.50, K.50, K.52,)

- İnceleme alanımızda ağırlık ölçme için genellikle el terazileri kullanılmaktadır. Bir tarafında tartılmak istenen nesne konulurken diğer tarafa ağırlığı daha önce belirlenmiş taş ya da demir yerleştirilir. Terazinin kefeleri eşit bir şekilde durduğunda her iki tarafından ağırlığı eşitlenmiş olur(K.13,K.23,K.37).

V.5. Halk Takvimi

Halk takvimi dediğimiz yerel takvim bilinen, yaygınlık kazanmış takvimlerden daha farklı olarak yılı bölümler; ayları ve günleri başka bir biçimde adlandırır. Halk bu takvimlere uymaya da kendine göre anlamlar yüklemiştir. Yaygın bir inanca göre uzun süreli deneyim ve bilgi birikiminin ürünü olan halk takvimlerine uymamak, onun gösterdiği doğrultuda hareket etmemek bireyin büyük zararlara uğramasına neden olur (Artun, 2005:193).

Halk takvimlerinin büyük çoğunluğunda yıl, kasım ve hıdrellez olmak üzere iki bölümdür. Kasım, kasım ayının başında başlar ve Hıdrelleze kadar yani mayıs ayına kadar sürer; bu süre kış mevsimidir. Hıdrellez ise 6 Mayıs'ta başlar, kasıma kadar olan süredir ve yaz mevsimidir. Kış devresi kırk beşer gün olan kasım, zemheri, hamsin adlı üç ana kısma ayrılır. Tamamı 180 gün olarak kabul edilen kış devresinin ilk 135 günü yani kasım-zemheri-hamsin aylarına "sayılı" ya da "hesaplı" adları verilmektedir. Bu devre kışın en şiddetli olduğu süredir ve insanlar tarafından uygun tedbirler almak üzere hesaplanır. Kışı tamamlayan kırk beş günlük bir devre daha vardır ki, bu da 21 Mart'ta başlayıp, 6 Mayıs'a kadar geçen süredir (Boratav, 1997:133-135).

Halk gelenekleriyle geçmişte belli bir olayın zamanını göstermek için halk dilinde örneklerine sık sık rastlanan yöntem toplumun yaşamında iz bırakmış önemli bir

olayın bellek - taşı olarak kullanılmasıdır. Seferberlik (1914 - 1918 savaşı), 93 harbi (1876), Balkan harbi (1912), Erzincan Depremi (1939) gibi (Boratav, 1994:132).

İnceleme alanımızda halk takvimi ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

- Aralık-ocak ayları “Karakış” olarak bilinir. Bu aylarda yaşlı ve hastalar hava güneşli bile olsa sıcak tutulur. Soğuğun fark edilmeden içe işlediğine inanılır.
- Gökyüzündeki aya bakılarak ayın başı, ortası ve sonu tahmin edilir(K.1,K.7,K.13,K.47)
- Gökyüzündeki ayın ve yıldızların yerine göre gece saatin kaç olduğu tahmin edilir. Bu tahmin genellikle gece yarısı olmuş, şafak yaklaşmış vb. şekillerde yapılır (K.12,K.33,K.47)

Değerlendirme

Günümüzde her toplumda olduğu gibi, kapalı bir toplum olan Abdallar da, teknolojinin etkisiyle birçok halk bilgisi gelecek kuşağa aktarılmadan unutulup kaybolmaktadır.

Mersin Abdalları gerek ekonomik nedenlerden dolayı gerekse kişisel çekinmelerden kaynaklanarak birçok hastalığın tedavisinde halk hekimliği yöntemlerinden yararlanmaktadırlar. Abdallar arasında yaygın olarak kullanılan halk hekimliği yöntemi çeşitli otlarla ve bitkilerle yapılan kocakarı ilaçlarından yararlanmadır.

Ekonomik anlamda çok fazla mal sahibi olmayan Abdallarda miras paylaşımında erkek çocuk her zaman için kız çocuktan daha üstün tutulmaktadır.

VI. BÖLÜM

HALK İNANIŞLARI

Halk inancı, birey tarafından ya da toplum tarafından, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halk inanışları din, ahlâk kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve toplumdan topluma farklılık gösterirler (Boratav,1997:7)

İnsanoğlu yüzyıllardır birçok şeye inanma ihtiyacı duymuştur. Aynı zamanda inandığı şeyin mantıklı olmasına da önem vermiştir. İnsan, gördüğüne, duyduğuna, yetişme sürecinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için bir şeye inanmak, mutluluk vermiş ve insanı rahatlatmıştır(Artun,2005:271).

Mersin Abdalları arasında yatır ve ziyaretlerin dışındaki halk inanışları “horamsalık” şeklinde ifade edilmektedir. Nesnelere gelecek olan kötülüklerde “saymak” şeklinde bir ifade kullanılmaktadır: “Akşam komşuya soğan vermeyi sayarız” gibi. Gün döndükten sonra acı bir şey evden dışarıya çıkarılırsa yani komşuya soğan, sarımsak vb. şeyler verilirse bunun eve acı bir şey getireceğine inanılır (K.1., K.43,K.67).

VI.1. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar

- Çocuğun kırkı çıkmadan, çocuk gökyüzünde yıldız varken dışarı çıkarılmaz. Çocuk yıldızlara gösterilmez. Gösterilirse çocuğun hastalanacağına, yıldızlardaki olumsuz gücün çocuğa geçeceğine inanılır (K.17).
- Kırkı çıkmamış olan çocuğun çamaşırı gece dışarı asılmaz. Yıldız ve aya gösterilmez, bu çamaşıra gökyüzündeki olumsuz gücün yansıtacağına ve çocuğa giydirildikten sonra, çocuğun huysuzlaşacağına inanılır (K.11).

- Dolunay vakti gökyüzüne el açıp, dilek dilenir. Ay tam dolunayken dilenen dileklerin gerçekleşeceğine inanılır(K.12,K17,K.23).
- Gökyüzü kutsaldır, dilekler genellikle gökyüzüne bakarak dilenir(K.17).

VI.2. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar

İnsanlarla İlgili İnanışlar

- Renkli gözlü insanların nazarının değeceğine inanılır(K.1,K.13).
- Annenin bedduasından çok babanın bedduası çocuklara geçer. Anne isterse bedduasını geri alabilir. Ama baba istese bile geri alamaz. Bir kez beddua etti mi o bedduanın kişiye geçeceğine inanılır (K.14,K.17).
- Herhangi bir fiziksel kusuru bulunan kişilerin sinirli ve huysuz olduğuna inanılır(K.17).
- Fiziksel bir kusuru bulunan kişinin bedduasının tutacağına inanılır(K.1).
- Ruhsal rahatsızlığı olan kişilere kötülük yapan bir kişinin çarpılacağına inanılır(K.13).

Hayvanlarla İlgili İnanışlar

- Kaplumbağanın kabuğu eve asılırsa o evde bereket olur, o eve uğursuzluk gelmez(K.14).
- Yılanın gömleği eve getirilip, ufalanıp serpilirse evdeki uğursuzluğu alıp götüreceğine inanılır(K.54).
- Malağı (dudağı) kara hayvan beslenmez. Malağı kara hayvan beslenirse başa kara işler geleceğine inanılır(K.55).

- Baykuşun ötmesi iyi sayılmaz. Bir ölünün olacağına inanılır. Bunu önlemek için de baykuş öttüğü zaman bir baş sarımsak alınır ve batıya doğru atılır. “Haydi uğursuzunu götür” denilir. Batıdan kötülüklerin batıp gideceğine inanılır(K.3,K.7,K.12,K.23).
- Horozun vakitsiz ötmesi iyi sayılmaz. Horoz vakitsiz öterse, olumsuz bir şey olacağına inanılır (K.6,K.19).
- Köpeğin uzun uzun uluması bir ölünün olacağına işarettir(K.22,K.29,K33).
- Tavşanın insanın önünden geçmesi uğursuzluktur, iyi sayılmaz(K.16).
- Örümcek öldüren genç kızın kısmetinin kapanacağına inanılır(K.13)

VI.3. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar

- Evin içine kara kazan getirilmez. Getirilirse uğursuzluk sayılır(K.12).
- Kuru kovayla eve gelinmez. Birisi kuru kovayla eve gelip giderse, bu o evde kısmet kesikliğine neden olur(K.12,K.13,K.17).
- Süpürgenin üzerine oturmak uğursuzluk getirir(K.14).
- Kapı eşiğine oturmak iyi sayılmaz(K.54).
- Acı biber, soğan ve yumurta gün battıktan sonra komşuya verilmez(K.13,K.24).
- Akşam olunca bir evden bir eve ateş götürülmez (K.21).
- Süpürge ile çocuğa vurulmaz, eğer vurulursa süpürge inceldikçe o çocuğun da incelip hastalanacağına inanılır (K.12,K.23,K.43).
- Kapının eşiğine bekâr kızlar oturtulmaz. Kapının eşiğine oturan genç kızın evde kalacağına inanılır (K.32,K.44).
- Gün battıktan sonra tadı acı olan hiçbir yiyecek evden dışarı çıkarılmaz, komşuya verilmez. Acının eve acı getireceğine inanılır (K3,K.12).

- Birinin elinden demirden yapılmış bir alet (bıçak, makas vb.) doğrudan alınmaz. Alınırsa o kişi ile kavga edileceğine inanılır. Bu yüzden bu aletler önce yere bırakılır daha sonra diğer kişi tarafından alınır (K.17,K.21).
- Ateşin üzerine su dökerek söndürmek iyi sayılmaz (K.1,K.14,K.44).
- Ayakta su içilmez. Mümkün olduğunca oturarak su içilmelidir (K.44,K.45).
- Gece aynaya bakan genç kızın kısmetinin kapanacağına inanılır (K.12,K.16,K.28).

VI.4. Nazar-Nazarlıkla İlgili İnanışlar

Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, Türkçede; kimi insanların bakışlarındaki güç ve bu güçle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde kırılma vb. bir olumsuz etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi özellikle kişinin yakınlarının fazla sevgi ve hayranlık duygularından da gelebilir (Boratav,1984:126-127).

Mersin Abdallarında nazar ve nazarlıkla ilgili inanış ve buna bağlı olan uygulamalar şu şekildedir:

Nazara Karşı Alınan Önlemler

- Bir kişi sabah gün doğmadan kalkıp gökyüzüne bakarsa, o kişinin gözündeki olumsuzluk gider ve o kişinin kimseye nazarı değmez(K.4,K.29).
- Kişi üzerinde ilk görüşte dikkat çekecek herhangi bir eşyayı üzerinde taşır(K.23,K.34).
- Nazar boncuğu takılır(K.1,K.13,K.16,K.17,K.26).

- Çaltı ağacından nazarlık yapılır ya da çaltının çekirdeği kolye, bileklik yapılarak takılır(K.13,K.36,K.45).

Nazarın Tedavisi

Mersin Abdallarında nazar değdiğine inanılan kişileri iyileştirmek için çeşitli yöntemler uygulanır. Bu yöntemler; seğleme, kurşun dökme ve tuz çevirmedir.

Kurşun Dökme

Nazar değdiğine inanılan kişiye eli sıngalı (denenmiş) birisi tarafından kurşun dökülür. Kurşun dökme işlemi şu şekilde yapılır:

Bir elek (ya da kalbur) alınır. Bu eleğin içine her çeşit öteberi (bir soğan kabuğu, bir parça ekmek, üç taş, üç kaşık, kaşıkların içine de biraz tuz) koyulur. Bir tase su doldurulur. Kurşun dökülecek olan kişi bu tasin içine bozuk para bırakır. Bu paraya “arılık” adı verir. Su, kurşun dökme işleminden sonra içileceği için çoğu zaman arılık eleğin içine de atılır. Arılık verilmeden kurşun dökülmez. Verilen arılıkla kötü gözün kişiden uzaklaşacağına inanılır. Bütün bu malzemeler toplandıktan sonra ateş yakılır. Kaşıkların içindeki tuz bu ateşin üzerinde çevrilir. Daha sonra da göze gelmiş olan kişinin etrafında çevrilir. Bu tuz çevrilirken üç kere “elem tere fiş, kem gözlere şiş” denir. Daha sonra nazarlı kişinin sağını solunu, önünü arkasını eli sıngalı olan kişi sıvazlar. Daha sonra bir kapta kurşun eritilir. Nazar değdiğine inanılan kişinin üzeri çarşaf gibi bir şeyle örtülür. Eleğin içine su dolu kap koyulur. Kurşun eridikten sonra bu suyun içine dökülür. Bu işlem başa, karın bölgesine ve ayaklara olmak üzere üç kez tekrarlanır. Daha sonra kurşun döktüren kişi tastaki suyun birazını içer. Eleğin içindekiler alınır ve elek kurşun döktüren kişi tarafından üç kere tekerlenir. Bunun ardından kurşunun döküldüğü su ile

elini yüzünü yıkar. Bunun ardından, kurşunu döken kişi bu sudan serpererek nazarlı kişiyi oradan uzaklaştırır. Nazarlı kişi arkasına bakmadan yedi adım gider. Böylelikle nazarın ortadan kalktığına inanılır (K.13,K.22).

Tuz Çevirme

Üç tahta kaşık alınır ve bu kaşıkların içine biraz tuz koyulur. Bir ateş yakılır. Kaşıklar eli sınıgalı olan bir kişi tarafından nazarlı olan kişinin etrafında baştan aşağı çevirilir. Daha sonra kaşıklardaki tuz ateşe atılır. Tuz atıldıktan sonra nazarlı kişi ateşin üzerinden üç kez atlatılır(K.1,K.17,K.43,K44,K.54).

Seğ Sıvama

Seğ sıvayan kişi seği eline alıp, üzerinde göz olduğuna inanılan kişinin önce başında, sonra sağ omuz ve kolu, en sonunda da sırtı üzerinde gezdirir. Bu işlem üç kez tekrarlanır. Daha sonra seğ taşı yanmakta olan közün üzerine atılır. Bir müddet taşın erimesi beklenir. Seğ közün üzerinde eriyerek çeşitli şekiller alır. Daha sonra seğin aldığı bu şekiller üzerinde çeşitli yorumlar yapılır. Seğin aldığı şekilden kimin nazarının değdiği çıkarılmaya çalışılır. Bu yorumlar yapıldıktan sonra seğ közün üzerinden alınır. Soğuduktan sonra nazar değdiği düşünülen kişinin avucunun içinde bıçakla kesilir. Parçalanan seğ bir tasın içine su doldurulur ve bu suyun içine atılır. Nazarlı olduğu düşünülen kişi bu sudan biraz içer, elini yüzünü bu suyla yıkar. Sonra seğ sıvayan kişi tarafından bu su seğ sıvanan kişinin üzerine ve etrafa serpilir. Seğ sıvayan kişiye el yeğniligi verilir. El yeğniligi, para ya da herhangi bir eşya olabilir (K.17,K.26).

VI.5. Yatır ve Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar

Halk arasında yatır ve ziyaretlerin zor durumda olanların yardımı dokunacağına, hastalar şifa vereceğine inanılmaktadır. Yatır “Belli bir mezar olan, doğa üstü gücü bulunduğu ve insanlara yardım ettiğine inanılan ölü, evliya” olarak tanımlanmaktadır. “Veli, ermiş, eren, dede” isimleri ile anılan bu şahıslar, Allah’ın sevgili kulları olarak kabul edilir(Çıblak,2005:203).

Ziyaret kavramı da herhangi bir dileğin, gerçekleşmesi ya da hayır işlemek için gidilen kutsal yer anlamında kullanılmaktadır. Ziyaret yeri bir yatır olabileceği gibi, ermişlerin bir araya geldiklerine inanılan yüksek bir tepe, kutsal sayılan bir mağara veya bir su kenarı olabilir(Çıblak,2005:203).

Mersin Abdalları arasında da yatır ve ziyaretlere yaygın bir inanış vardır. İnceleme alanımızda Abdalların gittiği ziyaret ve yatırlar şunlardır:

VI.5.1. Hürü (Peri) Kızları

Silifke’de bulunan bu ziyaret yeri ilçenin merkezinde bulunan Hürü Tepesi’ndedir. Hürü Tepesi yüksek bir yer olup, çıkması oldukça güçtür. Hürü kızları ziyaretinde herhangi bir mezar bulunmamaktadır. Sadece taş yığınları vardır. Bu taş yığınlarının bulunduğu yerde Hürü Kızları’nın yattığına inanılır (K.13,K.26).

Hürü kızları ziyareti Silifke’de yaşayan Abdallar için oldukça önemlidir. Özellikle Hıdrellez’de dilek dilemek için hemen hemen herkes Hürü kızlarına çıkar. Dedelerin daha sık geldiği dönemlerde Abdallar Hürü Kızlarına çıkıp burada dualar edip, nefesler okuyup, semah dönerlermiş. Günümüzde dede gelmediği için bu uygulama yapılmaz olmuş. Abdallar yakın zamana kadar yağmur duası içinde Hürü Kızlarına çıkıp dua ederlermiş(K.13).

Abdallar Hürü Kızlarına çıktıklarında burada bulunan taşlarla dilekleri ne ise şeklini çizerler, tepede bulunan çalılıklara çaput, ip vb. şeyler bağlarlar, mum yakarlar. Hürü kızlarına çıkıp dilek dileyen kişi, bu dileği gerçekleştiğinde tekrar bu ziyarete gider. Eğer kurban adamışsa kurbanını bu tepede keser ve orada, herkese dağıtır(K.13,K.17,K.28).

VI.5.2. Kırtıl Dede

Kırtıl Dede ziyareti; Silifke'den Gülnar'a giderken Balandız yaylasını geçtikten sonra Gökbelen yaylasına varmadan Çaltı denilen yaylanın güneyinde bulunan resmi adı Çeliklepe olan halk arasında Kırtıl Tepesi denilen yüksek bir tepenin üzerindedir. Tepeye asfalttan ayrılan 4 km.lik bir toprak yolla çıkılır. Kırtıl Dede mezarı küçük taş topluluklarından yapılmış bir duvarın içindedir. Mezar, yakın bir zaman önce betonla yapılmıştır. Duvarın kuzey tarafında Dedenin mezarına girmek için bir delik vardır. Mezarı ziyarete gelenlerin bazıları bu delikten geçtiklerinde günahlarının azalacağına inanırlar. (K.33, K.57).

Abdallar tarafından çok sık ziyaret edilen Kırtıl Dede, özellikle Nevruz ve Hıdrellez'de ziyaretçi akınına uğramaktadır. Ayrıca Say Mahallesinde bulunan Abdallar buraya yağmur duası etmek için de çıkmaktadırlar.

VI.5.3. Bağlama Dede Ziyareti

Anamur'da Bozyazı arasında bulunan bu ziyaret, Abdallar tarafından çocuğu olmayan kadınlar tarafından sık ziyaret edilir. Ziyaret çam ağaçları altında tek bir mezardan oluşmaktadır. Çocuğu olmayan kadınların, beline bir ip bağlanır, bir kişi bu ipi çeker ve Bağlama Dede'nin mezarının etrafı üç kez dolandır. Aynı şekilde herhangi bir

rahatsızlığı olan varsa da bu işlemi yapabilir. Bağlama dedenin etrafında bulunan ağaçlara bez, iplik bağlamak suretiyle dilek de dilenmektedir (K.41)

VI.5.4.Garip Dede

Silifke'nin Say Mahallesinde bulunan bu türbede eskiden Allah tarafından sevilen kulların toplanıp ibadet ettiğine inanılır. Türbe bir kapısı ve bir penceresi vardır. Türbenin önünde mum yakmak için bir ocak bulunmaktadır. Garip Dede türbesinin içinde Hacı Bektaş Veli'nin resimleri ve sözleri asılıdır. Garip Dede'de dilenen her türlü dileğin kabul olacağına inanılır. Özellikle çocuğu olmayan kadınların geldiği bir türbe olan Garip Dede'nin sadece özü temiz kişilerin dileğini gerçekleştirdiğine inanılır (K.13,K.19,K.27).

VI.5.5. Kaplan Baba

Tarsus'un Akgedik Köyü'nde bulunan bu ziyaret, Tarsus Abdallarının sık uğradığı bir ziyarettir. Ziyaret bir odanın içindedir. Girişinde ziyarete gelenlerin içinde mum yaktıkları bir ocak bulunmaktadır. Kapısında bir ağaç vardır. Kaplan Baba'nın mezarının etrafını dolanan kişiler bu ağaca da dileklerini dileyip yazma, mendil, çaput vb. şeyler bağlarlar (K.46).

Kaplan Baba ziyaretinin bulunduğu köyde yalnızca Abdallar oturmaktadır. Uyanık (dilenen dileklerinin kabul olmasında çok etkili anlamında kullanılır) olduğuna inanılan bu ziyarete dışarıdan da çok fazla ziyaretçi gelmektedir.

VI.5.6. Eshab-ı Kehf

Halk arasında Yedi Uyurlar Mağarası olarak da bilinen bu ziyaret Mersin'in Tarsus'un ilçesinin 14 km. kuzeybatısındaki Dedeler Köyü'nde bulunmaktadır. Bu ziyaret

yeri bir tepenin eteğindedir. Mağara şeklinde olan bu ziyaretin üzerinde bir cami vardır. Ayrıca mağaranın etrafında bazı köylerin mezarlıkları da bulunmaktadır.

Eshab-ı Kehf Mağarası Mersin’de yaşayan bütün Abdal toplulukları tarafından ziyaret edilmektedir. Her tür dilek için bu ziyarete gidilmekte, dilek dilemeden bile ziyaret edildiğinde insanın yaşamında olumlu şeylerin olacağına inanılmaktadır. Eshab-ı Kehf Mağarası için özel bir ziyaret günü olmamakla birlikte Çarşamba günü ziyaret etmenin daha makbul olacağına inanılmaktadır. Eshab-ı Kehf Mağarası’na gelen ziyaretçiler bu mağarada yattığına inanılan yedi gencin, yattığı yerin önünde dua etmektedirler(K.56).

VI.5.7. Tevekkeli Sultan Türbesi

Bu türbe Silifke merkezde tarihi taş köprü yanında, Camikebir Mahallesi’ndedir. Bu türbede bir büyük mezar ve bu mezarın yanında ikişer küçük mezar vardır. Büyük mezarın Tevekkül Sultan’a ait olduğu düşünülmekte ama küçük mezarların kime ait olduğu tam olarak bilinmemektedir. Halk arasında bu mezarların Tevekkül Sultan’ın çocuklarına ait olabileceği söylenmektedir(K.13,K.27).

Silifke’de yaşayan Abdallar özellikle Hıdrellez gecesi Göksu kenarına gelip dileklerini dilerler bunun ardında aynı dileği Tevekkül Sultan ziyaretinde de dilerler.

VI.5.8.Yalman Dede

Yalman Dede, çok eskiden Arabistan taraflarından geldiği söylenen ermiş bir kişidir. Türbesi, Silifke’nin Arkum beldesinde eski ismi Tozara yeni ismi Altinkum Mahallesi’nde bulunmaktadır. Köy mezarlığının içindedir. Mezar üzerine türbe yapılmıştır. Yeşil renkli bu türbe iki bölümden oluşmaktadır. Yalman Dede’ye çocuğu olmayanlar, zayıf, hasta, konuşamayan, yürüyemeyen, kırk karışan, huysuz, yaramaz çocuk sahipleri,

bedensel bir engeli bulunanlar, kısmetini açmak isteyenler, sinir hastaları ve sıkıntılarından kurtulmak isteyenler ve kendisine büyü yapıldığını düşünenler gider. Ziyaret üç çarşamba tekrarlanır (K.16).

VI.6. Rüya-Falla İlgili İnanışlar

VI.6.1. Rüya

İnceleme alanımızda rüyalar Allah'ın insanlara karşı bir habercisi olarak görülür. Herkesin gördüğü rüyalar çıkmayabilir. Görülen rüya herkese anlatılmaz. Rüya anlamlı bir şekilde yoracak olan kişilere anlatılır ve bu kişiler tarafından yorumlanır. Gece rüya anlatılmaz. Anlatılırsa da “Gündüz niyetine anlat” denir.

- Rüyada et görmek ve et yemek bir uğursuzlukla karşılaşılacağına işarettir (K1.K,13,K.28).
- Rüyada tatlı acıya, acı tatlıya çıkar (K.12,K.32,K.49).
- Rüyada oturulan bir evin bir tarafının göçmesi hastalığa, tamamen göçmesi ölüme çıkar. Evin sallanması bir kaza atlatılacağına çıkar (K.23,K.37).
- Rüyada ölmüş bir kişiyi görmek iyidir. Ama ölmüş kişinin ardından gitmek iyiye delalet değildir (K.39).
- Rüyada al ve yeşil renkleri görmek iyidir (K.12,K.26).
- Kan görüldüğü zaman o rüya asılsız çıkar (K.1,K.34,K.48,K.59).
- Rüyada ayakkabı kaybetmek olumsuz bir şeyle karşılaşılacağını anlatır (K.23,K.46).
- Rüyada aynı evi birkaç kez görmek, rüya sahibinin gelecekte rahat bir yaşam süreceğine yorulur (K.45,K.57).

- Bir genç kızın sakalının çıktığını görmek, kendinden yaşça büyük birisi ile evleneceğine yorulur (K.24,K.54).
- Berrak bir su görülürse iyiye, bulanık bir su görülürse kötüye yorumlanır (K.1,K.13).
- Dişin sallanması hastalığa, çıkması ölüme yorulur. Eğer çıkan diş azı diş ise uzak akrabanın, ön dişlerden ise aile içinden birinin öleceğine yorulur (K.25).
- Koyun ya da koç bir kurban kesilmesi gerektiğinin işaretidir (K.13).
- Kız ve erkek çocuğun her ikisi de iyi habere yorulur (K.67).
- Hamile kadın görmek, sıkıntıya işaretir(K.2).
- Ölünün rüyada diriden ekmek yemesi iyiye, dirinin ölüden ekmek yemesi kötüye yorulur(K.45).

VI.6.2. Fal

Şamanizm'in başlıca öğelerinden biri olan falcılık, Eski Türkçe'de "ırk" sözcüğüyle ifade edilmiştir. Günümüzde bu sözcük "ırk bakmak" anlamında Anadolu'da kullanılmaktadır. Falcılar fal açtıkları nesneye göre; yograncı, kumalakçı, ırımçı gibi isimler alırlar (Artun, 2005:121)

Günümüzde fal, insanın, gelecekte olabilecek olaylar hakkında bilgi sahibi olmak, olabilecek kötülöklere karşı önlem alabilmek, merak duygularına cevap vermek, oyalanıp vakit geçirmek amacıyla çeşitli yollara başvurusu ile bunun sonucunda elde ettiği netice ve anlamlarını içine alacak şekilde kullanılmaktadır (Artun,2005:297).

Mersin Abdalları arasında falcılık yaygın olmakla birlikte, günümüzde eskisi kadar fala bakan kişi kalmamıştır. Fala bakan kişiler sıradan kişiler değildir. Bu kişilerin cinlerle iletişim içinde olduğuna inanılır. Ayrıca falcılığın temelinde sezgilerin güçlü

olması da vardır. Sezgileri güçlü olan kişiler fala baktıran kişinin hem karakter analizini yapabilir hem de hayatına dair birtakım yorumlarda bulunabilir. İnceleme alanımızda yaygın olarak bakılan fal türü kahve falıdır. Kahve falının dışında su falı, bakla falı, kibrit falı, el falı, iskambil falı ve tarot fallarına da bakılmaktadır.

VI.6.2.1. Kahve Falı

Kahve falına, telvenin fincanda aldığı şekiller yorumlanarak bakılır. Fala baktıracak olan kişi, fincanın üzerine tabağını kapatır, üç kez daireler çizerek kendinden tarafa doğru fincanı altıyla beraber çevirir. Bu sırada istenirse bir dilek de tutulabilir. Fala baktıran kişinin yüzüğü varsa çıkarıp yüzüğünü fincanın üzerine koyar. Fala bakmak için fincanın soğuması beklenir. Fincan soğuduktan sonra, açılır ve telvenin aldığı şekillere göre yorumlar yapılır. Fincanın tabanı fala baktıran kişinin içinde bulunduğu durumu ifade eder. Tabandan yukarı doğru geçmiş-şimdi-gelecek şeklinde yorumlar yapılır. Fincandaki yorumlar bittikten sonra, sıra fincanın tabağına gelir. Tabaktaki telve fincana geri boşaltılır ve orada oluşan şekiller yorumlanır. Fincan açılmadan önce tabaktan ayrılmazsa o fala bakılmaz. Fala baktıran kişinin dileğinin kabul olacağına inanılır. Fala kim bakacaksa fincanı o açar. İki falcı aynı anda bir fincandaki falı yorumlayamaz.

Fala bakan bir kişi kendinden sonra bu işi sürdürmek isteyen aileden birisine el verir. Genellikle de el verdikten sonra da fala bakmaya devam etmez.

İnceleme sahamızda kahvenin telvesindeki şekillerin yorumu şu şekildedir:

Kalp: Eğer telveden oluşuyorsa fala baktıran kişinin içinin sıkıntılı olduğuna işarettir. Ama telveyle çevrili içi temizse yüreğinin rahatlayacağına işarettir.

Çizgi: Fincanın içindeki çizgiler genel anlamıyla yolu ve yolculuğu simgeler. Ama bu çizgilerin yönü, sayısı ve yanlarındaki şekillerle farklı anlamlarda yorumlanabilir.

Eğer bu şekiller çok sıkısa fala baktıran kişi hakkında bir dedikodunun yayılması söz konusudur. **Horoz:** Sevindirici bir haberi ifade eder. Alınan bu haberin ardından kurban kesilmesi gerektiği de söylenir. Bir başka yorum şekliyle herkes tarafından duyulacak ve vaktinde olacak bir işe işaretir.

Ağaç: Aileyi temsil eder. Bekar birisinin falında çıkarsa evleneceğine işaretir.

İnsan: Fincanda görülen insan figürleri yanında bulunan şekillerle bağlantı kurularak yorumlanır. İki insan şekli yan yana ise ve telve açıksa birisiyle yapılacak konuşmanın olumlu sonuçlanacağına, telve koyu ise olumsuz bir konuşma olacağına yorumlanır.

Yüzük: Nişana ve evliliğe yorumlanır. İki yüzük birbirinden ayrı ise ayrılığı ifade eder.

Kaplumbağa: Ev alınacağına ya da yeni bir eve taşınacağı anlamını taşır.

Bayrak: Düğüne ya da resmi dairelerle ilgili bir işin olacağına yorumlanır.

Gül: Dilenen bir dileğin gerçekleşeceğine işaretir.

Su Damlacıkları: Eğer telveli ise üzülmeye ağlamaya, berrak ise sevinç gözyaşları döküleceğine yorumlanır.

El: Birilerine yardım edilmesi gerektiğine ya da birilerinden yardım alınacağına yorumlanır.

Fincandaki şekillerin her birisi farklı şekilde yorumlanırken, geneline bakılarak bir dileğin olup olmayacağı ve fal baktıran kişinin içinde bulunduğu ruhsal durum da tahmin edilebilir(K.44,K.56,K.59).

VI.6.2.2. Yüzük Falı

Evliliğinde sorun yaşamayan birisinin yüzüğü ile bakılır. Fala bakılacak olan yüzüğün evli birine ait olması gereklidir. Sadece kızların yüzük falına bakılır. Yüzük falı iki şekilde bakılır. Birincisi genç kızların kaç yaşında evleneceği, ikincisi ise hamile kadınların çocuklarının cinsiyetlerini belirlemeye yöneliktir. Bekar kızlar için bakılan falda öncelikle bir kaba su doldurulur. Falına bakılacak kişi dileğini diler ve bu sudan birkaç yudum içer. Saçından bir tel koparır ve yüzüğü bu tele geçirir. Ve iyice kıvrtır. Sonra elini hiç oynatmadan suyun üzerinde yüzüğü tutar. Saç telindeki yüzük bir müddet sonra sallanmaya başlar ve kabın kenarına vurur. Yüzüğün kabın kenarına her vuruşu bir yaşı temsil eder. Yüzük hangi sayıda durursa fala baktıran kişinin o yaşta evleneceğine inanılır. Hamile kadınların çocuğunun cinsiyetini öğrenmek içinse, bir ipe yüzük takılır ve hamile kadının karnının üzerinde sallanır. Daha sonra durulur. Yüzük sağa ve sola doğru sallanmaya devam ederse doğacak çocuğun kız, daireler çizerse erkek olacağına inanılır (K.58).

VI.6.2.3. El Falı

El falı avuç içinde görülen işaretlerin, çizgilerin yorumlanmasından ibarettir. İnsanların avucunun içindeki çizgilerin insanın kişiliğini, hayatının safhalarını anlattığı düşünülür. Bu nedenle el falının diğer fallardan ayrılan yönü insan hayatının geneli ile ilgili yorumlamaların yapılmasıdır. Günlük hayata dair yorumlar el falında yapılmaz (K.57).

VI.6.2.4. Su Falı

Su falı bakması zor bir faldır. Bir kabın içine duru su koyulur ve kap hafifçe sallanır. Kabın içindeki suyun oluşturduğu şekillere göre falcı yorumlar yapar. Su falına bakılırken kabın içindeki suya falına bakılan kişinin ismi üç kez söylenebilir (K. 34).

VI.6.2.4. Bakla Falı

Bakla taneleri ile bakılan bir faldır. Kırk tane bakla tanesi seçilir. Bu baklalar taze iken fala bakacak olan kişi tarafından değişik şekiller verilip kurutulur. Kırk bakla tanesinin içine fasulye, çörek otu vb. şeyler de karıştırılır. Fala bakacak kişi avucunda baklaları iyice karıştırır. Bir tepsinin ya da yere serilmiş bezin üzerine saçar. Bakla tanelerinin yerde oluşturduğu şekiller üzerinden yorumlar yapar. Baklanın büyüsel bir özelliği olduğuna inanılır. Aynı zamanda bu fal bereketinin çok olduğuna inanılan; nohut, fasulye ve mercimek ile de bakılabilir (K.56, K.57,K.59).

VI.6.2.5. Kibrit Falı

On tane kibrit çöpü alınır. İçinden iki tanesi kırılır. Bu çöpler karıştırılır. Yere serpilir. Oluşturdukları şekle göre yorumlar yapılır. Bu fal daha çok bir seçim yapmak zorunda olan kişiler için bakılır. Örneğin, evlenmek isteyen bir genç kız kendisine talip olanların isimlerini bu çöplere verir. Kendi gönlünde olan kişiyi de kırık çöplerden birine verir. Diğer kırık çöpte kendini temsil eder. Çöpler yere atıldığında kendisine en yakın çöpün onun için hayırlı bir kısmet olacağına inanılır.

Kibrit falının bir başka şekli şöyledir: dokuz tane kibrit daire biçiminde dizilir. Ortaya küçük hamur parçasının üzerinde dimdik bir kibrit koyulur. Dairedeki kibritlere isimler verilir ya da her çöp fala baktıran kişinin bir dileğini temsil eder. Ortadaki kibrit

yakılır ve yanıp söndükten sonra hangi kibritten tarafa dönerse o dileğin olacağına inanılır (K.59).

VI.6.2.6. İskambil Falı

İskambil kartları ile bakılan bu fal, tutulan bir dileğin olup olmayacağını öğrenmek amacıyla bakılır. Dört iskambil kartı seçilip, açılır ve bu kartların üzerine desteden seçilen kartlar yerleştirilir. Bu işlem yapılırken aynı gruptan olan kartların üst üste gelmesine özen gösterilir. Kartlar tamamen bu şekilde açılırsa fal açtıran kişinin dileği kabul olacak demektir. Ama aynı gruptan kartlar gelmezse fal kapanmış olur, dileğin gerçekleşmeyeceğine inanılır(K.59, K.67).

VI.6.2.7. Tarot Falı

İnceleme alanımızda tarot falının çok eskiye dayanan bir fal olduğu bilinmektedir. Çok yaygın bakılan bir fal değildir. Tarota bakmak diğer fallardan daha zordur. Tarot falı 78 kartla bakılan bir faldır. Bu kartlar da kendi içinde gruplara ayrılmaktadır. Tarot açacak olan kişi bakacağı fala göre bu kartların hangilerini kullanıp kullanmayacağına karar verir. Kartların hepsi kullanılarak da fal açılabilir. Tarot açılırken sadece falcının değil, falına bakılan kişinin de fala odaklanması gereklidir. Tarot falının olabilecekleri bildirmesinden çok, gelecekle ilgili fala baktıran kişiye uyarı verdiğine inanılır(57).

VI.7. Büyüyle İlgili İnanışlar

İnsanoğlunun çeşitli amaçlarla çıkar sağlamak için başvurduğu büyü, neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir uygulamadır. Beklenmedik durumlarda ortaya çıkan olumsuzlukları ortadan kaldırmak ya da olması istenilen şeyleri gerçekleştirmek için

geçmişte olduğu gibi günümüzde de dünyanın her köşesinde insanlar, olağanüstü bir etkileyici güce sahip olduğuna inandıkları büyücülere başvururlar. Büyünün temelinde insan nefsi vardır. Her zaman en iyiye sahip olmak isteyen nefis, çoğu zaman aklın değil de duyguların sesine kulak verdirip insanları büyücülere sürükler. Aklı ile hareket edip olacakları kabullenmek istemeyen insanoğlu binlerce yıldır büyüü hayatın vazgeçilmez bir parçası hâline getirmiştir. Büyünün başlıca işlevi insanlara, olaylara ve çeşitli nesnelere etki ederek büyüü yaptıran insana çıkar sağlamaktır. Büyüde her zaman kötülük etmek amacı yoktur. Önemli olan menfaat elde etmek olduğu için büyü, çoğu zaman insanlara, hayvanlara ve bitkilere zarar verilmeden de yapılır. Kısacası, büyüün amacı bitkileri, hayvanları, insanları, tabiat olaylarını ve güçlerini kontrol ederek çeşitli kişilere iyilik ya da kötülük etmek suretiyle bir menfaat sağlamaktır (Tanyu, 1995: 501).

Yapılan büyülerin amacı olumlu veya olumsuz olabilir. Örneğin; ak büyü yağmur yağdırmak, ekinleri büyütme, avı bereketli kılmak, düşmanı öldürmek gibi kötülükleri öldürmek, şeytanı kovmak vb. sağlamak için bazı dualar okunarak yapılan uygulamalardır. Kara büyü ise, bir kimsenin başına felaket ya da ölüm getirmesi beklenen uygulamalara verilen isimdir (Artun, 2005: 120)

Mersin Abdallarında büyü ile ilgili inanışlar şu şekildedir:

- Büyü iyi ve kötü olmak üzere iki şekilde yapılabilir. Buna kara büyü ve ak büyü de denir. Her iki büyüü de aynı kişi yapabilir (K.7, K.26, K.45).
- Bir kişiye büyü yapıldığını düşündüren durumlar şunlardır; gerdek gecesi çiftler aile olamamışsa birileri tarafından büyü ile düğümlendikleri düşünülür, evlenme yaşı geçtiği halde bir talibi olmayan genç kıza kısmetini bağlamak için büyü yapıldığı düşünülür, sürekli sinirlenen, ruhsal bozukluğu olan kişilere büyü yapıldığına inanılır.

- Kocasının gözü dışarıda olduğuna inanılan kadınlar tarafından kocalarının gönlünü kendilerine çevirmesi için büyü yapılır. Bu tarz büyüler daha çok yiyecek bir nesneye yapılır ve büyüden etkilenmesi istenen kişiye yedirilir (K.34, K.42, K.46).
- Bir büyüü ancak o büyüü yapan kişi bozabilir.
- Büyü yapılırken genellikle, su, sabun, demirden bir alet (genellikle çivi, toplu iğne vb. kullanılır), büyü yapılacak olan kişinin saçından bir tel ya da kıyafetlerinden bir parça kullanılır. Örneğin bir genç kızın kısmetini bağlamak için onun saçından alınmış bir tel bir çiviye iyice dolanır ve bulunmayacak bir yere atılır. Ya da bu çivi bu şekilde bir yere çakılır. Genç kızın bu büyüden kurtulması için bu çiviye bulup saçının oradan çözmesi gereklidir ki üzerindeki büyü de çözülsün (K. 10, K.14, K.39).
- Bir kişinin evindeki düzeni bozmak için o kişinin kıyafetlerinden biri alınıp, büyülenip yakılıp külleri evine serpilirse bu kişinin huzursuz olacağına inanılır. Kıyafet yakıldığı için de bu büyüün bozulmasının çok zor olduğuna inanılır(K.6,K.11, K.62).

Mersin Abdalları arasında iyi veya kötü büyüün hiçbir şeklinin yapılmaması gerektiğine inanılmakta ama büyü yapanların var olduğu söylenmektedir. Büyü konusu genel olarak gizemli bir konu olduğu için hakkında çok fazla konuşmaktan çekinilmektedir. Bu konudan çok bahsetmenin bir uğursuzluk getireceği düşünülmektedir. Büyü yapan kişiler için “Kendi başını yesin” ifadesi kullanılarak büyüün etkisinin ters çevrilebileceğine inanılmaktadır.

VI.8. Kurban ve Adakla İlgili İnanışlar

İnceleme alanımızda kurban ve adakla ilgili inanmalar şunlardır:

- Bir dilek dilenip, bu dilek gerçekleştiğinde adak yerine getirilmezse uğursuz bir şeyin başa geleceğine inanılır.
- Bir dilek gerçekleştiğinde adak kurbanı kesilir.
- Kişi bir kaza atlatıp, sağ salim kurtulduğu zaman bir kan akıtır. Bu küçükbaş bir hayvan da olabilir, bir horoz da olabilir. Ama mutlaka kan akıtılmalıdır (K.45,K.46, K.54).

VI.9. Bereket / Uğur ve Uğursuzlukla İlgili İnanışlar

İnceleme alanımızda bereket uğur ve uğursuzlukla ilgili inanmalar şunlardır:

- Nar eve bereket getiren bir meyvedir (K.5, K.17, K.26).
- Kömür çiğnenirse, çiğneyen kişinin başına kötü bir şey gelir.
- Ekmek insanı kötülüklerden korur(K.9,K.18).
- Ekmek çiğnenirse o evin bereketinin kesileceğine inanılır(K.11,K.13,K.54).
- Kaplumbağa kabuğu eve asılırsa uğur getirir(K.24).
- Yılan gömleği eve serpilirse o evdeki uğursuzluğun çıkıp gideceğine inanılır(K.21).
- Misafir eve bereketiyle gelir(K.12).

Değerlendirme

İnsanoğlu, yaşadığı çevre ile kendi yaşamı arasında birtakım bağlar kurmuştur. Karşılaştığı şeylerle ilgili mutlaka mantıklı bir açıklama bulmaya çalışmış ve buna bağlı olarak birtakım inanmaları çevresinde toplamıştır.

Yatır ve ziyaretlere olan inanmalar, doğrudan buradaki önemli şahsiyetlerden medet beklemeye yönelik değildir. Buradaki kişilerin yüzü suyu hürmetine Allah'tan dilek dileme amacı ön plandadır.

Abdallar arasında yaygın olarak bilinen falcılık, Abdallara özgü bir meslek olarak da kabul edilir. İnceleme alanımızda geçmişe oranla çok fazla yaygın olmayan falcılığın, asıl itibariyle Cinganlara (Çingene) ait olduğu söylenmektedir. Abdallar arasında günümüzde sadece eğlenmek amaçlı fala bakılmaktadır. Mersin Abdalları arasında farklı fala bakma biçimi olduğu gibi, en yaygın olanı kahve, su ve bakla falıdır. Eskiden falcılığı meslek olarak yapan kişiler bulunurken, günümüzde bu işle uğraşan kişiler bulunmamaktadır. Eğlence amaçlı öğrenmek isteyenler öğrenmekte ve bakmaktadır. Falcılığın gizemli bir tarafının bulunması, bakan kişilerin bazı kötü güçler tarafından rahatsız edildiğine inanılması insanların fala eğilimini azaltmıştır. Alevi-Bektaşî inanç yapısına sahip olan Mersin Abdalları arasında özellikle yol görmüş olan kişiler kesinlikle fala baktırmamaktadır. Araştırma alanımızda fala yaygın olarak kadınlar bakmakta ve baktırmakta iken, nadir de olsa bu işle uğraşan erkekler de bulunmaktadır.

Mersin Abdallarında, halk inanışları geçmişten günümüze günlük hayatın içinde canlı olarak yaşatılmaktadır. Gerek doğayla ilgili gerek insanın kendisi ile ilgili inanmalar çoğu zaman korkuyu çoğu zamanda umudu beraberinde getirmektedir. Umut ve korkunun çevresinde geliştirilen bu inanmalar gerek İslamiyet öncesi Türk inanışın izlerini gerekse İslamiyet'in etkisini içinde barındırmaktadır.

VII. BÖLÜM

HALK SANATLARI

Halk sanatları, kişilerin bilgi ve becerisine dayanan, özellikle elle ve basit araçlarla yapılan, toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini taşıyan, üretimini yapan kişilerin duygu, düşünce ve becerisini yansıtan, üretime yönelik ürünlerdir.

İnsan yaratıcılığının ürünü olan el sanatları, toplumun kültürünü yansıtır. O toplumun hayat biçiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasında, geliştirilmesinde ve devam ettirilmesinde büyük rol oynar. Aynı zamanda el sanatları bütün halk sanatları gibi bir ulusun kültürel kişiliğinin en canlı ve anlamlı belgeleridir (Silifke Folkloru,2002: 1).

Günümüzde birçok el sanatı, işlevini yitirmeye başlamış ya da tamamen yitirmiştir. Birçok el sanatı birkaç ustanın çabasıyla son dönemlerini yaşamaktadır.

Geleneksel meslekler denince akla gelen ilk unsur, bu mesleklerin halka ait oluşudur. Babadan oğula, ustadan kalfaya, çırağa aktarılan bu sanatların ilk olarak kimin tarafından uygulandığının tespiti, bu mesleklerin geçmişinin çok eskilere dayanması sebebiyle mümkün değildir. İşte kuşaktan kuşağa aktarılan bu el sanatları sanayileşmenin yarattığı hızlı değişime ayak uydurmada zorlanmakta, el ürünlerinin yerini makineler almakta, bu nedenle de sayıları gittikçe azalmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde, Mersin Abdalları arasında yaygın olarak yaşatılan ve birçok el sanatı gibi yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan sepetçilik, kalaycılık, demircilik ve davulculuk üzerinde durulacaktır.

VII.1. Hammadde Olarak İnce Saplar-Dallar ve Ağaç Şeritleri Kullanılan

Sanatlar

İnceleme alanımızda hammadde olarak ince saplar-dallar ve ağaç şeritlerinin kullanıldığı halk sanatı sadece sepetçiliktir. Sepetçilikte kargı ve söğüt çubukları kullanılmaktadır.

VII.1.1. Sepetçilik

Mersin Abdalları arasında kaybolmaya yüz tutan el sanatlarından sepetçilik canlı olarak yaşatılmaktadır. Sepetçilikle uğraşan Abdallar Mersin Tece Belediyesine bağlı Hürriyet mahallesinde ve Tarsus'un Akgedik Köyü'nde yaşamaktadırlar. Burada yaşayan toplulukların tek geçim kaynağı sepetçiliktir. Sepetçilik bir ata mesleğidir. Bu meslekle uğraşan kişiler, küçük yaşlarda bu mesleği büyüklerinden öğrenmektedirler. Sepetçilik Abdallar için önemlidir. Hatta çoğu zaman bu sanat Abdallara genel ad olarak verilmiş ve kendileri için "sepetçiler" denilmiştir. Yani meslekleri ile adlandırılmışlardır.

Sepet Yapımında Kullanılan Malzemeler

Mersin yöresinde sepet yapımında kullanılan başlıca malzemeler; kargı, söğüt veya hayıt çubuğu, bıçaktır. Kargı, su kenarlarında daha çok derelerde yetişen bir bitkidir. Kargı bitkisi yaz kış yetişen bir bitkidir. Kesildikçe kendini yenileyen bu bitki doğada kendiliğinden yetişebildiği gibi, aynı zamanda isteğe göre yetiştirilebilmektedir. Kargı hafif ve işlenebilirliği kolay bir bitki olduğu için sepet yapımında kullanılmakta tercih edilmektedir. Söğüt çubuğu söğüt ağacının dalları kesilerek elde edilir. Sepet yapımında

yaygın olarak kullanılan söğüt çubukları olmakla birlikte hayıt çöpleri de zaman zaman kullanılmaktadır.

Sepetin Yapılışı /Malzemenin Toplanması

Kargı, söğüt ve hayıt çubukları, Tece Beldesine bağlı Hürriyet Mahallesiindeki Abdallar tarafından genellikle Erdemli ve Silifke ilçelerinden toplanmakta, Tarsus'un Akgedik köyünde ise bu malzemeler satın alınmaktadır. Malzemelerin toplama işlemi sepeti yapacak olan kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu malzemelerin kolay örülebilmesi için, taze iken işlenmesi gereklidir. Çoğu zaman söğüt çubukları örerken kolay eğilip bükülsün diye su içinde bekletilmekte, kullanılacağı zaman sudan çıkarılmaktadır.

Sepet örülmesinde kullanılacak olan kargılar bir bıçak yardımıyla ya da uzunlamasına ince şeritler halinde ayrılmaktadır. Daha sonra inceltilen bu kargı çubuklarının boyları örülecek sepetin büyüklüğüne göre kesilmektedir. Aynı şekilde söğüt ya da hayıt çubukları da örülecek sepetin çeşit ve büyüklüğüne göre kesilmektedir. Sepet ustaları tarafından sepetlere kullanım amacına göre çeşitli isimler verilmektedir. Kirli çamaşırların konulduğu kapaklı sepetlere “kirli sepeti”, “sebze ve meyvelerin konulabileceği sepetlere “sebze ya da meyve sepeti” vb. isimler verilmektedir. Ayrıca istenilen modelde de sepet örülebilmektedir.

Sepetin örülme işlemine öncelikle taban kısmından başlanır. Taban sepetin üst bölümünden ayrı olarak örülmektedir. Taban, örülürken, söğüt çubukları etrafına kargılar örülür. Daha sonra bu tabana sepetin boyu kadar söğüt çubukları sokulur. Bu söğüt çubuklarının etrafı hazırlanmış olan ince kargı çubukları ile örülür. Sepet istenilen boya getirildikten sonra kargı çubuklarının üzerine tabandan gelen söğüt çubukları örülür.

Böylece kargıdan örülmüş olan kısmın çözülmesi engellenmiş olur. Eğer yapılacak olan sepet kulplu ise kulp kısımları söğüt çubuklarından yapılır. Sepetlere iki şekilde kulp yapılabilir. Birisi sepetin iki tarafına karşılıklı iki küçük kulp, diğeri sepeti üzerinde tutacak biçimde tek parça halinde yapılan kulp.

İnceleme alanımızda sepetçilik mesleği Mersin Tece- Hürriyet Mahallesi ve Tarsus'un Akgedik Köyünde devam ettirilmektedir. Burada yaşayan toplulukların ana mesleği sepetçiliktir. Plastik sepetlerin ve kovaların yaygınlaşması ile kargıdan yapılan sepetler eski önemini kaybetmiştir. Bir ata mesleği olarak bilinen sepetçilik bugün bu yerlerde canlı olarak yaşatılmakla birlikte son yıllarda gençlerin bu mesleğe olan ilgisi son derece azalmıştır. Ayrıca gün geçtikçe malzeme bulma sıkıntısı da yaşanmaktadır.

Kullanım alanı günümüzde oldukça azalmış olan sepetler genellikle hediyelik eşya olarak ilgi görmektedir. Özellikle Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi Mersin Antalya yolu üzerinde kuruludur. Sepet ustaları sepetlerini yol kenarında örmekte ve gelip geçenlere burada pazarlamaktadır. Çoğu zaman sebze ve meyve pazarlamacılarına toplu sipariş olarak da sepet örülmektedir.

İnceleme sahamızda sepet örme işini kadın erkek herkes tarafından yapılmaktadır.

Günümüzde inceleme alanımızda devam ettirilmekte olan sepetçilik mesleği, yeterli gelir sağlanamaması ve pazar eksikliğinden dolayı her geçen gün kaybolmaya yüz tutmaktadır.

VII.2. Hammadde Olarak Maden Kullanıldığı Sanatlar

VII.2.1. Kalaycılık

Mersin Abdallarında kalaycılık, çok eski ve yaygın bir meslektir. Bu meslek bazı ailelerle bütünleşmiş durumdadır. Kalaycı olarak adlandırılan aileler vardır. İnceleme alanımızda kalaycılık Mut-Ortaköy ve Silifke’de Say mahallesinde sürdürülmekte olup, her geçen gün yok olmaya yüz tutan bir meslektir. Bakır kapların kullanımının azalmasıyla kaybolan bu mesleği yapan ustalar, talep olmadığı için çırak yetiştirememektedirler.

Kalaycılıkta Kullanılan Malzemeler

Bakır Kap: Kalaylanacak olan kaplar.

Pamuk: Kalaylama esnasında nişadırı ve kalayı kabın yüzeyine sürmeye yarar.

Çekiç: Kaplardaki eğriliği doğrultmak amacıyla kullanılır.

Örs: Bakır kaplardaki eğri olan yerleri doğrulturken kullanılır.

Kalaylama aşamasında da nişadır ve kalay kullanılır.

Kalaylama İşlemi

Kalaylanacak olan bakır kaplar içine kum doldurularak iyice sürtülür ve temizlenir. Temizleme işlemi bittince eğer kapta eğrilik varsa, bu eğrilikler çekiç ile dövülerek düzeltilir. Bunun ardından asıl kalaylama işlemi başlar. Kalaylanacak olan kap ocaktaki ateşte gezdirilerek tava getirilir. Kalay ustası iyice tava gelmiş olan kabın içine nişadır serper, bunun ardından bir parça kalaydan koyar sonra eline bir pamuk alır ve kabın içini tamamen kaplayacak şekilde sürer. Kabın içi tamamen kalaylandıktan sonra birkaç dakika ateşin üzerinde bekletilir ve kalaylama işlemi sona erdirilir.

Bundan on beş yirmi yıl öncesine kadar kalaycılıkla uğraşan Abdallar gerekli malzemelerini alıp, köy köy gezip gittikleri yerlerde birkaç hafta kalırlarmış. O köyde ne kadar kalaylanacak kap varsa parası ile veya yiyecek içecek karşılığında bakır kapları kalaylarmış. Günümüzde kalaycılık eski değerini yitirmiş durumda hatta yok olma ile karşı karşıyadır. Bunun nedeni bakır kapların kullanımının azalmış olması ve mutfaklarda çelik, cam, plastik vb. kapların kullanımının yaygınlaşmasıdır. Dolayısıyla bakır kapların kullanımının azalması kalaycılığın da yok olmasına zemin hazırlamıştır.

Bu meslek işlerliğini kaybettiği için günümüzde ustalar çırak bulamamakta ve mesleği geleceğe taşıyacak kişiler yetiştirilememektedir. İnceleme alanımızda bu mesleği devam ettiren kişiler, baba mesleği olduğu için yaptıklarını ekonomik anlamda kendilerine hiçbir katkısı olmadığını ifade etmektedirler.

VII.2.2. Demircilik

Demircilik Mersin Abdallarında bir baba mesleği olarak yapılmaktadır. Her demirci çocuklarından birini bu işi devam ettirmesi için yetiştirmektedir. Bu mesleği öğrenmek için kişinin çok erken yaşlarda bir demirci ustası ile çalışmaya başlaması gerekmektedir. Ayrıca demircilik tek başına yapılabilecek bir zanaat değildir. Bir demirci ustasının mutlaka iyi bir çırağının olması gereklidir. Bir demirci ustası kendine yardım eden birisi olmazsa bu zanaatı yapamaz. Bu nedenle “Demircilik adamı anasının kırığına muhtaç eder” diye bir söyleyiş demirciler arasında yaygındır.

Demircilik inceleme alanımızda kutsal bir meslek olarak görülür ve demirciliğin kökeni Hz. Davut’a dayandırılır. Demirciliğin önemi ve ortaya çıkışıyla ilgili sahamızda anlatılan hikâye şöyledir:

“ İlk demirci Hz. Davut’muş. Hz. Davut’un yumruğu çekiç, dizi örs, nefesi körükmüş. Hz. Davut yanında bir çırak çalıştırıyormuş ve bu mesleği ona öğretiyormuş. Bu çırak her gün yemeklik malzemeleri alıp Hz. Davut’un evine götürüp hanımına veriyormuş. Öğlen olduğu zaman Hz. Davut “Oğlum şu yemekliğimizi al yengene götür” diyor çırak da götürüyormuş. Bir akşam Hz. Davut yemekten söz kerametten açılmış. Hz. Davut kendisinin kerametli birisi olduğundan bahsetmiş. Bu sefer hanımı “Ya Davut keramet sen de değil ben de.” demiş. Hz. Davut şaşırılmış. “Nasıl olur hanım. Keramet sende olur mu bende. Benim yumruğum çekiç, dizim örs nefesim körükken sende nasıl keramet olur, bunca işi ben kendi kerametimle yapıyorum. Senin bana ne faydan var ki” demiş. Hanımı Hz. Davut’un bu sözlerinin üzerine iyice ısrar etmiş. “Ya Davut keramet sende değil bende” diye. Bir gün Hz. Davut eve yine çırağı ile yemeklik göndermiş. Çırak eve varmış. Hz. Davut’un hanımına seslenmiş, hiç ses gelmemiş. Biraz zaman geçtikten sonra içeriden bir ses gelmiş. “Getirmiş olduğun ciğeri çeleniye tak” diye. Çırak ciğeri çeleniye takmış ve taktım diye Hz. Davut’un hanımına seslenmiş. Bu sefer kadın çırağa “Gel anahtar deliğinden bak” demiş. Çırak anahtar deliğinden bakmış ve evin hanımının parmağının ucunu görmüş. Sonra Hz. Davut’un hanımı çırağa gidebileceğini söylemiş. Çırak olanlardan bir şey anlamamış. Hz. Davut’a da bir şey söylememiş. Ertesi gün tekrar yemeklik getirmiş. Bu sefer Hz. Davut’un hanımı parmağını tamamen göstermiş. Bir gün böyle iki öyle derken her gün Hz. Davut’un işi zorlaşmış. Hanımı bu durumu Hz. Davut’un yüzünün ifadesinden anlıyormuş. Böyle böyle Hz. Davut bu işleri yaparken eli ayağı yanmaya başlamış. Her geçen gün işleri ters gitmeye başlamış. Bir gün yüzü eğri eve gelmiş hanımı sormuş:

“Davut yüzün neden eğri” diye. “Yok bir şey” demiş Hz. Davut. “Yok Davut sen de bir şey var.” diye ısrarla sormuş kadın. “Yok bir şey hatun” diye cevaplamış Hz.

Davut. Bunun üzerine Hz. Davut'a "Ben sana demedim mi? Keramet sende değil bende diye" cevap vermiş kadın. Olanları anlatmış. Hanımının niyetinin bozulmasıyla işlerinin ters gittiğini anlayan Hz. Davut:

"Madem bu keramet sendeyse ben de bu işi yapmıyorum" demiş. Ceketini almış kayıplara karışmış. Aradan yıllar geçmiş. Hz. Davut demircilik yapmayınca herkesin işi kalmış. Ekinciler orak, oduncular nacak bulamamış. Herkes perişan olmuş. Köylüler ne yapacağız diye şaşırılmışlar. Bütün köylere haber salmışlar ama Hz. Davut'u bulamamışlar. Bunun üzerine Hz. Davut'un hanımının aklına bir fikir gelmiş. Köylülere demiş ki:

"Eğer Davut'u bulmak istiyorsanız, onu ancak camide bulursunuz. Davut namazını hiç geçirmez. Tabii onu tanıyabilmek içinde, camiinin kapısına kömür tozu serpmeniz gerekir. Camiye girenlerden kim, bu kömür tozuna basmadan içeri geçerse bilin ki o Davut'tur" demiş. Bunun üzerine köylüler her bir tarafa haber salmışlar. Hz. Davut'u bulmak için bütün camilerin girişine kömür tozu dökmüşler. Hz. Davut kömürü çiğnemez, kömür çiğnemeyi iyi saymazmış. Köylüler bütün camilerin önüne kömür tozu döktükten sonra her cami önüne bir kişiyi görevlendirmişler. Bu kişiler kömürü çiğnemeyen kişinin zıbbına kara çalacakmış. Hz. Davut bir camiye gelmiş, abdestini almış, tam camiden içeri girecekti ki, bir bakmış her taraf kömür "Ulan burada da mı buldun beni" diye içinden geçirmiş. Eliyle itse abdesti bozulacakmış, bu yüzden fistanının ucuyla süpüre süpüre camiye giriyorken, kapıda bekleyen kişi hemen arkasına kara çalmış. Hz. Davut'u bulduk diye zor kötek namazı kılmış halk. Namazdan sonra Hz. Davut'un yanına gelmişler. "Ya Davut! Ekinimiz harmanımız kaldı. İşimiz gücümüz kaldı. Çoluk çocuğun rızkı tükendi. Gel etme eyleme, şu demirciliği yap, biz de işimize gücümüze bakalım" demişler. Hz. Davut bunun üzerine demirciliğe devam etmiş(K.23,K.25,K.26).

Bu hikâyeden de anlaşılacağı üzere demircilik dikkat isteyen bir meslektir. Bir demircinin kafası rahat olmazsa, işini düzenli bir şekilde yapamaz. Bu nedenle inceleme alanımızda demircinin iyiliği hanımından kaynaklanır gibi bir yargı vardır. Bir demirci hanımının kalbini kırarsa onun işleri yolunda gitmez.

İnceleme alanımızda demircilik sıcak ve soğuk demircilik olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Soğuk demircilik, inşaatlarda kullanılan demirleri hazırlanması, sıcak demircilikte balta, nacak, maşa, bıçak vb. aletlerin yapımı için kullanılır. Mersin Abdalları arasından yaygın olanı sıcak demirciliktir.

Demircilikte Kullanılan Malzemeler

Örs: Yapılacak olan aletlerin üzerinde dövülerek işlendiği alet.

Maşa: Ocaktaki kömürü ayarlamakta kullanılır.

Körük: İki çeşit körük kullanılmaktadır. Birisi eskiden kullanılan çekme körük adı verilen elle açılıp kapanarak kömürü alevlendiren körük, diğeri elektrikle çalışan körük.

Çekiç: Demiri örsün üzerine koyup dövmek için kullanılır.

Zimba: Yapılan aletlere delik açmada kullanılır.

Kıskaç(Kısaç): Demiri döverken ve ocakta ısıtırken tutmaya yarayan alet.

Şahmerdan: Demir dövme makinesidir. Bu alet inceleme alanında son yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Eski demirci ustaları şahmerdanı kullanmaz. Demiri çekiç ile döver.

Mengene: Dövülerek işlenen demirin sıkıştırılmasında kullanılan alettir.

Eğ: Yapılmış olan demir aletinin üzerindeki tortuları düzleştirmeye ya da ucunu keskinleştirmeye yarayan alettir.

Su kabı: Demire su vermek için içine su koyulur.

Karga tuzu: Erimiş olan demirin üzerine atılır ve demirin yere akımını önler.

Balyoz: Isıtılmış demiri dövmek için kullanılır.

Gübleğe: Aletlerin yapımında kullanılan kalıbın adı.

Demircilikte Yapılan Aletler

İnceleme alanımızda demirciler; balta, bıçak, nacak, satır keser, demir şiş, kazma, orak, mecrefe, iskeliç, tahra, maşa, mantız gibi aletler yapmaktadırlar. Bu aletlerden tarımla ilgili kullanılanlarına “avadanlık” adı verilmektedir. Demircilikte her aletin yapımında belirli aşamalar aynı olmakla birlikte, kendi içinde bir takım farklılıklar vardır.

Bıçak Yapımı

Eskiden çelik demir kaynatılarak bıçak yapılırken, günümüzde sadece çelikten bıçak yapılmaktadır. Demiri çeliğe kaynatma işlemi körük yardımıyla yapılır. Bıçağın gövdesi demirden, uç kısmı çelikten yapılır.

Bıçak yapılacak çelik, kıskaç yardımıyla ocağa ısıtılmak üzere konur. Çelik ve demirin iyice tava gelmesini beklemek gereklidir. Bir demircinin bu tavı iyi ayarlaması önemlidir. Malzemenin işlenmesi bu tavin ayarına göre kolaylaşıp zorlaşır. İyice tava gelmiş olan malzeme kıskaç ile alınıp örsün üzerine koyulur. Çekiç ya da balyoz yardımıyla iki kişi tarafından dövülür. Böylece bıçağın kendisi taslanır yani şekillenir. Bıçak şekillendikten sonra zımba ile sap için delikler açılır. Daha sonra bıçağın fazla gelen kısımları kesilir. Kesme işleminden sonra son bir kez dövülüp şekil verilmesi gereken

kısımlar varsa düzeltilir ve su verme işlemine geçilir. Çeliğe su vermek önemlidir. Su verildikten sonra bıçak yeniden çekiçlenir. Eğelenir, eğeledikten sonra tekrar sulanır.

Bıçakların sapının ayrı bir hazırlanışı vardır. Teke ya da koç boynuzu ateşte kızdırılır, tavına geldiği zaman şekil verilir ve bıçaktaki deliklerden küçük çivilerle birleştirilir. Daha sonra kösüre taşında kösürlenir. Kılağsını (bıçağın kalıbını) çıkarır, bıçak meydana çıkar. Bıçak sapı yapılacak olan boynuzun seçimi önemlidir. İki yaşını geçkin bir hayvanın boynuzundan yapılan bıçak sapı daha sağlam olur. Günümüzde bıçak sapları plastikten yapılmaktadır. Demirci ustaları plastikten yapılan sapların daha kullanışlı olduğunu ifade etmektedirler.

Dövülerek elde edilen bu bıçaklara “dövme bıçak” adı verilir. Günümüzde fabrikalarda seri üretimin artması dövme bıçaklara olan ilgiyi azaltmıştır.

Orak Yapımı

Orak tamamen çelikten yapılmaktadır. Orak yapımında günümüzde hazır çelikler kullanılmaktadır. Orak yapılacak olan malzemenin gerçek çelik olup olmadığını anlamak için, bu malzeme ateşte kızdırıp, örsün üzerine konulur. Kızdırılmış olan malzemey çekiç ile tık tık vurulunca koparsa çeliktir. Demir kopmaz ama çabuk eğilir. Çelik ise eğilmez kopar. Bu yüzden orağın sağlam olması için, orağı çelikten yapmak gereklidir. Ocakta iyice tavlanmış olan çelik kıskaçla alınıp örsün üzerine koyulur. İki kişi tarafından dövülerek şekil verilir. Daha sonra ucunu iyice şekillendirmek için su verilir. Su verildikten sonra tekrar dövülerek tam şekli verilir. Ucu eğelenir keskin hale getirilir. Orak, kullanıma hazırdır.

Balta Yapımı

Demirden yapılır, ağzına çelik koyulur. Balta yapımında dikkat edilmesi gereken husus, baltanın sapıyla keskin kısmının aynı hizada olmasıdır.

Baltanın ana malzemesi çeliktir. Çünkü demir kışın soğuklarda kendini çeker, yazın salar. Baltanın kışın soğuklarda kırılmaması için, ucunun çelikten yapılması gereklidir.

Keser Yapımı

Keserin her tarafı çelik yapılabilir. İsteğe göre sadece ucu çelikten diğer tarafı demirden de yapılabilir ama her tarafı çelikten yapılan keser, çabuk kütelmez (keskin olur). Kesere şekil vermek zordur. Ocakta iyice tava getirilmiş olan çelik gübleğe adı verilen kalıplarda dövülür. Bu dövme işlemindeki vuruşlar çok önemlidir. Yeri sıra vurmak alete şekil vermeyi kolaylaştırır. Ateşte kızdırmaya göre dövme işi de kolaylaşır. Çoğu zaman bir çekiç on çekice bedel olabilir. Kesere döverek şekil verdikten sonra suyu verilir. Fazla olan kısımları varsa zımparalanır. Sonra suyu verilir. Ucu eğlenir.

Bunun ardından sıra keserin sapının takılmasına gelir. Sap, eğri olmayan bir ağacın budağından kesilip keserin büyüklüğüne göre hazırlanır. Hazırlanmış olan keser başı bu sapa takılır, çivilerle çıkmaması için sağlamlaştırılır ve kullanıma hazır hale getirilir.

Tahra Yapımı

Tahra, ağaç kesmekte kullanılan demirden yapılan keskin bir alettir. Tahra yaparken su verilecek olan taraf çelik olur, diğer taraf demir olur. Tahranın yapımına başlamadan önce usta çelik ile demiri üst üste koyar ve bunları birbirine kaynatır. Bu

kaynatma işleminden sonra tahranın bir tarafı çelikten bir tarafı demirden olur. Eğer tahra yapımında çelik kullanılmazsa yapılan alet çabuk döner (eğilir) kesmez.

Maşa Yapımı

Demir aletleri içinde yapımı en kolay olanı maşadır. Maşa tamamen demirden yapılır. Yapımında herhangi bir şekilde çelik kullanılmaz. Maşa yapımında dikkat edilmesi gereken husus ateşte tava getirilmiş olan demirin dövme işlemidir. Isıtılmış olan demir dövülerek maşaya şekil verilir. Ama demirciler günümüzde bu zahmetten kurtulmuşlardır. Çünkü maşaya eskiden döverek şekil verilirken, günümüzde silme demirden bükülerek maşanın ucu kolayca eğilip şekil almaktadır. Maşa dövülüp şekil verildikten sonra suyu verilir ve kullanıma hazır hale gelir.

Demircilikte dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar vardır:

Karga tuzunu mermerin üzerinde yavaş yavaş dövülür. İyice öğütülüp un haline getirilir. Erimiş olan demirin üzerine atılır ve demirin yere akımı önlenir. Erime noktasına geldiğinde seri bir şekilde bu iş yapıldığında demirin ucuna çelik kaynatılır (K.25, K.25,K.54,K.54).

“Demir tavında dövülür, güzel çağında sevilir” anlayışını benimsemiş olan demirciler, demirin tavını iyi ayarlamamanın bir ustalık göstergesi olduğunu belirtirler. Demirin tavını iyi ayarlamak yapılacak olan malzemenin kalitesini belirler. Eğer demir az kızdırılırsa çekiççi çok yorulur ve ateşin başında çok durulmuş olur. Bu hususta da özellikle yetiştirilen çırak çok önemlidir. Bir hatalı vuruş yapılacak olan malzemenin şeklini bozar ve bir çekiç on çekice bedel olur(K.53,K.54).

Demircilikte en önemli husus demirin tavını ayarlamaktır. Demirin ve çeliğin tavını ayarlamak zor bir iştir. İki tür çelik vardır: sert çelik , aşırı sert çelik. Sert çelik

sulanırken, aşırı sert çelik suda sulanmaz. Eğer usta sert çeliği suda sularsa çelikte çatlama ve kırılma olabilir, bu nedenle sert çelik ya yanık yağda ya da mazotta sulanır. Mazotta yağ karışımı vardır bu nedenle çelik kırılmaz ya da çatlamaz. Suda caz der ve kırılır(K.26,K.53,K.54).

Yapılacak olan aletin ucu şekillendirilirken bir ucundan bir ucuna her tarafının aynı ısıda kızdırılması gereklidir. Bir tarafı iyi kızdırılmasa orası suyu almaz. Kızmamış yer, alet kullanırken eğilme yapar. Su verme işlemi sırasında işlenen alet; suya ilk batırıldığında cam gibi bir görünüm alır. Suyu batırılan demir tam soğutulmaz. Suyu batırılır ve yarı kızgınken sudan çıkarılır. Normal çeliğe su verilirken samanı sarı bir renk alması, sert çeliğin de menekşe rengini alması gereklidir. Kullanılmış eğelerle çeliğin suyunu alıp almadığı kontrol edilir. Eğer demir ya da çelik eğeye yapışyorsa yumuşaktır, yapışmıyorsa sertleşmiştir. Yapılan bir aletin suyunu vermek o aletin sağlam olması açısından çok önemlidir.

Her bıçakçının ya da demircinin yaptığı eşyalara vurduğu bir damga vardır. Bu bir harf ya da şekil olabilir. Ama mutlaka bu marka vurulmalıdır. Çünkü her demircinin işi aynı kalitede değildir. Kullanıcılar aldıkları demir aletinden memnun kalırlarsa üzerindeki markaya bakarak bunun hangi demir ustasına ait olduğunu bulabilirler ve yeni alacakları ürünleri bu ustaya yaptırabilirler.

VII.3. Hammadde Olarak Deri ve Hayvansal Artık Kullanılan Geleneksel

Sanatlar

İnceleme alanımızda yapımında deri kullanılan geleneksel sanat sadece davul yapımıdır.

VII.3.1. Davul Yapımı

Davulculuk denildiğinde akla ilk Abdallar gelir. Çünkü Abdalların en belirgin uğraşı müzisyenliktir ve en yaygın çaldıkları enstrüman davuldur. Mersin Abdalları arasında davul çalan Abdallar çok yaygın olmamakla birlikte aynı zamanda davul da yapmaktadırlar. İnceleme alanımızda davul yapımı ile uğraşanlar, Mersin Mersin Karacailyas Beldesinde, Mut Doğancılar Mahallesi ve Ortaköy Köyü'nde yaşamaktadırlar. Günümüzde deriden davul yapımı yok denecek kadar azalmıştır. Davul yapımı için kullanılan özel bir atölye yoktur. Herkes kendi evinde yapmaktadır. Mersin Karacailyas Beldesi Evren Mahallesinde bugün deri davul yapan olmayıp, plastik davullar yaygın olarak üretilmektedir. Davul yapımı bir ata mesleği olup, babadan oğla sürdürülmektedir. Davul ustaları ekonomik anlamda çok fazla getirisi olmadığı için gençlerin bu işe merak sarmadığını ifade etmektedirler. Davul yapan kişiler aynı zamanda müzisyenlikte yapmaktadır. Zaten sadece davul yapıp satarak geçinmek onlar için oldukça sıkıntılı olmaktadır. Yaptıkları davullar daha çok süs eşyası olarak turistik amaçlı satılmaktadır.

Davul Yapımında Kullanılan Malzemeler

Kasnak: Davul gövde kısmını oluşturur. Mersin yöresinde genellikle ceviz ve nadir olarak kavak ağacı kullanılır. Bir davulun gövdesinin sağlam olması için en çok tercih edilen ağaç türü cevizdir. Çünkü ceviz kasnağın sert ve dayanıklı olmasını sağlar, ayrıca dışarıya daha iyi ses verilmesini sağlar. Ceviz ağacından yapılan kasnaklar hizarlarda eğilerek hazır bir şekilde davul yapan kişilere getirilir.

Deri: Davul yapımında cam deri ve hayvan derisi olmak üzere iki çeşit deri kullanılmaktadır. Cam deri davulun ince çubukla vurulan kısmına gerilen deridir. Parçalar halinde satın alınır ve davulun büyüklüğüne göre davul yapan kişi tarafından kesilir. Ama

asıl davul yapımında kullanılan keçi ve dana derisidir. Davul yapımında keçi derisinin önemi büyüktür.

İp: Alt ve üst deri arasına zikzak çizerek kasnağın etrafına dolandırmak ve davulu çektirerek derilerin gerilmesini sağlamak amacıyla kullanılan naylon bir iptir.

Çember: Davulun derilerinin sarıldığı ve derilerin kasnağa gerdirilmesini sağlayan halka şeklindeki ağaç çerçevedir.

Zimba: Derilerin çemberlere tutturulması için kullanılan ağaç zimbasıdır.

Testere: Kasnağa geçen ve deriyi gerdirmeye yarayan çemberin fazlalıklarını kesmek için kullanılan alettir.

Çekiç: Kasnağın ve çemberlerin iki ucunu birleştirmek için çivilerin çakılması için kullanılır.

Çivi: Kasnağın ve çemberlerin sabitlenmesi için çakılan çivilerdir.

Zimba: Kasnaktaki çıkıntıları temizlemek amacıyla kullanılır.

Boya/ Vernik/Fırça: Davulun kasnağını boyamak ve kasnağa parlaklık vermek için kullanılır.

Davul Yapımı

İnceleme alanımızda deriden ve plastikten olmak üzere iki çeşit davul yapılmaktadır. Plastik davulların yapımı deri davulun yapımına göre daha az zaman almaktadır.

Hızarlarda hazır şekilde kesilen kasnaklar, yapılacak davulun büyüklüğüne göre ayarlanır. Çivilerle iki ucu birbirine tutturulur ve silindir şekline getirilir. Oluşturulan kasnakta çıkıntılı yerler varsa zımparalanarak düzeltilir. Düzeltilen kasnak verniklenerek kurumaya bırakılır.

Derilerin Hazırlanması / Plastiğin Hazırlanması

Davul yapımında keçi ve dana derisi kullanılır. Davulun ince ve kalın olmak üzere iki tarafı vardır. Davulun kalın tarafı için keçi derisi, ince tarafı içinde dana derisi kullanılır. Davul yapımında kullanılacak olan hayvanın derisi güneş görecektir şekilde çiviler çakılarak duvara gerilir. Deri, bir hafta kadar bir süre gerilmiş bir şekilde duvarda bekletilir. İyice kuruduktan sonra keskin bir bıçakla derinin kılları temizlenir. Davul yapımından önce kurutulmuş olan bu deri yumuşaması ve çembere rahat sarılması için yarım ya da bir saat kadar suda bekletilir. Daha sonra deriler, yapılacak olan davulun büyüklüğüne göre çemberlerden 7-8 cm daha büyük olmak üzere kesilir. Daha sonra hazırlanmış olan çemberler, kasnak ile birleştirilir. Bunun ardından suda iyice yumuşamış olan deriler çemberin içine geçirilir, fazla gelen kısımları kesilir. Kayış gibi bir ipe zikzak çizerek çemberler ile deri iyice gerdirilir. Bu ipler davulun etrafında sağlamca bağlanır ve davul hazır hale gelir.

Plastik davulun yapım aşaması, deri davul ile aynı şekildedir.

Davul yapımında, tercih edilen ağaç türü cevizdir. Davulun kasnağı ceviz ağacından yapıldığında çok sağlam oluyor. Ama günümüzde ceviz ağacının pahalı olması ve çok miktarda bulunamamasından dolayı gürgen vb. ağaçlardan da davul kasnakları yapılabilmektedir.

İyi bir davul yapımında tokmak tarafına bir yaşına yetmiş bir tekenin derisi, çirpi (çubuk) vurulan tarafa da altı aylığı geçmemiş bir dana derisi gerilmelidir. Bu derilerden yapılmış davulun sesi hiçbir şeye benzemez. Bir davulda tokmağın vurulduğu taraf kalın taraf, çirpinin (çubuğun) vurulduğu taraf ince taraf olarak adlandırılır. Keçi derisi sağlam ve ser bir deri olduğu için davulun kalın tarafına keçi derisi çekilir (K49, K.63).

Deriden yapılmış olan davulun çıkardığı sesi plastik davulun vermediği söylenmekle birlikte, plastik davula yağmurda kışta hiçbir olmaması davulcular bir için kolaylık olarak ifade ediyorlar. Deriden yapılmış olan davul yağmurdan ısladığı zaman, çalabilmek için kurummasını beklemek gerektiği için sıkıntı yaratabiliyor.

İnceleme alanımızda davul yapımı eskiye oranla neredeyse tamamen kaybolmuştur. Müzisyenlikle ilgilenen Abdallar belirli dönemlerde çaldıkları davulları kendileri üretirken, günümüzde daha çok satın almaktadırlar. Teknolojinin gelişmesinin yanında davulun müzisyenlikte eskisi kadar kullanılmamasının da etkisi vardır. Daha önceleri davul ve zurna olmadan eğlenceler düzenlenmezken, günümüzde sadece orgla bile eğlenceler düzenlenebilmektedir. Bu nedenle genç kuşak davul ve zurnadan çok org çalmaya yönelmekte ve eskisi gibi davul ve zurna ustaları yetişmemektedir. Günümüzde hâlâ bu işi yapan kişiler ise her geçen mesleklerine olan ilginin azalmasından yakınmaktadırlar. Eskiden hayvan derisinden yapılan davulların yerini günümüzde yavaş yavaş plastik davullar almaktadır. İnceleme sahamızda hayvan derisinden davul yapımını bilen kişiler bulunmakta ama bu mesleği icra etmemektedirler.

VIII. BÖLÜM

OYUN, EĞLENCE VE SPOR

Oyun toplumun bütün üyeleri tarafından zevk almak amacıyla gerçekleştirilen gönüllü bir etkinliktir. Tarihin ilk dönemlerinden başlayarak günümüze kadar gelen sürede, insanlar hep benzer şekilde oyunlar oluşturup oynamıştır. Türkiye’de oyun kavramı işlevsel açıdan tanımlanmıştır. Çocuk eğitimi ve gelişimi, çocuğun ruh sağlığı ve psikolojisi açısından incelenmiştir.

Çalışmamızın bu bölümünde Mersin Abdalları arasında yaygın olarak oynanan çocuk oyunlarına yer verilmiştir. Ekonomik nedenlerden dolayı teknolojiden az da olsa uzak olan Abdallar arasında bu oyunlar günümüzde de varlığını korumaktadır.

VIII.1. Çocuk Oyunları

Çocuk oyunları çocuğun gelişiminde hem fiziksel hem de zihinsel açıdan oldukça önemlidir. Çocuklar, bu oyunlar sayesinde sosyalleşir ve toplumdaki birçok davranış biçimini taklit ederek öğrenir.

İnceleme alanımızdan derlediğimiz oyun isimleri şunlardır: Mucuk, Fıyyık, Taştan Gülle Oyunu, Kızgın Taş, Taştayım Saydayım (Engindeyim Yüksekteyim), Yedi Kule, Köşe Kapmaca, Elim Sende, Beş Taş, Körebe, Bilye(Misket), Kuka Oyunu, Lambir Oyunu ve Babadan/Anadan Kız Kaçırma Oyunu’dur.

Çocuklar bu oyunların tamamını bahçe de ya da köy meydanlarında oynamaktadır.

Oyunların nasıl oynandıklarına dair bilgiler şu şekildedir:

VIII.1.1. Mucuk

Bu oyunda kişi sayısı belirli değildir. Genellikle 7-8 kişi ile oynanır. Ortaya yuvarlak büyük bir taş koyulur. Taşa birkaç metre uzaklıkta bir çizgi çizilir. Oyunu oynayacak olan çocukların hepsi bu çizgide sıralanır. Oyun ilk önce ebe seçimiyle başlar. Çizgide sıralanmış çocuklar “bir, iki, üç” diyerek aynı anda koşup bu taşa ayakları ile değmeye çalışırlar. Taşa değemeyen ya da en son değen çocuk ebe olur. Taşın başında bekler. Sonra sırayla çizgideki çocuklar ellerine küçük taşlar alıp ortadaki taşa vurmaya çalışırlar. Taşa vuran çocuk, kaçar, ebe olan onu kovalar. Kaçan çocuğun ebeye yakalanmadan taşını attığı yerden alıp tekrar çizgiye dönmesi gerekir. Bu kovalamaca sırasında kaçan taşını alıp, çizgiye geçerse oyun sıradaki çocukla devam eder. Taşını almadan ebe tarafından yakalanırsa, kaçan çocuk ebe olur. Oyun böyle sırayla sürüp gider (K.34).

VIII.1.2. Fıyyık

Gece oynanan bir oyundur. Kişi sayısı önemli değildir ama ne kadar kalabalık olursa oyun o kadar zevkli olur. Oyunu oynayacak olan çocuklar önce iki gruba ayrılır. Bu iki gruptan birer ebe seçilir. Küçük bir taş alınır. Taşın bir tarafına tükürülür. “Yaş mı kuru mu?” diye sorulur. Grupların ebeleri yaş ve kuru taraftan birini seçerler. Taş havaya atılır. Yere düştüğünde taşın kuru ya da yaş hangi tarafı geldiyse, o grup saklanır. Diğer grup o grubun tamamını bulmaya çalışır. Saklanırken, gruptan bir kişi farklı yere saklanır. Saklanan grubun içinden birisi “Fıyyık mı?” diye sorar. Diğer saklandığı yerden “fıyyık” der ve arayan grup seslerin geldiği yere göre kişileri bulmaya çalışır. Bütün oyuncular yakalanıncaya kadar oyun böyle sürüp gider (K.61.)

8.1.3. Taştan Gülle Oyunu

Bu oyun dört kişi ile oynanır. Oyuna başlamadan önce çocuklar, küçük yuvarlak taşlar toplarlar. Taşlar toplandıktan sonra herkese eşit bir şekilde dağıtılır. Toprağın üzerine çubukla bir üçgen çizilir. Bu üçgenin birkaç metre ötesine de bir çizgi çekilir. Çizilmiş olan üçgenin ortasına oyuncu kadar taş yerleştirilir. Oyuncular ellerindeki taşlardan birini “ebe taşı” olarak seçer. Ebe taşı, oyun boyunca atış yapılacak olan taştır. Diğer taşlar kazanılıp kaybedilmek için kullanılır. Oyuncular çekilmiş olan çizgiden ebe taşlarını yuvarlarlar. Çizginin ortasındaki taşa en yakın ebe taşını atan, oyuna başlama hakkını kazanır. Oyuna başlayan ilk kişi, çizgiden üçgenin içindeki taşlara vurmaya çalışır. Eğer vurursa vurduğu taşı alır. Vuramaz ve ebe taşı üçgenin içinde kalırsa oyundan çıkar. Seçilmiş olan taşlar bitinceye kadar oyun bu şekilde sürüp gider. Oyun bitince tekrar başlarken kazanan kişi taşları diğerlerine borç verir (K.18).

VIII.1.4. Kızgın Taş

Bu oyunda kişi sayısı önemli değildir. İki grup halinde oynanır. Graplardan birisi bir taş alır ve ateşte bu taşı ısıtır. Üzerine de bir işaret koyar. Sonra “kızgın taş” diyerek taşı herhangi bir tarafa atabildiği kadar uzağa atar. Diğer grup bu taşı soğumadan bulup diğer gruba getirmek zorundadır. Getiremezse taşı atma hakkı yine önceki grubun olur ve bu grup kazanır. Ama karşı grup kızgın taşı getirirse puanı alır ve bu sefer taşı kızdırıp atma hakkı onlara geçer. Oyun bu şekilde sürüp gider (K.1,K.17,K.23).

VIII.1.5. Taştayım Saydayım (Engindeyim Yüksekteyim)

Erkek kız karışık oynanan bir oyundur. En az üç kişi ile oynanır. Ne kadar kalabalık olursa o kadar zevkli oynanır. Oyuna başlamadan önce bütün çocuklar halka şeklinde sıralanırlar. İçlerinden birisi işaret parmağıyla bir tekerleme söyleyerek, önce kendinden başlayıp her hecede bir kişiyi geçerek saymaya başlar. Tekerleme kimde biterse o kişi ebe olur. Ebe seçildikten sonra oyun başlar. Bütün çocuklar kaçmaya başlar. Ebe olan çocuk toprakta olanları yakalayabilir. Taşın üstünde ya da yüksek bir yerde olanları yakalayamaz. Yerde olan çocuklar “Topraktayım topraktayım yakalayamaz ki!” derler. Taşa çıktıklarında “Saydayım” derler ve yakalanmaktan kurtulurlar. Topraktayken yakalanan çocuk ebe olur. Oyun bu şekilde sürüp gider(K.26,K.27,K.34).

VIII.1.6. Yedi Kule

Bu oyun, yedi tane küçük, yassı taş ile bir top kullanılarak kız ve erkek çocuklarla oynanmaktadır. Oyuna katılan çocuklardan birisi ebe seçilir. Ebe seçildikten sonra, sahanın ortasına küçük yuvarlak bir daire çizilir. Dairenin ortasına yedi tane yassı taş üst üste dizilir. Daha sonra çocuklardan birisi topu taşların üzerine doğru atar. Taşlar devrildiği anda çocuklar ebeye yakalanmadan kaçırlar. Ebe kaçıranların arkasından koşar ve onları topla vurmaya çalışır. Aynı zamanda yıkılan taşları tekrar üst üste dizdirmemeye çalışır. Ebeye yakalanmadan devrilen taşları dizebilen çocuklar yedi kule diye bağırır ve oyunu kazanır. Aynı çocuk tekrar ebe olur. Eğer taşları dizmeye çalışırken yakalanan olursa, diğer oyunda o çocuk ebe olur. (K.11).

VIII.1.7. Köşe Kapmaca

Oyun en az üç en fazla dokuz kişi ile oynanır. Bir tekerleme söylenerek ebe seçilir. ve bu oyun için uygun köşeler ayarlanır. Büyük bir kare çizilerek köşeler belirlenebileceği gibi, kimi duvar dipleri, kapı önleri, ağaç gövdeleri köşe olarak kabul edilir. Ebe köşelerin tam ortasında durur. Oyuncular bir köşeden diğer bir köşeye koşarlar, köşesini değiştirirken ebe tarafından yakalanan veya köşesi ebe tarafından kapılan çocuk, oyunun yeni ebesi olur. Herkes köşesini ebeye kaptırmamaya çalışır(K.61).

VIII.1.8. Elim Sende

Bu oyun için belirli bir oyuncu sayısı yoktur. İlk önce çocuklar daire biçiminde olurlar ve içlerinden birisi tekerleme söyleyerek ebeyi seçer. Ebe seçildikten sonra oyuncu çocuklar ebeye elim sende diyerek vururlar. Bundan sonra kaçarlar. Ebe de onları kovalamaya başlar ve kimi yakalarsa ona “elim sende” diyerek vurur. Bu andan itibaren oyunda ebe bu kişidir. O da diğerlerini kovalamaya başlar. Oyun böylece sürüp gider(K.11).

VIII.1.9. Beş Taş

Hem kız hem de erkek çocuklar arasında oynanan bu oyun genellikle iki kişi arasında oynanır. Aralarındaki sayışmayı kazanan oyuna ilk olarak başlama hakkını kazanır. Bu sayışma bir tekerleme söyleyerek yapılır. Tekerlemenin her hecesi bir kişiye söylenmek üzere parmakla oyuna katılacak olan çocuklar sayılır. Tekerleme kimde biterse o oyuna başlar. Oyuna başlamadan beş tane taş seçilir ve bu taşlardan birisi ebe taşı olarak belirlenir. Ebe taşı seçildikten sonra diğer dört taş yere, bir taş havaya atılır ve yerdeki taşlardan biri alınıp, havada taş yere düşmeden kapılır. Yerde kalan diğer taşlar da aynı

işlemlerle alınır. Daha sonra oyuncu elindeki bütün taşları havaya atar ve elinin dış tarafına almaya çalışır dış tarafında topladığı taşları avuç içiyle tutmaya çalışır (K.1,K.61).

VIII.1.10.Körebe

Bu oyunda kişi sayısı önemli değildir. Sayışmayla “ebe” seçimi yapılır. Körebenin gözleri eşarp, bez parçası veya mendille bağlanır. Körebe dahil bütün oyuncular önceden çizilmiş olan geniş bir dairenin içine gelirler. Körebe ellerini uzatarak oyuncuları yakalayıp tanımak zorundadır. Yakalayıp tanıdığı oyuncu yeni körebe olur. Eğer tanıyamazsa tekrar körebe olur(K.11,K.13,K.34).

VIII.1.11. Bilye (Misket)

Bu oyun daha çok erkek çocuklar tarafından oynanır. Oyun sahasına uzunluğunda düz bir çizgi çizilir. Oyuna katılan çocuklar önceden belirlenen sayıda bilyeleri yan yana bu çizgiye dizerler. Aralarında sayıştıktan sonra oyuna ilk kimin başlayacağı belirlenir. Oyuna ilk başlayan elinde bulunan bilyelerden bir tanesini atış için kullanır. Bilyeyi atıp, en köşedeki bilyeleri vurabilirse çizgideki bütün bilyeleri almaya hak kazanır. Ortadaki bilyeleri vurabilirse vurduğu kadar bilye kazanmış olur. Hiç bir bilye vuramazsa oyun sırası diğer oyuncuya geçer. Oyun sonunda en fazla bilyeye sahip olan çocuk oyunu kazanmış olur (K.7,K.11).

VIII.1.12. Kuka Oyunu

Bir şişeye su doldurulur. Bir ebe seçilir. Su dolu şişeye oyunculardan birisi ayağıyla hızla vurur ve şişeyi gönderebildiği kadar uzağa atar. Ebe olarak seçilen çocuk

arkasına bakmadan şişeyi alıp gelir. Bu süre içinde diğer çocuklar saklanır. Ebe olan çocuk şişeyi herkesin görebileceği bir yere koyar ve diğer çocukları aramaya başlar. Çocukları ararken aynı zamanda şişeye de kimsenin dokunmamasını sağlar. Saklanan çocukları bulunca koşarak gelir ve şişeye ayağıyla “kuka” diyerek vurur. Bulunan çocuk da ebe olan kişiyle koşar, ondan önce şişeye “kuka” diyerek vurmaya çalışır. Vuramazsa, bir sonraki oyunda ebe olur (K.61).

VIII.1.13. Lambir Oyunu

Bu oyunda kişi sayısı önemli değildir. Oyuna katılan her çocuğun kendisine ait yassı bir taşı vardır. Her oyuncu kendi taşıyla oynar. Oyunda toprağa sekiz kare çizilir. Oyunun birinci bölümünde oyuncu birinci kareden başlamak üzere bütün karelere taş atar ve taşının bulunduğu kareyi atlayarak bütün kareleri sekerek dolaşır. Dönüşte taşını, bulunduğu yerden kareye basmadan alıp başlangıç yerine gelir. Aynı işlem diğer karelerde de uygulanır. Önemli olan taşı çizgilere değdirmeden atmaktır. Birinci bölümü başarıyla geçen oyuncu ikinci bölüme geçer. İkinci bölümde oyuncu, taşını bir numaralı karenin önünden sekiz numaralı kareye atarak oyunun birinci bölümündeki işlemlerini tekrarlar. Bu defa oyuna tersten devam etmiş olur(K.23,K.27).

VIII.1.14.Babadan/Anadan Kız Kaçırma Oyunu

Bu oyunda oyuncu sayısı önemli değildir. Ne kadar kalabalık oynanırsa o kadar eğlenceli olur. Oyuna başlamadan önce toprağa büyükçe bir daire çizilir ve bu dairenin içine genç bir kıızı temsilen bir taş ya da bir çubuk koyulur. Uzak bir yere başka bir daire daha çizilir. Tekerleme söylenerek bir ebe belirlenir. Bu ebe kız olursa ana, erkek olursa baba olur ve önceden çizilmiş dairenin içine girer. Oyunun kuralı gereği dairenin

dışına çıkamaz. Görevi dairenin içindeki kızını kaçırmalarına izin vermemektir. Diğer çocuklar ana ya da baba olan kişinin kendilerine dokunmadan kızı kaçırmaya çalışırlar. Kızı kaçırmayı başarırlarsa ana ya da baba kaçıran kişinin peşinden koşar. Diğer daireye kızı geçirmeden yakalarsa o kişi oyundan çıkar. Yakalayamadan kızı daireye koyarlarsa ana ya da ebe olan kişi oyundan çıkar. Yeni başlayacak oyundaki ana ya da babayı da kızı kaçırmayı başarmış olan çocuk seçer (K.23,K.54,K.61).

VIII.2. Büyüklerin Oyunları ve Eğlenceleri

Abdallar genel anlamıyla eğlenceye düşkün insanlar olarak bilinirler. Mersin Abdallarında da eğlenmek topluluk için önemlidir. Yaptığımız araştırmalar, eskiden düzenlenen eğlencelerin günümüzde yaygın olarak yapılmadığını gösterse de, Abdallar eş dost biraya toplandığında ya da uzaktan bir misafirleri geldiğinde eğlenceler düzenlemektedir. İnceleme alanımızda müzikle ilgilenen yerleşim birimlerinden Silifke ilçesine bağlı Say ve Pazarkaşı mahallelerinde yaşayan Abdallar ile Mut İlçesine bağlı Ortaköy'de yaşayan Abdallar gündüzleri bir araya gelip çalıp söylemektedirler (Abdallar, genellikle geceleri düğün vb. eğlencelere gittikleri için kendileri için eğlenceleri gündüz düzenlemektedirler). Aynı zamanda uzaktan bir misafirleri geldiği zaman sofralar kurulmakta, birlikte türküler söylenmektedir. Abdallar için bir yaşam biçimi haline gelmiş olan bu eğlencelerde çalına müzik için “ölüyü diriltir” ifadesi kullanılmaktadır (K.39,K.46,K.48,K.51,K.54).

Yine inceleme alanımızda günümüzde yapılmamakla birlikte bundan on-on beş yıl öncesine kadar, akşamları bir evde toplanıp hikâye anlatıldığı belirtilmektedir. Özellikle sepetçilikle uğraşan Abdal topluluklarının arasında yazları yaylaya göçerken göç sırasında uzun olan halk hikâyeleri parça parça anlatılmış. Bu hikâyeler iki kişi tarafından anlatılır birisi hikâyeyi anlatır, diğeri manzum kısmını söylemiş. İçlerinde Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı, Sürmeli Bey gibi Halk edebiyatı alanında bilinen hikayelerinde yer aldığı bu hikayeleri anlatan kişiler belirli kişilermiş(K.1,K.23,K.34,K.39).

İnceleme alanımızda, hikâyeleri genellikle kırk yaş üstü kişilerin anlattığı ve bu bilgileri büyüklerinden öğrendikleri tespit edilmiştir. Hikâye anlatan kişilere özel bir ad verilmemektedir.

Değerlendirme

Bir çocuğun sosyalleşmesinde çocuk oyunlarının etkisi belirgin bir şekilde gözlemlenebilir. İnceleme alanımızdan on dört çocuk oyunu derlenmiştir. Bu oyunlar çocukların gerek okulda gerekse okuldan sonra mahallerinde oynadıkları oyunlardır. Çocukların bir eğlenme aracı olarak gördükleri bu oyunlar, onların hem fiziksel hem de zihinsel gelişimlerine katkı sağlamakta birlikte sosyalleşmelerini de sağlamaktadır.

Teknolojik gelişmelerin etkisinde kalan çocuk oyunları, inceleme alanımızda eski anlamını korumaktadır. Ekonomik anlamda teknolojiden yaralanmanın (bilgisayar oyunu, internet vb.) çok az olduğu bazı yerlerde ya da hiç olmadığı yerleşim birimlerinde çocuk oyunları birincil eğlenme aracıdır.

Mersin Abdalları arasında büyüklerin eğlence anlayışı sazlar eşliğinde çalıp söylemeye dayanır. Abdallar, çalgıcılık geleneğini kuşaktan kuşağa aktaran bir topluluktur. Onlar için çalgıcılık hem iş hem de bir eğlence aracıdır.

IX. BÖLÜM

HALK EDEBİYATI

IX.1. Anonim Halk Edebiyatı

IX.1.1. Manzum Ürünler

IX.1.1.1. Türkü

Halk türküsü ezgi ile söylenen halk şiidir. Bu tanımda kullanılan halk şiiri ifadesi hem anonim şiir hem de âşıkların şiirleri için kullanılmıştır. Çünkü âşıkların şiirleri de bir ezgi ile söylendiğinde onlara türkü denir: Karac’oğlan türküsü, Emrah türküsü gibi (Başgöz, 2009:15).

Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelen “türkü”nün genel olarak “Türkî” sözünden geldiği kabul edilen bir görüştür. Yani “Türk” kelimesine Arapça “î” ilgi ekinin getirilmesiyle oluşmuştur. Türkü sözcüğü “Türk’e has anlamını” taşır ve halk ağzında ünlü uyumuna girerek türkü şeklinde söylenmiştir. (Kaya, 1999:131).

Mersin Abdalları tarafından söylenen türkülerin tamamı yöre halkı tarafından da bilinmektedir. Çalgıcılık mesleği ile uğraşan Abdallar yaşadıkları yörenin türkülerini çalıp söyleyerek kuşaktan kuşağa aktarma görevini üstlenmişlerdir. Bu nedenle inceleme alanımıza ait olan türkülere tezimizde yer verilmiştir.

Pertev Naili Boratav, türkülerini konuları ve icra edildikleri ortamlar açısından iki farklı grupta sınıflandırır.

A) Konularına göre türküler;

1. Lirik türküler

a. Ninniler

b. Aşk Türküleri

c. Gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapishane türküleri

d. Ağıtlar

2. Taşlama, yergi ve güldürü türküleri

3. Anlatı Türküleri

a. Efsane konulu türküler

b. Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler

B) İcra ortamlarına göre türküler

1. İş türküleri

2. Tören türküleri

a. Bayram türküleri

b. Düğün türküleri

c. Dinlik ve mezheplik törenlerine özgü türküler

d. Ağıt töreninde söylenen türküler

3. Oyun ve dans türküleri

a. Çocuk oyunlarında söylenenler

b. Büyüklerin oyunlarında söylenenler (Boratav, 1992: 150-151).

İnceleme alanımızdan derlenen türküler 1.Lirik Türküler, 2. Tören Türküleri ve

Oyun türküleri olmak üzere üç başlık halinde sınıflandırdık:

1.Lirik Türküler

MAT-1

Gasavet

Yatamadım gasavetten a canım meraktan vay

Aşk ateşi a canım çıkmaz oldu yürekten

Bitti mola bizim elin a canım söğüdü vay

Biz giderken a canım yapracığı göğüdü vay vay (K.51)

MAT-2

Zeytin Dalları

Zeytin dallarında tabakam kaldı

Dört yanıma baktım aman karakollar sardı

Alim kırk kişiden bir haber aldı

Uyan alim uyan uyanamaz oldun

Kama yarasına efem dayanamaz oldun (K.27, K.51).

MAT-3

Fındık

İki de ceylan bir dereden

Sulanır ah aman aman sulanır

Sulanır da Sertavul'u

Dolanır ah aman aman dolanır

Aman fındık fındık fındık

Ne güzel gırdık

Bir findığın uğruna

Yandık kül olduk

İki ceylan bir dereden

Su içer ah aman aman su içer

İçer içer içerime

Dert açar ah aman aman dert açar

Aman findık findık findık

Ne güzel gırdık

Bir findığın uğruna

Yandık kül olduk (K.49)

MAT-4

Batırık Türküsü

Dinleyin ağalar hikâyem var

Yandı canım batırığın elinden

Bundan çok kimseden şikâyetim var

Yandı canım batırığın elinden

Kadınlar seyrana geldi batırık

Kadınlar geldi bayrama batırık

Üstüne arayan geldi batırık

Yandı canım batırığın elinden

Sabahtan yaprağa saldı kızını

Hazır etti düğürçüğünü tuzunu

Gele gele yola dikti gözünü

Yandı canım batırığın elinden

Kimileri sütlü aştan yaparlar

Kimileri kendir, ceviz katarlar

Zengin olan taze etten yaparlar

Yandı canım batırığın elinden

Fikir ilen yatırlar girer düşünce

Sabah olur cumhur olur başına

Tatar salar yararına dostuna

Yandı canım batırığın elinden

Batırıktır kadınların ulusu

Bamyanın ortada yoktur ölüsü

Cumhur oldu erkekleri karısı

Yandı canım batırığın elinden

Doğradılar maydanoz ile soğan

Getirdi ortaya kıymasını kıyan

Ah batırık derde ağlar sabah doğan

Yandı canım batırığın elinden

Batırık yemeyenin yüzü gülmedi

İşine gücüne eli varmadı

Köfteye kısıra düğürcük kalmadı

Yandı canım batırığın elinden(K.49, K.51)

MAT-5

Sarım

Gün görünmez melengicin dalından

Kimse bilmez bu garibin halından sarım

Sarım aslansın sarım

Sarım gel sarılalım yarım

Oduncular odun eder budaktan

Eğil yarım öpüşelim dudaktan sarım

Sarım aslansın sarım

Sarım gel sarılalım yarım

Evimize vara vara yol ettim

Küçük kızını kendime mal ettim sarım

Sarım aslansın sarım

Sarım gel sarılalım yarım

Oduncular inip gelir odundan

Tentene şalvar sıyrılıverdi budundan sarım

Sarım aslansın sarım

Sarım gel sarılalım yarım (K.42)

MAT-6

Çaya Vardım

Çaya vardım çay bulanık

Çaya vardım aman çay bulanık

Eve vardım yâr uyanık

Eve vardım aman yâr uyanık

Yâr seni sevsem olmaz mı

Kız seni sarsam olmaz mı

Çaya vardım çay geçilmez

Çaya vardım aman çay geçilmez

Nazlı yardan vazgeçilmez

Nazlı yardan aman vazgeçilmez (K.47)

2.Tören ve Mevsim Türküleri

MAT-7

Kına Havası

Çattılar ocak taşını

Vurdular düğün aşını

Kız ağlatma kardaşını

Silin gözünün yaşını

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası

Ana kızın çok muydu

Bir kız sana yük müydü

Kör olası emmilerim

Hiç oğlunuz yok muydu

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası

Atladım geçtim eşiği

Sofrada buldum kaşığı

İşte koyup gidiyorum

Büyük evin yakışığı

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası

Babamın koyunu beştir

Beşi birbirine estir

Kızların emeği boştur

Var git ağlayı ağlayı

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası (K.29, K.34, K.49)

MAT-8

Kına Havası

Evlerinin önü kavak

Kavaktan dökülür yaprak

Eli kına başı duvak

Ay bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Bir incecik yol dolanır

Bir apaçık pınar bulanır

Ana besler, eller önenir

Kız anam kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Evlerinin önü de avlu

Avluda da kır at bağ bağı

Gideceğin yollar kutlu

Kız anam kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Evlerinin önü iğde

İğdenin dalları yerde

Mevlam düşürmesin derde

Kız anam kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun(K.49)

3.Oyun Türküleri

MAM-9

Gelin Okşaması

Çattılar ocak taşını

Vurdular düğün aşını

Çağırın gelsin anasını

Yaksın kızın kınasını

Evlerinin önü kavak

Kavaktan dökülür yaprak

Eli kına başı duvak

Uyansana allı gelin uyan

Evlerinin önü iğde

İğdenin dalları yerde

Al tavanlı yüksek yerde

Gün doğmadan neler oldu

Şu yamaçtan ark dolanır

Gızın cezvesi bulunur

Anası böyünür el gönenir

Uyansana allı gelin uyan (K.51)

MAT-10

Goramşah Zeybeği

On ikidir imanın oğlan

Goramşahın da değirmeni

Değirmenci ay aman

Urum değil de Ermeni vay

Haydi haydi haydi haydi

Zeybek olalım

Zaptiyeler geliyor ay aman

Teslim olalım

Önde giden imanım oğlan

Gır atlının da kendisi vay

Ya kendisi ay aman

Ya kellesi gelmeli vay

Haydi haydi haydi haydi

Zeybek olalım

Zaptiyeler geliyor ay aman

Teslim olalım

Bir incecik imanım oğlan

Yolum düşer de Yemen'e vay

İlgıt ılgıt ay aman

Kanım damlar da çimene vay

Haydi haydi haydi haydi

Zeybek olalım

Zaptiyeler geliyor ay aman

Teslim olalım

On ikidir imanım oğlan

Goramşahın da selvisi vay

Bilemedim vay aman

Benim yarım hangisi vay

Haydi haydi haydi haydi

Zeybek olalım

Zaptiyeler geliyor ay aman

Teslim olalım (K.47)

MAT-11

Gullar Olam

Gullar olam anam seni doğuran anaya

Süt vermişler anam senin gibi sunaya

Ah anam ben dayanamam

Çokça da içtim kafalarım duman

Altın bağlar anam aşımındaki yazmaya

Kalk gidelim aman kömür gözlüm gezmeye

Ah anam ben dayanamam

Çokça da içtim kafalarım duman

Akşam olur aman ne karanlık geceler

Seher vakti aman sela verir hocalar

Ah anam ben dayanamam

Çokça da içtim kafalarım duman (K.48,K.51)

Bu türkü Silifke Abdalları tarafından şu sözlerle söylenmektedir:

Kullar Olam

Kullar olam aman seni doğuran anaya

Aman anaya vay vay

Süt verirler aman senin gibi sunaya vay vay

Ah aman aman çeşidimsin vay vay

Ah aman aman hallerim yaman

Çokça da içtim kafalarım duman

Sen de benim yaşadımsın gel gel

Altın bağlar anam basındaki yazmaya

Aman yazmaya vay vay

alk gidelim aman kömür gözlüm vay vay

Gezmeye vay vay

Ah aman aman hallerim yaman

Çokça da içtim kafalarım duman (K.26)

MAT-12**Hanım Ayşam**

Damdan dama uzatırlar sırığı

Hanım Ayşam sırığı vay

Üzdüm diye koparırlar koruğu vay

Dağlara Hanım Ayşam dağlara

Kalk gidelim jandarmasız köylere

Kapı ardına asa asa koymuş galburu

Hanım Ayşam kalburu vay

Oğlan küçük kız kaldırır budunu

Hanım Ayşam budunu vay

Dağlara Hanım Ayşam dağlara

Kalk gidelim jandarmasız köylere

Kapı ardına asa asa koymuş eleği

Hanım Ayşam eleği vay

Anasının kömür de gözlü meleği

Hanım Ayşam meleği vay

Dağlara Hanım Ayşam dağlara

Kalk gidelim jandarmasız köylere(K.39)

MAT-13**Karakuş Zeybeği**

Yüksek olur kara kuşun oyunu

Açtı getti göremedim boyunu

Benim atım tavlalarda eşinir

Ayağına değende taşlar aşınır(K.49)

MAT-14**Tek Zeybek**

Anam çıkabilsem yavrum çıkabilsem

Ben o yarin köşküne vay köşküne vay

Anam sen doldur da yavrum sen doldur da

Ben içeyim aşkına vay aşkına vay

Anam abada bir yavrum çuha da bir

Giyene giyene vay giyene vay

Anam güzel de bir yavrum çirkin de bir

Seven sevene vay sevene vay(K.51)

MAT-15**Tımbıllı**

Şu derenin uzununu

Haydi de kıramadım buzunu

Aldım Mut'lu kızını

Haydi de çekemedim nazını

Haydi de güzel tımbıllı tımbıllı

Kaşı gözü çektirmeli tımbıllı

Şu dere baştan başa

Haydi de atlarım daşdan daşa

Çıkar gelin şalvarı

Haydi de yırtarım baştan başa

Haydi de güzel tımbıllı tımbıllı

Kaşı gözü çektirmeli tımbıllı

MAT-16**Yaktım Mangalım Zeybeği**

Yaktım mangalımı koydum dükkana

Üstü kâkül yanbaşı meyhane

İçtim içtim oldum divane

Söyle tabip söyle ölecek miyim
Ölmeden yarimi görecek miyim

Atımı bağladım binek daşına
Elim erişmiyor eğer kaşına
Benden selam söyle can yoldaşıma

Söyle tabip söyle ölecek miyim
Ölmeden yarimi görecek miyim

Çekin kır atımı nalbant nallasın
Vur cellat boynumu ganım damlasın
Herkes sevdiğini alsın yollasın

Söyle tabip söyle ölecek miyim
Ölmeden sılamı görecek miyim (K.53)

MAT-17

Zeytin Dalları Zeybeği

Zeytin dallarında tabakam kaldı
Dört yanıma baktım devriyeler sardı
Alim kırk kişiden haber aldı

Uyan Alim uyan uyanamaz oldum

Yağlı kurşunlara dayanamaz oldum

Zeytin dallarından atlayamadım

Döküldü cephanem toplayamadım

Zalim düşmanları haklayamadım

Uyan Alim uyan uyanamaz oldum

Yağlı kurşunlara dayanamaz oldum

Odalar yaptırdım bir uçtan bir uca

İçinde yatmadım üç gün üç gece

Gurbanlar keseyim geldiğin gece

Uyan Alim uyan uyanamaz oldum

Yağlı kurşunlara dayanamaz oldum (K.48,K.51)

MAT-18

Kör Meni Zeybeği

Kör Menni'den gece geçtim yalnız

Aman aman

Çemberimi de ala da koydu ay aman

Çalınız vay vay

Dağ başında kalakaldım yalnız

Aman aman

İftiradır ettin bana a çocuk

İftira vay vay

Allah bizi bu dertlerden ay aman

Gurtara vay vay

Kör Menni'den geçtiğimi görmüşler

Aman aman

Gır atımı sekilinden ay aman

Bilmişler vay vay

Vallah billah ben anlamam bu işten

Aman aman

İftiradır ettin bana a çocuk

İftira vay vay

Allah bizi bu dertlerden ay aman

Gurtara vay vay (K.17)

MAT-19

Her Yanı Elmas

Her yanı her yanı bir elmas parçası

Bir ben değil cümle alem aşnası (aşinası)

Boğazına beşi birlik takayım

Anam sen salan da ben boyuna bakayım (K.17,K.51)

MAT-20**Ak Buğday**

Ak buğdayım buğdayım sereyim kurutayım

Zeynep sen buradan geçme ben seni unutayım

O yana da bakma bu yana da bakma

Bana kaş göz oynatma

Dam başında sayacak basıversem kayacak

Sultan diye çağırısam anan baban duyacak

Dama vurdum çatmayı çağrın gelsin Fatma'yı

Fatma nerden öğrendin böyle göbek atmayı (K.49,K.54)

MAT-21**Ger Ali (Ham Çökelek)**

Uzaktan baktım canımın canı

Yanına vardım Sartavul hanı

Alınmış peteği kalmış kovanı

Yandım Allah dul avratların elinden

Aslan Ger Alim hey hey

Geli geliver ah sekerek

Boğazına dursun ham çökelek

Oynayıver çift sekerek

Ümüğüne dursun ham çökelek

Yoğurt gibi ela gözlüm

Ayran gibi şirin sözlüm yar yar

Gel sarılalım yatalım çökelek derisine benzer yüzlüm

Ben sizin evde ben bizim evde odalar yan yana

Aslan Ger Alim hey hey

Geli geliver ah sekerek

Boğazına dursun ham çökelek

Oynayıver çift sekerek

Ümüğüne dursun ham çökelek

Binerim boz eşeğe Sartavul'u aşarım

Canımı sıkmayın kötü avratlar

İkinizi birden boşarım

Yandım anam iki avradın elinden

Aslan Ger Alim hey hey

Geli geliver ah sekerek

Boğazına dursun ham çökelek

Oynayıver çift sekerek

Ümüğüne dursun ham çökelek

Avradın kötüsü kötüden kötü
 Dolaptan kokutmuş beş okka eti yar yar
 Başına düşürmüş sirke ile biti
 Yandım Allah kel avratların elinden
 Aslan Ger Alim hey hey (K.26)

Bu türkü Mut Abdalları tarafından yukarıdaki sözlerle söylenirken, Silifke'de yaşayan Abdallar tarafından şu sözlerle söylenmektedir:

Ham Çökelek (Gerali)

Amman amman
 Yoğurt gibi ela gözlüm, ayran gibi şirin sözlüm yâr yâr
 Gel sarılıp yatalım da, çökelek derisine benzer yüzlüm
 Sen sizin evde, ben bizim evde oda yan yana
 Geralim hey hey!

Geli geliver ah sekerek,
 Boğazına dursun ham çökelek

Amman amman
 Küçüğüne aldım üç arşın astar
 Büyüğü de oturmuş bacağına şalvarlık ister yâr yâr
 Kadir Mevlam her iki avradın acısını birden göster
 Yandım Allah yandım iki avradın elinden

Küçüğü küçük de ille koca domuzun dilinden

Geralim hey hey!

Geli geliver ah sekerek, boğazına dursun ham çökelek

Acımdan ölsem içmem bişşegin dövdüğü gök ayranı

İlle bana yağ ille de bal olsun

Koca keçi kavurmasının üstünde

Hiç olmazsa dört parmacık yağ olsun

Geralim hey hey!

Geli geliver ah sekerek

Boğazına dursun ham çökelek (K.48)

MAT-22

Portakal Zeybeği

Portakalım tekerlendi

Yedik sıra şekerlendi

Bal mı döktün al yanağa

Öptük sıra şekerlendi

Portakalı soyamadım

Yemesine doyamadım

Küçücükten bir yar sevdim

Cilvesine dayanamam

Portakalım taş üstüne
Kalem oynar kaş üstüne
Ne söylersen baş üstüne
Gel benim zülfü siyahım (K.47,K.51)

MAT-23

Leblebici

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa

Hop bici bici bici leblebici
Seni bana vermezler kerhaneci

Leblebiyi kavursam
Dumanını havalara savursam

Hop bici bici bici leblebici
Seni bana vermezler kerhaneci (K.54)

MAT-24

Mandilli

Bahçeye gel göreyim anam da yar yar mandilli
Haydi de el uzat gül vereyim
Senin gibi çapkına anamda yar yar mandilli

Haydi de nasıl gönül vereyim

Oynasan oynasana mandilli

Başındaki yazması kandilli

Bahçelerde bir kuzu anam da yar yar mandilli

Haydi da kıvrım kıvrım boynuzu

Sen koyun ol ben kuzu ağam da yar yar mandilli

Haydi de aryalım şu kızı

Oynasan oynasana mandilli

Başındaki yazması kandilli

MAT-25

Kızlar Zeybeği

Mut deresi saz olur

Gül açılır yaz olur

Ben yarime gül demem

Gülün ömrü az olur

Öyledir anam öyledir

Aşk adamı söylerdir

Almış yarin dizine

Hem öper hem söylerdir

Karşiki dağlar bizimdir

Salkım saçak üzümdür

Kız seni alır kaçarım

Anan baban üzülür.

Öyledir anam öyledir

Aşk adamı söylerdir

Almış yarin dizine

Hem öper hem söylerdir

Mut ortası yol mudur

Yoldan geçen yar mıdır

Kız yanağın kızarmış

Elma mıdır, nar mıdır.

Öyledir anam öyledir

Aşk adamı söylerdir

Almış yarin dizine

Hem öper hem söylerdir (K. 37, K.49,K.51).

Değerlendirme

Mersin Abdalları arasında Silifke ve Mut ilçelerinde yaşayan Abdalların geçim kaynakları çalgıcılıktır. Geçmişten bugüne bu yerleşim birimlerinde yaşayan Abdallar yöre türkülerini söylemişler ve kuşaktan kuşağa taşıyıcılığını yapmışlardır.

İnceleme alanımızdan derlenen 25 türkü biçimsel özellikleri ve içerik özellikleri olmak üzere iki şekilde incelenmiştir.

Biçimsel açıdan bakıldığında bu türkülerin çoğunlukla nazım birimlerinin dörtlük olduğu görülmektedir(MAT-1,MAT-3,MAT-4, MAT-7, MAT-8, MAT-9, MAT-10, MAT-12, MAT-14, MAT-19, MAT-20, MAT-22, MAT-24, MAT-25). Diğer türkülerden ikisi beşli bentten (MAT-2,MAT-1), üç tanesi üçlü bentten (MAT-6,MAT-16, MAT-17),üç tanesi ikili bentten (MAT-5, MAT-11, MAT-14) oluşmaktadır.

Türkülere nazım şekilleri yönünden bakıldığında kafiyelerde bir tutarlılık olduğu görülmemektedir. Ses oyunları, aliterasyonlar ve tekrarlar kullanılarak türkülerin ezgiler oluşturulmuştur.

İçerik özellikleri bakımından öncelikle konularına göre altı türkü lirik (MAT-1, MAT-2, MAT-3, MAT-4, MAT-5, MAT-6), iki türkü tören ve mevsim (MAT-7, MAT-8), on yedi türkü ise oyun türküleri sınıfında yer almaktadır (MAT-9, MAT-10, MAT-11, MAT-12, MAT-13, MAT-14, MAT-15, MAT-16, MAT-17, MAT-18, MAT-19, MAT-20, MAT-21, MAT-22, MAT- 23, MAT-24, MAT-25).

Türkülerin içeriğine baktığımız zaman lirik türkülerin içeriğini aşk ve seveda, özlem, doğa güzellikleri oluşturmaktadır. Tören ve mevsim türkülerine bakıldığında kına gecelerinde söylenen iki türkü bulunduğu görülmektedir. Türküler arasında önemli bir yeri de oyun türküleri almıştır. Oyun türkülerin ön planda olan ezgi ve müziktir.

İnceleme sahamızdan derlenen bu türkülerin içeriğine bakıldığında; Abdal kültüründen çok, onların yaşadığı yöre halkının yaşam biçimini yansıtan türküler olduğunu görebiliriz.

IX.1.1.2. Mani

Mani genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen manzum halk şiiridir(Kaya,1990:7).

Maniler genellikle, kızlar ve kadınlar tarafından söylenir. Mani söylemeye Anadolu'da; mani yakmak, mani düzmek, mani atmak, mani söyleyenler de; âşık, bağrıyanık, delimine, manici, manicibaşı, manidar, mani düzücü, mani yakıcı, şair, türkücü, yanık adı verilir(Kaya,1999:10).

Türkiye'de manilerin söylendiği farklı ortamlar vardır. Ramazan aylarında bekçi ve helasacılar, sokak satıcıları, niyete ve fala bakan kızlar, semaî kahvelerinde âşıklar ve mahalli sanatçılar, Hıdrellez ve Nevruza katılan insanlar, saya gezenler, imeceye sıra gecelerine, düğünlere ve eğlencelere katılanlar vs. mani söylerler. Maniler, dinlenme yoluyla nesilden nesile aktarılır (Kaya,1999:18).

Konularına göre maniler: 1. Sevda manileri, 2. Şehir manileri, 3. Cinsel konulu maniler, 4. Ramazan manileri, 5. Milli hislerle söylenmiş maniler, 6. Mektup manileri, 7. Hayvanlarla ilgili maniler, 8. Askerlik manileri, 9. Gelin-Kaynana manileri, 10. Tatlı manileri, 11. Öğüt manileri, 12. Sosyal konulu maniler, 13. Felek için söylenmiş maniler, 14. İsimlerle kurulu maniler, 15. Gurbet manileri, 16. Anne için söylenmiş maniler, 17. Sünnet manileri, 18. Meslek manileri, 19. Mezar taşı manileri, 20. Kabadayı manileri, 21. Nazarla ilgili maniler, 22. Kardeş manileri, 23. Irmak manileri, 24. Politik maniler, 25. Fotoğraf arkası maniler (Kaya,1999:31-32).

Mersin Abdalları arasında, mani söyleme düğünlerde ve Ramazan aylarında davul çalarken yaşatılan bir gelenekken, günümüzde bu ortamlarda da mani söylenmediği yani bu geleneğin kaybolduğu ifade edilmektedir.

İnceleme alanımızdan derlediğimiz maniler, 1. Sevda Konulu Maniler, 2.Mektup Manileri, 3. Sosyal Konulu Maniler, 4. Alkış ve Kargış Manileri olmak üzere dört başlık halinde incelenmiştir:

a) Sevda Konulu Maniler

MAM-1

Art ile önü gelmez

Bugünü dünü gelmez

Sonu gelir her şeyin

Hasretin sonu gelmez(K.7)

MAM-2

Acı yaşlar döker mi

Gam gönüle çöker mi

Bilmem ki her seven

Benim gibi çeker mi(K.21)

MAM-3

Yarelerim göz gözdür

Gel bağrıma el gezdir

Ben derim ki vazgeçtim

Gönlüm der bu ne sözdür(K.54)

MAM-4

Altın yüzük parmakta
Çifte ben var yanakta
Benim bir yârim vardır
Şu karşı ki çardakta (K.7)

MAM-5

Saçın örmeye geldim
Halın sormaya geldim
Asıl derdim bu değil
Yüzün görmeye geldim(K.14)

MAM-6

Bağlardan geldi üzüm
Yalan değildir sözüm
Dünyayı güzel sarsa
Yalnız sendedir gözüm(K.8,K.37)

MAM-7

Çağırırım hû derim
Ağzım yandı su derim
Yârim gelip geçtikçe
Sevdiğim hep bu derim (K.23)

MAM-8

Dut ağacı burulur

Dibinde su durulur

Eller yârim dedikçe

Benim boynum bükülür(K.7)

MAM-9

Dağlar başın alaydım

Çağıraydım çalaydım

Gidip yârin yanına

Dertli gönlün alaydım(K.11)

MAM-10

Kimse seni çekemez

Bileğini bükemez

Dünyanın güzelleri

Eline su dökemez(K.43)

MAM-11

Evim barkım atayım

Varım yoğum satayım

Kız yanında yer varsa

Ben de girip yatayım(K.36)

MAM-12

Gidersen ağla da git
Yüreğim dağla da git
Gittiğini görmeyem
Gözümü bağla da git(K.27)

MAM-13

Kız yanına varayım
Diz çöküp yalvarayım
Sensin alan gönlümü
Aç koynunu arayım(K.53)

MAM-14

İpek kuşak beldedir
İki ucu yerededir
Doksan dokuz yar sevsem
Gene gönlüm sendedir(K.7)

MAM-15

Yokuştan gider idim
Dön desen döner idim
Sevdanla yanar oldum
Üflesen söner idim(K.36)

MAM-16

Murada ermeyince

Keyfini sürmeyince

Dünya başıma zindan

Yârimi görmeyince (K.21)

MAM-17

Ne ederse az eder

Kışı derhal yaz eder

Ben niyaza başlarım

Yârim bana naz eder(K.17)

MAM-18

Ak güvercin olaydım

Ev damına konaydım

Gidip gelen yolcudan

Ben yarimi soraydım (K. 37)

MAM-19

Pazardan aldım bakır

Yarin gözleri çakır

O beyaz gerdanından

Hiç öpmedi bu fakır(K.17)

MAM-20

Su akar gümüş gibi
Yapraklar kamış gibi
Ben yarimi severim
Tazecik yemiş gibi(K.8)

MAM-21

Yüzün beyaz ay gibi
Kaşların da yay gibi
Yarım bana bakmadı
Sanki el kınar gibi(K.7)

MAM-22

Al elmanın dördünü
Sev yiğidin merdini
Seversen bir güzel sev
Çekme çirkin derdini(K.54)

MAM-23

Ay doğar göğe gider
Genç kızlar suya gider
Müşterek yar sevenin
Emeği boşa gider(K.36)

MAM- 24

Elmanın yarısıdır

Başımın ağrısıdır

Sevda deyip geçmeyin

Ölümün yarısıdır(K.10)

MAM-25

Gül takmış yeleşine

Kurban olam diline

Kemer olup sarılısam

A kız ince beline(K.14)

MAM-26

Elmalar kızarıyor

Yapraklar sararıyor

Ben yârimi görünce

Bana bir hal oluyor(K.54)

MAM-27

Dışarıdan ses gelir

Derelerden su gelir

Nedeyim öyle yâri

Ayda yılda bir gelir (K.7)

MAM-28

Söğüdün altı dere

Göğsümde yara bere

ârim ordan ayrıldı

Nasıl gidem o yere(K.23)

MAM-29

Elmayı dalda koyma

Beni bu halda koyma

Geleceksen tezce gel

Gözlerim yolda koyma(K.48)

MAM-30

Kavunlar olmuş kelek

Yâre geçmiyor dilek

Benim yârim çok güzel

Ya huridir ya melek(K.17)

b) Mektup Manileri**MAM-31**

Yazı yazdım vardı mı

Yar elinden aldı mı

Doğru söyle götürün

Yüreğinden yandı mı(K.11)

MAM-32

Altın yüzük parmakta

Mektup sana varmakta

Küsme sana yazmazsam

Mürekkeğim donmakta(K.14)

c) Sosyal Konulu Maniler**MAM-33**

Kara kara böcekler

Duvarı delecekler

Sevmediğim adama

Zorla mı verecekler (K.7)

MAM-34

Karpuz kestim suyumuş

Bu ne biçim huyumuş

Kınamayın dostalarım

El içinde büyümüş (K.36)

d)Alkış-Kargış Manileri**MAM-35**

Akan sular durulsun

Ahım senden sorulsun

Bir intizar edersem

Çok perişan olursun(K.34)

MAM-36

Bulgurdan aşım olsun

Kaygısız başım olsun

Rızkını gönderen Allah

Sabır yoldaşın olsun (K.56)

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan 36 mani derlenmiştir. Bu manilerin tamamı yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir. Uyak dizilişi olarak bakıldığında manilerin tamamının aaxa şeklinde uyaklandığı görülmektedir

İşledikleri konu bakımından derlenen manilerden, 30 tanesi sevda konulu (MAM-1, MAM-2, MAM-3, MAM-4, MAM-5, MAM-6, MAM-7, MAM-8, MAM-9, MAM-10, MAM-11, MAM-12, MAM-13, MAM-14, MAM-15, MAM-16, MAM-17, MAM-18, MAM-19, MAM-20, MAM-21, MAM-22, MAM-23, MAM-24, MAM-25, MAM-26, MAM-27, MAM-28, MAM-29, MAM-30) ikisi mektup manisi (MAM-31,MAM-32), ikisi sosyal konulu mani (MAM-34,MAM-35), iki tanesi de alkış-kargış manisi (MAM-35, MAM-36)' dir.

Mersin Abdalları arasında, mani söyleme geleneği geçmiş yıllarda yaşatılan bir gelenekken, günümüzde bu geleneğin kaybolduğu ifade edilmektedir.

IX.1.1.3. Ninni

Ninni anne ile çocuğun, ahengini, birliğini, yakınlığını ve uyumunu sağlayan, tarih boyunca hemen her toplumda var olmuş müzik değeri taşıyan edebi örnektir (Kaya, 1999: 339).

Ninnilerin oluşumunda annelerin ruhsal durumları, yaşadıkları olaylar, çocuğa duyulan özlemler etkili olur. Anneler bazen eşinden, kaynanasından, akrabalarından yakınmalarını ninnilerde çocuğa söylemiş gibi dile getirirler. Her anne ninni yakabildiği gibi çevresinden duyduğu ninnileri de söyleyebilir. Birçok şekilleri olmakla birlikte ninniler genellikle mani dörtlükleriyle söylenirler. Ninni konulu manilerin son dizelerini ninni anlatım kalıpları oluşturur. Ninninin başında söylenene bir seslenme görülür. Sonunda çocuğu uyutmayı amaçlayan ses tekrarlarından yararlanır (Artun, 2004:180).

Ninnilerin en belirgin karakteristik özelliği içerisinde hüküm sözleri ve nidaları bulundurmasıdır. Ninni metni ister beyit, ister üçlük, isterse dörtlükten oluşsun anne son söz olarak “E e e e e, ninni kuzum sana ninni, ninni ninni ninni, ninni yavrum ninni, luri luri luri, pis pis pis pis, u u u uy, uyu ninni, uyu yavrum uyu, büyü yavrum büyü” şeklinde ifadeleri ninniye ekler. (Kaya, 1999:343).

Erman Artun ninnileri dokuz başlık halinde sınıflandırmıştır:

- a. Dinî- kutsal nitelikli ninniler
- b. Efsane, ağıt türünden ninniler
- c. Dilek ve temenni ninnileri
- ç. Sevgi ve ilgi anlatan ninniler
- d. Övgü ve yergi nitelikli ninniler
- e. Sikâyet ve üzüntü anlatan ninniler
- f. Ayrılık ve gurbet anlatan ninniler

g. Vaat ninnileri

h. Ninni olarak söylenen tekerlemeler (Artun, 2004:180).

İnceleme alanımızdan derlediğimiz ninnileri konuları bakımından dilek ve temenni ninnileri ve dinî- kutsal nitelikli ninniler olma üzere iki başlık altında incelenmiştir.

a) Dilek ve temenni ninnileri

MAN-1

Ninni diyeyim de uyusun

Yavrum diyeyim de büyüsün

Hu hu huda demişler

Bir sofraya ekmek yemişler

Daha var mı demişler

Ninni benim yavrum ninni (K. 17)

MAN-2

Nen derim de uyuturum

Küçücükten büyütürüm

Yavrum derim avuturum

Nenni kuzum neni (K. 28)

MAN-3

Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Uyusun da büyüsün ninni

Tıpış tıpış yürüsün ninni (K.2, K.26, K.34).

MAN-4

Evlerinin önü bostan

Sen benim yavrumu görsen

Yanağından güller dersen

Uyu yavrum nenni uyu (K.23)

MAN-5

Ninni dedim elden aldım

Al değneği daldan aldım

Ben yavruma zor kavuştum

Uyusun da yavrum büyüsün

Ninni dedim ben salladım

Babasını askere yolladım

Ben yavrumla yalnız kaldım

Uyusun da yavrum büyüsün (K.7)

MAN-6

Benim yavrum bal eyledi

Beni ellerle bir eyledi

Gönlümü ferah eyledi

Ninni yavrum ninni (K. 34)

b) Dinî- kutsal nitelikli ninniler

MAN-7

Sarı pabuç ayaktadır

Oğlum baban gurbettedir

Kırklar yediler buradadır

Himmet edin yavrum büyüsün (K.27)

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam yedi tane ninni derlenmiştir. Bu ninnilerden altı tanesi dilek ve temenni konulu (MAN-1, MAN-2, MAN-3, MAN-4, MAN-5, MAN-6), bir tanesi dinî- kutsal nitelikli ninni (MAN-7) dir.

Dörtlükler halinde yazılmış olan beş ninninin (MAN-2, MAN-4, MAN-5, MAN-6, MAN-7) kafiye düzeni aaab şeklinde, altılı dize ile oluşturulmuş iki ninni de (MAN-1,MAN-6) kafiye düzeni yoktur.

Mersin Abdalları arasında ninni söyleme geleneği günümüzde de canlılığını korumaktadır. Kadınlar tarafından söylenen ninniler, herkes tarafından bilinen bir ninni olduğu gibi, her annenin kendi çocuğu için söylediği sözlerden oluşan bir ninni de olabilir.

IX.1.1.4. Ağıt

İnsanların, ölüm karşısında veya canlı cansız bir varlığı kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntüleri düzenli düzensiz söz ezgileriyle ifade eden türkölere “ağıt” , ağıt söyleyen kişilere de “ağıtçı” denir (Elçin, 2004:290).

Ağıtlar, ölen kişilerin ardından, söylenen ezgili halk şiirleridir. Geçmişten bugüne var olan bu şiirlerde, halkın yaşayışı birbiri ile olan ilişkileri, insanın ölüm, Tanrı, varlık, yokluk, sevgi, öfke ve doğa karşısındaki duygularıyla; ölenin sağında başardığı işler çektiği sıkıntılar ve onun umutları, tutkuları ifade edilir (Özdemir,1990:1)

Ağıtlar genellikle sekiz heceli dörtlüklerle söylenirler. Bu dörtlüklerin kafiyeleri farklı şekillerdedir. Genellikle yarım kafiye kullanılır. Ağıt, çoğu zaman ağıtçılar tarafından irticalen söylenir ve bu yapılırken zaman zaman mani, türköl, ninni gibi anonim ürünlerdeki hazır kalıplardan da yararlanır. Bu nedenle ağıtların biçiminde zaman zaman bazı düzensizlikler görölabilir (Kaya, 1999:261).

Mersin Abdalları arasında ağıt söyleme “yakım yakmak” olarak adlandırılmaktadır. Cenazelerde yaygın olarak nefesler okunmakla birlikte kişisel olarak ölen kişilerin ardından ağıtlar da yakılmaktadır. İnceleme alanımızdan derlediğimiz ağıtlar şunlardır:

MAAĞ-1

Kardeşi olmayan bir kadın uzun yıllar kardeşi gibi gördüğü komşusunun ardında şu ağıdı yakar:

Evinin dibine ev kurduğum

Yunağımı bir yuduğum

Gülüşünü unuttuğum

Komşum Şimdi nerededir

.....

Kendime gardaş gördüğüm

Üstüne çarşaf örttüğüm

Komşum Şimdi nerededir(K. 7)

MAAĞ-2

Gökyüzünde uçan leylek

Ayakları kınalı değnek

Sen göçersin el acımaz

Gçmek yârimin neyine gerek(K.11)

MAAĞ-3

Genç yaşıta kardeşini kaybeden kadının ağıdı:

Gökte yıldız sayılır mı

Çiğ yumurta soyulur mu

Genç ölüsüne doyulur mu

Benim kardaşım soyulur mu

Haberi komşuya duyulur mu

Gidenin ardına uyulur mu

Genç ölüsüne doyulur mu

Benim kardaşım soyulur mu

Yavrusuna bu sorulur mu
Kazanları kurulur mu
Genç ölüsüne doyulur mu
Benim kardaşım soyulur mu(K.7)

MAAĞ-4

Elini ver elleşelim
Dilini ver dilleşelim
Bu derdi biz kaldıramayız
İkimiz bir olup paylaşalım(K.30)

MAAĞ-5

Geçti günler geçti de bir hayal oldu
Vakitsiz konanlar göçtü yok oldu
Dünya bir gelin idi seven aldandı
Sen de kal bir zaman yalan dünyada (K. 45)

MAAĞ-6

Annesinin ve babasının ölüm haberini sonradan duyan bir kadın böyle bir ağıt
yakar.

Bu dünyaya geldim geleli gülmedim
Gurbet ellerde anamı babamı görmedim
Dağlarım taşlarım yüzüm sürmedim

Seni görmeyince ben heç ölmedim (K.57)

MAAĞ-7

Çocuğunu uyuttular

Gömleğini unuttular

Ne söyleyim a komşular

Benim gardaşım bana küstü

Borcu var mı sordurdular

Kazan kurup yudurdular

Şapkasını unuttular

Benim gardaşım bana küstü (K. 17)

MAAĞ- 8

A komşular size varmadı mı

Varıp hatırınızı sormadı mı

Size yoldaş olmadı mı

Ben bu derdi kimle paylaşayım (K. 11)

MAAĞ- 9

Evini evime çattığım

Aşımı aşına kattığım

İyi gününü tattığım

Kötü günün de olurmuş

Evimizin önü suydu
 Kaderimiz bu muydu
 Senin huyun güzel huydu
 Kötüsü de olurmuş (K. 3)

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam 9 tane ağıt derlenmiştir. Derlenen ağıt metinlerine bakıldığında büyük çoğunluğunun nazım biriminin dörtlük olduğu görülmektedir. Ağıtlara biçim olarak incelendiğinde tamamının nazım birimlerinin dörtlük olduğu görülmektedir. Ağıtların çoğu sekizli hece ölçüsüyle söylenmiştir (MAAĞ-1, MAAĞ-2, MAAĞ-4, MAAĞ-8, MAAĞ-9), bir tanesi on ikili (MAAĞ-5), diğerlerinin hece sayısı düzensizdir (MAAĞ-3, MAAĞ-6, MAAĞ-7). Ağıtların uyak düzeni incelendiğinde yedi tanesinin aaaa-aaab koşma tipi kafiye düzeniyle (MAAĞ-1, MAAĞ-3, MAAĞ-4, MAAĞ-5, MAAĞ-6, MAAĞ-7, MAAĞ-8, MAAĞ-9), iki tanesi aaba mani tipi kafiye düzeniyle (MAAĞ-2, MAAĞ-4) oluşturulduğu görülmektedir.

Mersin Abdallarında ağıtlar doğaçlama olarak söylenmektedir. Yakım yakmak olarak da ifade edilen ağıt söyleme geçmişten bugüne yaşatılan bir gelenektir.

Ağıtlar genellikle yakınları tarafından cenaze başında beklenirken söylenmektedir. Bununla birlikte yerleşim birimlerinde ağıt söyleme yeteneğine sahip kişiler de cenazelerde ağıt söylemektedir.

IX.1.2. Manzum – Mensur Ürünler

IX.1.2.1. Bilmece

Bilmeceler, doğa unsurlarıyla, bu unsurlara bağlı olayları; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı akıl zeka ve güzellik gibi kavramlarla dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın-uzak ilişkiler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkat ile bulmayı hedefleyen kalıplaşmış sözlerdir (Elçin, 2004:607).

Halkın zeka ve ince zevklerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan bilmeceler, eğlence aracı olmakla birlikte, kişilerde muhakeme gücünü, düşünce derinliğini geliştirmesi bakımından da önemlidir (Kaya, 1999:463).

Bilmeceler Anadolu’da atlı hekât, atlı mesel, bilmeli matal, bulmaca, dele, fıcık, gazelleme, hikâye, masal, matal, mesel, söz, tanımaca, tanıtmaca, tapbaca, tapmaca ve tapaca adlarıyla da bilinir(Elçin, 1999:464).

Mersin Abdalları arasında bilmece sorma geleneği yakın zamana kadar varken, günümüzde teknolojinin de etkisiyle bu tarz etkinliklere olan ilgi azalmıştır. Bununla birlikte her yaş grubu tarafından bilmece bilinmektedir. İnceleme alanımızdan derlediğimiz bilmeceler şunlardır:

MAB-1

Yeşil vurdum, al çıktı (K. 29)

(Kına)

MAB-2

Çok iğnesi var, dikiş dikemez (K. 42).

(Kirpi)

MAB-3

İki kaşık duvara yapışık (K. 54).

(Kulak)

MAB-4

Altı taş üstü taş

İçinde var tatlı aş (K. 34).

(Ceviz)

MAB-5

Gökte görürüm köprü

Rengi de yedi türlü (K. 26).

(Gökkuşığı)

MAB-6

Yemesi yok içmesi yok

Soluk verir üfler çok çok (K. 32).

(Körük)

MAB-7

Dut ağacını oyarlar

İçine türkü koyarlar

Ağlama mız mız ağlama

Şimdi kulağını burarlar (K. 21).

(Davul)

MAB-8

Atlayarak yürür

Patlayarak ölür (K. 14).

(Pire)

MAB-9

Yük görünce kaçır

Ot görünce koşar (K. 7).

(Eşek)

MAB-10

Derisi var içi yok

Dayağı yer suçu yok (K. 32).

(Davul)

MAB-11

Akşam serdim sabah topladım (K. 27).

(Döşek)

MAB-12

Sesi var canı yok (K. 24)

(Zurna)

MAB-13

Yedi delikli tokmak

Bunu bilmeyen ahmak (K.27).

(Kafa)

MAB-14

Dövülür buğday değil

Suyla pişer aş değil

Rengi kara arap değil

Köpüğü var sabun değil (K.17).

(Kahve)

MAB-15

El kadar yüzü var

Onlarca gözü var (K.43).

(Elek)

MAB-16

Dağa gider seslenir

Eve gelir uslanır (K.21).

(Balta)

MAB-17

Zenginin elinde fukaranın dilinde (K.27).

(Para)

MAB-18

Herkese can dağıtır kendisinin canı yok (K.19).

(Su)

MAB-19

Parasını el alı dumanını yel alır (K.27)

(Sigara)

MAB-20

Kat kat açılır, kokusundan kaçılır (K.23).

(Soğan)

MAB-21

Akşam baktım çok, Sabah baktım yok (K.14)

(Yıldız)

MAB-22

Ayağı yok gezer durur, ne verirsene yer oturur (K.22)

(Cep)

MAB-23

Baldan tatlı baltadan ağır (K.23)

(Uyku)

MAB-24

Beşinde çocuk onunda koyun

Yirmide kanlı otuzda canlı

Otuz beşinde aslan kırk beşinde kaplan

Altmışında et yetmişinde kemik

Yetmiş beşten gerisi ölümden berisi (K.13)

(İnsan Hayatı)

MAB-25

Dişi var ağzı yok

(Tarak)

MAB-26

Dört gardaş bir kucakta yatar

(Ceviz)

MAB-27

Gece sererim gündüz dürerim (K.11)

(Yorgan)

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam 27 tane bilmece derlenmiştir. Bu bilmecelerin 15 tanesi (MAB-1,MAB-2,MAB-3, MAB-11, MAB-12, MAB-18, MAB-19, MAB-20, MAB-21, MAB-22, MAB-23, MAB-25, MAB-26, MAB-27) mensur, 12 tanesi (MAB-4, MAB-5, MAB-6, MAB-7, MAB-8, MAB-9, MAB-10, MAB-13, MAB-14,MAB-15, MAB-16,MAB-17,MAB-24) manzumdur. Manzum bilmecelerden bir tanesi beşlik (MAB-24), iki tanesi dörtlüktür (MAB-7, MAB-14), dokuz tanesi de (MAB-4, MAB-5, MAB-6, MAB-8, MAB-9, MAB-10, MAB-13, MAB-15, MAB-16) ikili dizeden oluşmaktadır. Dörtlükten oluşan bilmecelerden bir tanesinin kafiye düzeni aaba (MAB-7), diğerinin aaaa (MAB-14) şeklindedir. İkili dize halinde oluşturulmuş bilmecelerin tamamının kafiye düzeni aa biçimindedir.

Derlenen bilmecelerin tamamının cevabı tektir. Bu bilmecelerden cevabı nesne olanlar(MAB-6, MAB-7, MAB-10, MAB-11, MAB-12, MAB-14, MAB-15, MAB-16, MAB-17, MAB-19, MAB-22, MAB-25, MAB-27), hayvanlarla ilgili olanlar (MAB-2,MAB-9), bitkilerle ilgili olanlar(MAB-1, MAB-4, MAB-8, MAB-20, MAB-26), tabiat varlıklarıyla ilgili olanlar(MAB-5, MAB-18, MAB-21), organ isimleriyle ilgili olanlar (MAB-3, MAB-13) soyut kavramlar (MAB-23, MAB-24) şeklindedir.

Mersin Abdalları arasında insanlar biraya geldiklerinde, akşam sohbetlerinde eğlence amaçlı bilmeceler sorulmaktadır. Günümüzde eskiye oranla bilmece sorma geleneği yaygınlığını yitirmiş olsa da her yaş grubu arasında bilmeceler yaşatılmaktadır.

IX.1.2.2. Atasözü

Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir: Her atasözü belirli bir kalıp içinde belli sözcüklerle söylenmiş olan değişmeyen bir biçime sahiptir. Atasözlerinde sözcükler değiştirilip, yerlerine başka sözcükler kullanılmayacağı gibi, cümlenin dizilişi de bozulamaz. Atasözleri kısa, öz ve az sözcükle çok şey anlatır (Aksoy,1993, 15).

Bir ulusun değer yargılarını anlatan atasözleri, uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş sözlerdir. Atasözlerinin halk edebiyatı türü olarak, düz konuşmadan bağımsız bir varlığı düşünülemez. Yani atasözleri masal ve türkü gibi durup dururken tek başına söylenmez. Atasözünün düz konuşmadaki bazı söz kalıplarından farkları, onların bir takım ayırıcı nitelikte biçim ve içerik özelliklerindedir: kısalık, kesinlik, anlatımdaki aydınlık gibi (Boratav, 1997:152).

Atasözleri, ortaya çıktıkları toplumun sosyal yaşayışını, dünyayı algılayışlarını ortaya koyan sözlerdir. Yüzyılların deneyimini içinde barındıran bu sözlere Mersin abdalları arasında “deyişet” de denir. Her duruma göre bir deyişetin olduğunu belirten Abdallar, bu sözleri ancak bir durum karşısında hatırladıklarını ifade ederler.

Gerek yaşam biçimleriyle gerekse uğraştıkları mesleklerden dolayı halk arasında Abdallarla ilgili oldukça fazla atasözü oluşturulmuştur. Abdallarla ilgili atasözlerinden birkaçı şunlardır:

- Abdaldan bey olmaz.
- Abdaldan paşa tahtadan maşa olmaz.

- Dokuz abdal bir kaşıkla geçinir.
- Abdal ile dövüşmeyince kasnak başa geçmez.
- Abdalın bir lokması var ha karnında ha boynunda.
- Abdalın korkağı taşın büyüğüne sarılır.
- Abdal düğünden çocuk oyundan usanmaz.
- Abdal alacayı sever.
- Dokuz abdal bir kilimde uyur, iki padişah bir iklime sığmaz.
- Abdala kar yağıyor demişler “Titremeye hazırım” demiş.
- Abdallık parayla pulla olmaz.
- Abdalın dostluğu köy görününceye kadar.
- Abdal ata binince bey oldum sanır, şalgam aş a girince bey oldum sanır.
- Abdalın karnı doyunca gözü pabucundadır(gözü yoldadır).
- Abdalın yağı çok olursa gah borusuna çalar, gah gerisine(Aksoy,1993:105-106).

Abdallar kendileri ile ilgili söylenen bu atasözlerinin çoğunu bilmekte hatta kendileri de günlük yaşam içinde bu sözleri kullanmaktadırlar.

Abdallar arasında yaygın olarak kullanılan atasözleri ise şunlardır:

MAA-1

- Abdal malı sevmez (K.51).

MAA-2

- Abdaldan bey olmaz(K.1).

MAA-3

- Acı yer ayrı acıkan yer ayrı(K.45).

MAA-4

- Adam yaşlandıkça düzelir (K.44).

MAA-5

- Akıllıyla yoldaş olan yorulmaz (K.27).

MAA-6

- Akşamdan sonra gelenin yemeği ya soğan ya söyendir (K.32).

MAA-7

- Bir kötünün kırk eve zararı var (K.7).

MAA-8

- Bir kötünün yedi mahalleye zararı dokunur (K.11).

MAA-9

- Bulmazın adı bilmez (K.14).

MAA-10

- Çelik kırılır, eğilmez (K.11).

MAA-11

- Deliyi düğüne davet etmişler “Burası bizim evden iyi” demiş (K.37).

MAA-12

- Deliyi ölü sahibinindir, el karışmaz (K.26).

MAA-13

- Demir çeliğe karışmaz (K.14).

MAA-14

- Demirden çelik olmaz (K.23).

MAA-15

- Don korkulduğu yerden delinir(K.13).

MAA-16

- Dũğünsüz ev olur, ölümsüz ev olmaz (K.35).

MAA-17

- Ekmeksiz ev olmaz (K.2).

MAA-18

- Ele bakamamaktan ölmek yeğdir (K.7).

MAA-19

- Elinden gelen yardım, ayağına dolaşmaz (K.34).

MAA-20

- Enişin yamacı yokuş gelir(K.24).

MAA-21

- Gelene öte git denmez(K.11).

MAA-22

- Gelin çıkmadık ev olur, ölü çıkmadık ev olmaz (K.23).

MAA-23

- Gönlün sığıdığı yere her şey sığar (K.4).

MAA-24

- Gönül kimi severse güzel odur (K.7).

MAA-25

- Görülen köyün uzağı olmaz (K.21).

MAA-26

- Her abalıyı baba sanma(K.37).

MAA-27

- Herkes kendi ölüsüne ağlar (K.20).

MAA-28

- İstinin hatırı yoksa dostunun hatırı vardır(K.11).

MAA-29

- İnsanın alacası içinde hayvanın alacası dışında olur (K.21).

MAA-30

- İsteyenin bir yüzü vermeyenin iki yüzü kara(K.11)

MAA-31

- İş yapmakla borç ödemekle tükenir (K.56).

MAA-32

- İtle yatan bitle kalkar (K.14).

MAA-33

- Kadının ipliği çabuk gider pazara (K. 23).

MAA-34

- Kendinin çocuğunu adam etsen, komşunun çocuğunu adam edemezsin(K.43).

MAA-35

- Kokmuşa bez sarma beze yazıktır, sözden anlamayana söz söyleme, söze yazıktır (K.26).

MAA-36

- Kov eden kovulur (K.34).

MAA-37

- Kömürçüyle gezenin sırtına kara bulaşır (K.37).

MAA-38

- Malı olmayan atanın evlatları perçindir (K.25).

MAA-39

- Mazlumun ahı, indirir şahı (K.7).

MAA-40

- Oğluna kız arayacağına kızına (adam gibi) koca ara (K.30).

MAA-41

- Ömür boyu geçineceğini yoruluncaya kadar ara(K.17).

MAA-42

- Ömür boyu geçineceğini, osanıncaya(bıkıncaya) kadar ara(K.17).

MAA-43

- Sanatını hor gören boğazına torba takar (K.30).

MAA-44

- Su bulanmayınca durulmaz (K.7).

MAA-45

- Tok adamdan zarar gelmez (K.28).

MAA-46

- Tutarsan Alimsin tutmazsan zalimsin (K.22).

MAA-47

- Ulu ağaç göçesiye, bin taze fidan gider (K.46).

MAA-48

- Unu kesesinde olanın gönlünde tasası olmaz (K.16)

MAA-49

- Yalnız taş duvar olmaz (8).

MAA-50

- Yatan değil vadesi yeten ölür (K.12).

MAA-51

- Yolu yordamıyla, ormanı balta ile keserler (K.37).

MAA-52

- Yürüyenin işi yürür (K.26).

MAA-53

- Zaman adamın kendisidir (K.32).

Değerlendirme

Türk halk kültüründe Abdallarla ilgili çeşitli atasözleri olup, bu atasözleri abdallar tarafından da bilinmektedir. Bunların dışında inceleme alanımızdan toplam 53 tane atasözü derlenmiştir. Kullanımları oldukça yaygın olan bu atasözleri , topluluğun yaşamı algılayış biçiminin bir ifadesidir.

Atasözlerinden bir kısmı tek bir yargı bildirmektedir (MAA-2,MAA-3,MAA-6, MAA-7, MAA-8, MAA-9, MAA-11, MAA-13, MAA-16, MAA-17, MAA-20, MAA-23, MAA-25, MAA-27, MAA-28, MAA-29, MAA-30, MAA-31, MAA-32, MAA-33, MAA-37, MAA-39, MAA-40, MAA-41, MAA-42, MAA-43, MAA-44, MAA-45, MAA-46, MAA-47, MAA-48, MAA-49, MAA-50, MAA-52, MAA- 53). Bir kısmı de birden çok yargı bildirmektedir (MAA-1, MAA-4, MAA-5, MAA-10, MAA-13, MAA-14, MAA-15,

MAA-18, MAA-19, MAA-21, MAA-22, MAA-24, MAA-26, MAA-31, MAA-34, MAA-35, MAA-36, MAA-38, MAA-51).

Atasözlerinin çoğu geniş zaman kipiyle çekimlenmiştir (MAA-1, MAA-2, MAA-3, MAA-4, MAA-5, MAA-6, MAA-7, MAA-8, MAA-9, MAA-10, MAA-11, MAA-12, MAA-13, MAA-14, MAA-15, MAA-16, MAA-17, MAA-18, MAA-19, MAA-20, MAA-21, MAA-23, MAA-25, MAA-28, MAA-29, MAA-30, MAA-31, MAA-32, MAA-33, MAA-34, MAA-35, MAA-36, MAA-37, MAA-39, MAA-40, MAA-41, MAA-42, MAA-43, MAA-44, MAA-45, MAA-46, MAA-47, MAA-48, MAA-49, MAA-50, MAA-52, MAA- 53). Üç tanesi emir kipi ile (MAA-22, MAA-26, MAA-27), bir tanesi geçmiş zaman (MAA-51), bir tanesi de eksilteli cümle (MAA-24) biçimindedir.

IX.1.2.3. Deyim

Deyimler asıl anlamlarından uzaklaşarak, yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir (Elçin,2004:642).

İnceleme alanımızdan derlediğimiz deyimler şunlardır:

MAD-1

- Abdal dili dökmek (K.7).

MAD-2

- Aile olmak (K.11).

MAD-3

- Alnını ağartmak (K.32).

MAD-4

- Ananın kırığına muhtaç olmak (K.38).

MAD-5

- Düşüp kalkmak (K.47).

MAD-6

- Elinden almak (K.36).

MAD-7

- Er delisi olmak (K.22).

MAD-8

- Kafası sarmak (K.11).

MAD-9

- Kama gibi olmak (K.24).

MAD-10

- Kanı karışmak (K.45).

MAD-11

- Kefil biçmek (K.34).

MAD-12

- Kendi yüzüne kara çalmak (K.11).

MAD-13

- Kocamanlarla konuşmak (K.30).

MAD-14

- Kötü yola kılavuzlamak (K.11).

MAD-15

- O.....avrat kunnadığına muhtaç olmak (K.26).

MAD-16

- Ölü korkusuna kapılmak (K.17).

MAD-17

- Puşt avrat çocuğu olmak (K.21).

MAD-18

- Tura tura olmak (K.23).

MAD-19

- Üzerine ateş yakmak (K.20).

MAD-20

- Vekillik vermek (K.43).

MAD-21

- Yerine sığamayıp el alıp gelmek (K.7).

MAD-22

- Yoldan dönmek (K.26).

MAD-23

- Yutkunmadan konuşmak (K.32).

MAD-24

- Yükünü almak (K.36).

MAD-25

- Yüreği fırlamak (K.8).

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam 25 deyim derlenmiştir. Derleme çalışmaları sırasında özellikle Abdallara özgü deyimler derlenmeye çalışılmıştır. İnceleme alanımızda birçok konuşmada sözün kuvvetini arttırmak amacıyla deyimler sıklıkla kullanılmaktadır.

IX.1.2.4. Alkış – Kargış

Anonim halk edebiyatında kalıplaşmış sözler arasında yer alan alkış, karşıdaki kişinin iyiliğinin istendiğini gösteren, kargış ise tam tersine söylenen kişinin kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır. Alkış ve kargış bir halk edebiyatı türü değildir. Bunlar konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil öğeleridir. Kısa olmaları ve anlatım yoğunluğu taşımaları nedeniyle kullanılırlar. Alkış ve kargışların sanat değeri olanları, özenilmiş, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarında başarılı olanlardır (Boratav, 1978:136-144).

İnceleme alanımızdan derlediğimiz alkış ve kargışlar şunlardır:

Alkış

Bir kişi için iyi dilekte bulunma anlamına gelen kargış, inceleme alanımızda “hayır dua” şeklinde de ifade edilmektedir. Bir kişinin iyilik yapması karşısında o kişi için olumlu düşünceler beslenmekte ve bu düşünceler alkışlarla dile getirilmektedir.

İnceleme alanımızdan derlenen alkışlar şunlardır:

MAA-1

- Ali'nin sırrından faydalanasın (K.12)

MAA-2

- Allah el kapısında bekletmesin(K.34).

MAA-3

- Allah hayırlı işler nasip etsin (K.7).

MAA-3

- Allah hayırlı nasiple karşılaştırsın(K.57).

MAA-4

- Allah iki iyiliğin birini versin, biri sağlık biri ölüm(K.3).

MAA-5

- Allah kapıya baktırmasın(K.12).

MAA-6

- Allah kimseye yüz karası çıkartmasın(K.21).

MAA-7

- Allah ne yapayım dedirtmesin(K.14).

MAA-8

- Allah şeytan sözüne uydurmasın(K.9).

MAA-9

- Allah yüzünü ak etsin(K.34).

MAA-10

- Allah yüzünü eğmesin (K.15).

MAA-11

- Allah'ın Rahmeti üzerinden eksik olmasın (K.9).

MAA-12

- Aradığını evinde bucağında bulasın(K.12).

MAA-13

- Çağırduğun yerde üçler, beşler hazır olsun(K.1).

MAA-14

- Çocukların bol, ekmeğın çok olsun (K.17).

MAA-15

- Derdin içinde yanıp bitsin, ele duyulmasın(K.23).

MAA-16

- El ile bir olasın(K.30).

MAA-17

- Elin içinde yüzün ak gezesin(K.26).

MAA-18

- Elinin ayağının kuvvetini elden bekletmesin(K.11).

MAA-19

- Elinle verdiğinden dilinle söylediğinden hayır bulasın(K.40).

MAA-20

- Elinle verdiğinden dilinle söylediğinden utanmayasın (K.1).

MAA-21

- Gittiğın yer senin olsun, ellik (yabancılık)çekme(K.25).

MAA-22

- Gittiğın yerde sevilesin (K.22).

MAA-23

- Gönlüne onulmaz sevda düşmesin(K.43).

MAA-24

- Hak gördüğünden geri koymasın (K.41).

MAA-25

- Kazandığın sarı altın olsun(K.14).

MAA-25

- O.....avrat şerrinden puşt oğlan belasından amin eyle (K.13).

MAA-26

- Sabah olmadan gönlünün karanlığı aydınlansın (K.16).

MAA-27

- Şah Ömer'den On İki İmam yardımcın olsun (K.20).

MAA-28

- Yoluna kötü, bahtına kara çıkmasın(K.14).

Kargış

Kargış, insanın kendisine, ailesine, çevresine zararı dokunacak ya da dokunan kişilere, düşünce ve davranışlara karşı gösterilen sözlü bir tepkidir (Elçin, 2004:663).

Mersin Abdalları arasında kargışlar “beddua” olarak adlandırılmaktadır. İnceleme alanımızda herhangi bir kötü davranışla karşılaşan kişilerin söylemiş olduğu kargışlar şunlardır:

MAK-1

- Aklınız tasada ununuz kesede olsun (K.21).

MAK-2

- Allah hayrını vermesin(K.34).

MAK-3

- Arsız çocuğun, huysuz komşun olsun (K.28).

MAK-4

- Ateşinin şavkında ölünün yüzüne bak (K.43).

MAK-5

- Bana dediğin yüzüne olsun (K.38).

MAK-6

- Boyun posun devrilsin (K.10)

MAK-7

- Ciğerin üstüne devrilsin(K.11).

MAK-8

- Ciğerlerin ağzına lapak lapak gelsin (K.43).

MAK-9

- Çoluğundan çocuğundan iyilik görmeyesin (K.24).

MAK-10

- Dilinle söylediğin kendini bulsun (K.44).

MAK-11

- El içinde bilinmeyesin/ sayılmayasın/sevilmeyesin (K.21).

MAK-12

- El içinde deli olasin(K.45).

MAK-13

- El içinde ezik, kendi içinde bezik düşesin (K.39).

MAK-14

- Elin içinde elin yüzün kara gezesin (K.23)

MAK-15

- Elin içinde elin yüzün kara gezesin(K.12).

MAK-16

- Günahım senin boynuna takılsın(K.37).

MAK-17

- Kapılara bakıp kimseyi göremeyesin(K.43).

MAK-18

- Kapın kapansın(K.2).

MAK-19

- Kazandığını yiyemeyesin, büyüttüğünü göremeyesin(K.13).

MAK-20

- Ocağına kara kazanlar dökülsün(K.13).

MAK-21

- Ocağında baykuş ötsün(K.12).

MAK-22

- Onma, doyma, konma(K.14).

MAK-23

- Ömrü tükenesi(K.23)

MAK-24

- Parçanı sağdan soldan toplansınlar(K.27).

MAK-25

- Siyah yazma bağlayasın, el içinde ağlayasın(K.40).

MAK-26

- Söz edenin dilleri kopsun, gözü olan gözünden olsun(K.19).

MAK-27

- Tükürdüğün yüzüne olsun (K.3).

MAK-28

- Unun kesede yüreğin tasada olsun(K.1).

MAK-29

- Yedi göbekten önce soyun kesilsin(K.21).

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan 30 tane alkış, 29 tane kargış söz grubu derlenmiştir. Derlenen alkışlarda sevilen ve yardımsever kişiler için dilenen iyi duygu ve düşünceler yer almaktadır. Bu dilekler kişinin sağlığı, kazancı, ailesinin, sevdiklerinin acısını görmemesi, çaresiz kalmaması vb. yönündedir. Kargışlar genellikle haksızlığa uğramış kişiler tarafından söylenmektedir. İnceleme alanımızda haksız yere kargış söyleyen kişinin kötü dileğinin dönüp dolaşıp kendini bulacağına inanılır. Ne olursa olsun kimse için kargışta bulunmamak gerektiğine, kötü sözün kendiyile birlikte kötülüğü de söyleyen kişiye getireceğine inanılmaktadır.

IX.1.2.5. Tekerlemeler

Tekerleme, çeşitli ses tekrarlarından, söz sanatlarından ve kelime oyunlarından yararlanılarak meydana getirilen, genellikle gerçek dışı anlamlara dayalı kalıp sözlere denir (Artun, 2004:209).

Tekerlemeler, şekil, konu, içerik ve işlevleri bakımından sınırları tam olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli nedeni, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok türün içinde kullanılan bir tür olmasıdır. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, içerik ve anlatım özellikleri vardır. Daha çok çocuk folklorunda karşımıza çıkmasından dolayı tekerlemelerdeki çocuksu üslup dikkat çeker. Ancak bazı âşık edebiyatı ürünlerinde, masallarda bulunan ve tekerleme olarak adlandırılan mizahi ve manzum konuşmalar büyüklere özgü özellikler göstermektedir (Duymaz, 2002:9).

Tekerlemeler kullanıldıkları yerlere göre dört bölümde incelenebilir (Artun, 2004:212-214):

- a. Masal Tekerlemeleri
- b. Oyun Tekerlemeleri
- c. Tören Tekerlemeleri
- d. Bağımsız Tekerlemeler

Bu tasnif örnek alınarak yapılan inceleme alanımızdan derlenmiş olan tekerlemeler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

a) Masal Tekerlemeleri

Çoğunlukla mensur olan bu tekerlemeler, birbiriyle yakın olarak örülmüş sözlerden oluşur. Yalan ve abartmanın ağırlıkta olduğu bu tekerlemelerde olaylar halkın

dilinden anlatılır. Masal anlatan kişi, tekerlemeler aracılığıyla dinleyicisini gerçek dışı dünyaya hazırlar (Kaya, 1999:584).

Mersin Abdalları arasında anlatılan her masaldan önce kısa da olsa bir tekerleme söylenmektedir. İnceleme alanımızdan derlenen masal tekerlemeleri şunlardır:

MATE-1

- Var varandan sür sürenden, ata atlayıp gidenden önce masalı dinleyen varsın(K.28).

MATE-2

- Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde, pireler berber iken, tosgabalar koşarken, oğul babanın beşiğini sallarken(K.4).

MATE-3

- Bir varmış, bir yokmuş, derdi olan da çokmuş, derman bulanda çokmuş. Herkes kısmetini aramak için yola çıkmış(K.27).

MATE-4

- Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, her çocuk anasının beşiğini sallar iken. Dağ düz, ova yokuş iken. Yedi yaşında ihtiyar, yetmiş yaşında genç olunurken bir memlekette insanlar yaşarmış(K.26).

b. Oyun Tekerlemeleri

Bu tekerlemeler genellikle, çocukların düşüncelerinin ürünüdür. Kimi zaman gizlenen bir şeyi bulmada, oyuna katılanları coşturmada, oyunda istenmeyen kişilerin kızdırılmasında, oyuncu seçimlerinde bu tekerlemelere başvurulur(Kaya, 1999:576).

Mersin Abdalları arasında, oyun tekerlemeleri genellikle oyuna katılacak olanların seçiminde ve oyun sırasında söylenmektedir.

MATE-5

- Kutu pense
Elmamı yerse
Arkadaşım Ayşe
Arkasını dönse (K.50)

MATE-6

- Fındık fıstık
Kadifeden yastık
Ben yapmadım
Horoz yaptı
Al çık balçık
Saydım sen çık (K.23,K.59)

MATE-7

- Portakalı soydum
Başucuma koydum
Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum (K.28,K.32)

MATE-8

- Uç uç böceğim

Bu oyun bitecek

Kazanan sana

Terlik pabuç alacak (K.31,K.42)

MATE-9

- Ay dede ay dede
Senin evin nerede
Evin yoksa bize gel
Oynarız birlikte (K.21)

MATE-10

- O o Oya
Oya gitti maça
Maç bileti kaç (K.17)

MATE-11

- Evli evine
Köylü köyüne
Evi olmayan
Sıçan deliğine (K. 3)

c. Tören Tekerlemeleri

Hıdrellez, Yağmur duasının yapıldığı gün vb. belirli günlerde söylenen bu tekerlemeler hem çocuklar hem de büyükler tarafından söylenebilir.

MATE-12

- Teknede hamur
Tarlada çamur
Ver Allahım ver (K.1,K.24,K.37)

MATE-13

- Ayağım çamur ister
Boğazım hamur ister
Gök kız kurban ister
Gökten yağmur ister
Ver Allahım yağmur (K.45,K.47,K.54)

d. Bağımsız Tekerlemeler

Ses benzeşmelerinden oluşan sözcüklerin sık tekrarlandığı bu tekerlemeler genellikle kişilerin dil becerilerini ölçmek ve geliştirmek için söylenir.

MATE-14

- Kırk küp, kırkının da kulpu kırk küp (K.8).

MATE-15

- Kırk kartal, kırk kanadı kırık kartal, kırkı kalkar kırkı konar (K.24).

MATE-16

- İki kel kör kirpinin yırtık kürkünü dişi kel kör kirpinin yırtık kürküne eklemişler (K.17).

MATE-17

- Bu yoğurdu sarımsaklasak da mı yesek, sarımsalamasak da mı yesek (K.8).

MATE-18

- İt iti itti, bit iti itti, it biti itti. Bit gitti, it gitti. İtti, bitti, gitti (K.16).

MATE-19

- Değirmene girdi köpek, değirmenci vurdu kötek; hem kötek yedi köpek, hem kepek yedi köpek (K.12).

MATE-20

- Bu ekşi eski ekşi(K.31).

MATE-21

- Bu mumcunun mumu umumumuzun mumudur(K.60).

MATE-22

- Bu pikap, şu pikap, o pikap (K.62).

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam 22 tane tekerleme derlenmiştir. Derlenen bu tekerlemelerin dört tanesi masal tekerlemesi (MATE-1, MATE-2, MATE-3, MATE-4), yedi tanesi oyun tekerlemesi (MATE-5, MATE-6, MATE-7, MATE-8, MATE-9, MATE-10, MATE-11), iki tanesi tören tekerlemesi (MATE-12, MATE-13), sekiz tanesi bağımsız tekerleme (MATE-14, MATE-15, MATE-16, MATE-17, MATE-18, MATE-19, MATE-20, MATE-21, MATE-22) dir.

Masal tekerlemelerinin, masala başlamadan önce, dinleyiciyi masala hazırlamak ve masalın hayal gücüne dayalı bir tür olduğunun işaretini vermek amacıyla söylenen tekerlemeler olduğu görülür. Oyun tekerlemeleri inceleme alanımızda en yaygın söylenen tekerleme çeşididir. Bu tekerleme türü çocuklar tarafından oyun öncesi ebe seçiminde kullanılır. Tören tekerlemesi başlığı altında yer alan tekerlemeler ise yağmur

yağdırma ve bereket törenlerinde söylenen tekerlemelerdir. Bağımsız tekerlemelerin daha çok çocuklar tarafından okulda öğrenilerek eğlenme amaçlı söylendiği tespit edilmiştir.

IX.1.3. Mensur Ürünler

IX.1.3.1. Masal

IX.1.3.1. Masal

Masal sözcüğü Habeşçe'deki “mesl” sözünden gelir. İbraniceye “maşal”, Aramiceye “mesel”, “masal” oradan Türkçe'ye “masal” olarak geçmiştir. Masal sözcüğünün bir asırlık geçmişi bulunmaktadır. Bu sözcükten önce kıssa, dâstân, hikaye gibi bazı kelimeler, aynı kavramı ifade etmekteydi (Artun, 2008: 107).

Masal, bütünüyle hayal ürünü olan, doğaüstü varlıklara yer veren, belirli olmayan bir “yer ve zamanda ortaya çıkan, insanların ve tanrıların başından geçen olağanüstü olayları anlatan, düş ürünü olaylarla örülü, öğüt verici yanı olan, kısa ve mensur, sözlü bir anlatım türüdür (Artun, 2008: 107).

Stith Thompson'un bugün de kabul edilip uygulanan motiflere dayalı masal tasnifi şu şekildedir:

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Masallar
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar
4. Zincirlemeli Masallar
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (Sakaoğlu, 1999:13).

Türk masallarının kuruluşunda üç bölüm vardır: 1. Döşeme 2. Olay 3. Dilek.

Birinci ve üçüncü bölümler masalların çoğunda ortaktır. Tekerleme adı verilen kalıplaşmış sözlerde, sanatçının gücü ortaya çıkmaz. Esas güç, olayın anlatılışında ortaya

çıkar. Masalın döşeme bölümündeki tekerleme, günlük hayatımızın ölçülerine sığmayan masal dünyasına bir geçiş ifadesidir. Dinleyicinin dikkat ve ilgisini toplamaktadır (Artun, 1994:80). Masalarda olaylar önem sıralarına göre aktarılırlar. Bu aktarım sırasında mis’li geçmiş zaman, şimdiki zaman ve geniş zamanın rivayeti kullanılır (Özkırımlı, 1987:815).

Mersin Abdalları arasında masal, gerek çocuklar için gerekse büyükler için önemli bir anlatı türüdür. Geçmişte anlatımı daha yaygın olan masallar, günümüzde sık sık anlatılmadığı için yavaş yavaş unutulmaktadır. Abdallar arasında hem kadınlar hem de erkekler tarafından masal anlatılmaktadır. Daha çok akşamları anlatılan masallar, dinleyicileri tarafından beğenildiğinde çoğu kez tekrar tekrar anlatılabilmektedir. Masal anlatan kişilere Abdallar arasında verilen özel bir isme rastlanılmamıştır. Bu anlatıcılar masalları büyüklerinden dinleyerek öğrendiklerini ifade etmektedirler.

İnceleme alanımızdan derlenen masallar “hayvan masalları ve asıl masallar” olmak üzere iki başlık halinde incelenmiştir:

a) Asıl Masallar

MAMS-1

Padişahın Oğlu

Varımış, yoğumuş. Evvel vakitlerde bir padişah varımış. Bu padişahın tahtını bırakacağı biricik bir oğlu varımış. Bu oğlan bir gün ava gitmiş. Bakmış ki bir dünya güzeli söğüt keser. Bir görüşte gönlü kaymış bu güzele. Bir müddet izlemiş. Sonunda dayanamamış, babasına söylemeye karar vermiş. “Baba, ben ava giderdim. Bir de baktım, dünya güzeli bir kız, söğüt keser. Onu gördükten sonra ne av gördü gözüm ne tüfek. Günlerdir seyredirim onu, ama artık dayanamıyorum; bana o kızı al.” demiş padişaha.

Padişahın gönlü bu işe razı olmamış. Ama yine de oğlunun gönlü olsun, nasılsa kısa zamanda vazgeçer diye kızın babasına haber göndermiş. Kızın babası da kızına talip olan delikanlının babasının kendisinden gelip, kızını istemesini söylemiş. Padişah bu duruma iyice sinirlenmiş, ama oğlunun hatırına kalkmış gitmiş kızın evine. Derme çatma bir yerde oturan kızın babasına bakmış ve kızı alacağından emin bir şekilde kızı oğluna istemiş. Kızın babası “Ne iş yapar oğlunuz?” diye sormuş. Padişah bu soru karşısında şaşırıp kalmış. “Benim oğlum işte, daha ne istersin be adam.” demiş. “Ben öldükten sonra tüm ülke ona kalacak.” diye de tamamlamış sözlerini. “Olmaz” demiş adam. “Ben elinde bir işi olmayana kızımı verip rezil edemem. Bir iş sahibi olsun, öyle gelip iste kızımı” demiş. Padişah kızgınlıkla saraya dönmüş ve oğluna olup biteni anlatmış. Bu sırada kız da padişahın oğlunu görmüş ve gönlünü ona düşürmüştü. Padişahın oğlu, kızın yanına gelip olup bitenleri anlatmış. Kız, oğlana “Bu durum için üzölmeye hiç gerek yok, sen her gün saraydan ava çıkıyorum, diye kaç gel. Ben sana sepet örmesini öğreteyim. Sonra baban tekrar beni gelip istesin.” demiş. Bunun üzerine padişahın oğlu her gün ava gidiyorum, diye saraydan çıkıp kızın yanına gelmiş. Kızla birlikte sepet örmeye başlamış. Günler geçtikçe iyice ustalaşmış. Kıza, “Artık bu işi öğrendim, babama söyleyeyim de seni istesin.” demiş. Öte yandan padişah, oğlunun bu kızdan vazgeçtiğini sanarak seviniyormuş. Oğlu babasının huzuruna çıkıp, kızı tekrar istemesini isteyince hem şaşırmış hem de kızmış. “Ben ne diyeceğim işini sorarlarsa.” demiş. “Ben artık sepet örüyorum baba.” demiş. Padişah bu cevaba iyice gülmüş. Ama oğlunu kırmamak için bir kez daha gidip kızı babasından istemeye razı olmuş. Kızın babasına gidip “Oğlum hâlâ kızını seviyor, onu senden istiyorum.” demiş. Kızın babası “Bir iş öğrendi mi oğlun?” demiş. “Sepet öğrenmesini biliyor.” demiş padişah. Kızın babasının gözlerinin içi gülmüş “Tamam” demiş, “Verdim gitti.” Padişah iyice şaşırmış ve “Ben bu işten bir şey anlamadım” demiş.

“Koskoca padişah oğlu iken kızını vermedin de bir sepet ustası diye mi verdin?” demiş merakla. Kızın babası padişaha dönüp “Malk mülk, unvan kaybedilir padişahım, ama elinde bir zanaatı olan nereye gitse aç kalmaz.” demiş (K.34).

MAMS-2

Çamurdan Eşek

Eskiden bir kadının yedi oğlu varmış. Kadın bir gün gebe kalmış. Oğulları sefere gitmiş. Annelerine “Eğer bir kızımız olursa evin damına al bayrak as, oğlumuz olursa siyah bayrak as.” demişler. Oğulları seferdeyken kadının bir kızı olmuş. Çok sevinmiş. “Ama dur, oğullarıma bir şaka yapayım.” diye evin damına siyah bayrak asmış. Yedi kardeş, uzaktan siyah bayrağı görüp üzülmüşler, eve gelmeden başka bir memlekete gitmişler. Aradan yıllar geçmiş, kız serpilip büyümüş. Annesi kıza gidip ağabeylerini bulmasını ve onlara hizmet etmesini söylemiş. Bunun için de ona çamurdan bir tılsımlı eşek yapmış. Bu eşeğin üstüne bindirmiş kızı. “Bu eşekten hiç inme, sen gittikçe eşeğin çamurları dökülecek, en son çamurun dökülüp eşeğin kaybolduğu kapı ağabeylerinin kapısı olacak, evlerine gir ve onlara yardım et.” demiş. Kız eşeğe binmiş, gitmiş. Gittikçe eşeğin çamurları dökülmüş, en son bir kapıda durmuş. Kız içeri girmiş evi temizlemiş, yemeği hazırlamış, köşede duran tahta sandığın içine işi bitince girmiş. Akşam yedi kardeş çalışmadan gelmişler. Bakmışlar ki yemek hazır ev temiz. Şaşırılmışlar, amma memnun da olmuşlar. Ertesi gün yine işe gitmişler, kız yine çıkıp ortalığı toplamış, yemeği hazırlamış, sonra da sandığa girmiş. Akşam yedi kardeş eve gelince yine şaşırılmışlar. Ama bu sefer bu işte bir hile var, diye tedirgin olmuşlar. Ertesi gün, en büyük olanı evde bırakıp işe gitmişler. Kız beklemiş, beklemiş abisi uyuduğu bir anda çıkıp çabukça bütün işleri yapmış, sandığa girmiş. Kardeşler geldiğinde ağabeyleri uyuyor, ev yine pırıl pırıl, yemek

hazır. Ertesi gün bir başkasını bekçi bırakmışlar, ama o da uyumuş, kız yine işini yapıp sandığa girmiş. Derken sıra en küçük kardeşe gelmiş. En küçük kardeş sabah uyumamak için serçe parmağını kesip tuz basmış. Ama yine de uykuya yenik düşüp uyumuş. Kız sandıktan çıkmış, bütün işleri yapıp, sandığa girecekken oğlanın serçe parmağı sızlamış ve gözünü açar açmaz kızını görüp yakalamış. Kız yakalanınca korkup başlamış ağlamaya. Küçük oğlan kızını sakinleştirip olanı biteni anlatmasını istemiş. Kız her şeyi bir bir anlatmış. Akşam olunca diğer ağabeylerine de olup biteni anlatmışlar. Yedi kardeş kız kardeşlerine kavuştukları için mutlu bir şekilde işlerine gidip geliyorlarmış. Bu kardeşlerin evlerinin yanında insan kanı yiyen bir kocakarı varmış. Bir gün kız evde ateş bulamamış. Bu kocakarının evine ateş almaya gitmiş. Kocakarı uyuyormuş, kızını evdeymiş. Kızı:

“Aman anam seni görmesin, kanını emer. Ben, kuru makasla kırıp sana bir parça vereyim, geldiğini anlamasın.” demiş. Acele acele kırıp bir parça vermiş. Kız kuru alıp eve gidip ateşini yakmış. Yemeğini pişirmiş. Kocakarı kalkınca kızın kokusunu almış. Kızına:

“A kızım, sası sası insan kokar burası.” demiş kız:

“Yok ana, ben kimseyi görmedim.” demiş. Kocakarı koklaya koklaya kızın evini bulmuş. Kapıyı çalmış, kız açmamış. Kocakarı:

“Anahtar deliğinden serçe parmağını uzat, bir yüzük takayım” demiş. Kız inanıp uzatmış. Kocakarı kızın serçe parmağını emmiş. Ucuna da bir zehir basmış. Kız oracıkta bayılmış. Akşam olmuş. Kızın ağabeyleri kapıyı çalmış, kız açmamış. Bakmışlar ki olmayacak, küçük kardeşlerini pencereden içeri girdirmişler. Kızını baygın bulmuşlar. Ne olduğunu anlamaya çalışmışlar. Küçük abisi bir bakmış ki serçe parmağının ucunda bir şey var. Hemen çıkarmış. Kız kendine gelmiş. Olan biteni anlatmış. Ağabeyleri kalkıp kocakarını öldürmek için evine gitmiş. Kocakarı yalvarmış yakarmış:

“Kızımı birinize gelin vereyim, yapmayın etmeyin.” demiş.

Kocakarıya acımışlar, kızını da büyük ağabeylerine gelin almışlar. Bir gün kocakarı ve kızı şunlara bir oyun edelim demiş. Bir tosbağa yumurtası pişirmişler, içine de bir yüzük atmışlar. Kıza yedirmişler. Tosbağa yumurtası adamın karnını şişirmiş. Kızın karnı şişmiş, yüzükte boğazına takılmış. Akşam olmuş. Kızın ağabeyleri gelmiş. Kıza sormuşlar:

“Ne oldu kız karnına?” Kız konuşamamış. Kız bir şey diyemeyince kocakarının kızı:

“Neden konuşamaz kardaşınız, hamile de ondan.” demiş.

Bunun üzerine ağabeyleri küçük kardeşlerine, kız kardeşlerini alıp bir dağ başında kesip atmalarını söylemişler. Küçük kardeş almış, kızı yola çıkmış. İssiz bir dağ başına varmış. Ciğeri acımış, kardeşini kesememiş. Bir kuş vurup onun kanını kızın sırtından⁶ kopardığı bir parçaya sürmüştü. Ağabeylerine bu kanlı bezi göstermiş. Kız dağ başında öylece kalmış. Bir adam gelmiş, kıza :

“Sen kimsin, burada ne ararsın?” diye sormuş. Kız hiç cevap vermemiş. Adam ısrarla sormuş. Bakmış ki kız cevap vermemiş, ensesinin köküne bir vurmuş. Kızın boğazındaki yüzük düşmüş. Olanı biteni adama anlatmış. Adam kızı memleketine götürmüş oğlu ile evlendirmiş. Kızın ağabeylerine de haber salıp olup biteni anlatmış. Kızın ağabeyleri kocakarıyı ve kızı kesmişler. Kardeşlerini de alıp memleketlerine dönmüşler.

⁶ Elbise anlamında kullanılmış.

MAMS-3

Kara Çocuk ile Ak Çocuk

Varımış yoğumuş. Kara çocuk ile bir Ak çocuk varımış. Bunun ikisi arkadaş olmuşlar. Bir gün canları sıkılmış, “Varıp gidelim bu diyardan.” demişler. Birer azık hazırlamışlar yola koyulmuşlar. Dağ aşmışlar tepe aşmışlar, yorulup bir ağaç gölgesinde solumuşlar. Kara çocuk demiş ki :

“Ak çocuk, önce senin azığını yiyelim, sonra benimkini yeriz; ikisini birden yersek yolda aç kalırız” demiş.

“Tamam” demiş Ak Çocuk, “Yiyelim.”

Bir güzel yemişler Ak çocuğun ekmeğini. Ekmeği yiyince susamışlar. Kara çocuk:

“Ak çocuk, madem senin azığı yedik, senin suyu da içelim; benimkileri sonra yer, içeriz.” demiş.

“Olur,” demiş Ak Çocuk. Suyu da içmişler bir güzel kana kana.

Biraz dinlendikten sonra kalkıp yollarına devam etmişler. Bayağı vakit geçince Ak çocuk acıkmış. Kara çocuğa:

“Kara çocuk, bir yerde oturup bir şey yiyelim.” demiş. Kara çocuk:

“Biraz daha gidelim, sonra yeriz.” deyip kandırmış Ak Çocuğu.

Biraz daha gitmişler, Ak Çocuk susamış. Kara Çocuğa:

“Kara Çocuk, bana biraz su ver de içeyim.” demiş.

“Olmaz, vermem.” demiş Kara Çocuk.

“Ver, susuzluktan yandım.” demiş Ak Çocuk. Bunun üstüne Kara Çocuk:

“Gözünün birini bana verirsen, bir yudum su veririm.” demiş. Susuzluğa dayanamayan Ak Çocuk, gözünün birini çıkarıp Kara Çocuğa vermiş. Kara çocuğun

verdiği suyu içmiş. Yollarına devam etmişler. Biraz vakit geçince Ak Çocuk tekrar susamış. Kara Çocuktan biraz daha su istemiş. Kara Çocuk:

“Az önce verdim, bir daha veremem.” demiş. Biraz daha gitmişler, Ak Çocuk dayanamamış.

“Bir yudum olsa da su ver, Kara Çocuk.” demiş.

“Diğer gözünü de bana verirsen veririm.” demiş Kara Çocuk.

Susuzluğa dayanamayan Ak Çocuk diğer gözünü de çıkarmış Kara Çocuğa vermiş. Tamamen kör olmuş, her taraf kararmış, önünü göremeyen Ak Çocuk olduğu yerde bir ağaca yaslanıp kalmış. Kara Çocuk onu beklemeden yoluna varmış gitmiş. Ak Çocuk durumuna tasalanırken meğer oturduğu ağaç öyle böyle bir ağaç değilmiş. Ağacın içinden birtakım sesler geliyormuş. Bu seslerden birisi:

“Ben de hiç anlamam, bu insanlar neden kör gezer, halbuki bu ağacın dalından koparıp, ezip gözlerine çalsalar hemen açılır gözleri. Sonra gelip gelip bu ağacın dibinde otururlar, dibindeki taşı kaldırıp bakmazlar bile, oysa baksalar bir hazine bulacaklar.” demiş. Bunları işiten Ak Çocuk hemen elini uzatıp ağacın dalından koparmış, avucunun içinde ovmuş gözüne çalmış. Bir gözü hemen açılmış. Bunun üstüne hemen bir dal daha koparmış diğer gözüne de çalmış. O gözü de açılmış. Bakmış ki ağacın dibinde sesin dediği gibi bir taş var. Bayağı uğraştıktan sonra taşı oynatmış yerinden altındaki altınlardan alabildiği kadar almış. Ağacın yapraklarından da koparmış. Yola koyulmuş. Yolda giderken bir köye düşmüş yolu. Bu köy çok fakirmiş. Yanındaki altınlardan bir parça bu köydeki halka vermiş. Ama şaşırılmış, neden bu kadar fakir olduklarını sormuş. Bunun üstüne halk padişahlarının tek kızının gözlerinin birden bire kör olduğunu padişahın üzüntüden halkı ile ilgilenemediğini söylemiş. Kara Çocuk hemen kendisini padişaha götürmelerini istemiş.

“Olmaz,” demiş halk. “Eğer iyileştireceğim deyip, yapamazsan kelleni uçurur padişah.” demiş.

“Olsun, siz beni götürün; gerisi benim bileceğim iş.” demiş. Köyden bir adam vermişler. Ak Çocuk, padişahın yanına varmış. Padişah, umudunu kesmiş bir vaziyette bekler imiş. Ağlamaktan gözlerini kan bürümüş. Ak Çocuk, padişahın huzuruna varmış:

“Padişahım, halkınızdan duydum; kızınızın gözleri görmezmiş. Müsaade edin, ben bir melem(merhem) yapayım, hemen açılsın gözleri” demiş. Padişah:

“Dünyanın en büyük, en yaşlı hekimleri geldi çare olamadı; sen bir garip yolcu nasıl iyi edeceksin kızımı. Hem bu işin sonunda kızımın gözlerini açamazsan kelleni uçururum.” demiş. Ak Çocuk:

“Tamam, ben bir melem (merhem) yapayım, kızının gözü açılmazsa benim başımı vurdur. Ama açılırsa kızına talibim.” demiş. Padişah, Ak Çocuk’un bu küstahlığına kızmış; ama ne fayda elden bir şey gelmemiş. Mecbur kabul etmiş. Ak çocuk, yanında getirdiği ağaç yapraklarını ezmiş ezmiş, padişahın kızının gözüne çalmış. Kız, bir açmış gözlerini dünya apaydınlık. Hemen babasının yanına koşmuş. Padişah kızının koşarak geldiğini görünce sevinmiş. Hemen haber salmış, kırk gün kırk gece düğün yapmışlar Ak Çocuk ile padişahın kızını evlendirmişler. Kara Çocuk, Ak Çocuğun padişahın kızıyla evlendiğini duyunca ne yapıp edip onun yanına gelmeye çalışmış. Ak Çocuk da “”Bu kez kanmam sana.” demiş. Başkasına kötülük etmesin, diye Kara Çocuğun başını vurdurmuş. Masal da burada bitmiş.

MAMS-4

Kocakarı ve Karga

Bir varmış, bir yokmuş. Bir koca karı varmış. Bu kocakarının hiç çocuğu yokmuş. Dağdan bir karga bulup getirmiş. Bu karga köşede domuşup dururmuş. Bu kocakarı, çok fakirmiş; konu komşudan yiyecek ister gelirmiş; kargayla birlikte yer içerlermiş. Bu karga, kocakarı evdeyken ocağın başından ayrılmaz; domuşur dururmuş. Kocakarı, yiyecek istemeye gitti mi karga bir silkinirmiş, dünya güzeli bir kız olurmuş. Kocakarının bakır kazanını tokuca takıp alır, yunaklığa götürür, çamaşırları bir güzel yıkarmış. Eve gelir, evin işini yaparmış. Kocakarı, bu işe her geçen gün şaşırırmış. Karga, bir gün yine silkinip dünya güzeli bir kız olarak yunaklığa çamaşıra giderken oradan geçen bir bey oğlu, bu dünya güzeli kızı görüp ona âşık olmuş. Kız da bey oğlunu görünce karga donuna bürünüp, kazanın kulpuna tokucu takmış, evine dönmüş. Kızı gözden kaçıran bey oğlu evine gelmiş, kara sevdadan yatağa düşmüş. Dilsiz ağzısız yatmış, kimselere bir şey söylememiş. Bey, ne yapacağını şaşırılmış. Nice zengin kızlar yemekler yapıp getirmiş, nice hekimler ilaçlar yapmış, ama ne fayda. Bey oğlu, ne yemiş ne içmiş ne de konuşmuş. Bütün her yerde, bey oğlunun hasta olduğu konuşulur olmuş. Yiyecek istemeye çıkan kocakarı da duymuş olanları. Eve gelmiş, olanları kargaya anlatmış:

“A kargam, beyin oğlu bir hastalığa tutulmuş; ne konuşuyor ne gülüyor ne yiyip ne içiyormuş.” demiş. Bunun üzerine karga:

“Ana” demiş, “Sen bir tarhana aşı pişir, ben de götürüp bey oğluna yedireyim.” demiş. Kocakarı, karganın dediğine şaşırılmış:

“A kargam nice zenginlerin pişirip getirdiğini yemeyen bey oğlu, senin yemeğini mi yiyecek. Boşuna uğraştırma beni. Kendini de uğraştırma.” demiş.

Karga, bey oğlunun kendini görüp âşık olduğunu bildiği için kocakarısına:

“Olsun ana, sen pişir; ben bir götüreyim.” demiş.

Gayri kocakarı, kargayı kıramamış. Kalkmış bir tarhana pişirmiş. Bakır bir çingile koymuş. Karganın kanadına takmış. Karga “Gak gak” deyip beyin evine çıkmış. Kapıya vurmuş “gak gak” demiş. Bu sefer, bey oğlunu görmeye gelen kızlar “uy kara karga” deyip kargayı kovmuşlar. Karga gitmemiş, kanadındaki çingili göstermiş. Kızlar gülmüşler “ Uy defol karga, bizim yemeklerimizi yemeyen bey oğlu, bir kocakarının kargasının yemeğini mi yiyecek?” demişler. Karga, üzgün merdivenlerden inerken bey oğlu, sesleri duymuş. Annesine:

“Anne kim o?” demiş.

“Aman yavrum, filan yerdeki kocakarının bir kargası var. Bir çingil takmış kanadına, sana çorba getirmiş. Kızlarda kovdu, merak etme sen.” demiş. Bey oğlu:

“Getirin o kargayı.” demiş bey oğlu. Bey oğlunun annesi şaşırılmış. Hiç konuşmayan, gülmeyen oğlan, birden gülüp konuşmaya başlamış. Hemen koşmuş, kargayı çağırıp getirtmiş. Karga, bey oğlunun yanına gelmiş. Çingili önüne koymuş, bir kaşık getirmişler. Karga, çorbayı kaşıkla bey oğluna yedirdikçe yedirmiş. Bey oğlu, tarhanayı içtikçe yüzüne renk gelmiş. Herkes şaşırılmış. Zengin kızları kıskanmış “Biz o kadar yemek getirdik, birini yemedi de kara karganın yemeğini yedi.” diye. Sonra karganın çingilini yıkamışlar. Karga, çingilini takmış koluna, doğru kocakarının yanına varmış. Kocakarı, karganın geldiğini görünce:

”Kargam n’oldu?” demiş.

“Neci olacak, böyle böyle oldu.” demiş, olup biteni kocakarısına anlatmış. Kocakarı çok sevinmiş.

Öte yandan beyin evinde bir sevinç varmış. Bey oğlu anasına:

“Bana, bu kocakarının kargasını isteyeceksiniz.” demiş. Anası şaşırılmış:

“Oğlum, sen şaşırдың mı? Hiç kargayla evlenilir mi?”

“Yok” demiş oğlan. “Ne yapıp edip tez zamanda o kargayı bana isteyeceksiniz.” Bey ve karısı şaşmış kalmış. Bakmışlar ki oğlan yeniden hastalanacak, mecbur gidip istemeye karar vermişler. Kocaklarının evine varmışlar. Kocakarı çok üzülmüş:

“Siz bir beysiniz, ne istersiniz benim garip kargamdan, benim şu dünyada bir bu kargam var. Siz ne edeceksiniz o kadar malın mülkün içinde kargamı?” demiş, başlamış ağlamaya.

“Yok mok” demişler. “Biz de dedik ama oğlan ille de kocakarının kargasını bana isteyin, dedi.” demişler. Öyleydi böyleydi derken kocakarının gönlünü etmişler, bir davul zurna getirmişler, kargayı güzelce giydirmişler. Bir atın üstüne bindirmişler, beyin evine gelin götürmüşler. Karganın gelin geldiğini gören zengin kızlarının kimi teneke çalmış, kimi tükürmüş, kimi gülmüş dalga geçmiş. Neyse, karga bey oğlunun odasına girmiş. Bey oğlu beklermiş beklermiş, ama karga soyunmamış. Bunun üzerine oğlan:

“Ne olur kargam ben seni gördüm, sen bir dünya güzelisin. Seni beğenmeyenlere bir kendini göster” diye yalvarmış. Sabaha karşı karga üstündekileri silkelemiş, bir dünya güzeli kız olmuş. Sabah olunca herkes gelini görmeye gelmiş. Kargayı görüp alay etmek için öteki gelip kapıdan bakmış, beriki gelip kapıdan bakmış; köşede dünya güzeli bir kız. Herkes şaşırılmış. Zengin kızlarının dilleri tutulmuş. Oğlanın anası ve babası şaşırılmış. İçeri girmişler, kargayı bir aramışlar, karga yok. Oğlana:

“Oğlum, bu ne?” diye sormuşlar. Oğlan olup biteni anlatmış. Karganın çıkardığı karga donunu da çıkarıp atıvermiş. Kocakarını da konağa getirmişler. Mutlu mesut yaşamışlar. Yemişler içmişler muratlarına ermişler. Darısı başkalarının başına olsun.

MAMS-5

Esveri Cezve

Varımış yoğumuş, eski zamandan var varandan sür sürenden, eski zamandan; eşşeği koyduk, hayvanı kürüdük, yayan yürüdük...

Bir keloğlan varmış. Bir de evvel zaman padişahı varmış. Padişahın kırk kızı olmuş. Oğlan evladım olur, diye her doğan kızı kesmiş. Otuz dokuz kızı olmuş, otuz dokuzunu kesmiş. Padişahın etrafındakiler bakmış ki olmayacak; kırkıncı kızı, giydirmiş kuşatmışlar, oğlan gibi padişahın karşısına çıkarmışlar. Padişaha “Oğlun oldu.” diye müjde götürmüşler. Zaman gelmiş geçmiş. Kızı erkek gibi yetiştirmişler. Bir gün padişah “Ya, el bize güler; bu oğlanı bir sünnet ettirelim.” demiş. Padişahın karısı, şaşırılmış. Bir kocakarının yanına varmış.

“Ne yapacağız, a komşu” demiş. “Padişah bunu öğrenirse beni öldürür.” demiş.

Bunun üstüne kocakarı:

“Ne yapacağınızı mı var; yarın eski bir mezarın başına var, üstüne yeni bir toprak at, oğlanın elbiselerini de koy yanı başına, başla ağlamaya.” demiş. “Kızın eline de bir ok ver, bir at ver, uzağa gönder, ölmesinden daha iyidir.” demiş. Padişahın karısı varmış kıza:

“Kızım, bizim otuz dokuz kızımız oldu, baban hepsini kesti. Sen kız olunca oğlan diye babana müjde verdik, onu kandırdık, şimdi seni sünnet ettirirken anlarsa seni de keser. Kader böyleymiş.” demiş. Kıza bir at, bir ok bir de terk heybesi vermiş. Kızı heybeyi atmış atın üstüne, bir gözüne yiyecek içecek koymuş, bir gözüne okunu yayını koymuş, yola koyulmuş. Bir yere varsakine, yüce bir dağa varmış. Bu dağdan bir ses geliyormuş, bir ses geliyormuş. Kız, bu sesi duyunca “Bu nedir, in mi cin mi?” derken, çıkarmış bir ok atmış. Meğer bu ses bir eşkıyanın sesi imiş, hırsızlığa gidiyormuş. Kızın

okuyla yaralanmış. Bir kan akmış, bir kan akmış, eşkıya yere yığılmış. Kız yanından geçip giderken eşkıya, kıza:

“ Ya delikanlı, beni burada yaralı koyup gitme, yayan değilsin, atının terkisine al.” demiş. Kız cesaret edip adamı almış atının terkisine. Yolda giderlerken kıza sormuş eşkıya:

“Sen inmin cinmin, ne gezersin buralarda?” demiş.

“Bana bak” demiş kız, “Ben bir padişah oğluyum, benim babam padişah” demiş. Şimdi benim ülkeme gideriz. Herkes beni öldü biliyor, beni görünce herkes sevinir, bana sarılır. Ben de beni değil, beni getireni kucaklan.” derim. Bu sefer sana sorarlar. “Oğlum, iste isteyeceğini, ne isten?” diye sorarlar sana. Sen de: “Denizden çıkma dil verir, dil alır; (Konuşulur ve konuşulanı anlar.) bir Esmeri Cezve var onu isterim, vermezseniz de canınızın sağlığı.” dersin demiş. Neyse öyle öyle konuşa konuşa padişahın evine yaklaşmışlar, kız evlerini göstermiş, “Şu ev babamın evi.” diye. Halk tanımış kıızı, gören müjde için saraya koşmuş. Padişah, haberi duyunca gelene vermiş bir altın gidene vermiş bir altın. Herkes gelip gelip kıızı kucaklarmış. Kız:

“Beni ne kucaklayıp durursunuz, asıl bu adamı kucaklayın; beni bu bulup getirdi.” demiş. Neyse buyur deyip oturtmuşlar.

“Bak demişler, vaktin padişahı üçe kadar dinler, dile ne dileyeceksen üç tane.” demiş. Adam da :

“Canınızın sağlığı” demiş. Bu sefer “Ya oğlum, vaktin padişahı üçe kadar dinler; bak, sonra dileyemen, dile ne diliyorsan.” demişler. Bunun üstüne adam:

“Tamam, o zaman bir denizden tutma Evseri Cezve hayvanınız var, onu verirseniz alırım, vermezseniz canınızın sağlığını isterim.” demiş. Bu sefer padişah:

“Kalk git!” demiş. “Ben daha bu hayvanın üstüne binmedim, ona kırbaç vurmam; ben nasıl sana vereyim” demiş. Bu sefer adam kalkmış yürümüş, ardından kız da yürümüş. Bunu gören padişah:

“Oğlumdan ileri mi bu hayvan?” diyerek “Çağırın gelin, vereyim.” demiş. Çağırılmışlar gelmişler, hayvanı adama vermişler. Eşkıya, kıza Evseri Cezveyi bırakıp gitmiş. Kız atın üstüne binmiş, atın belini bir çekiştirmiş. Bu sefer at, kızın oğlan olmadığını anlamış:

“Bak hele,” demiş “sen kızsın, belimi bile doğru dürüst çekiştiremedin; ama ben seni idare edeceğim.” demiş. “Şimdi otuz dokuz kabadayının içine gideceğiz, onların beyleri öldü, yas çekiyorlar. Güçleri kuvvetleri eskisi gibi değil.” demiş. “Biz oraya varınca sen bir bağır bir çağır, ben filan yerin padişahıyım, siz niye ayağa kalkmazsınız diye iyice hökürde.” demiş.

Otuz dokuz kabadayının arasına varmışlar, kız bir bağırmış bir çağırmış, iyice hökürdemiş. Kabadayılar:

“Ulan bey gitti, padişah geldi.” deyip hepsi ayağa kalkmış. Yemişler içmişler. İçlerinden biri bakmış:

“Ya bunun gözleri kız gözü, gözünde sürme izi, boynu altın yeri, kulağı altın yeri, bu kız” demiş. Öbürleri:

“Ulan sus, duyarsa keser seni ha!” demişler.

“Yok canım, ne kesecek, bu aynı kız.” demiş. Kızı denemek için:

“Haydin bir ava gidelim bakalım.” demişler, kızın tüfek tutamayacağını düşünüp. Neyse ava gitmişler. Kızın altındaki Evseri Cezve demiş ki:

“Bak bunlar seni mahsus götürüyorlar, onlardan üç beş heybe ile çuval iste.” demiş. Otuz dokuz bekâr kabadayı ava gitmiş. Bu sefer Evseri Cezve bir koşmuş, birkaç

köyü dolaşp ne kadar tavuk, kuş varsa heybelere çuvallara canlı ölü doldurmuş. Biraz vakit geçince kabadayılar dönmüş. Birer ikişer kuş vurmuşlar. Evseri Cezve kıza:

“Kabadayılar gelince iyice sinirlen, bir köpür bir köpür ha!” demiş.

Kız bir bağırılmış bir çağırılmış, kabadayılar korkmuş; kıza erkek olmadığını söyleyene dönüp:

“Ulan, seni kesse yine iyi. Kız dedin, kız olan bunları vurabilir mi?” demişler.

Biz bu kadar kabadayı ancak birer ikişer vurabildik, bu heybeleri çuvalları doldurmuş.” demişler.

Neyse bir yerde bir padişah, bir hendek hazırlamış. “Bu hendeği atı ile geçene ben kızımı vereceğim.” demiş.

Herkes atıla varmış, hendeği aşmaya çalışırken içine düşmüş. Evseri Cezve kıza:

“Bana sıkı tutun, benim bir adımım burada kalır; diğer adımım karşıya geçer, ben hendeğe düşmem; ama sen de bana sıkı tutun, düşme.” demiş.

Evseri Cezve atlamış geçmiş hendeği, bunun üzerine padişah:

“Kızımı bugün de verdim, yarında verdim sana.” demiş. Akşam olmuş gelin gelmiş. Oturmuşlar. Kız kıza ne yapsınlar, o da kız o da kız. İçer içer, tütünü kızın üstüne püskürtürmüş. Kız sabah olur olmaz, babasının yanına varmış:

“Baba” demiş. “Beni verdiğin adam hayvan mı insan mı bilemedim; ben kapıya vardım, ne bana gel dedi, ne bir şey, vera tütün içip üstüme püskürtüyor.” demiş. “Bunu ne yapacaksan yap, beni kurtar.” demiş. Padişah:”Dur kızım, ben yarın ona bir ceza vereyim.” demiş. Çağırılmış kıza:

“Oğlum bizim giden gelmez dağında bir tere otu var, hanımın canı o ottan bir börek istedi. Gidip o ottan biçip gelir misin?” demiş. Kız ağlayarak odaya dönmüş. Evseri Cezve kıza:

“ Ne oldu?” demiş. Kız:

“Giden gelmez dağında bir tere otu varmış, onu benim biçip gelmemi istiyor padişah.” demiş. Evseri Cezve:

“Desene zorluğa geldik.” demiş. “Ama yine de sen iki heybe iste.” demiş. Almışlar heybeleri, iki dağ açılır kapanırmış, üstünden kılıçlar inermiş. Kılıçlar tam havaya kalktığı anda kız, Evseri Cezveyi sürmüş geçmişler. Varsalardı tere otu:”Biçme beni!” diye yalvarmış. Esveri Cezve, her şeyin dilinden anlarmış. Tereyi biçmiş kız, geri dönerken kız iki dağın arasında kıvrak sürememiş atı, kuyruğunun ucunu kılıç almış. Evseri Cezve:

“Gördün mü, kıvrak süremedin, kuyruğum kaldı” demiş. Bu sefer tere otunu bekleyen bir bekçi varmış; Kız, otu biçince ona beddua etmiş:

“Kızısan oğlan, oğlansan kız olasın.” diye. Bu sefer kız oğlan olmuş. Evine yurduna dönüp ülkesini yönetmiş. Onlar ermiş muradına.

MAMS-6

Senem, Güle Ne Yaptı; Gül, Senem’e Ne Yaptı?

Bir varmış bir yokmuş. Bir padişah varmış. Bu padişahın da üç oğlu varmış. Bir gün padişahın üç oğlundan en büyüğü atına binip yola çıkmış. Yolda oğlanın karşısına dünya güzeli bir kız çıkmış. Oğlana:

“Ey padişahımın oğlu, nereye gidiyorsun?” demiş.

“Buraları gezerim.” demiş oğlan. Ama kız o kadar güzelmiş ki oğlan bir görüşte âşık olmuş. Kızın konuşmasından da heveslenip:

“Gel, benimle evlen.” demiş. Kız oğlanın bu sözünün üstüne:

“ Tamam, seninle evlenirim; ama önce sana bir soru soracağım, bu soruyu bilersen hemen düğün yap, al beni. Bilemezsen kelleni kesip köy köy gezdireceğim.” demiş.

“Tamam.” demiş padişahın büyük oğlu. Kız soruyu sormuş:

“Söyle bakalım: Senem, Gül’e ne yaptı; Gül, Senem’e ne yaptı? Bir yumurtayı iki kişiye nasıl pay etti?” Oğlan düşünmüş, düşünmüş. Bir türlü bu sorunun cevabını bulamamış. Sonunda düşünmekten vazgeçmiş:

“Ben bu sorunun cevabını bilemedim.” demiş. Bunun üzerine kız oğlanın kellesini kesip bir kenara koymuş.

Akşam olup büyük oğlan gelmeyince ortanca oğlan merak etmiş. Ertesi sabah erkenden abisinin gittiği yere doğru yola koyulmuş. Yolda dünya güzeli kıza o da rastlamış. Kızı görür görmez âşık olmuş, memleketine götürüp evlenmek istemiş. Kız aynı soruları ona da sormuş, bilemezsen kelleni keserim demiş. Ortanca oğlan da kabul etmiş. Kız sormuş:

“Söyle bakalım: Senem, Gül’e ne yaptı; Gül, Senem’e ne yaptı? Bir yumurtayı iki kişiye nasıl pay etti?” Oğlan düşünmüş, düşünmüş. Aklına verecek tek bir cevap gelmemiş.

“Ben bu sorunun cevabını bilemedim.” demiş. Bunun üzerine kız, ortanca oğlanın kellesini de kesip abisinin kellesinin yanına koymuş.

Bu sefer, Küçük oğlan ağabeylerinin ardından gitmiş. O da ağabeylerini ararken dünya güzeli kızla karşılaşmış. Görür görmez âşık olmuş. Onunla evlenmek istediğini söylemiş. Kız da bunun üzerine:

“Seninle evlenirim; ama bir şartım var. Sana bir soru soracağım, eğer bu sorunun cevabını bilirsen seninle geleceğim; ama bilemezsen kelleni keserim.” demiş.

Küçük oğlan kızın bu şartını kabul etmiş.

“Söyle bakalım: Senem, Gül’e ne yaptı; Gül, Senem’e ne yaptı? Bir yumurtayı iki kişiye nasıl pay etti? Sana üç gün süre...” demiş. Bunun üstüne küçük oğlan kıza:

“Ey dünya güzeli ben bu sorunun cevabını bulurum; ama bana üç değil kırk gün süre ver. Otuz dokuncu gün sorunun cevabını bilemezsem kırkıncı gün kellemi kesersin.” demiş.

“Tamam” demiş kız.

Padişahın küçük oğlu, ıssız yerlere gitmiş ağaç diplerinde düşünmüş. Bu sorunun cevabını bulmak için çok uğraşmış. Cevabı bir türlü bulamamış. Oğlan böyle düşünürken bir bakmış ki ağacın tepesine bir yılan tırmanıyor, yuvadaki kuşu yiyecek. Hemen çekmiş kılıcını yılanı öldürmüş. Kuş, bunun üstüne oğlana:

“ Yiğidim, sen beni kurtardın. Ben de sana bir şey yapmak istiyorum. Dile benden ne dilersem.” demiş. Bunun üzerine oğlan:

“Bir kız bana bir soru sordu. Sormadığım adam kalmadı. Kimse bilemedi. Sen de bilemezsin.” demiş. Kuş:

“Sen sor bakalım, belki ben bilirim.” demiş. Oğlan kuşa sormuş:

““Söyle bakalım: Senem, Gül’e ne yaptı; Gül, Senem’e ne yaptı? Bir yumurtayı iki kişiye nasıl pay etti?” Kuş:

“Falan yerde bir padişah var. Bu padişahın kapısını çalacaksın. Padişaha, ‘Ne iş verirsen yaparım.’ diyeceksin. Sorunun cevabı orada gizli.” demiş. Oğlan, o saraya nasıl gideceğini kuşa sormuş. Kuş da:

“Kanadımdan bir tane çek, gözünü yum. Açtığında kendini sarayın kapısında bulacaksın.” demiş. Oğlan, kuşun kanadından bir tane çekmiş, gözünü bir kapamış açmış, kendini bir sarayın kapısında bulmuş. Sarayın kapısını çalmış. Padişahın huzuruna çıkmış:

“Padişahım ben bir garibanım, bana bir iş ver. Ne iş verirsen yaparım.” demiş. Padişah oğlana acımış, bir iş vermiş. Oğlan on gün olmuş çalışmış, yirmi gün olmuş çalışmış, otuz gün olmuş çalışmış. Geriye on günü kalmış. Oğlan bu soruyu ha padişaha sorayım ha sormayayım derken otuz sekiz gün olmuş. En son zaman daralınca padişahın huzuruna çıkmış.

“Padişahım size bir soru soracağım, bu sorunun cevabını söyle, ondan sonra bana ne yaparsan yap.” demiş. Kızın ona sorduğu soruyu padişaha sormuş. Padişah:

“Yiğidim, ben sana bu sorunun cevabını veririm; ama sonra kelleni keserim.” demiş. Oğlan:

“Tamam padişahım, yeter ki sorunun cevabını bana söyle.” demiş. Padişah:

“Bir Gül bir de Senem varmış. Bunların bir çocukları varmış. Gül, çalışmaya gidermiş. Ayağı dışarı biriymiş. Senem, bir gün Gül’ün bu durumunu öğrenmiş. Senem çuvalın içine bir yılan koymuş. Kapının arkasına asmış. Gül gelince:

“Çuvalı getir, içindeki yiyecekleri yiyelim” demiş. Gül çuvalı getirmiş. Ağzını açar açmaz, yılan Gül’ü sokmuş öldürmüştü. Senem de kendini öldürmüştü. Geriye bir çocukları kalmış. İkisi de ölünce çocuk kimseye düşmemiş.”

Sorunun cevabını öğrenen oğlanı, padişahın adamları kesmeye götürmüşler. Çukuru kazıp kellesini vuracakları sırada kuş gelip:

“Yiğidim kanadımdan bir tüy çek, gözünü yum aç.” demiş. Oğlan kuşun kanadından bir tüy çekmiş. Gözünü bir kapatıp açmış, dünya güzeli kızın olduğu yere otuz dokuzuncu gün varmış. Kız:

“Yiğidim günün doldu. Sorumun cevabını buldun mu?” demiş. Oğlan:

“Buldum, Senem babası Gül annesi, bir yumurta çocukları, ikisi de ölünce kimseye pay düşmüyor. Bildim mi?” demiş. Kız.

“Tamam, bildin; benimle evlenebilirsin.” demiş. Küçük oğlan, kıza yanaşmış. O sırada ağabeylerinin kellesini görmüş.

“Ben seninle evlenmem. Sen ağabeylerimin kellesini kestir, ben de senin kelleni keseceğim.” demiş. Kızın kellesini kesmiş, ağabeylerinin öcünü almış. Masal da burada bitmiş. Dinleyenler evlerine gitmiş.

MAMS-7

Altın Baş Masalı

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde karıncalar, tosbağalar berberlik yaparken... Bir kadın ve kocası yaşarmış. Zaman geçmiş bu kadının kocası ölmüş. Kocasının ölümünden sonra, kadın evdeki kecliği kesmiş, temizlemiş, pişirmiş. Azığına sarmış. “Bunu alıp ağrısız acısız bir yerde yiyeyim.” demiş. Neyse, kadın yola çıkmış. Yolda iki eşkıya kavga ediyormuş. Kadın yaklaşınca susmuşlar. Kadına “Hayırdır ebe, burada ne aran?” demişler. Kadın:

“Kocam yeni öldü. Bir tane de kecliğim vardı. Onu kestim. Azığıma aldım. Ağrısız acısız yer bulup orda yiyeyim, dedim; ama siz de kavga ettiğinize göre bir derdiniz var.” demiş. Eşkilyalar, kadına:

“Sen buralarda ağrısız acısız yer bulamazsın. Şu ilerde bir tepe var. O tepede tek bir ev var. O evde bir kız yaşar. Onun hiç derdi yoktur. Git onunla ye kecliğini.” demişler. Kadın bunun üstüne kırk katlı, kırk merdivenli bir ev görmüş. Kadıncağız, bu

merdivenleri çıkmış; ama onda sonra bayılmış. Hemen orada kız, kadının elini yüzünü yıkamış.

“Hoş geldin ebe, buyur” demiş.

“Kocam yeni öldü. Bir tanede keklğim vardı. Onu kestim. Azığıma aldım. Ağrısız acısız yer bulup orda yiyeyim, dedim; senin evi tarif ettiler.” demiş. Bunun üzerine kız ağlamaya başlamış.

“A ebe, senin benim derdimi bir görsen. Benim bir nişanlım var. Bu kırk merdivenin her birinin üstünde kırk kırbaç kırar.” demiş. O sırada oğlanın ayak sesi duyulmuş. Kız kadına saklanmasını söylemiş. Kadın bir köşeye saklanmış. Oğlan elinde kırbacıyla kıza soruyormuş:

“Benden güzel, benden zengin kim var?” Kız cevap vermeyince de bir kırbaç vuruyormuş. Böyle böyle otuz dokuz kırbaç vurmuş. Kırkıncıyı vurmada kız bayılmış. Oğlan gitmiş. Kadıncağız, hemen kızın elini yüzünü yıkamış; kızı kendine getirmiş.

“A kızım, ne dayak yiyip durursun?” demiş.

“A ebe gördün, ben ne diyeyim kişimdi?” demiş.

Kızım bir daha geldiğinde senden üstün, senden zengin Altın Baş Oğlu var, de; sana bir fiske vurursa bana ne söylersen söyle.” demiş. Sonra kadın, bu sözün ardından “En iyisi kendi evime gideyim, ağrısız acısız yer benim evmiş.” demiş, evinin yolunu tutmuş.

Ertesi gün kızın nişanlısı yine gelmiş. Kıza “Benden güzel, benden zengin kim var?” diye kırbaç vururken kız dayanamamış:

“Yeter be! Senden güzel, senden zengin Altınbaş oğlu var.” demiş. Bunu der demez, oğlanın elinden kırbaç dökülmüş.

“Bunu bana daha önce neden demedin?” demiş kıza. Hemen iki heybeye altın doldurmuş. İki tanede kaz kesip kızartmış. Diyar diyar gezmiş. Altın Baş Oğlu’nun

memleketini bulmuş. Bu memlekete gelince bir şeyler yemiş. Para vermiş, almamışlar. Bir şeyler almış, karşılığında para almamışlar. Bir handa yatmış, hancı para almamış. Herkes “Burası altın Baş Oğlu’nun memleketi, burada para geçmez.” demiş. Herkes ihtiyacını alıyormuş bu memlekette, karşılığında para vermiyormuş. Oğlan bunu görünce:

“Ben bunun zenginliğini anladım, bir de güzelliğini göreyim.” demiş.

Altın Baş Oğlu, o kadar güzelmiş ki altından peçe yaptırmış yüzüne. Buna rağmen bakan bayılırmış. Oğlan sora sora Altın Baş Oğlu’nun evini bulmuş, huzuruna çıkmış.

“Altın Baş oğlu, ben senin zenginliğini ve güzelliğini görmeye geldim. Zenginliğine eriştim, zenginliğinden faydalandım. Sıra güzelliğine geldi, senin yüzünü görmeye geldim.” demiş. Bunun üzerine Altın Baş oğlu:

“Otur bakalım, nişanlısını döven, oğlan” demiş.

“Ben insan kellesinden yedi kale yaptırdım. Bu kaledeki başların hepsi seyis başı. Bir gün seyisin birisi bağırdı.: ‘Altın Baş Oğlu’yla beni bir görüştürün, ondan sonra isterse benim kellemi vursun.’ dedi. Ben de çağırtım. Bana ‘Altın Baş oğlu, ben yıllarca senin ekmeğini yedim, suyunu içtim. Bir gece benim yerime seyislik yap, ondan sonra yarın gel, benim kellemi kes.’ Dedi. Ben de bu işte bir iş var, dedim. Kılığımı değiştirip seyisin kaldığı yere gittim. Gece yarısı kapı çaldı. ‘Seyis başı, seyis başı’ diye bir ses geldi. Bu ses benim hanımın sesiydi. Kapıyı açtım. Hanım bana ‘Seyis başı bana Altın Baş Oğlu’nun en iyi atını hazırla.’ dedi. Ben de en güzel atı hazırladım, hanım yola çıktı. Atı uçurup gidiyor; ama ata vurdu mu attan kan çıkıyor. Ben de ardından gittim. Öyle bir yere vardı: Orada kırk tane masa kurulu, kırk tane Arap oturuyor. Benim hanım kırk masanın kırkına da oturup şarap içti, kırkıyla da eğlendi” demiş. “Sonra da ata atladı, iki dağın arasında bir eve gitti. O evde bir adam, adamın kucağında iki tane bebek, ‘eee eee, şimdi

anneniz gelir' dedi. Kadın gelince adam 'Nerde kaldın a kadın, bana acımazsan şu çocuklara acı' dedi. Kadın çocukları alıp bir memesini birine bir memesini diğerine verip emzirdi. Kadın oradan ayrılınca ben çocukların kellesini kestim. Ertesi gün hanım, karpuz isteyince gümüş tepsi de çocuklarının başını gönderdim. O sırada bir sihir beni köpek yaptı. Koskoca Altın Baş Oğlu'yken sokaklarda bir köpek oldum. Çocuklar tekmeledi. Bir fırının önüne vardım, fırıncı kovdu. Bir dağ başına çıkıp gittim. Dağ başında bir yaşlı amca gördüm. Tarlaya tohum atıyordu, tohum daha yere düşmeden kargalar havada kapıyordu. Başladım havlamaya, kargalar kaçtı. Akşama kadar havladım. Amca beni görünce çıkışından bir parça ekmek verdi. Sonra yaşlı amca gitti, ben ardından gittim, eski bir eve vardık. Yaşlı amca karısına:

'Hanım hanım, bu sene mahsulümüz bol olacak, Allah gönderdi bu köpeği bize.' dedi. Ben kapının ağzında donuyordum. Kadın:

'Ya Altın Baş Oğlu'nun hanımı, Altın Baş Oğlu'nu köpek yaptı diye bir dedikodu var. Bu köpek o köpek olmasın.' dedi. Yaşlı adam da:

'Ocağın başına bir minder at, eğer söylediklerimizi anlarsa o Altın Baş Oğlu' dedi. Ocağın başına bir minder attılar. Yaşlı adam beni çağırды, ben de geçtim ateşin başına oturdum. Yaşlı adam 'Hanım, kalk sen de; Bir çubuk vardı, onu nereye koydun? Bir getir.' dedi. Kadın 'Onu, evlendiğimde ben kardeşime veriydim.' dedi. Yağmurla yaşla, adam ile karısı kardeşinin evine vardılar, çubuğu alıp geldiler. Bana bir vurdular, köpek kıyafeti üstümden döküldü. Yaşlı amcaya kıyafetlerimi verdim. Onun kıyafetlerini giydim. Evime geldim, hanımın karşısına dilenci kılığıyla çıktım. Sopyayı bir vurdum eşeğe dönüştü. Sonra ona kırk katlı kırk merdivenli bir evin bütün taşını taşıttım." demiş.

Bütün bu olan bitenleri nişanlısını döven adama anlatmış. Bir daha nişanlımı dövme demiş. Nişanlısına da bir yüzük hediye göndermiş. Oğlan, Altın Baş Oğlu'nun

evinden ayrılıp nişanlısının yanına gelmiş. Yüzüğü vermiş. Kız yüzüğü takınca kuş olup uçmuş. Altın Baş Oğlu'nun başına konmuş. Altın Baş Oğlu, kıza değnekle dokunmuş, kız tekrar insan olmuş. Altın Baş Oğlu'yla evlenmişler. Mutlu olmuşlar.

Gökten üç elma düşmüş, birisi söyleyene, birisi dinletene, biri de bana.

MAMS-8

Padişah

Bir varmış, bir yokmuş. Eskiden bir padişah varmış. Bu padişahın üç oğlu varmış, hiç kızı yokmuş. Padişahın hanımı, bir gün dilek ağacına gitmiş; bir dilek bağlamış:

“Allahım, bana bir kız ver de ne olursa olsun, isterse canavar olsun.” demiş. Bu dileğin üstünde padişahın hanımı hamile kalmış. Vakti gelmiş, bir kız çocuğu doğurmuş.

Bir gün padişahın karısı dışarı çıktığında büyük oğluna “Git, bir kardeşine bak ağlamasın.” demiş. Çocuk bir gitmiş, bakmış ki kardeşi atın ayağını yiyor. Koşmuş.

“Anne, kardeşim atın ayağını yedi.” demiş. Kadın şaşırılmış.

“Oğlum, sen delirdin mi? Bebek, atın ayağını nasıl yer?” demiş, inanmamış.

Sonra ortanca oğlunu göndermiş. O da koşarak gelmiş:

“ Anne, ağam doğru söylüyor, kardeşim atın bacağını yiyor. “demiş. Padişah, yalan söylediler diye bu iki oğlunu döve döve öldürmüş. Bu sefer küçük oğlanı göndermişler. Küçük oğlan da aynı şeyi görmüş; ama öldürülme korkusuyla bir azık hazırlatmış. Yola çıkmış. Anası babasından gizli azığına üç hurma koymuş. Oğlan gitmiş, gitmiş. Bir çeşmenin başında azığını yemiş, hurmaları da yemiş. Çekirdeklerini de bu çeşmenin başına dikmiş. Sonra bir köye varmış. Bir kapıyı çalmış. Kapıyı yaşlı bir adam

açmış. Bir karı bir koca yaşarlarmış. Oğlanı oturtmuşlar yedirmişler içirmişler. Biraz dinlenince sormuşlar:

“Oğlum, sen kimin necisin, nereden gelirsin, nereye gidersin?”

“Böyle böyle” diyerek oğlan, her şeyi anlatmış. Bunun üstüne karı ile koca:

“Üzülme oğlum, bizim çocuğumuz yok sen oğlumuz sayılırsın artık.” demişler.

Karı ile koca oğlanı kendi çocukları gibi sevmişler. Oğlan karı ile kocanın koyunlarını almış, gütmeye gitmiş. Yaşlı adam, oğlan koyunları gütmeye giderken:

“Oğlum, birinci dağa git, ikinci dağa git; ama sakın üçüncü dağa gitme.” demiş.

Oğlan gitmiş. Birinci dağa varmış ot yok, ikinci dağa varmış ot yok. Şaşırılmış koyunlar aç kalacak. O sırada babasının söylediği aklına gelmiş. “Acaba neden üçüncü dağa gitme dedi babam?” demiş. Merak etmiş. Koyunları çevirmiş üçüncü dağa götürmüş. Varsaydı boyu kadar otlar. Hemen koyunları kuzuları otlatmış, tam gideceği sırada bir dev çıkmış. Devi görünce kaçmış. Dev in de ayağında çıban olduğundan oğlanı yakalayamamış. Ertesi gün oğlan yine hayvanları üçüncü dağa getirmiş. Devi feryat ederken görmüş. Bakmış ki dev in çıbanı kocaman olmuş. Çuvaldızı almış, dev in çıbanına sokmuş. Bir irin akmış bir irin akmış. Dev in ayağı rahatlamış. Dev, oğlana:

“Dile benden ne dilersen.” demiş. Oğlan:

“Ne dileyeyim, canının sağlığı.” demiş. Bunun üzerine dev ısrar etmiş. Oğlan

da devden bir aslanla bir kaplan istemiş. Dev:

“Veririm vermeye; ama bunların her biri günde bir kuzu yer.” demiş.

“Olsun, benim kuzum var” demiş oğlan. Aslanla kaplanı almış köye gelmiş.

Eve gelince aslanla kaplanı bağlayıp önlerine bir tas su koymuş, onları yaşlı karı kocaya emanet etmiş.

“Ben eski anamla babamın yanına gideceğim. Bu aslanla kaplana iyi bakın. Eğer tasta su kanlanırsa aslanla kaplanı koyuverin.” demiş.

Oğlan kendi köyüne geri dönmüş. Bakmış ki köy bomboş. Kimse kalmamış. Şaşırılmış. Eve varmış. Onu bir kız karşılamış.

“Abi, gel sana yemek yapayım.” demiş. Oğlan bunun canavar olan kız kardeşi olduğunu anlamış; ama içeri geçmiş. Kız yemek yapmak için içeri geçtiğinde bir fare gelmiş. Oğlana:

“Buradan git, aman hiç durma. Bu kız herkesi yedi, seni de yiyecek. Kurtar kendini.” demiş. Fare, oğlanın bir çizmesine acı biber, diğerine kara biber doldurmuş. Kız içeride dişlerini bileyip gelmiş. O sırada oğlan çizmelerinden birini çıkarmış. Kızın boğazını, gözünü yakmış biberler. Oğlan kaçmış kaçmış. Oğlanın ektiği hurmalar koca ağaç olmuş. Oğlan koşup hurmanın başına çıkmış. Kız birinci hurmayı kemirmiş, tam ağaç düşeceğinde oğlan diğer hurmanın üstüne çıkmış. Bu sırada yaşlı karı koca bir bakmışlar tastaki su kanlanmış. Hemen aslanla kaplanı salmışlar. Oğlan tam üçüncü ağacın tepesindeyken aslanla kaplan kıza saldırmış. Oğlan aslanla kaplana:

“Her şeyini yiyin; ama ciğerini yemeyin.” demiş. Aslanla kaplan kızın ciğeri dışında her tarafını yemiş. Oğlan ciğeri almış. Dibekte ezmiş ezmiş. Köydeki her kapıya çalmış. Kızın yediği herkes geri dönmüş. Masal da burada bitmiş.

MAMS-9

Padişah ve Oğulları

Bir varmış, bir yokmuş. Derdi olan da çokmuş, derman bulan da çokmuş. Bir padişah varmış. Padişahın üç oğlu varmış. Bu oğlanların evlenme çağı gelmiş. Padişah bir

gün oğullarını çağırmiş. Hepsinin ellerine bir ok vermiş. Bir tepeye çıkarmış oğullarını, onlara:

“Buradan bu okları atacaksınız. Ok hangi evin damına düşerse o evin kızını size alacağım.” demiş. Büyük oğlan bir atmış oku, ok en büyük bir sarayın damına düşmüş.

“Tamam, sana bu sarayın kızını alacağım.” demiş padişah. Ortanca oğlan atmış. Onun oku da bir beyin damına düşmüş.

“Tamam, sana da bu beyin kızını isteyeceğim.” demiş padişah.

Sıra küçük oğlana gelmiş. Küçük oğlan oku bir atmış. Bir kurbağanın beline saplanmış. Tekrar atmış yine kurbağanın beline saplanmış. Padişah üçüncü kez atmasını söylemiş. Tekrar atmış, yine ok dönmüş dolaşmış; kurbağanın beline saplanmış. Oğlan:

“Madem benim kaderimde bu kurbağa var, ben de bunu alacağım.” demiş.

Padişah:

“Yok mok. Olur mu, ben padişahım sana istediğin kızı alırım, yapma etme.”

dediyse de oğlan dinlememiş. Kaderine boyun eğip kurbağayla evlenmiş. Oğlan, sürekli geyik avına gidermiş. Akşam eve geldiğinde ev temiz yemek pişmiş olurmuş. “Benim kurbağa bunu nasıl yapar?” diye merak edermiş. Bir türlü bu duruma anlam veremezmiş. Kız oğlan gitti mi, dünya güzeli bir kız olur, oğlan geldi mi kurbağa donuna girermiş.

Oğlan gün geçtikçe iyice merak etmiş bu durumu. Bir gün evi gözetlemeye karar vermiş. Sabah erken kalmış, atını hazırlatmış, ava gider gibi yapıp geri dönmüş. Birazdan oğlanın ava gittiğini sanan kız kurbağa donundan çıkmış. Karşısında dünya güzeli bir kızı görünce bayılıp düşmüş. Oğlanın düşüş sesini duyan kız, bakmış oğlan bayılıp düşmüş, hemen oğlanı ayıltmış. Olanı biteni oğlana anlatmış; ama bu sırrını kimseye söylememesini istemiş.

“Söylersen başına bin bir türlü bela gelir.” demiş.

“Tamam, kimseye söylemem.” demiş oğlan. Böyle bir zaman mutlu yaşamışlar. Bir gün padişah merak etmiş. “Bu benim oğlan nereye gitti? Gidip bir ziyaret edeyim.” demiş. Oğlanın ava gittiği sırada eve gelmiş. Karşısında dünya güzeli bir kızı görünce oğlunun karısına âşık olmuş. Şaşkınlıktan padişahı düşüp bayılmış. Kız padişahı ayıltmış. Padişah kızıdan olup biteni öğrenmiş. Oğluna yanına gelmesi için haber bırakıp saraya dönmüş. Oğlan gelince kız babasının geldiğini onu saraya çağırdığını söylemiş. Oğlan yemeğini yemiş, atına atlayıp saraya varmış. Babasının huzuruna çıkmış. Babası oğluna:

“Oğlum, ben senin karını alacağım.” demiş. Oğlan çok şaşırılmış:

“Nasıl olur baba, ben karımı seviyorum.” demiş.

“Sana üç soru soracağım, üçünü de bilir de yerine getirirsen sizden uzak duracağım.” demiş. Ardından ilk isteğini söylemiş:

“Bana bir salkım üzüm getireceksin, dünyanın dört bir yanındaki insanlar bu salkımdan yiyecek, geriye yine bir salkım üzüm kalacak.” demiş. Oğlan şaşır kalmış. Padişah üç gün süre vermiş. Oğlan üzgün bir şekilde eve dönmüş. Bir köşeye oturmuş. Hiç konuşmamış. Kız:

“Yiğidim, ne oldu da konuşmazsın?” demiş. Oğlan:

“Böyle böyle, babam sana âşık olmuş. Yedikçe tükenmeyecek bir salkım üzüm istedi benden. Onu götürmezsem seni zorla alacak.” demiş. Kız:

“Yiğidim, sen yemeğini ye. Beni bulduğun yere git. Orada bir mavi kapı olacak. O kapıyı çal, benim bir salkım üzüm istediğimi söyle. Kardeşlerim sana bir salkım üzüm verecekler. O salkımı al, doğru babana götür.” demiş. Oğlan gitmiş. Karşısına bir mavi kapı çıkmış. Oğlan kapıyı çalmış. Karşısına kızın kardeşleri çıkmış. Oğlan, kızın üzüm istediğini söylemiş; bağlarından koparıp bir salkım üzümü vermişler. Oğlan salkımı alıp saraya doğru yola koyulmuş. Yolda canı üzümden istemiş. Oğlan salkımdan bir tane

koparmış, yerinden iki tane çıkmış. Oğlan yedikçe salkım hiç bozulmamış. Salkımı getirip, babasına vermiş. Padişah bütün halkı toplayıp bu salkımdan yemelerini istemiş. Halk yedikçe salkım hiç azalmamış. Padişah oğluna:

“Birinci isteğimi yaptın. Sıra ikincisinde. Bana boyu bir karış, sakalı iki karış üç cüce bulacaksın.” demiş. Oğlan çaresiz yine evin yolunu tutmuş. Gelip sessizce köşeye oturmuş, yememiş içmemiş düşünmüş. Kız:

“Yiğidim, ne oldu da konuşmazsın, yemezsin, içmezsin?” demiş. Oğlan:

“Babam benden kendi bir karış, sakalı iki karış üç cüce istedi. Bulamazsam seni zorla alacak.” demiş. Bunun üzerine kız:

“Gel yemeğini ye. Bunun da bir çaresi var” demiş. Bunun üzerine oğlan yemeğini yemiş. Kız oğlana:

“Yiğidim, sen yine beni bulduğun yere git. Mavi kapıyı çal. Kardeşlerime benim ortanca kutuyu istediğimi söyle. O kutuyu al, gel.” demiş. Oğlan gitmiş. Kapıyı çalıp kızın kardeşlerinden ortanca kutuyu almış. Yola koyulmuş. Yolda merak etmiş, kutuyu açmış. Kutudan üç cüce çıkmış. Oğlana bir vurmuşlar, oğlan bayılmış. Akşam olunca kız oğlanı merak edip yola çıkmış. Bakmış oğlan baygın yatıyor, cüceler başında, hemen cüceleri almış kutuya koymuş oğlanı da ayıltmış. Ertesi günü kutuyu açmadan babasına vermesi için oğlanı saraya göndermiş. Oğlan götürüp kutuyu babasına vermiş. Padişah cüceleri görünce:

“Tamam, bu isteğimi de yerine getirdin. Sıra son isteğimde. Öteki dünyadaki annenin parmağındaki yüzüğü getireceksin.” demiş. Oğlan bu sefer bir şey yapamayacağını anlayarak eve dönmüş. Kıza olup biteni anlatmış:

“Bu sefer yapacak bir şey yok, bu diyardan kaçalım.” demiş. Kız:

“Dur yiğidim, ekmeğini ye bir çaresini buluruz.” demiş. Ekmeklerini yemişler.

Kız:

“Beni bulduğun yere var. Mavi kapıyı çalmadan aç. Karşına çıkan yol, seni öteki dünyaya götürür; annenden yüzüğü al, gel.” demiş. Oğlan kızın dediklerini yapmış. Öteki dünyada annesini ararken eşeği omzuna almış bir adamla karşılaşmış adam:

“Yorulдум, yorulдум” der inlermiş. Oğlan:

“Bre adam, eşeği indirip üstüne sen binsene.” demiş.

“Yok oğlum, sen bilmezsin git işine.” demiş.

Biraz ilerde ,bir çeşmenin başında adamın biri oturmuş:

“Susuzum, susuzum” der inlermiş. Oğlan:

“Ya amca, yanındaki çeşmeden içsene.” demiş.

“Yok oğlum, sen bilmezsin; git işine.” demiş adam. Neyse, oğlan anasını bulmuş. Anasına sarılmış:

“Ana, gelirken bir adama rastladım, eşeği omzunda taşıyordu. Yorulдум deyip inliyordu.” demiş. Anası:

“Oğlum, o adam dünyadayken o eşeğin üstünden hiç inmemiş, çok azap çektirmiş. Bu dünyada o, eşeği taşıyor.” demiş. Oğlan:

“Peki, çeşmenin başında oturup susuzum, diyen adam neden su içmiyor?” demiş. Anası:

“Oğlum, o da dünyadayken kimseye su vermemiş, bu dünyada da o susuzluk çekiyor.” demiş. Oğlan olanı biteni annesine anlatmış Yüzüğü alıp babasına götürmüş. Babası, bu duruma çok şaşırılmış. Oğluna:

“Tamam, artık sana karışmayacağım.” demiş. O sırada, cücelerden birisi çıkmış, padişaha:

“Padişahım, hiç duyulmuş mu bir salkım üzümle dünyanın doyduğu? Haydi dizine kadar mermer dikilesin.” demiş. İkinci cüce çıkmış:

“Padişahım, hiç dünyada görülmüş mü, bir karış boyu iki karış sakalı olan cüce? Haydi beline kadar mermer olasın.” demiş. Padişah beline kadar mermer olmuş. Üçüncü cüce çıkmış:

“Padişahım, hiç görülmüş mü, öteki dünyadaki insandan bir şey alınıp gelindiği? Boyuna kadar mermer olasın, gelen giden yüzüne tükürsün.” demiş. Padişah mermer olmuş, gelen giden yüzüne tükürmüş. Oğlanla kız da mutlu yaşamışlar.

b) Hayvan Masalları

MAMS-10

Tilki ile Ayı

Bir gün, tilki ile ayı arkadaş olmuşlar. Çalışıp çabalayıp bir fiçı bal toplamışlar.

Tilki ayıya demiş ki:

“Biz şimdi nasıl olsa aç kalmayız. Bu balı kışa saklayalım.”

Ayının da hoşuna gitmiş tilkinin bu sözleri: “Tamam” demiş. Beraber bir in bulmuşlar, balı oraya saklamışlar. Tilki, bir gün ortadan kaybolmuş; akşama doğru geri dönmüş. Ayı:

“Tilki nerdeydin, habersiz nereye gittin?” demiş.

“Sorma ayı gardaş, bir çocuğum oldu.” demiş tilki. Sevinmiş ayı.

“Ne koydunuz adını?” demiş.

“Başlamaç” koyduk demiş.

Aradan biraz zaman geçmiş. Tilki yine kayıp olmuş. Ayı, bu sefer de merak etmiş. Bakmış ki tilki geliyor:

“Bu sefer nereye gittin tilki?” demiş.

“Bir çocuğum daha oldu.” demiş tilki.

“Bunun adını ne koydunuz?” demiş ayı.

“Bellemeç koyduk.” demiş tilki.

Aradan biraz zaman geçmiş, tilki yine sessizce kaybolmuş. Ayı, “Bizim tilkinin yine bir çocuğu oldu galiba.” diye düşünürken tilki çıkagelmiş. Ayı sormadan:

“Bir çocuğum daha oldu, bunun adını da sonlamaç koyduk.” demiş.

Neyse zamanlardan zaman geçmiş. Kış gelmiş, ayı:

“Haydi tilki, gidip balımızdan biraz yiyelim.” demiş. Gitmişler. Vara vara varsalardı, ne bal var ne fiçı. Sen yedindi ben yedimdi derken tilki demiş ki tuvalete oturalım, kimin pisliğinde çıkarsa o yemiştir. Oturmuşlar tuvalete, ayı uyuyakalmış. Tilki, hemen kendi pisliğini alıp ayının altına sürmüş. Ayı uyanmış, tilki kızgın bir yüzle:

“Bak, bir de beni suçluyordun. Senin yediğin nasıl da belli.” demiş. Ayı kabul etmemiş, “İkimiz dövüşeceğiz.” demiş. Tilki kabul etmiş. Uzun bir sopa ve tokuç köşede dururmuş. Ayı demiş ki:

“Ben uzun sopayı alırım, sen tokucu al.” Tilki bunun üzerine:

“O zaman bir kuyunun içinde dövüşelim, hem ormandaki diğer hayvanlar görmesin.” demiş. Ayı, tilkinin bu sözüne karşı gelmemiş. Bir kuyuya inmişler. Başlamışlar dövüşmeye, tilki peş peşe vurmuş ayıya, ayı tam tilkiye vurmak için sopayı kaldırıyormuş ki değnek duvara geriliyormuş. Ayı, iyice dayak yemiş tilkiden, tilki de çıkıp gitmiş. Masal da burada bitmiş.

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam on tane masal derlenmiştir. Derlenen masallardan bir tanesi hayvan masalı(MAMS-10), dokuz tanesi asıl masallar (MAMS-1,MAMS-2, MAMS-3, MAMS-4, MAMS-5, MAMS-10, MAMS-7, MAMS-8, MAMS-9,) olarak sınıflandırılabilir. Masalların içeriğine baktığımızda tiplerin iyi ve kötü olmak üzere iki şekilde sınıflandığını söyleyebiliriz. İyi ile kötü arasında kalan bir tip bulunmamaktadır. İyiler masal boyunca doğru olandan vazgeçmemekte, masalın sonunda ödüllendirilmekte, kötüler cezalandırılmaktadır. Bazı masalların başında anlatıcılar tarafından tekerlemeler söylenmekte, çoğu zaman döşeme bölümü atlanarak doğrudan olay anlatılmaya başlanmaktadır.

Mersin Abdalları arasında masal anlatanların genellikle elli yaş üstü kişiler olduğu derleme çalışmalarımız sırasında tespit edilmiştir. Masalların eskisi kadar anlatılıp dinlenmediği bu nedenle çoğunun unutulduğu ifade edilmektedir.

IX.1.3.2. Fıkra

Fıkralar, motife yer veren kısa ve öz anlatıma sahip güldürücü küçük hikayelerdir (Artun, 2008:146). Türk insanı bazen olaylar karşısındaki düşünce, tutum ve davranışlarını fıkralarla ifade eder. Fıkraların yapılarındaki gülme olayını yaratan öğeler göz önünde bulundurulunca , halkın yaratma gücünden doğan, bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz mutlaka olur (Artun, 2008:147).

Abdal fıkraları özel adlarla anılmayan bir toplum zümresini temsil eden fıkra tipidir. Abdal fıkralarında Abdal tipi dışındaki tipler toplumun her kesiminde görülebilen insanlardır. Fıkralarda ikinci derecedeki alt tipler belli belirsizdir, öne çıkarılmaz. Abdal fıkralarında olayların geçtiği zaman ve yer pek belli değildir.

Abdal fıkralarının konuları, yaşanmış ya da yaşanabilecek olaylar üzerine kurulur. İnsanlar, gördükleri toplumsal çatışmaları fıkra konusu haline getirerek düşüncelerini, duygularını, çeşitli tutum ve davranışları fıkra kahramanlarının ağzından anlatmışlardır. Abdal fıkralarının konu bakımından büyük bölümünü toplumsal ve ekonomik sorunlarla, aile sorunları konulu fıkralar oluşturur. Bu fıkralarda toplum yaşantısında insanları rahatsız eden her gerçek olay, fıkralara konu olabilir. Fıkralarda toplum hayatındaki her türlü aksaklığın, çarpıklığın, zıtlıkların bir kesitini görebiliriz (Artun, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_cukurova_fikra).

Mersin Abdalları arasında fıkra anlatma geleneği yaygındır. Fıkralar arasında “abdal tipi”nin yanı sıra , günlük hayatta karşılaşılabilecek kişiler de fıkralarda yer alır. İnceleme alanındaki fıkraların birçoğu müstehcen olduğu için kaynak kişiler tarafından anlatılmak istenmemiştir.

İnceleme alanımızdan derlenen fıkralar şunlardır:

MAF-1

Bir gün Abdalın biri motora binmiş, sahilden yaylaya çıkıyormuş. Hava sıcak olunca motorun yeli hoşuna gitmiş. “Es poyraz, es” demiş. Yukarı çıktıkça hava soğumuş. Abdal baktı ki olmayacak “Allah’ım bu büyüklüğüne bir abdal kulun canından ne istersin” demiş (K.27).

MAF-2

Abdal’ın biri çocuğuna davul çalmayı öğretiyormuş. Çocuk öğrenmeye çalışıyor ama pek de iyi çalamıyormuş. Abdal sinirlenmiş. “Bana bak oğlum ya adam gibi çalarsın ya da seni okutur öğretmen yapar, köy köy gezdiririm” demiş(K.30).

MAF-3

Bir gün dervişin birisi yürürken bir adama rastlar. Adam yüksek bir tepeye çıkıp kendini aşağıya atmaktadır. Bir müddet adamı seyreder. Adam bu hareketi sürekli tekrarlamaktadır. Sonunda dayanamaz adama sorar.

“Sen ne yapıyorsun böyle” der.

“İbadet ediyorum” der adam.

Derviş şaşırır bu cevaba. Böyle ibadet olmaz, dur ben sana nasıl ibadet edeceğini öğreteyim” der. Uzun uzun anlatır nasıl ibadet edileceğini. Sonra yoluna devam eder. Dervişin önüne bir deniz çıkar. Postunu serer denizin üzerine dalgaların üzerinde yol alır. Birazdan bir ses duyar. Dönüp bakar ki az önceki adam, telaşlı telaşlı denizin üzerinde koşarak geliyor.

“Hey derviş biraz dur” der.

“Ne oldu?” der. Derviş.

“Ben öğrettiklerini karıştırdım. Hele bir daha anlat da iyice öğreneyim” der.

Derviş bir adama bakar bir kendine. Benim altımda kutsal bir post varken denizin üzerinde salına salına zor gidiyorum, bu adam ayak yalın çok rahat peşimden geliyor diye geçirir içinden. Sonra da adama dönüp:

“Sen yine eski bildiğin gibi ibadetini et” (K.22)

MAF-4

Eskiden bir Abdal çocuğunu, çocuğu olmayan bir bey evlat edinmiş. Kendi göreneklerine göre yetiştirmiş. Bu çocuk gün gelmiş, beyin yerine geçmiş. Askeriyle bir

yere giderken bir söğütün altında dinleniyorlarmış. Çocuk söğüdün sarkan yapraklarına bakmış bakmış “ Bu dallardan iyi sepet olur” demiş.

MAF-5

Bir hoca evli bir kadının evine gelip gider imiş. Kadının çocuğu da bu durumdan haberdarmış. Ne yapsam ne etsem derken, hoca eve gelmeden önce kapıya bir mercimek dökmüş. Hoca gelince mercimeğe basıp kayıp düşmüş. Sakatlanmış, gelemez olmuş. Çocuk “Bereket mercimeğe, yoksa hoca bize daha çok geleceğidi” demiş. Mercimeğin bereketi bundandır. Mercimeğin birinden bin olur. Mercimek dualıdır.

MAF-6

Eskiden bir aile gelin almış. Aldıkları gelin önceden hamileymiş. Gelin bir gün kayınbabasına “Buralar çok sıcakmış, adam altı ayda doğurur burada” demiş. Kayınbaba geline dönüp “Kızım ilk çocuğu dokuz ayda doğur da diğerlerini istersen bir ayda doğur” demiş.

MAF-7

Eskiden bir kızı yaşlı bir adama gelin getirmişler. Kız bakmış ki evde yaşlı bir adam var. Adamı kocasının babası sanmış. “A baba git de oğlun, gelsin” demiş. Adam bunun üstüne “A kızım bu baban senin kocan” demiş. Kız da “Vallah baba dedim yanıldım dede diyeceğidim” demiş.

MAF-8

Adamın biri sepet örerken güneşte iyice kararmış. Zaten de teni kara olan adamla eşi dostu dalga geçmek için “Senin ne parlak yüzün var hele” demişler. Adam keyifle arkasına yaslanıp “Siz beni bir de askerdeyken görecektiniz” demiş.

MAF-9

İki Abdal yayladan dönüyorlarmış. Bir çalı çıtırdamış. Biri korkup kaçmış, diğeri durmuş. Birazdan kaçana “Rüzgarmış ,gel” demiş. Öbürü sırtarak “Ben biliyordum da bakalım sen korkacan mı diye yaptım” demiş.

MAF-10

Evvel çocuğun biri, anasına sormuş “Ana kaç koca aldın” diye. Kadın “Ali, Veli bakkal Bayram, demirci Hüseyin, bir de rahmetli baban. A yavrum ana bir koca mı gördü de” demiş.

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam on fıkra derlenmiştir. Bu fıkralardan dört tanesinde (MAF-2, MAF-4, MAF-8, MAF-9) abdal tipi yer alır. Diğer fıkralarda yer alan tipler günlük hayatta rastlanılabilecek tiplerdir. Derlenmiş olan fıkraların dili sade ve anlaşılır bir biçimdedir.

Mersin Abdalları arasında fıkra anlatma oldukça yaygındır. Yalnız bu fıkraların çoğu açık saçık ifadeler içerdiği için, halk tarafından tam olarak anlatılmamaktadır.

9.1.3.3. Efsane

Efsane eski dönemlerden bu güne söylenegelen olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hikaye, söylence (Artun, 2008: 93) dir.

Efsanelerin içerisinde dört ana öge yer alır:

1. Kişi, yer ve olaylarla ilgili anlatılırlar.
2. Efsanede anlatılanların inandırıcı özelliği vardır.

3. Genellikle efsane yer alan kişi ve olaylarda olağanüstü olma özelliği görülür.

4. Kısa ve konuşma diline yer veren anlatmalar olan efsanelerin belirli bir şekilleri yoktur (Artun,2004:94)

Efsaneler;

a) Yaratılış efsaneleri

b) Tarihi efsaneler

c) Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler

d) Dinlik Efsaneler (Boratav, 1992:100) olmak üzere dört başlıkta sınıflandırılabilir.

Mersin Abdalları arasında yaşadıkları yerleşim birimleri ile ilgili anlatılan efsaneler bilinmektedir. Bu yerleşim birimlerindeki efsaneler (Kız Kalesi Efsanesi, Şahmeran Efsanesi vb.) Mersin’le ilgili yapılmış çalışmalarda yer aldığı için tezimize alınmamıştır. Bununla birlikte Abdallar arasında yaygın olarak , gittikleri ziyaret yerleri ile ilgili, Hz. Ali ile ilgili ve demircilikle ilgili efsaneler de anlatılmaktadır.

Konularına göre Mersin Abdalları efsanelerini;

a) Hayvanlarla İlgili Efsaneler

b) Bitkilerle İlgili Efsaneler

c) Dini Efsaneler,

olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir.

a) Hayvanlarla İlgili Efsaneler

MAE-1

Hz. Ali bir gün düldül ile cengden geliyor. Düldülün bir nalı çıkıyor. Bir demircinin önüne geliyor. Demirciye “Düldülümün nalını çak” diyor. O da “Çakamam diyor. Hz. Ali tekrar “Düldülümün nalını çak” diyor. Demirci “Çakamam” diyor. Sert çıkıyor nalbançısı. Hz. Ali de kızıyor orada. Demirciye “Hadi git, üstünde okun bitsin. Dağda, delikte yaşayasın” diyor. “Etini de bir kavim kullarım yesin” diyor. Demirci bunun üzerine kirpiye dönüşüyor. Bu nedenle Abdallar arasında kirpinin uğursuz olduğuna inanılıyor.

b) Bitkilerle İlgili Efsaneler

MAE-2

Lokman Hekim ölüme çareyi bulmuş. Ölümün çaresi sarımsağın tohumunda gizliymiş. Bir at ölmüş, atın burnuna bu tohumdan ve sarımsaktan koklatmış, at canlanmış. Tam bu bilgiye sahip olunca bir rüzgar esmiş Lokman Hekimin elindeki sarımsak tohumunu alıp götürmüş. Yaradan da ölümün çaresini insanlar bulamasın diye sarımsağı tohumuz yetiştirmiş. Sarımsak sadece kendinden çoğalır olmuş. Bu nedenle ölüm dışında birçok derde deva imiş.

c) Dini Efsaneler

MAE-3

İlk demirci Hz. Davut'muş. Hz. Davut'un yumruğu çekiç, dizi örs, nefesi körükmüş. Hz. Davut yanında bir çırak çalıştırıyormuş ve bu mesleği ona öğretiyormuş. Bu çırak her gün yemeklik malzemeleri alıp Hz. Davut'un evine götürüp hanımına veriyormuş. Öğlen olduğu zaman Hz. Davut “Oğlum şu yemekliğimizi al yengene götür”

diyor ırakta gtryrm. Bir akam Hz. Davut yemekteyken söz kerametten açılış. Hz. Davut kendisinin kerametli birisi olduğundan bahsetmiş. Bu sefer hanımı “Ya Davut keramet sen de değil ben de.” demiş. “ Hz. Davut ŗaırmı. “Nasıl olur hanım. Keramet sen de olur mu ben de. Benim yumruğum eki, dizim rs nefesim krkken sen de nasıl keramet olur, bunca içi ben kendi kerametimle yapıyorum. Senin bana ne faydan var ki” demiş. Hanımı Hz. Davut’un bu sözlerinin üzerine iyice ısrar etmiş. “Ya Davut keramet sen de değil ben de” diye. Bir gün Hz. Davut eve yine çırağı ile yemeklik göndermiş. ıracak eve varmış. Hz. Davut’un hanımına seslenmi, hiç ses gelmemiş. Biraz zaman geçtikten sonra içeriden bir ses gelmiş. “Getirmi olduğun ciğeri çeleniye tak” diye. ıracak ciğeri çeleniye takmı ve taktım diye Hz. Davut’un hanımına seslenmi. Bu sefer kadın ırağa “Gel anahtar deliğinden bak” demiş. ıracak anahtar deliğinden bakmı ve evin hanımının parmağının ucunu görmüş. Sonra Hz. Davut’un hanımı çırağa gidebileceğini söylemiş. ıracak olanlardan bir ŗey anlamamı. Hz. Davut’a da bir ŗey sylememi. Ertesi gün tekrar yemeklik getirmiş. Bu sefer Hz. Davut’un hanımı parmağını tamamen göstermiş. Bir gün böyle iki öyle derken her gün Hz. Davut’un içi zorlamı. Hanımı bu durumu Hz. Davut’un yüzünün ifadesinden anlıyormu. Böyle böyle Hz.Davut bu ileri yaparken eli ayağı yanmaya balamı. Her geçen gün ileri ters gitmeye balamı. Bir gün yüzü eğri eve gelmiş hanımı sormu:

“Davut yüzün neden eğri” diye. “Yok bir ŗey” demiş Hz. Davut. “Yok Davut sen de bir ŗey var.” Diye ısrarla sormu kadın. “Yok bir ŗey hatun” diye cevaplamı Hz. Davut. Bunun zerine Hz. Davut’a “Ben sana demedim mi? Keramet sen de değil ben de diye.” Cevap vermiş kadın. Olanları anlatmış. Hanımının niyetinin bozulmasıyla ilerinin ters gittiğini anlayan Hz. Davut:

“Madem bu keramet sendeyse ben de bu işi yapmıyorum” demiş. Ceketini almış kayıplara karışmış. Aradan yıllar geçmiş. Hz. Davut demircilik yapmayınca herkesin işi kalmış. Ekinciler orak, oduncular nacak bulamamış. Herkes perişan olmuş. Köylüler ne yapacağız diye şaşırılmışlar. Bütün köylere haber salmışlar ama Hz. Davut’u bulamamışlar. Bunun üzerine Hz. Davut’un hanımının aklına bir fikir gelmiş. Köylülere demiş ki:

“Eğer Davut’u bulmak istiyorsanız, onu ancak camide bulursunuz. Davut namazını hiç geçirmez. Tabii onu tanıyabilmek içinde, camiinin kapısına kömür tozu serpmeniz gerekir. Camiye girenlerden kim, bu kömür tozuna basmadan içeri geçerse bilin ki o Davut’tur” demiş. Bunun üzerine köylüler her bir tarafa haber salmışlar. Hz. Davut’u bulmak için bütün camilerin girişine kömür tozu dökmüşler. Hz. Davut kömürü çiğnemez, kömür çiğnemeyi iyi saymazmış. Köylüler bütün camilerin önüne kömür tozu döktükten sonra her cami önüne bir kişiyi görevlendirmişler. Bu kişiler kömürü çiğnemeyen kişinin zıbbına kara çalacakmış. Hz. Davut bir camiye gelmiş, abdestini almış, tam camiden içeri girecekmiş ki, bir bakmış her taraf kömür “Ulan burada da mı buldun beni” diye içinden geçirmiş. Eliyle itse abdesti bozulacakmış, bu yüzden fistanının ucuyla süpüre süpüre camiye giriyorken, kapıda bekleyen kişi hemen arkasına kara çalmış. Hz. Davut’u bulduk diye zor kötek namazı kılmış halk. Namazdan sonra Hz. Davut’un yanına gelmişler. “Ya Davut! Ekinimiz harmanımız kaldı. İşimiz gücümüz kaldı. Çoluk çocuğun rızkı tükendi. Gel etme eyleme, şu demirciliği yap, bizde işimize gücümüze bakalım” demişler. Hz. Davut bunun üzerine demirciliğe devam etmiş(K.7,K.26,K.39K.43).”

MAE-4**Hürüler Tepesi Efsanesi**

Silifke Kalesinin batısındaki şehir mezarlığının arkasındaki tepe Hürü Kızları tepesidir. Bu tepede bulunan taşlardan vaktiyle Silifke'nin nüfus binası yapılır. İşçiler akşama kadar taşı getirip yığarlar, sabah gelip bakarlar hiç taş kalmamış. Ama ısrarla bu tepeden taş getirirler ve bina bu taşlarla yapılır. Daha sonra Silifke nüfus binasında yangın çıkar ve bütün belgeler yanar. Bu binanın yanmasının nedenini halk kutsal olarak kabul edilen bu tepenin taşlarının kullanılmasına bağlar (K.26,K.34)

MAE-5

Hürü Kızları, Aza Dede ve Kırtıl Dede üç kardeşlermiş. Bunlar bir gün aralarında kavga etmişler. Kırtıl dede Hürü kızına:

“Senin gelip geçerken başından taş eksik olmasın” demiş. Bugün bu yüzden Hürü kızlarının başında taş yığılıdır. Bunun üzerine Kırtıl Dede'ye Hürü Kızları:

“Haydi gidesin, bir tepeye yurt kurasın, senin de başında duman eksik olmasın” demiş. Kırtıl dedenin başından bu yüzden hiç duman eksik olmamış. Aza dede de bunlar kavga ederken onlardan uzak durmuş. Bunun üzerine ona da:

“Sen de bir tepeye yurt kurasın, kimse sana ulaşmasın, herkese uzak kal” demişler. Aza dedenin mezarı da çok sivri bir tepede olduğu için kimse ziyaretine gidemezmiş. Şimdi bu üç ziyaret birbirine bakar ama hepsi ayrı tepedir(K.15,K.27).

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam beş efsane derlenmiştir. Bu efsanelerden bir tanesi kirpinin niçin dikenli bir hayvan olduğuyla ilgili (MAE-1), diğeri sarımsak bitkisiyle

ilgili(MAE-2), üçüncü efsane de demircilik ve Hz. Davut (MAE-3)la ilgilidir. Son iki efsane de yatır ve ziyaretlerle ilgili anlatılan efsaneler(MAE-4,MAE-5) dir.

İnceleme alanımızda anlatılan bu efsanelerde olağanüstü öğeler yer almaktadır. Bu hikayelerde anlatılan olayların sırlı olduğuna ve gerçekliğine halk tarafından inanılmaktadır.

IX.1.3.4. Halk Hikayesi

Türk halk hikâyeleri, zamanla ve coğrafya-mekân içinde “efsane, masal, menkıbe, destan vb.” ürünlerden beslenerek ortaya çıkmış eserlerdir(Elçin,2004:444)

Kaynağını efsanelerden, masallardan, halk şiirinden vb. türlerden alan halk hikâyeleri, bugün Anadolu'nun pek çok yerinde sözlü halk geleneğinde yaşatılmaktadır (Şenesen, 2009:24).

Halk hikayeleri ile ilgili birçok sınıflandırma yapılmıştır, bunlardan Fikret Türkmen, halk hikayelerinin tamamını kapsayan bir sınıflandırmanın henüz yapılmadığını, gerek Türk gerek yabancı araştırmacılar tarafından yapılan sınıflandırmalarda halk hikayelerinin genellikle konu bakımından incelendiğini, bu hikayelerin yapıları üzerinde durulmadığını, halk hikayeleri içinde önemli bir yere sahip olan dini halk hikayelerinin ise tasnif dışı bırakıldığını ifade eder. Türkmen hikayeleri şu şekilde sınıflandırır:

A. Konularına göre

1. Kahramanlık hikayeleri: Köroğlu hikayesi ve kolları, Kirman şah vb.
2. Dini hâmasi hikayeler: Hz. Ali cenkleri, Hamzaname vb.
3. Dinî içtimai ahlakî hikayeler: Kesik Baş, Geyik hikâyesi vb.
4. Aşk hikâyeleri: Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre vb.

B. Kaynaklarına göre

1. Türk kaynaklı halk hikâyeleri: Dede Korkut hikâyeleri, Köroğlu hikâyesi, Kerem ile Aslı vb.
2. Arap-İslam kaynaklı halk hikâyeleri: Yusuf ile Züleyha, Leyla ile Mecnun, Hz. Ali cenkleri vb.
3. İran-Hint kaynaklı halk hikâyeleri: Ferhad ve Şirin, Kelile ve Dimme vb (Şenesen, 2009:59).

İnceleme alanımızda hikâye anlatma geleneğinin geçmişte oldukça yaygın olduğu kaynak kişiler tarafından belirtilmektedir. Hikâyeler hem kadınlar hem de erkekler tarafından anlatılmaktadır. Günümüzde hikâye anlatan kişi sayısı azalmıştır. Sık sık anlatılmadığı için hikayelerin birçok bölümünün unutulduğu derleme çalışmalarımız sırasında tespit edilmiştir. Bundan otuz-kırk yıl öncesine kadar anlatılan hikâyelerin türkülü kısımları saz eşliğinde söylenirken günümüzde böyle bir söyleyişe rastlanmamıştır. Mersin Abdalları arasında bu hikâyeler genellikle akşamları bir arada oturulurken anlatılmaktadır.

Mersin Abdallarından derlediğimiz halk hikâyelerini konuları bakımından “aşk hikâyeleri ve dinî hâmasi hikayeler” olmak üzere iki başlık altında sınıflandırdık.

a) Aşk Hikâyeleri

MAHH-1

Sürmeli Bey Hikâyesi

Zamanın birinde Hacı Ağa diye bir adam varmış. Bu Hacı Ağa'nın iki oğlu varmış. Bu oğullardan birinin adı Sürmeli Bey, diğerinin adı da Arif Bey'miş. Bu Arif Bey'e İzmir'in Menemen Köyü'nde, bir zengin bir ağa varmış. O ağanın da Akbilek Hanım adında bir kızı varmış. Hacı Ağa'nın oğlu da oğlanmış. "Oğluma denk bir kız bulacağım." demiş. Ak Bilek Hanım'ın haberini almış. Hacı Ağa ile hanımı kalkıp gitmişler, kızı istemişler. Kızın babası:

"Ey Hacı Ağa, sen benim kızı istersin de ben vermez miyim? Allah yazdıysa olsun." demiş. Neyse, kıza bir nişan takmışlar. Hemen ardına düğün yapmışlar, kızı alıp gelmişler.

Bir gün sabah olup kız dışarı çıkarken Arif Bey'in kardeşi Sürmeli Bey, Akbilek Hanım'ı görmüş. Görür görmez içine bir ateş düşmüş. Günden güne sararmış, solmuş. Hekime götürmüşler, yok; bakımcıya götürmüşler, yok. Sürmeli Bey, bir türlü iyileşmemiş. Neyse, bir gün iyi bir bakımcı bulmuşlar, ona götürmüşler. Bakımcı:

"Söylenmez, ama söylemek zorundayım; çocuğunuzu kurtarın." demiş.

"Neden?" demişler. Bakımcı:

"Evinizin içindeki geline âşık olmuş oğlunuz, ama gelinin haberi yok." demiş.

"Al bakalım." demişler. Sonra kara kara düşünmüşler: "Bunun küçüğü bir Telli Senem var. O da Sürmeli'nin dengi; ama..." demişler. "Gidelim, isteyelim." demişler. Kalkıp İzmir'e gidip ağadan Telli Senem'i de istemişler. Sürmeli Bey'e Telli Senem'i

nişanlamışlar. Sürmeli Bey, nişanlanınca Telli Senem’i görmek istemiş; ama utanmış. Bir mektup yazmış kıza. Amcasının oğluna:

“Amcaoğlu, bu mektubu götürüp Telli Senem’e verir misin?” demiş.

“Neden vermeyeyim?” demiş amcaoğlu. Almış mektubu, sürmüş; doğru Menemen’e varmış. Sora sora ağanın evini bulmuş. Eve varınca kız çıkmış dışarı. Kızı görür görmez amcaoğlu vurulmuş, kıza âşık olmuş. Mektubu vermekten vazgeçmiş, gerisin geri dönerken mektubu yırtmış. Kıza göstermemiş. Gelmiş Sürmeli Bey’e, bir şeyler uydurmuş:

“Gittim konağa, Telli Senem’in anası babası gezmeye gitmiş. Senin nişanlı sarhoşları toplamış, konağın etrafında şişe kırığından basacak yer yok, olmuş bitmiş ayak avradı.” Amcaoğlu, Allah’tan korkmadan bu yalanı söylemiş. Duydukları karşısında Sürmeli Bey’in içine bir ateş düşmüş. Bugün mü gitsem, yarın mı gitsem derken “Sürmeli Bey’in nişanlısı böyle olmuş.” diye duyulmadan memleketi terk etmeye karar vermiş. Döküp düşünüp ata binip yola çıkmış. “Hele, şu kızın yanına bir varayım, bir iki söz söyleyip yüreğine bir hançer sokayım.” demiş. Gele gele gelmiş kızın evine. Bakmış ki kızın anasının babasının gezmeye gittiği doğru; ama evde ne sarhoş var ne bir şey. Amma amcaoğlu gitmeden her yerden şişe kırığı toplayıp kızın evinin çevresine atmış. Sürmeli Bey inanmaz da gelir bakarsa görsün, diye. Sürmeli Beyin geldiğini gören Telli Senem, hemen koşup, atın başından tutmuş. Sürmeli Bey’e:

“Buyur beyim in, anam babam gezmeye gitti; ama sen misafir olarak evimize çık.” demiş. Bunun üzerine Sürmeli Bey söylemiş:

“Bana öyle acı haber duyurdun

Vurdun ki başımı kalbimi kırdın

Bendeki gönlünü ellere verdin

Yaktın ciğerimi kor ateş ile”

Almış bakalım, Telli Senem söylemiş:

“Nedir beyin oğlu varan haberim
Onu söyle evde yoktur pederim
Bu kadar çirkin mi benim kaderim
Gelin mi etmeyeceksin telli tacıla”

Almış bakalım Sürmeli ne söylemiş:

“Koy ver zalim koy ver atın gemini
Gelmem gayri sana ettim yemini
Sürdürmedin bana şu dünyanın demini
Konuş bakam yare neren eşiler”

Almış bakalım Telli Senem ne söylemiş:

“Aklım ermez beyin oğlu işine
Düşürürsen ben de gelem peşine
Çek hançeri parçala döşümü
Kusurum çıkarsa böl at başımı”

Sürmeli Bey inat etmiş, inanmamış; Telli Senem’e gidip varmış.

Bir memlekette Sürmeli Bey'in babasının bir asker arkadaşı varmış, sora sora onun evine varmış. Bu adam İstanbul'un bir köylüğünde yaşarmış. Sürmeli Bey'in gelişine sevinmiş, onu iyi ağırlamış. Sürmeli Bey'in keyfi yerindeymiş. Sürmeli Bey'in ağası Arif Bey onu aramaya çıkmış. Kuşlara dağlara sorarak türkü söyleye söyleye aramış. Sürmeli Bey arandığını duyunca gecedan orayı da terk etmiş.

Gide gide bir kırın yüzünde eve varmış. Bu ev haydutların eviymiş. Haydutlar bakıyor ki, atlı iyi giyinimli biri geliyor, bunun parası da vardır demişler. Sürmeli Bey'i yakalamışlar. Atını ahıra bağlamışlar, kendini de ahır gibi anbar gibi bir yere atmışlar.

Gelelim Sürmeli Bey'in kardeşi Arif Bey'e, arayı arayı bulmuş Sürmeli Bey'in yerini. Haydutların gözlekçileri hemen Arif Bey'i de yakalamışlar. Onun atını da ahıra bağlamışlar. Sürmeli Bey'in yanına atmışlar. Arif Bey, bakmış hastalanmış Sürmeli Bey, bakalım ne söylemiş:

“Anam tüfeğini duvara asar
Baban tabancanı bağrına basar
Anaya babaya adam mı küser
Kalk gardaş gidelim sılaya doğru”

Almış Sürmeli bakalım ne demiş:

“Anam oğlum oğlum diye ağlasın
Kör babamda ciğerini dağlasın
Telli Senem karaları bağlasın
Gitmem gardaş sıla da gurbet el de bir bana”

Almış bakalım Arif Bey ne söylemiş:

“Kalk gidelim gardaş dağlar başından
Av edelim kekliğinden kuşundan
Serin yaylalardan pınar başından
Kalk gardaş gidelim sılaya doğru”

Almış Sürmeli bakalım ne söylemiş:

“Gardaş o dağlarda dağlarım mı var
Kekikli yavşanlı bağlarım mı var
Arkamdan ah çekip ağlarım mı var
Gitmem gardaş sıla da gurbet el de bir bana”

Almış Arif Bey bakalım ne söylemiş:

“Sen bir bey oğluydun üşenmez idin
İbrişim kuşağı kuşanmaz idin
Kuş tüyü döşeği beğenmez idin
Sen bu ağrılara nasıl dayandın”

Almış bakalım Sürmeli:

“Ne oldu da dertten derde atıldım
 Genç yaşımda gurbet ele katıldım
 Ne oldu da ahırlarda bakıldım
 Gitmem gardaş sıla da gurbet el de bir bana”

Bunun üzerine Arif Bey iyice sinirlenmiş:

“Elim erişmiyor karşıki dağa
 Minnetim geçmedi Sürmeli Bey’e
 ...
 Kalk gardaş gidelim sılaya doğru”

derken Sürmeli bey ruhunu teslim etmiş. Arif Bey bunun üzerine, Sürmeli Bey gibi aç susuz burada ölmek için hançerini çıkarmış, duvarı oyup bir tarafını göçürmüş. Gece, gardaşının ölüsünü oradan çıkarmış. Ahır kitli değilmiş, ahırdan da atları almış. Sürmeli Bey’i kendi atına sarmış. Şafak atınca gidip bir yerden bir şişe gaz yağı almış. Haydutlar gündüz uyuyup, gece soygunculuk yaparlarmış. Haydutlar uyurken gaz yağını döküp, haydutların evini yakmış. Sürmeli Bey’in ölüsünü de alıp, memleketin yolunu tutmuş. Eve yaklaşırken bakmış ki evlerinin önünde bir kalabalık var. Arif Bey:

“Herhalde ya anam öldü, ya babam öldü” demiş. Oysa anası babası öleli çok olmuş. Arif Bey’in hanımı, Akbilek Hanım, “Sürmeli Bey kayboldu, kocam da onun gibi kayboldu.” diye merakından ölmüş. Arif Bey varsaydı, karsının ölüsü yıkanıyormuş. Kardaşı ağlamış, sızlamış, delirmiş; dağlara vurmuş kendini. Bu arada Telli Senem’in anasıyla babası da ölmüş. Bu sefer Telli Senem, “Belki Sürmeli Bey evdedir.” diye, onların evine gelmiş. Gelmiş ki Sürmeli Bey çoktan kayıp.

Telli Senem, gelip Arif Bey'e olup bitenleri anlatmış: "Gardaşını bu hale getiren amcanın oğlu." demiş. Arif Bey amcasının oğluna bu diyarı terk etmesini söylemiş. Telli Senem'le de evlenmiş (K.45).

MAHH-2

Tahir ile Zühre

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zamanda bir padişah varmış. Bu padişahın hiç çocuğu yokmuş. Padişah bir gün kalkıp azık hazırlatmış, pınarın başına gitmiş. Burada oturup azığı yemiş. Tam dilek dileyeceği sırada bir dev çıkmış.

"Padişahım, ne ararsın burada?" demiş. Padişah deve:

" Sen benim padişah olduğumu bildin, içimdeki dileği de bil." demiş. Bunun üzerine dev padişaha bir elma vermiş.

"Senin derdinin dermanı bu." demiş, elmayı padişaha uzatmış. Ardından:

"Bu elmanın yarısını sen ye, yarısını da karın yesin; kabuklarını da kır taya atıverin" demiş. Padişah elmayı alıp kuşağına sokmuş. Evine dönmüş. Akşam olunca tam yatacakları vakit, elma kuşağından düşmüş. Elmanın düştüğünü gören padişahın hanımı:

"Ne o bey, benden daha sevdiğin var da elmayı ona mı saklarsın?" demiş. Bunu üzerine padişah olanı biteni hanımına anlatmış. Elmayı soymuş. Yarısını kendi yemiş, yarısını yemesi için karısına vermiş. İki de elmayı yedikten sonra kadın, kabukları alıp kır atın önüne atmış. Dönerken vezirin karısıyla karşılaşmış. Vezirin karısına olanı biteni anlatmış. Bunun üzerine vezirin karısı:

"Hiç yok mu, bir parça da ben yesem" demiş. Padişahın karısı:

"Kabuklarını kır tayın önüne attım, bulabilirsen git bak." demiş. Vezirin karısı gitmiş ve bir parça kabuk bulup yemiş. Bunun üzerine padişahın karısı, vezirin karısı ve kır

tay hamile kalmış. Padişahın bir oğlu olmuş, vezirin bir kızı. Bu kızla oğlana isimlerini, padişaha elmayı veren dev vermiş. Çocuklar doğunca oğlanın sırtını sıvazlamış:

“Senin adın olsun Tahir Bey” demiş. Kızın sırtını sıvazlamış:

“Senin adın kalsın Zühre” demiş. Neyse, bu çocuklar büyümüşler. Okula gitmişler. Okulda birbirlerini sevmişler. Bir de padişahın yanında Karaçor adında kapkara bir oğlan varmış.

Bu Karaçor padişaha gidip demiş ki:

“Padişahım, elden duyup eli asacağına benden duy, beni as.” demiş. “Tahir ile Zühre okulda sevişiyorlar.” demiş. Padişah bunun üzerine ne yaptıysa Tahir ile Zühre’nin görüşmelerini engelleyememiş. Bakmış ki olmayacak:

“Bunu sürün Mardin’e.” demiş. Tahir’i Mardin’e sürmüşler. Tahir gitmiş. Tahir giderken Zühre Tahir’e:

“İşte uydun gidiyon, Mardin’e

.....Zühren’i

Kime emanet edeceksin” demiş.

Tahir gidince Zühre karalar bağlamış. Bir gün Zühre, annesine “Anne, benim altın nalınlarımı ver, bir kervan gelmiş, onlara bir Tahir’i sorayım.” demiş. Giyinmiş, kervanın yanına varmış:

“Göç müsün kervan mısın

Dertlere derman mısın

Yazsam göndersem bir mektup

Mardin’e uğrar mısın”

demiş. Ondan sonra varmış. Bir mektup yazmış, kervancıya vermiş. Adam mektubu alınca aklına düşmüş: “Ben bu kıza sormadım gelin mi kız mı?” demiş ve sormuş:

“Ay mısın yıldız mısın
Gün müsün gündüz müsün
Sormaklar ayıp değil a bacım
Kız mısın gelin misin”

demiş. Bunun üzerine Zühre adama:

“Benim kız olup olmadığım senden mi sorulur?” deyip:

“Ay da ben yıldız da ben
Gün de ben gündüz de ben
Gelin değilim kızım ben” demiş.

Neyse kervan gitmiş. Bir köye varmış. Vardıkları köyde padişah ölmüş, padişahları yokmuş. Bir devlet kuşu uçurmaya karar vermişler. Devlet kuşu kimin başına konarsa onu padişah yapmayı düşünmüşler. Kuşu uçurmuşlar, kuş gelip Tahir Bey’in kafasına konmuş.

Tahir’in durumunu gören halk:

“Olmaz olmaz, bu bir zibidi; o kadar insan dururken bunu mu padişah edeceğiz?” demişler. Tahir’in saç sakal uzamış, üstü başı batmış. Bunun üzerine Tahir’i zindana atmışlar. Kuşu tekrar uçurmuşlar, bakmışlar ki kuş yok. Açmışlar, zindanı kuş yine Tahir’in başında. Bunun üzerine:

“Ya, bunun kökeninde padişahlık var, gelin bunu padişah edelim.” Demişler.

Tahir’e:

“Gel oğlum, seni padişah yapacağız.” demişler.

“Ben padişah olmam.” demiş Tahir.

“Gel; etme eyleme” demişler. Bunun üzerine Tahir:

“Yedi yolun ortasına bir köşk yaptırırsınız, bu köşkün önüne bir çeşme yaptırırsınız, eğer oy oy Tahir Bey derseler, bunu diyeni tutup yanıma getirirseniz, padişah olmayı ancak öyle kabul ederim.” demiş.

Halk, Tahir’in dediğini kabul etmiş. Tahir Bey’i bir berbere götürmüşler, bir giydirip kuşatmışlar; Tahir olmuş bir dünyalar güzeli. Tahir Bey zaten güzel. Derken kervan, yaptırılan bu çeşmenin önünden geçerken, Tahir Bey yazısını okumuş.. Bunun üzerine kervancı:

“Ah Tahir Bey burada olsan da, Zühre’nin mektubunu sana versem.” Bunun üzerine orada bekleyenler hemen tutmuşlar kervancıyı, Tahir Bey’e götürmüşler. Kervancı korkmuş:

“Ne yapacak padişah beni asacak mı, kesecek mi?” demiş. Tahir Bey’in yanına varmışlar. Tahir Bey, huzuruna getirilen kervancıya:

“Hiç korkma, gel yanıma.” demiş ve nereli olduğunu sormuş. Kervancı Tahir Bey’in memleketini söylemiş. Tahir Bey de kendini tanıtmış. Bunun üzerine kervancı:

“Sana Zühre’den mektup getirdim” demiş. Tahir Bey mektubu almış, okumuş. Üstündekilerin hepsini çıkarıp kervancıya giydirmiş:

“Sana helal olsun bu köşk, ben gidiyorum, sen buranın padişahlığını sürdür.” demiş. Kervancı padişah olmuş. Tahir Zühre’nin olduğu yere varmış. Öğrenmiş ki Zühre’yi Karaçor’a vermişler onunla evlendirecekler.

“İşte geldim Mardin’den

Dolandım geldim köşk ardından

Yedi sene hasretlik çektim

Gül Zöhremin yüzünden”

demiş. Bunun üzerine Zühre:

“Ah asayım asayım

Bağrıma kara taşlar basayım

Dön gel Tahir Beyim

Ben bir dilimi keseyim”

demiş. Gayri Tahir Bey gelmiş, Zühre dilinin ucundan kesmiş yemini yerini bulsun diye. Zühre dilini kesince bütün çarşaf kan olmuş. Sarılıp yatmışlar. Bunlar böyleyken Karaçor pencereden bir bakmış, sarılıp yatmışlar, çarşaf da kan olmuş. Hemen padişaha koşmuş:

“Padişahım, yine elden duyup eli asacağına benden duy, beni as. Tahir ile Zühre sarılıp yatmışlar, yatmayı da boş ver, çarşaf tüm kan içinde.” diyor. Bunun üzerine padişah adamlarına:

“Tahir’i kesin kanlı gömleğini bana getirin, bağrıma basayım.” demiş. Tahir’i kesecek olanların arasında dayısı da varmış. “Bunu kesip de ne yapacağız?” demiş. Bir sandık yaptırmış, içine bir zaman yetecek yiyeceğini içeceğini koymuş, Tahir Bey’i de bu sandığa katmış, denizin ortasına atmış.

Tahir’i attıkları yerde üç bacı denizde yüzüyormuş. Bu kızlardan en küçüğü her gün erken kalkıp evlerinin kenarını süpürürmüş. Tahir bir mektup yazıp üfürmüş, kızların evlerinin önüne düşmüş mektup. Kız, kardeşlerini çağırmış:

“Kızlar gelin gelin, bir mektup buldum, denizde bir sandık var, bu sandıkta mutlak bir şey var. Malısa sizin, canısa benim.” diyor. Yüze yüze sandığı çıkarmışlar.

Kızlar:

“Kazmayla kırıp açalım sandığı.” demişler. Küçük kız:

“Olmaz, içinde değerli eşya varsa kırılır, gelin türküyle açalım biz bu sandığı.” demiş.

Türkü ile açmışlar sandığı. Açsalardı bir dünya güzeli oğlan, kızın üçü birden âşık olmuş. Kızlar “Sen alacaksın, ben alacağım.” diye tartışırken Tahir yanlarına varmış.

“Bakın kızlar, ben alırsam üçünüzü bir alırım, almazsam hiçbirinizi almam.” demiş.

“Tamam” demiş kızlar. En küçük kız Tahir Bey’e yakın odada yatmış. Akşam odasında:

“Şimdi Tahir Bey kalksa ahırdaki en küçük kır taya binse, yumsa gözünü, açsa gözünü, memleketine varsa” demiş. Bunu duyan Tahir Bey, ahıra gitmiş. Kır tayın elini yüzünü mendiliyle silmiş, yummuş gözünü, açmış gözünü Zühre’nin memleketine varmış. Varsa ki Karaçor’a düğün yapılmıyormuş. Zühre’de Karaçor’la evlenmemek için bir zehir hazırlamış. Tahir, doğru anasının yanına varmış. Sazı yedi senedir duvarda asılı kimse indirmemiş. Anasının gözleri kör olmuş, Tahir’i bilememiş. Tahir:

“Ana ana, köyde bir düğün var, kim evleniyor?” demiş. Anası:

“Ay oğul, Tahir diye bir oğlum vardı, o öldü, onun bir sevdiği vardı: Zühre. Onunla Karaçor evleniyor.” demiş. Bunun üzerine Tahir Bey, gönden kurşun işlemez bir elbise yaptırmış. Giymiş, bir güvercin olmuş.

“Olmaz olasılar, Tahir Bey’i yediniz beni de yiyin.” demiş, ortaya atlamış. Güvercinken babayiğit bir delikanlı olarak ortaya çıkmış Tahir Bey. Karaçor üç kez vurmuş, Tahir Bey’e bir şey yapamamış. Üçüncüden sonra “Sıra bende, Karaçor” demiş. Bir vurmuş, Karaçor’un ciğerini çıkarıp atmış. Padişah bunun üzerine:

“Tahir’i kesip kasaplara dağıtacaksınız” demiş. Kesip dağıtmışlar, herkes etini yemiş. Zühre bunu öğrenince:

“Ey tatarlar tatarlar

Bicir bicir öterler

Çarşıda et tükenmiş

Tahir eti satarlar” demiş. Tahir’in bütün kemiklerini toplamış ve birleştirmiş.

Tahir ile Zühre yeniden birleşmiş (K.42).

b) Dini Hâması Hikâyeler

MAHH-3

Bal Tefsiri

Rivayet edilir ki bir gün Hz. Ali gazadan gelmiş. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman Hz. Ali’nin hanesine varmışlar. Gazadan dolayı “Gazan mübarek olsun ya Allah’ın Aslanı” demişler.

Hz. Ali misafirlerine kalaylı bir kap içinde bal getirip buyur etmiş. Hz. Ebubekir bir bakmış balda kıl var, mübarek elini uzatıp baldaki kılı almak istemiş. Hz. Ömer onu durdurmuş ve kılı aldırılmamış.

“Ya Ebubekir” demiş. “Biz Resulu Ekrem’in halifeleriyiz. Bu tasa bu kıl bizi denemek için, bir tecrübe edinmemiz için bırakılmıştır. Şimdi her birimiz buna bir mana verelim, birer tefsirde bulunalım” demiş. Hz. Ebubekir buyurmuş:

“Namaz kılanların kalbi nurludur bu tasta

Dünya işlerini kalbine getirmeden namaz kılan tatlıdır bu baldan

Hak olup Cenabı Hakka teveccüh etmek incedir bu kıldan”

Hz. Ebubekir’in ardından Hz. Ömer buyurmuş:

“Misafirsever hane sahibinin kalbi nurludur bu tasta
 Misafirlerle sohbet etmek tatlıdır bu baldan
 Misafirlerin kalbi incedir bu kıldan”

Hz. Osman buyurmuş:

“Alimlerin kalbi nurludur bu tasta
 Alimlerle sohbet etmek tatlıdır bu baldan
 Kur’an-ı Kerime mâna vermek incedir bu kıldan”

Hz. Ali buyurmuş ki:

“Gazaya gidenlerin kalbi nurludur bu tasta
 Kafirlerle cenk etmek tatlıdır bu baldan
 Kul hakkına geçmeden haneye dönmek incedir bu kıldan”

Hz. Fatma buyurmuş ki:

“Erkeğini hoşnut eden kadının kalbi nurludur bu tasta
 Kocasının hakkını yerine getirmek tatlıdır bu baldan
 Erkeğine cefa etmeden güzel güzel geçinmek incedir bu kıldan”

Ondan sonra Resulu Ekrem’e haber salınmışlar. Teşrif etmiş ve o da bir tefsirde bulunmuş.

“Ümmetimin kalbi nurludur bu tasta

Kevser şarabı tatlıdır bu baldan

Şeriatimin yolu incedir bu kıldan “

Bunun üzerine Cenab-ı Hak Cebrail aleyhisselamı gönderir.

“Ya Muhammet

Senin yüzün nurludur bu tasta

Yarın kıyamette ümmetine şefaet etmek tatlıdır bu baldan

Sırat köprüsü incedir bu kıldan” demiş.

Bir kişi bu bal tefsirini her gün okursa yaradan ona dünya endişesini vermez

(K.22).

MAHH-4

Hz. Ali'nin Doğumu

Hz. Ali'nin annesi doğum yapacağında “Ben Kabeyi Şerife gideceğim, orada doğum yapacağım.” demiş. “Yanına birkaç yardımcı kadın al.” demişler. Kaç kadın aldıysa almış. Kabeye varmışlar. Duvar yarılmış. Doğum yapacak olan kadın içeri girmiş, duvar kavuşmuş. Diğer kadınlar geri dönmüş, gelmiş. Kadınların dönüp geldiğini görenler “Ne oldu, niye bırakıp geldiniz hamile kadını?” demişler. “Duvar yarıldı kadın içeri gitti. Kadın içeri girer girmez de duvar kavuştu. Biraz bekledik, içeri giremedik, biz de döndük geldik.” demiş kadınlar... Birkaç gün sonra Hz. Ali'nin annesi çocuğu getirmiş ve “Çocuğu bir emzireyim.” demiş. Çocuk anasını bir kaktırmış, yuvarlanmış gitmiş varmış. Babası “Hanım çocuğa yanaşma çocukta ayrı yeten bir güç var.” demiş. Çocuğu tuzlayamamış hiç kimse. Kim yaklaştıysa kaktırıp düşürmüş çocuk. Hiç kimseyi yanına yaklaştırmamış. Hz. Muhammet gelmiş, Hz. Ali'ye doğru yönelmiş. Bunu gören oradaki halk “Atam

Muhammet çocuğa yaklaşma, bu çocukta öyle bir güç var ki seni sakat eder.” demişler. Hz. Muhammet açmış, çocuğu tuzu patazlamış. Çocuk kendi başına dönmüş, kıvranmış, tuzlanmış. Sonra da sessizce durmuş. Bunu gören Hz. Peygamber ağlamış. “ Ödünç olsun ya Ali!” demiş. Bu sefer Hz. Peygamber öldüğünde peygamberi Hz. Ali yıkamış. Yıkarken de peygamberin kendi dönmüş. Böylece ödünçü ödemiş olmuş (K. 17,K.39).

MAHH-5

Uhut savaşında Hz. Muhammet yaralanıyor. Hz. Muhammet’in acısıyla çıkardığı ses Hz. Ali’ye duyuluyor. “Ya atam Muhammet atımın göğsüne kadar kan oluncaya kadar düşmanla savaşıcağım.” diyor. Alıyor eline kılıcı ve düşmanın üzerine gidiyor. Hz. Muhammet bakıyor Hz. Ali çok insan öldürecek “Ya Rabbim” diyor “Ali gazaba geldi, buna bir çare bul.” diyor. O sırada gökten yağmur iniyor her taraf sel oluyor, insanların kanıyla su birbirine karışıyor. Kana bulanmış su Hz. Ali’nin atının göğsüne kadar çıkıyor. Hz. Muhammet “Ya Ali sözüne geldin gayri dur.” diyor. Hz. Ali duruyor (K.13).

MAHH-6

Abdal Musa

Gavur çocuğunu Müslüman ediyor mübarek. Gencali şehrinin bir kralı varmış. Bu kralın oğlu ok ile ava gidenleri görmüş ve avcılarının oklarla atlarına binip ava gidişlerine heveslenmiş. Kralın bir tek oğlu varmış. Çocuk yanındakilere “Babama söyleyin, bana at versin, ok versin, ben bunlarla ava gideceğim.” Demiş. Sonra saraya gelmişler. Kral oğlunun canının sıkkın olduğunu görmüş. Adamlarına “Neden canı sıkkın bunun?” demiş. Adamlar “Avcılara heveslendi.” Demişler. Kral hemen avcı başını çağirtmiş. “Kral seni

çağırıyor.” deyince avcı başı korkmuş, bir telaşla gelmiş: “Buyur kralım” demiş. “Benim oğlumu ava götürüp, eğiteceksin, iyice avlanmayı öğreteceksin.” demiş. “Ama çocuğumun başına bir şey gelirse kendini yalan dünyada yok bil.” demiş. “Tamam” demiş avcı başı. Çocuğa bir ok ve bir at vermişler. Çocuk avcılarla beraber ava çıkmış. Çayırılı güzel bir vadiye varmışlar. Avcı başı çocuğa “Sen kayalarda şimdilik avlanamazsın, buralarda kara tavuk falan gelirse oku böyle çekip avlanırsın.” demiş. Kendileri çocuğu orada bırakıp sarplara, yalçın kayalara çıkıp gitmişler. Bu sefer çocuk oralarda kendi haline avlanıp dururken, karşısına bir geyik tekesi çıkmış. Bembeyaz sakallı bir geyik tekesi bu. Geyik donuna girmiş burada Abdal Musa. Gelip durmuş çocuğun karşısına. Çocuk geyiğe bakmış. “Bu av; ama ben bunun canına kıysam mı kıymasam mı?” diye düşünmüş. “Şimdi gitti de av vurmadan geldi, derler.” demiş. “Vurup babama av hediyesi olarak götürürüm ben bunu.” demiş. “Av, ayağıma gelmişken avlayayım.” demiş. Çıkmış ok, yayı germiş, geyiğin koltuğuna atmış oku, kan damlamaya başlamış. Acıdan hoplayıp zıplamaya başlamış geyik. Yere düşmemiş geyik, koşmaya başlamış. Geyik kaçmış, kralın oğlu kovalamış; geyik koşmuş, kralın oğlu kovalamış. Dağları aşmışlar. Düz ovaya gelmişler. Geyik yaralı vaziyette Abdal Musa dergâhının kapısına dayanmış. Geyik gittikçe çocuğun gözünden uzaklaşmış. Çocuğun gözü geyiği görmez olmuş. Ama çocuk yerdeki kan izlerini takip ederek bir kapıya dayanmış. Kapıda iki kişi durmuş. “Dur bakalım, sen kimsin? İsmi, cismin ne?” demişler kralın oğluna. “Burada bizim pirimiz oturuyor, destursuz bağa girilir mi?” demişler. Kralın oğlu “Ben yorgunum, uzun yoldan geldim, bana bir tas su verin.” demiş. Suyu vermişler. Pencereden çocuğu izleyen Abdal Musa, kapıdaki görevlilere çocuğu içeri almalarını söylemiş. Çocuk içeri geçmiş. Baksaydı bir minderin üzerinde kan içinde biri oturmuş. Çocuğu elindeki ok ve yayı ile oturtmuş karşına. “Size kim derler?” demiş. “Ben Gencali şehrinin kralının oğluyum.” demiş çocuk.

“Burada ne arıyorsun oğlum?” demiş. “Yemek ye, açsan.” demiş. Çocuk yemek yemeyeceğini avını almaya geldiğini söylemiş. “Bu kadar acele misin?” demiş Abdal Musa. “Yoldaşlarım beni bekler, babam onları asar keser, beni iletmezlerse.” demiş. “Ne idi senin avın?” diye sormuş kralın oğluna Abdal Musa. “Pirim, güzel bir geyik dikildi karşıma, ben de eve boş gitmeyeyim diye okumu attım, koltuğunun altından vurdum, onu yaraladım, temsilde hata yok seni oturduğun yere kadar kanı gelmiş durumda.” demiş çocuk. “Okunu bilir misin?” demiş. “Bilirim, okun sapında babamın ismi yazılı, mührü var.” Demiş. Bunun üzerine Abdal Musa elbisesini kaldırmış. “Gel de çek o zaman” demiş. Kralın oğlu bir bakmış ok, Abdal Musa’nın koltuğunun altında saplı ve hâlâ kan damlıyormuş. Bunu gören çocuk “Ben ne yapmışım?” demiş. Okunu da yayını da kırmış. Sürünerek niyaz etmiş ve Abdal Musa’nın önüne secdeye gidip “Ben Müslüman olacağım.” demiş. “Artık benim anam da sensin, babam da; ben gitmem oraya.” demiş. “Olmaz, seni merak ederler.” demiş Abdal Musa. “Olmaz” demiş çocuk. “Burada ne hizmet varsa bana ver, burada kalacağım” demiş. Abdal Musa, tükürüğünden sürüp yarasının kanını durdurmuş.

Çocuk orada eğlenmekte dursun, gelelim krala. Kralın bir tek evladı varmış. O avcılarının hepsini zindana attırmış. Askerleriyle aramadık memleket bırakmamış. Biricik oğlunu bulamayınca dellenecek duruma gelmiş. “Nerede buluruz, nerede buluruz?” derken bir tek yerin kaldığını fark etmişler. Bir derviş olan Abdal Musa’nın dergâhına gidiyorlar. Dertlerini anlatmışlar Abdal Musa’ya; yemişler, içmişler. “Buraya bir çocuk geldi.” demiş Abdal Musa. Çocuğu çağırılmışlar. O sırada çocuk Hırka dağına oduna gitmiş. Çocuğun adını da Kaygusuz koymuşlar. Çocuk Kaygusuz Abdal olarak biliniyormuş. Kaygusuz, “Pirimin kapısından eğrilik girmesin.” diye hep doğru odun getirirmiş sırtında.

Çocuk gelince kral “Oğlum, sen ne kaygısız birisin.” demiş. Çocuk “Benim anam da Abdal Musa, babam da Abdal Musa artık, seninle gitmem.” demiş. “Sen bilirsin” demiş kral. Abdal Musa’ya “Biraz bunu eğit, nasıl olsa gönlü olur, geri gelir.” demiş. Askerini toplayıp, varıp gitmiş.

Kaygusuz, kırk senet hizmet etmiş Abdal Musa’ya. Bir gün bir katır vermişler Kaygusuz’a odun çekmesi için. Kaygusuz, alıp katırı oduna gitmiş. Katıra odunları yüklemiş.. Çok yüklediği için katır ses çıkarmış. “Eyvah” demiş Kaygusuz “Kırk senelik emeği katıra yükledik” demiş. Katırı almış omzuna dergâha getirmiş. Bunu görünce Abdal Musa, Kaygusuz’un eriştiğini, böyle bir gücün insanda olmayacağını düşünmüş. Ondan sonra kendisine hizmet etmemesini, dünyayı gezmesini söylemiş.

Kaygusuz, kırk tane derviş Mısır şehrine varmış. Mısır’ın kralının bir gözü körmüş. Mısır kralının bir gözü kör olunca Kaygusuz, arkadaşlarına demiş ki “Hepiniz bir gözünüzü kapatın.” demiş “Bu adamcağızın gözünü açalım” demiş. Yemek yerlerken kral bakmış ki herkesin bir gözü kör. “Ne yapacağız biz böyle?” demiş. Dervişlerden biri krala “Bizim aramızda Kaygusuz diye biri var. Sizin de bizimde gözümüzü açacak kudrette.” demiş. “Yeter ki sen kalbini Hakka bağla” demişler. Bir dua etmişler, kralın gözü açılmış. Bunun üstüne kral “Sana ne vereyim?” demiş Kaygusuz’a. “Ben bir şey istemem.” demiş Kaygusuz. İllaki bir şey vermek istemiş kral. Bunun üzerine keşkülünü uzatmış Kaygusuz “Bunun içine biraz yağ ile bal kat, yolda azık yaparız.” demiş. Mısır’ın ne kadar yağı balı varsa getirmişler keşkülü dolduramamışlar. Gelmişler ki, Abdal Musa’nın dergâhındaki kazanlar yağ ile bal ile dolmuş.

Neyse Kaygusuz’un yanında dervişlerinden bir kalender kalıyormuş. Bir kadı varmış ve bu kadı Kaygusuz’u çekemiyormuş. “Ne edeyim de bunu bozarım?” diye düşünüyormuş. “Toplumun içinde, bu adam namaz kılmıyor, diyeyim; Abdal Musa’nın

gözünden düşün bu.” demiş. Bu sefer oturmuşlar, herkesin içinde kadı Kaygusuz’a “Kaygusuz sen iyi adamsın, ama sen Müslüman değil misin, niye abdest alıp namaz kılmıyorsun?” demiş. Bu sefer kadıya:

“Yanar yüreğim oktur/ o da bize bir derttir/ Sabah namazı bil ki dördtür/ Başka namaz soran mı Kadı efendi” demiş.

“Hem ağlarım hem gülerim/ Allahtan iyilik dilerim/ Öğleyi on kılarım/ Başka namaz sorar mısın Kadı efendi” demiş.

Namaz kılıcı olduğunu bildim/ Beni teşvik ettiğini bildi/ İkindiye sekiz kıldım/ Başka namaz sorar mısın Kadı efendi” demiş.

Akşam namazı beştir/ O da boynumuza borçtur/ Yatsı namazı on üçtür/ Başka namaz sorar mısın Kadı efendi” demiş.

Bir namaz vardır o da cenaze/ o da boynumuza borçtur/ Benim gibi Kaygusuz’a/ Başka namaz sorar mısın Kadı efendi” demiş.

Değerlendirme

İnceleme alanımızdan toplam altı tane hikâye derlenmiştir. Bu hikâyelerden iki tanesi aşk hikâyesi (MAH-1, MAH-2), dört tanesi dinî hamasi hikâyeler (MAH-3, MAH-4, MAH-5, MAH-6) dir.

Günümüzde canlılığını kaybetmekle birlikte Mersin Abdalları arasında hikâye anlatma geleneği geçmiş dönemlerde oldukça yaygınmış. Akşamları iş bitiminde meydana bir ateş yakılır, herkes bu bildiği hikâyeleri anlatırmış. Özellikle çalgıcılıkla uğraşan Abdallarda hikâyeyi anlatan kişi ile beraber saz eşliğinde, hikayelerin şiir bölümleri de söylenirmiş. Derleme çalışmalarımız sırasında bugün halk hikâyelerinin birçok bölümünün hikâye anlatıcıları tarafından unutulduğu ve saz eşliğinde hikâye anlatma geleneğinin

bulunmadığı tespit edilmiştir. Anlatıcı kişiler tarafından hikâyelerin ana bölümü hatırlanmakla birlikte, bazı hikâye kahramanlarının isimleri ve aralardaki türkülerin büyük bölümünün unutulduğu görülmektedir.

Dinî ve hamasî hikâyelere bakıldığında, Alevi-Bektaşî inanç yapısına sahip olan Mersin Abdalları arasında Hz. Ali'nin hayatına dair anlatılan birçok hikâyenin olduğu görülür.

IX.2. Dinî Tasavvufî Halk Edebiyatı Ürünleri

Türkler, XI. yüzyıldan itibaren İslâmiyeti kabul etmişler ve bununla birlikte yeni bir kültürün etkisi altında kalmışlardır. İslamiyet ile birlikte tasavvuf akımının geniş kitlelere ulaştırılabilmesi için halkın edebiyat geleneğinden, dilinden ve estetik anlayışından büyük ölçüde yararlanan tekke mensupları, , dinî tasavvufî halk edebiyatı ya da tekke edebiyatı adı verilen zengin bir edebiyat oluşturmuşlardır (Çıblak, 2005:219).

Alevî-Bektaşî toplulukları arasındaki birçok aşık, tasavvufî nitelikli şiirler söylemişlerdir. Alevî-Bektaşî halk edebiyatının en önemli temsilcileri Kaygusuz Abdal, Hatayi, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Yemini, Virani vb. şeklinde sıralanabilir. Alevî-Bektaşî toplantılarında konusu tasavvuf, vahdeti vücut, tarikatın temel düşünce ve inançlarıyla ilkeleriyle ilgili olan ve kutsal bir ilhamla söylenildiğine inanıldığı için nefes adı verilen şiirler, önemli bir yer tutmaktadır. Kendine özgü bir beste ile saz eşliğinde okunan nefesler kalenderce ve rindce bir edaya sahiptir (Çıblak, 2005:219).

IX.2.1. Nefesler

İnceleme alanımızdan toplam tane nefes derlenmiştir. Bu nefeslerden 30 tanesi cemlerde okunan nefesler 12 tanesi de cenaze nefesleridir. Bu nefesler incelendiğinde

Mersin Abdalları arasında yaygın olarak Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Genç Abdal'ın nefeslerinin okunduğu görülmüştür. Bununla birlikte Kul Nesimi, Kul Muhammet, Kul Himmet Üstadım vb. şairlerin de nefesleri zaman zaman cemlerde okunmaktadır.

Mersin Abdalları arasında sadece bilezerlerin katıldığı, on iki hizmetin görüldüğü cemlerde genellikle Şah Hatayi'nin nefesleri okunurken, bütün taliplere açık olan cemlerde Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Genc Abdal vb. şairlerin nefesleri okunmaktadır.

Derlenmiş olan nefeslerin içeriğine bakıldığına Allah-Muhammet-Ali üçlemesi, Hz. Ali sevgisi, on iki imamlar ve ehl-i beyt sevgisi, Kırklar meclisi, yola ait kurallar gibi birçok konuda bilgiler yer almaktadır.

Mersin Abdallarından derlediğimiz nefeslerin 6 tanesi Pir Sultan Abdal'a (MANE-1, MANE-2, MANE-3, MANE-4, MANE-5, MANE-6), 6 tanesi Kul Himmet'e (MANE-7, MANE-8, MANE-9, MANE-10, MANE-12), 3 tanesi Genc Abdal'a (MANE-13, MANE-14, MANE-15) , 15 tanesi de diğer şairlere aittir. Bu nefeslerden bir tanesinin hece ölçüsü düzensizdir (MANE-25), 5 tanesi (MANE-5, MANE-8, MANE-23, MANE-24, MANE-26) sekizli hece ölçüsüyle, 25 tanesi de (MANE-1, MANE-2, MANE-3, MANE-4, MANE-6, MANE-7, MANE-9, MANE-10, MANE-11, MANE-12, MANE-13, MANE-14, MANE-15, MANE-16, MANE-17, MANE-18, MANE-19, MANE-20, MANE-21, MANE-22, MANE-27, MANE-28, MANE-29, MANE-30, MANE-31) 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.

İnceleme alanımızda nefesleri ezbere söyleyebilen çok az kaynak kişiye ulaşılmıştır. Dede ve rehber dışında diğer kişiler, nefesleri çoğu zaman yazılı bir metinden okumaktadır. Çoğu nefesler söylenirken bazı dizeleri unutulmakta ya da bazı sözcükler

yanlış ifade edilerek nefes biçimsel olarak bozulmaktadır. Kendine özgü bir ezgi ile söylenen nefesler, bu nedenle herkes tarafından söylenmemektedir.

Mersin Abdalları arasında “manakıp ya da menakıp” olarak adlandırılan nefesler vardır. İçeri ve dışarı cemlerinde okunan bu manakıplar, içerik açısından daha çok din ululularının, evliyaların yaşamlarını anlatan nefeslerdir. Yaptığımız derleme çalışmasında inceleme alanında “manakıp” sözcüğünün aslında çoğu zaman “nefes” anlamında kullanıldığını tespit ettik. Bununla birlikte Abdallar arasında “nefes söylemek” ifadesinin yaygın olarak “manakıp okumak” biçiminde kullanıldığını belirtmek doğru olacaktır.

Derlenen nefesler yazıya aktarılırken, ses kayıt cihazından anlaşılmayan ya da anlam bozukluğu olduğu düşünülen yerlere soru işaretleri koyulmuştur.

İnceleme alanımızdan derlenen nefesler “cemlerde söylenen nefesler ve cenaze nefesleri olmak üzere iki başlık halinde aktarılmıştır:

a) Cemlerde Söylenen Nefesler

Pir Sultan Abdal Nefesleri

MANE-1

Yükselsem de ben gönlümü indirmem

İndirsem de ben Ali'den ayrılmam

Azrailin göğsüm üzerine kondursam

Kondursam da ben Ali'den ayrılmam

Kır atım kır atım benli kır atım

Arşı alaya çıktı çıktı firkatım

Kesilse kefenim yunsa meyitim
Yusalarda ben Ali'den ayrılmam

Azrailin kılınçtandır kuşağı
Kara toprak sır örtüsü döşeği
Sarkıtsalar saptırmadan aşağı
Endirseler de ben Ali'den ayrılmam

Benim gönlüm bir yiyecek postunda
Giydirip kuşatıp muradın tahtında
Teneşirin tahtasının üstüne
Yatırsalar da ben Ali'den ayrılmam

Pir Sultanım kuşatsalar kuşağı
Yedi kat yer altından aşağı
Toprak olup cesedimin döşeği
Çürütseler ben Ali'den ayrılmam(K.13)

MANE-2

Yemen ellerinden beri gelirken
Turnalar Ali'yi görmediniz mi
Hava üzerinde semâ ederken
Turnalar Ali'yi görmediniz mi

Kim buldu deryada balık izini
Eğildim öptüm Kanber'in gözünü
Turnalardan işittim âvâzını
Turnalar ol Şâhı görmediz mi

Şâhım Hayber kalesini yıkarken
Niçe münkir helak oldu bakarken
Muhammet Ali miraca çıkarken
Turnalar ol Şâhı görmediniz mi

Pir Sultanım der konup göçelim
Gelin kevser şarabından içelim
Ali'nin uğruna serden geçelim
Turnalar ol Şâhı görmediniz mi(K.7)

MANE-3

Muhammet Ali'nin kurduğu yoldur
Ak üstünde kara seçebilirsen
İtikadı dilden söyleyen dildir
Ali'nin sırrına erebilirsen

Erenler seni ol ceme katarlar
Kötü amellerin taşra atarlar

Bir gün yularından çekip tutarlar
Çektikleri yere varabilirsen

Erenler seni ol ceme getirir
Kalmış işlerini Hakk'a yetirir
Gördün mü Hak onda mihman oturur
Mihman gözü ile görebilirsen

Aslı Mervan olan katara gelmez
Küfrü iman eden âşıklar ölmez
Müminin suali ahrete kalmaz
Dünyada sualin verebilirsen

Pir Sultan Abdal'ım eller men olur
Dört kapıdan bir gün birden yol olur
Dünyada ahiret doğru yol olur
Verdiğin ikrara durabilirsen(K.45)

MANE-4

Hak için kendini kurban eyleyen
Şâh-ı Merdan oğlu İmam Hüseyin
Cümle erenlere ferman eyleyen
Erenler serdârı İmam Hüseyin

Muhammet Ali'nin çeşmi çırağı
 Erenler yolunun gülşeni bağı
 Ciğerler paresi gönül durağı
 Gözlerimin nuru İmam Hüseyin

Ceddi Muhammet'in atası Ali
 Anası Fatıma cihan evveli
 Cümle evliyalar ederler beli
 Evliyalar pîri İmam Hüseyin

Bâtının sultanı müminler şahı
 Gaib aleminin şems ile mâhı
 Şah Hüseyinim diye ederler âhı
 Mâtem ile zârı İmam Hüseyin

Pir Sultan'ım eydür tutar dâmânım
 Dostunun dostuyuz biz hânedânın
 Dü çeşmi değil mi Şâh-ı Merdân'ın
 Erenler hünkârı imam Hüseyin (K.45)

MANE-5

Yol içinde yol ararsın
 Yol Muhammet Ali'nindir
 Yetmiş iki dil içinde

Dil Muhammet Ali'nindir

Hani bizden evvel gelen

Beş vakti daima kılan

On parmağı pınar olan

El Muhammet Ali'nindir

Varma cahilin yanına

Uğrarsın çerhin seline

Lânet Yezidin canına

Din Muhammet Ali'nindir

Cennet kapısı açıldı

Misk ü anberler saçıldı

Bağ ü bahçede açıldı

Gül Muhammet Ali'nindir

Söyler Pir Sultan'ım söyler

Hakk'ın birliğini birler

Doğmuş âlemlere parlar

Nur Muhammet Ali'nindir (K.54)

Kul Himmet Nefesleri

MANE-6

Seyran edip bu âlemi gezerken

Uğradım gördüm bir bölük canları
Cümlesinin erkânı bir yolu bir
Muhammet, Ali'ye çıkar yolları

Cümle bir mürşide demişler beli
Tesbihleri Allah, Muhammet, Ali
Meşrebi Hüseyinî, ismi Alevî
Muhammet, Ali'ye çıkar yolları

Durakları irfan bağ ile bostan
Silinmiş kalpleri gümandan, pastan
Cümlenin muradı bir fidan dosttan
Arı gibi sadalaşır ünleri

Sıratımız anı bunda geçmişler
Varlık benlik binasını yıkmışlar
Al giymişler has donundan çıkmışlar
Gece Kadir gündüz bayram günleri

Bir nefeste bir imâma uymuşlar
Birin in niyazın bine saymışlar
Kaynayıp da kaptan kaba konmuşlar
Haber duymuş dost elinden canları

Kul Himmet'im gerçeklerin bu meydan
 Özün kurtarmışlar sıfatı şirkten
 Hep içmişler Kırklar içtiği cemden
 Haber duymuş dost elinden canları (K.34)

MANE-7

Her sabah her sabah ötüşür kuşlar
 Allah bir Muhammet Ali diyerek
 Bülbüller gül için figana başlar
 Allah bir Muhammet Ali diyerek

Kısmetimiz kalbimizde buluna
 Veysel Karan gitti Yemen yoluna
 Arıyız uçarız kudret balına
 Allah bir Muhammet Ali diyerek

Biz de çektik İmamların yasını
 İşit gerçek erenlerin sesini
 İmam Hasan içti ağı tasını
 Allah bir Muhammet Ali diyerek

Ârif olan eleklerden elendi
 Tâlîp olan Hak yoluna dolandı
 Şah Hüseyin al kanlara boyandı

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Gönül kuşu kalp evinde yuvasın

Serime de çöktü şahin yuvasın

İmam Kâzım Musa Rıza duasın

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Şah Takî ba Nakî nuro olup gitti

Hasanı askeri er olup gitti

Mehdî mağarada sır olup gitti

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Dört kitap yazıldı yurduna düştü

Kur'an Muhammet'in virdine düştü

Kul Himmet pirinin derdine düştü

Allah bir Muhammet Ali diyerek (K.13)

MANE-8

Dün gece seyrim içinde

Ben dedem Ali'yi gördüm

Eğildim niyaz deminde

Ben dedem Ali'yi gördüm

Üç çırak yanar şişede

Aslanlar gizli meşede
Yedi iklim dört köşede
Ben dedem Ali'yi gördüm

Kızıl güller deste deste
Bergüzar yolladım dosta
Üç dolu mihmandan iste
Ben dedem Ali'yi gördüm

Cennet kapısında duran
Kilidin mührünü kuran
Yezide kılıncın vuran
Ben dedem Ali'yi gördüm

Yüce dağlar coşkun coşkun
Kul Himmet'im aşka düşkün
Cümle meleklerden üstün
Ben dedem Ali'yi gördüm (K.7)

MANE-9

Gece gündüz hayaline döndüğüm
Bir gece rüyama gir Hacı Bektaş
Günahkarım günahkardan bezerim
Özüm dâr'a çektim sor Hacı Bektaş

Yandı bu kulunun nedir çaresi
 Gene tazelendi yürek yaresi
 Onulmaz dertlere derman olası
 Bu sınık bendimi sar Hacı Bektaş
 Arının yaptığı bala benzersin
 Şu garip ellerde gönlüm eğlersin
 Bendidüben ikrarına bağlarsın
 Sâilin sattığı kul Hacı Bektaş

Gâhi bulut olup göğe ağarsın
 Gâhi yağmur olup yere yağarsın
 Ay mısın gün müsün gökten doğarsın
 Ilgıt ılgıt esen yel Hacı Bektaş

Derdimin dermanı yaramın öcü
 Dört anasır mevcut gürûh-ı nâcî
 Belinde kemeri başında tacı
 Yüzünde parlıyor nur Hacı Bektaş

Daima Kul Himmet eder niyazı
 Pir Sultan yolundan ayırma bizi
 Ol mahşer gününde isteriz sizi
 Muhammet önünde car Hacı Bektaş (K.8)

MANE-10

Biz Muhammet Ali diyenlerdeniz

Dergâha doğru gider yollarımız

Şol güzel Ali'yi sevenlerdeniz

Düvazdeh imam okur dillerimiz

Biz müminiz münafıktan üşendik

Turab olduk topraklara döşendik

Kemerbestlerden de kuşak kuşandık

Pir Ali ile bağlı bellerimiz

Biz müminiz kalbimizde kara yok

Bunda yoka yok demezler vara yok

Nasip olmuş ayrılığa çare yok

Meğer harla açıldı güllerimiz

Biz de öğüt aldık bizden uludan

İhsan Muhammet'ten Mürvet Ali'den

Katara bağlıyız Kalûbeliden

Başta değil etekte ellerimiz

Rabba musahip eyilerimiz var

Aşınada gönül illerimiz var

Tutulu kumrulu bağlarımız var
 Şah şah der de öter bülbüllerimiz

Kul Himmet'im sen de katara düzel
 Mehabbet mülkünde âhürü ezel
 Severim şahım Hasan'im ne güzel
 Aynımdan gitmiyor hayallerimiz (K.13)

MANE-11

Divane gönlümüz geçmez güzelden
 Mihrin yereyledi tenden ya Ali
 Benim arzumanım sensin ezelden
 Gitmez muhabbetin candan ya Ali

Canü dilden sevenlerin canısın
 Âşıklara methetmenin şânısın
 Noksana kalmaz mürüvvet kânısın
 Geçersin gûnahtan kandan ya Ali

Müşkülünü halledersin dostuna
 Çağırdıkça irişirsin düşküne
 Kerbelada yatan İmam aşkına
 (K.46)

Genç Abdal Nefesleri

MANE-12

Muhammed Ali'ye ikrar verdinse
 Gördüğüm ört, görmediğin söyleme
 Sıtk ile imanda karar kıldınsa
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme

Delilimiz oldu Hazreti Kur'an
 Böyle buyurmuştur, ol şah-i merdan
 Var ise göğsünde zerrece iman
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme

Sakın yalancıyla eyleme sohbet
 Yalancıya yuf var, Yezid'e lanet
 Dilersen desünler canına rahmet
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme

Bu yol Hak Muhammed Ali yoludur
 Kırkların binası , ulu yoludur
 Pirim Hacı Bektaş Veli yoludur
 Gördüğüm ört, görmediğin söyleme

Genci Abdal hakka ermek istersen
 Dost yoluna can baş vermek istersen

Hakkın cemalini görmek , istersen
Gördüğün ört , görmediğin söyleme (K.12)

MANE-13

Dergahına geldim niyaz eyledim
Medet Allah ya Muhammet ya Ali
Aşkın kitabından ağaz eyledim
Medet Allah, ya Muhammed , ya Ali

Nideyim sefayı, zevki dünyada
Budur muradımız , ind-i Huda'da
Yarın mahşer günü , koyma cezada
Medet Allah , ya Muhammet ya Ali

Mürvet kanısın , şefaet eyle
Dünya , ahrette selamet eyle
Kesme himmetini , inayet eyle
Medet Allah, ya Muhammet ya Ali

Mürvet kanısın , şefaet eyle
Dünya, ahrette selamet eyle
Kesme himmetini inayet eyle
Medet Allah ya Muhammed ya Ali

Niyazım var üstadıma pirime
Salavat eylerim destigirime
Katarından , didarından ayırma
Medet Allah , ya Muhammed , ya Ali.

Genç Abdal ım özüm hakka bağlarım
Coşkun sular gibi akar çağlarım
Eşiğine yüzüm sürer ağlarım
Medet Allah , ya Muhammed , ya Ali (K.7)

MANE-14

Kandilde nur iken sevmişim seni
Güzel Pirim , Sultan Pirim , Şah Pirim
Her güzelden güzel görmüşem seni
Güzel Pirim , Sultan Pirim , Şah Pirim

Muhabbetle kalbimizi silelim
Muhammed Ali'ye doğru gidelim
Pirim himmet eyle, sema' edelim
Güzel Pirim, Sultan Pirim , Şah Pirim

Gaziler, erenler, Pirlar geldiler
Bir taraftan üçler,beşler geldiler
Bir niyaz eyledim Kırklar geldiler

Güzel Pirim, Sultan Pirim , Şah Pirim

Allah , Allah deyen Pirlere erenler

Erkan ile hak yolunu sürenler

Hakkın cemalini ayan görenler

Güzel Pirim , Sultan Pirim, Şah Pirim

Genç Abdal sözün cümlesi haktır

Hakdan gayri kalbde bir nesne yokdur

Pirin nazarında, önümüz paktır

Güzel Pirim,Sultan Pirim, Şah Pirim(K.46)

Diğer Nefesler

MANE-15

Ali ismi dört kitapta okunur

Lâilaheillallah yazılı

Zikredeni Azazilden sakınır

Lâilaheillallah yazılı

Hacı Bektaş Veli ismi dildedir

Muhammet'in hup cemali güldedir

Fatıma Ananın gözü yoldadır

Lâilaheillallah yazılı

Hasan bahçesinin gülü açıldı
 Şah Hüseyin tazelendi saçıldı
 Şehit olanlara hulle biçildi
 Lâilaheillallah yazılı

Zeynel yaralandı akıyor kanı
 Bâkırın kazanda yıkandı donu
 İmam Cafer elindedir erkânı
 Lâilaheillallah yazılı

Musayı Kâzım Rızanın destine
 Yüz sürelim muhemmet'in postuna
 Cebrailin kanadının üstüne
 Lâilaheillallah yazılı

On İki İmamda saçı leylâ var
 Bunca âşıkların sen de meyli var
 Mehdînin boynunda bir hamayli var
 Lâilaheillallah yazılı

Kul Himmet üstadım der ilacına
 Yüz sürelim Muhammet'in tacına
 Fatıma Ananın saç bağ ucuna
 Lâilaheillallah yazılı (K.7)

MANE-16

Sabahtan Hakka döndüm yönümü
 Muhammet Ali'yi göreyim deyi
 Dünya maşakatından çektim elimi
 Bir kamile yoldaş olayım deyi

Yol oğlu kamile yoldaş olanlar
 Serin verip bir ikrarda duranlar
 Dört duvarın binasının kuranlar
 Arayıp üstadını bulayım deyi

Aşık oldum im basının sevdim
 Nazlım Hüseyin'in darını durdum
 Zeynel Abidin ile zindana girdim
 Etimi kırlara böleyim deyi

Güzel şahım aydır bizde nidelim
 Didar aşıkıyız malı nidelim
 On iki imamların yoluna güdelim
 On iki imamlara yoldaş olayım deyi (K.54)

MANE-17

Bülbül olup beni derde düşüren
 Derdimin dermanı sensin ya Ali

Yolcu edip beni derde düşüren
Derdimin dermanı sensin ya Ali

Mahrum etme beni güle eriştir
Yolda koyma menzile ulaştır
Bir kat eyle bir ummana ulaştır
Derdimin dermanı sensin ya Ali

Pervaz edip o dağları yandıran sensin
Yine bu devranı döndüren sensin
Susuz olanları kandıran sensin
Derdimin dermanı sensin ya Ali

Pir Muhammedim aşktan haber duyalım
Dost elinden nasibini alalım
Ağlar deli gönül yürek yaralı
Derdimin dermanı sensi ya Ali (K.47)

MANE-18

İki turnam geli başı cığalı
Eylen turnam eylen Ali misin sen
Birisi Muhammet birisi Ali
Eylen turnam eylen Ali misin sen
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen

İki turnam gelir rengi yemyeşil
Biri İmam Hasan ol paki nesil
Biri İmam Hüseyin cennette bir gül
Eylen turnam eylen Ali misin sen
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen

İki turnam gelir rengi kırmızı
Biri İmam Zeynel sürelim yüzü
Biri İmam Bakır edem niyazı
Eylen turnam eylen Ali misin sen
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen

İki turnam gelir rengi Caferi
Biri İmam Kazım o yol rehberi
Biri İmam Rıza Horasan piri
Eylen turnam eylen Ali misin sen
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen

İki turnam gelir rengi beyazdır
Biri taki zihri...

...

Eylen turnam eylen Ali misin sen
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen (K.8)

MANE-19

Uyan ne yatarsın şafak söküldü
Hep niyazlar kabul olur sabahtan
Hakkın divanına cümle çekildi
Müminler maksadın buldu sabahtan

Gönül pervane veş yandı tutuştu
Aşkın kazanında kaynadı coştı
Seherde uyanan Hakka ulaştı
Gafiller gaflette kalır sabahta

Kadimiz dal olup iki büküldü
Gözümün gevheri yere döküldü
Dilberin hayali geldi dikildi
Derdimin dermanı gelir sabahtan

Gerçi kim bilirim noksanım çoktur
Hudanın indinde zerrece yoktur
Söyleyene bakma söyleyen Haktır
Kamiller günahım bilir sabahtan

Sabahın hürmeti gelmez hisaba
Vasfının şerh etsem sığmaz kitaba
Sersem Ali serin koy mu turaba

Elhak deyip namaz kılar sabahtan (K.11)

MANE-20

Benim sevdiceğim Ali'dir Ali

Ali'yi sevenler olmaz mı veli

Pirimin elinden içmişim dolu

Ali'yi seversen değme yarama

Hakkı bilmez ile eyleme Pazar

Bir minafık ehli imamı bozar

Mürşit olmayınca yaralar azar

Pirimi seversen değme yarama

Mümin müslüm bir araya gelince

Pirlerin elinden dolu alınca

Günah sevap ... anda sorulunca

Şahı sever isen değme yarama

Benim yaralarım bağlıdır bağlı

Aşıkı sadıkın ciğeri dağlı

Balım Sultan Mürsel Dedenin oğlu

Ali'yi seversen değme yarama (K.54)

MANE-21

Gözlerin kör olsun ey kanlı yezit
Bu meydanda ne var Ali'den gayrı
İlim Muhammed'in kapısın açan
Var mıdır bir bilge Ali'den gayrı

Güvecin donunda Uruma uçan
Erenler evinin kapısın açan
Cümle evliyanın üstünden geçen
Var mıdır hiçbir er Ali'den gayrı

Sofu Abdal erkanını yürüden
Aydın cemde sevdiklerin sır eden
Neşter selam kırk vücudu bir eden
Var mıdır hiçbir er Ali'den gayrı

Muhammet mihracın yoluna girdi
Bu sır gayet sır içinde sır idi
Sır donunda Hatem Mührünü verdi
Bu sırrı kim bilir Ali'den gayrı

Cümle evliyalar imanlar bunda
İkrar veren kimse düşer mi derde
Yek nefeste olur mu meydanı evde

Babamız her kim olur Ali'den gayrı

Selman bir deste gül şaha uzattı

Kendi tabutuna kendisi yattı

Cemi Mustafa'dan nikabın attı

Kuvan yok gördüler Ali'den gayrı

Erenler erkanı gerçek bellidir

Abdal Musa fakir anın kuludur

İmam Muhammed'i gönlü doludur

Var mıdır bir rehber Ali'den gayrı (K.40)

MANE-22

Bugün erenlere kurban

Serim meydanda meydanda

Bütün ikrar canım feda

Canım meydanda meydanda

Kellemi koltuğuma aldım

Kan ettim kapına geldim

Ettiğime pişman oldum

Serim meydanda meydanda

Yoktur çınarım timarım

Yoktur kalbimde gümanım

Al malım varlığa canım

Dilim meydanda meydanda

Mümine hulleler biçin

Ol kelp rakiplerden kaçın

Ben bülbülüm bir gül için

Zârım meydanda meydanda

Mümin olan olur veli

Veli olan olur gani

Nesimî yem üzün beni

Derim meydanda meydanda

Ateşi aşkına yaktın özümü

Halil İbrahim'le nardan gelirim

.....

.....

Suâl eyler isen benim sırrımdan

Cümlemizi vareyledi varından

Yarattı Muhammet Ali nurundan

Hak ile Hak olan şardan gelirim

Cebraîl çırağı alır eline

Seyretmeye gider dostun iline
Hayranım şakıyan dudu diline
Rıdvan kapı açtı şardan gelirim
Teni sual etme ten kuru tendir
Can onun içinde gevheri kandır
Bu ilmin deryası bahri ummandır
Sırrı kaleyleyen sırdan gelirim

Mansur ile varıp dâr'a çekildim
Yusuf'la kul olup bile satıldım
Şam'da İsa ile göğe çekildim
Musa ile dahi Tur'dan gelirim

Mahkemede sual sordu kadılar
Kitapların orta yere kodular
Sen bu ilmi kimden aldın dediler
Üstadımdan aldım Pirden gelirim

Nesimî yim ikrarımla bilirim
Gerçek erenlerin kemter kuluyum
Ali bahçesinin gonca gülüyüm
Münkir münâfika Haktan gelirim (K.7)

MANE-23

Gel beni ağlatma şahım

Ben sana kullar olayım

Gel bana ceylan bakışlım

Ben sana kullar olayım

Bir gonca bülbülün idim

Geldim dalında ötmeye

Şanına ağlatma düşmez

Ben sana kullar olayım

Açtım zülfüm telinden

Zülûfün ucu Mah gibi

Kesip de yabana atma

Ben sana kullar olayım

Nesimî can Nesimî

Derdime bir çare kıl

Ezelden seni sevdim

Ben sana kullar olayım (K.13)

MANE-24

Yüce gördü şehitliğin yolunu

Mağsur gibi kabul kıldı darını

Kokladı elmayı verdi serini
Hırkasını asılı koydu orada

Seksen bin er Horasan'dan zuhuru
Geldi Urum'a hatmeyledi zahiri
Şeşper koltuğunda gitti ahiri
Dört yolun dördüne gitti oradan

Halifeler bir araya geldiler
Evlat kimdir diye meşveret kıldılar
İnce Memed'i de pire saldılar
On iki er senet aldı oradan

İsmail'im ötesine ermezler
Evlat olmayana senet vermezler
Senede mühüre itimat kılmazlar
Zanla gümman böyle kaldı orada (K.13)

MANE-25

Gözlerin kör olsun ey kanlı yezit
Bu meydanda ne var Ali'den gayrı
İlim Muhammed'in kapısın açan
Var mıdır bir bilge Ali'den gayrı

Güvecin donunda Uruma uçan

Erenler evinin kapısını açan
Cümle evliyanın üstünden geçen
Var mıdır hiçbir er Ali'den gayrı

Sofu Abdal erkanını yürüden
Ayn cemde sevdiklerin sır eden
Neşter selam kırk vücudu bir eden
Var mıdır hiçbir er Ali'den gayrı

Muhammet mihracın yoluna girdi
Bu sır gayet sır içinde sır idi
Sır donunda Hatem Mührünü verdi
Bu sırrı kim bilir Ali'den gayrı

Cümle evliyalar imanlar bunda
İkrar veren kimse düşer mi derde
Yek nefeste olur mu meydanı evde
Babamız her kim olur Ali'den gayrı

Selman bir deste gül şaha uzattı
Kendi tabutuna kendisi yattı
Cemi Mustafa'dan nikabın attı
Kuvan yok gördüler Ali'den gayrı

Erenler erkamı gerçek bellidir

Abdal Musa fakir anın kuludur

İmam Muhammed'i gönlü doludur

Var mıdır bir rehber Ali'den gayrı (K.46)

MANE-26

Sabahtan sabahtan kişneşen atlar

İçer yezitlerde derer fiyatlar

Sabahtan kapılar açıktır derler

Pirim bir su derde yanar Hüseyin

Hüseyin'imi de dedesi verdi hocaya

Okuya okuya çıktı heceye

Hüseyin'imi de getirdiler birdar köşeye

Pirim bir su derde yanar Hüseyin

Hüseyin'im de orta yerde çardağı

İnkâr yezitler vurdu kırdı bardağı

Gügül gügül de ötüyor ördeğı

Pirim bir su derde yanar Hüseyin

Hüseyin'imi de yaraladılar okuna

Ağı kattılar İmam Hasan'ın hakkına

Ben nasıl geleyim arkamdaki yüküne

Yükünü gerçeğe çözen Hüseyin

MANE-27

İmam Hüseyin'i vurdular

Kolun kanadın kırdılar

Alkanlara boyadılar

Kerbela'da Kerbela'da

İmam Hüseyin susamıştı

Bir yudum su aramıştı

Ana yüreği yanmıştı

Kerbela'da Kerbela'da

İmam Hüseyin şehit oldu

Gül bahçesi harap oldu

Gözleri kan ile doldu

Kerbela'da Kerbela'da (K.1)

MANE-28

Gece gündüz zikrim, virdim okurum

On iki imamlar şahı, göster cemalin

Dost bağında bülbül gibi şakırım

On iki imamlar şahı, göster cemalin

Coşkun sular gibi akar çağlarım
 Ciğerciğim şerha şerha dağlarım
 Şefaata isterim, yanar ağlarım
 On iki imamlar, şah deyi deyi
 Hak Muhammem Ali Padişahımdır
 Namazım, niyazım, secdeğahımdır
 Münacat eylerim, adil şahımdır
 On iki imamlar, şah devî deyi

 Sen bir gani şahsın , senindir şefkat
 Keremler kanisin, ey nur-u kudret
 İsterim didar'ın , el'aman mürvet
 On iki imamlar, şah deyi deyi

 Genc Abdal'ım dil'de saklarım razım
 Kibleğahım sensin kıldım niyazım
 Kabul eyle, meded naz-ü niyazım
 On iki imamlar, şah deyi deyi (K.34)

MANE-29

İlettiler mezarıma
 Sığındım gani kerime
 Toprak attılar serime
 Gözüm yaşı taşı gitti

İmam telkine başladı
Bir sevapçık iş işledi
Komşular bizi boşladı
Geri dönüp kaçtı gitti

Kabrime bir melek geldi
Bana bir sualcik sordu
Hışm edip bir topuz vurdu
Tabdilciğim şaştı gitti

(Teslim Abdal) oldu tamam
İşte geldi ahir zaman
Yardımcımız on iki imam
Ten türabe karıştı gitti (K.48)

b) Cenaze Nefesleri

MANE- 30

Şu dünyaya geldim geleli
Ölüyorum da günahlı haller nice olur
Azrail gelip de can bendime çökünce
Ölüyorum da günahlı haller nice olur.

İki melek de koşa koşa geldiler
Geldiler de taraf taraf durdular
Günahlısın diye beni buldular
Ölüyorum da günahlı haller nice olur
Kefenimi biçtiler de boylu boyunca
Ecelin şerbetini içtim doyunca
Kavim kardaş gelip beni soyunca
Ölüyorum da günahlı haller nice olur

Doğanımı da ovaya salamaz oldum
Avımı destime alamaz oldum
Yeşil hırka giyip ben pirime varamaz oldum
Ölüyorum da günahlı haller nice olur

Kılındı cenazem düştüm yollara
Hayırlar gele defterler dürüle
Günahlısın diye salmazlar yola
Ölüyorum da günahlı haller nice olur

Güzel şahım ağlayıp da gülmedim
Arayıp da derdime derman bulmadım
Allah Muhammet Ali'den öğüç almadım
Ölüyorum da günahlı haller nice olur

Ağaç başı yeşil yaprak yer altında
Kefen yırtmak bastığımız kara toprak
Boyumuzdan aşar bir gün
Ölüyorum da günahlı haller nice olur
Gelin yiyelim içelim bu güzellik
Geçer bir gün kara toprak evran
Olmuş ağzın bize açar bir gün
Ölüyorum da günahlı haller nice olur

Yiyip yedirmesi hoştur dayan
Yürek bağrım taşır can kafeste
Huma kuştur can kafesten uçar bir gün
Ölüyorum da günahlı haller nice olur

Yiyip yedirmeyen adem kismetimi
Verir Hudam insanoğlu ekin misali
Bizi eken biçer bir gün
Ölüyorum da günahlı haller nice olur

Şah Hatayim düşümüzde oturuyor
Karşımızda baykuş mezar taşımızda
Garip garip öter bir gün
Ölüyorum da günahlı haller nice olur (K.13)

MANE-31

İşte geldim işte gittim
Yaz çiçeği gibi bittim
Şu dünyada ne iş ettim
Ömürçüğüm geldi geçti

Çağırdılar imam geldi
Her biri bir işe daldı
Azrail pençe saldı
Can cesetten uçtu gitti

İşte geldi yuyucular
Tenime su koyucular
Kefeni elinde hoca
Kefenimi biçti

İp attılar belimizden
Ayırdılar elimizden
Pek tuttular kolumuzdan
Gözyaşları taşıtı gitti

Elettiler kabrime
Sığındım kabri kerime
Toprak attılar serime

Ömürçüğüm geçti gitti

Kabrime bir melek geldi

Bana bir sualcik sordu

Haşmetli bir topuz vurdu

Tebliğim şaştı gitti

İmam talkına başladı

Bir hayır sevap işledi

Komşular bizi boşladı

Geri dönüp kaçtı gitti

Güzel Şahım oldu tamam

İşte geldi ahir zaman

Yardımcımız on iki imam

Ten turaba sır oldu gitti (K.13)

MANE-32

Çeke çeke ben bu dertten ölürüm

Seversen Ali'yi değme yâreme

Ali'nin yoluna serim veririm

Seversen Ali'yi değme yâreme

Ali'nin yaresi yar yaresidir

Buna merhem olmaz dil yâresidir
 Ali'yi sevmeyen Hakk'ın nesidir
 Seversen Ali'yi değme yâreme

Bu yurt senin değil konar göçersin
 Ali'nin dolusun bir gün içersin
 Körpe kuzulardan nasıl geçersin
 Seversen Ali'yi değme yâreme

Ilgıt ılgıt oldu akıyor kanım
 Kem geldi dîdâra tâli'im benim
 Benim derdim bana yeter hey canım
 Seversen Ali'yi değme yâreme

Pir Sultan Abdal'im deftere yazar
 Hîlebaz yâr ile olur mu pazar,
 Pir merhem çalmazsa yâreler azar
 Seversen Ali'yi değme yâreme (K.23)

MANE-33

Ölüm bir gerçektir gelecek başa
 Bu dünyada ne kadar yaşarsan yaşa
 Şeytana uyup da çalışma boşa
 Mahkeme kapısı açılır bir gün

Cennet açılır müminler için
Ey gafil namaz kılmazdın niçin
Bu dünyaya geldik imtihan için
Diplomayı bizlere verirler bir gün

Uyku uyumaz bilen kendini
Muhammet Mustafa yaydı bu dini
Oku Kuran-ı bil kıymetini
Kuran silinip de kalkacak bir gün

Bir gün batıdan güneş doğacak
Gören insanların benzi solacak
İşte o zaman Deccal çıkacak
Sahte halifelik yapacak bir gün

Bir gün şiddetle akacak yaşın
Başına toplanır komşun kardeşin
İşte o vakit iman yoldaşın
Dilin damağına yapışır bir gün (K.54)

MANE-34

Fanıdır bu dünyanın hayatı
Aldatıp insanı dünyanın tadı

Oğlum kızım hayat arkadaşım
Sanki benim değil imiş

Gidiyorum artık geri gelemem
Ne olacak benim halim bilemem
Yaşama sevincim olan ailem
Sanki benim değil imiş

şu dñnyadan geçerken bedenim
Kalır artık gözlerde hayalim
şu duvarda duran cansız resmim
Sanki benim değil imiş

Bunca yıllar dolaştığım
Hem yiyip hem de içtiğim
Tatlı tatlı konuştuğum
Sanki benim değil imiş

Artık kefenim biçildi
Bedenim toprağa erişti
Evlatlarım mal bölüştü
Sanki benim değil imiş (K.23)

MANE-35

Dedem göç eyledi eğleyemedim

İkrar zincirine bağlanamadım

Ellerden ar ettim ağlayamadım

Gitme pirim gitme kal bizim elde

Silirik süpürük olsun bizim odamız

Güllük gülistanlık olsun cemimiz

Konalım göçelim sen ol dedemiz

Gitme pirim gitme kal bizim elde

Gideceğin yere ekin ekilsin

Aşacağın belin karı sökülsün

Sen bırak kuzusun akıl yüküsün

Gitme pirim gitme kal bizim elde

Göldeki yatan emlik kuzular

Aldırılmış anasını ağlar bozular

Çorum çokum himmet eyler gaziler

Gitme pirim gitme kal bizim elde

Güzel şahım aydır dağlar laleli

Gönül coşkun amma yürek yareli

Çorum çokum kaldı gazi köleli

Gitme pirim gitme kal bizim elde (K.13)

MANE-36

Uyan insanoğlu gafletten uyan

Ölüm sana haber vermeden gelir

Emrin ilahidir çeker kılıcını

Şahın kapısının çalmadan gelir

Hemen şundan güneş doğup batmadan

Seher vakti bülbülleri ötmeden

Ağzındaki tek lokmayı yutmadan

Yemek borusuna varmadan gelir

Uyma şu zamana dölüşemezsin

Ecel meydan ister güleşemezsin

Kapıdan kapıya ulaşamazsın

Oğlunu kızını görmeden gelir

Emrin ilahidir çeker kılıcını

Yıkar padişahın tahtını tacını

İptal eder vezirin hanını

Çeker gider şahım Merdan Ali kervanını (K.45)

MANE-37

Abdallığın binasını sorarsan

Evvele Muhammet Ali Abdaldır
Hakikat ilminin aslın ararsan
Cümle ululardan ulu Abdaldır

Muhammet Kırklarda bir hayal gördü
Bu ne hayal deyip künhüne erdi
Firdevsi âlâdan içeri girdi
Öter bülbülleri gülü Abdallar

Muhammet Kırklara dedi
Aliyi görünce Allah dost dedi
Muhammet de Abdal olmak istedi
Üçler beşler kırklar yolu abdallar

Ben bu Abdallıktan geriye kalmam
Tuttum abdallığı elimden salmam
Hem Hatice hem Fatıma hem Selman
Kemberbestlerin beli Abdaldır (K.7)

MANE-38

Yerin göğün arşın kürsün direği
Gel dinim imanım İmam Hüseyin
Senin için dolu mürüvvet bağı
Gel dinim imanım İmam Hüseyin

Bunca evliyalarda bunca erenler
Hüsnün kabesine yüzler sürenler
Kapıda kul oldu sahip kılanlar
Gel dinim imanım İmam Hüseyin
Deden Muhammed'e atan Haydari
Parmağıyla yıktı babı hayberi
Şehitler serveri gaziler piri
Gel dinim imanım İmam Hüseyin

Ağladı melekler inledi cihan
Matemini tutuyor tüm müminan
Kerbela'dan al kanlara belenen
Gel dinim imanım İmam Hüseyin

Güzel şahım şefaata muhtacım
Hep seni anıyor gürif-i Naci
Erenlerin evliyaların devletli tacı
Gel dinim imanım İmam Hüseyin

MANE-39

Devredip gezersin koca dünyayı
Bağdat diyarına vardın mı turnam

Medine şehrinde Fatıma Anayı
Mekanı ordadır gördün mü turnam

Medine şehrinde Selman'a varıp
Bağdat'ta Kazım'ın kabrini görüp
Baş eğip eşiğine yüzünü sürüp
İkrara bent olup durdun mu turnam

Hazreti Eyüb'ün nikabın kaldır
Tende iki kurt var neyibin saldır
Birisi ipek sorar birisi baldır
Bunların sırrına erdin mi turnam

Veysel Karanı gezer idi Yemen'de
Serin verdi on iki İmam yolunda
İmam Mehdi hangi vakit zamanda
Neyi zahrederek sordun mu turnam

As (?) şehitler Kerbela'da çürümez
Haktan izin yoktur kalkıp yürümez
İmam Hüseyin'in de kanı kurumaz
Şehitler serdarının gördün mü turnam

Pevlül evcik yapar kendi zeminde

Makamını gördü uçmak evinde
Tılsımı da erenlerin evinde
Kırkların darına durdun mu turnam

Şah Hüseyinim der ki Hakka varayım
Varıp dergahına yüzün sürelim
Can baş feda edip şahı görelim
Sen de bu sultanı gördün mü turnam (K.14)

MANE-40

Dostum Muhammet'tir Hak Habibullah
Söylersen Muhammet Ali'den söyle
Cihana geldiler sırrı sırrullah
Söylersen Muhammet Ali'den söyle

Hasan Muhammet'tir Hüsey'in Ali
Şah İmam Zeynel'e demişiz belli
Muhammet Bakır'ı sevdik ezeli
Söylersen Muhammet Ali'den söyle

Evliya evliya onlara aşık
Verdiler ikarı oldular tanık
Hak mesebi İmam Caferi Sadık
Söylersen Muhammet Ali'den söyle

Musa-yı Kazım'dan kuruldu erkan
Şah İmam Rıza'dır Pir-i Horasan
Taki ile Naki mümüne iman
Söylersen Muhammet Ali'den söyle
Hasan ul Askeri Selveri Alem
Muhammet mehdidir sahip ul kerem
Genç Abdal zikret dilinde her dem
Söylersen Muhammet Ali'den söyle

Benim pirim Hacı Bektaş Velidir
Pirim piri Şahı Merdan Ali'dir
Seyit Ali Sultanın kendisidir
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Erenlerin lokmasından yer isen
Gerçek imamların aslı der isen
Dinle pendi sana derim er isen
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Aslan gibi apıl apıl yürüyen
Kendi özün Hak sırrına bürüyen
Kepeneğin yanı sıra sürüyen
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Mümin olan lokmasını yedirir
Her sözleri rumuz ile bildirir
Gümansız bil anı gerçek velidir
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır
Kızıl deli ocağında uyanan
Baştan başa yeşillere boyanan
Varıp pirin eşiğine dayanan
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Mekân tutmuş Hanbağında bucağın
Bulutlara ağıp tutan sancağın
Uyandırdı pirimizin ocağın
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Kazak Abdal der rivayet eyledim
Üç yüz altmış er ziyaret eyledim
Bu da söz başı hikâyet eyledim
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır (K.27)

MANE-41

Hayali gönlümde yadigar kalan
Hünkar Hacı Bektaş Ali kendidir
Darı çez üstünde namazın kılan

Hünkar Hacı Bektaş Veli kendidir

Ali'nin işleri daim sır ile

Kısmetini kırmızıdan örünen

Nur içinde Cebrail ile görünen

Hünkar Hacı Bektaş Veli kendidir. ,

Aslan olup yol üstüne oturan

Selman idi ona nergiz getiren

Kendi cenazesin kendin götüren

Hünkar Hacı Bektaş Ali kendidir

Musa kahramanı dine döndüren

Münkirin gönlüne perde indiren

Doksan bin küffarı dine döndüren

Hünkar Hacı Bektaş Ali kendidir

Yerlerin göklerin binasın düzen

Ak üstüne ak yazılar yazan

Engün şevketini kırklara ezen

Hünkar Hacı Bektaş Ali kendidir

Kul Hasan'ım var mı sözümde yalan

Münkirin gönlünü gümana salan

Doksan günlük yolu koşlukta alan
Hünkar Hacı Bektaş Ali kendidir (K. 21)

MANE-42

Muhammet Ali'nin aldım elini
Hak deyip tuttuğum elden ayrılmam
On iki imamın tuttuğun yolunu
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam

Mürşidin nefesi Hak nefesidir
Mürşit sözü tutmayanlar asidir
Mürşidin rızası Hak rızasıdır
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam

Mürşidin gittiği veli yoludur
Gitme dediğine gitmemelidir
Zahir Batın hep Muhammet Ali'dir
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam

Hak erenler bir araya serile
Cümle aşıklara nasip verile
Aşıkare Hak gözlere görüle
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam

Şah Hatayım Hak bil tuttuğun eli
 Zahirde batında Hak görür seni
 Gerçek erenlerden aldım haberi
 Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam (K.1)

IX.2.2. Dövaz-ı İmamlar

Alevî-Bektaşî edebiyatında on iki imam için söylenmiş olan nefeslere “dövaz-ı imam” adı verilir (Korkmaz,2005:205).

Mersin Abdalları tarafından gerek içeri gerekse dışarı cemlerinde On İki İmamları temsilen on iki tane dövaz-ı imam okunmaktadır.

Derlenen dövaz-ı imamların 1 tanesi 7’li hece ölçüsüyle, (MAD-3), 10 tanesi 11’li hece ölçüsüyle (MAD-1, MAD-2, MAD-4, MAD-5, MAD-6, MAD-7,MAD-8, MAD-9, MAD-10, MAD-11) yazılmıştır.

İnceleme alanımızdan derlenen dövaz-ı imamlar şunlardır:

MAD-1

Akıl ermez yaratanın sırrına
 Muhammed Ali’ye indi bu kurban
 Kurban olam, kudretinin nuruna
 Hasan, Hüseyin’e indi kurban

Ol İmam Zeynel’in destinde idim
 Muhammed Bakir’in dostunda idim
 Cafer-i Sadık’ın postunda idim
 Musa Kazım, Rıza’ya indi bu kurban

Muhammed Taki'nin nurunda idim
 Aliyyün-Naki'nin sırrında idim
 Hasan-ül'askeri'in darinde idim
 Muhammed Mehdi'ye indi bu kurban
 Aslı Şah-i Merdan, görüh-i Naci
 Hakikate bağlı bu yolun ucu
 Senede bir kurban, talibin borcu
 Muhammed Mustafa'ya indi bu kurban

Tarikatten hakikate çareler
 Cennet-i alaya hülle sereler
 Muhammed Ali'nin yüzün göreler
 Erenler aşkına indi bu kurban

Şah Hatayim eder bilir mi her can
 Kurbanın üstüne yürüdü erkan
 Tırnağı tesbihdir, kanı da mercan
 On iki imama indi bu kurban (K.13)

MAD-2

Gelin ey gaziler yola gidelim
 Ululardan ulu yol Allah Allah

Muhammed Ali'ye niyaz edelim
Gerçekler demine hu Allah Allah

Dedim Hasan Hüseyin İmamlar şahı
Zeynel'abidin de İmamlar mahı
Muhammed Bakir de cemalin şahı
Balkıya balkıya nur, Allah Allah

Mezhebim İmam-i Cafer-üs- Sadık
Kazım Musa, Rıza yareme tabib
Ona nazar kıldı Muhammed Habib
Derdimin dermanı'dır Allah Allah

Şah Taki, Naki'dir bu yolu açan
Hasan-ül'askeri müşküller seçen
Muhammed Mehdi'den bir dolu içen
Pirlerin kalbinde şah Allah Allah

(Pir Mehmed) im kendi halinde gezer
Sultan Şuca' dedem eylemiş nazar
Aşıklar mehdini okuyup yazar
Pirimin cemali nür Allah Allah (K.13)

MAD- 3

Bugün bize pir geldi

Gülleri taze geldi

Önü sıra gamberin

Aliye Murtaza geldi

Ali Murtaza şahımız

Kabedir kiblegahımız

Miraçtaki Muhammet

O bizim padişahımız

Padişahım yaradan

Okur aktan karadan

Ben pirimden ayrılmam

Yüz yıl geçse aradan

Arayı uzattılar

Yarama tuz bastılar

Bir geldi fazladan

Bedestanda sattılar

Sattılar bedestanda

Ses verir gülüstanda

Muhammed'in hatemi

Bergüzdür aslında

Aslanda bergüzarım
Pir hayalinin gözlerim
Hep hasretler kavuştu
Ben hala intizarım
İntizarım çekerim
Leblebi bal şekerim
Aşkın ile daima
Gözyaşımı dökerim

Dökerim gözyaşımı
Gör mevlanın işini
Keşif kurban eyledi
Yedi oğulun başını

Figan eyler melekler
Kabul olsun dilekler
Yezit bir dert eyledi
O dert beni helak eder

Yezit bir dert eyledi
Melekler virt eyledi
Pirim bir şehir yaptı
Kapısını dört eyledi

Dört eylemiş kapısın
Lal-i güher yapılsın
Yezitler şehit etti
İmamların hepisin
Hasan'a ağı verdi
Hüseyin'e nice kıydılar
Zeynel iken bakır
Bir zindana koydular

Ulu divan kuruldu
Cümle mahluk dirildi
Yezit yürüyüş etti
Anda muhtar vuruldu

Pir dediler Ali'ye
Hacı Bektaş Veli'ye
Hacı Bektaş tacını
Verdi kızıl deliye

Kızıl deli tacımız
Şah Ahmet miracımız
Karaca Ahmet gözcümüz
Yalınca duacımız

Kul Himmet Üstadımız

Bunda yoktur yazımız

Şahı Merdan aşkına

Hak Nesim muradımız (K.7)

MAD-4.

Muhammed Mustafa ey Şah-i Merdan

Aliyyel'mürteza sana sığındım

Hatice, Fatma, Hasan,Mücteba

Hüseyn-i Kerbela sana sığındım

İmam Zeynel ile Muhammed Bakir

Cennet bahçesinde bülbüller şakır

Cafer-i Sadık'a erdik çok şükür

Kazım Musa, Rıza sana sığındım

Muhammed Taki'ye cerim salevat

Aliyyün'naki'den isterim imdat

Hasan-ül'askeri el'aman Mürvet

Mehdi sahib liva sana sığındım

On dört masüm-i pak , görüh-i Naci

On yedi kemer-best, derdin ilacı

Pirim hacı Bektaş serimin tacı

Hünkar-i evliya sana sığındım

(Viridi Derviş) senin kulun kurbanın

Yarın arasatta ulu divanın

Senin mücrimlere çoktur ihsanım

Pirim Şucah Baba sana sığındım (K. 23)

MAD-5

Gönül yine bir hayale uğradı

Senin aşkın beni mecnun eyledi

Aşk eseri cigerciğim dağladı

Senin aşkın beni mecnun eyledi

Muhammed Mustafa, Hayder Ali'sin

Seyid Battal Gazi, Sultan Veli'sin

Sun, elinden içim , kudret dolusun

Senin aşkın beni mecnun eyledi

İmam Hasan şefaatin kanıdır

Mü'minlerin can evinde canıdır

Şah Hüseyin mürüvvetin kanıdır
 Senin aşkın beni mecnun eyledi

Zeynel'aba, Bakir zuhur eyledi
 Cafer Sadık aşk deryasın boyladı
 Kazım Musa,Rıza niyaz eyledi
 Senin aşkın beni mecnun eyledi

Taki ile Naki derdler dermanı
 Asker'i sevmiyenin yoktur imanı
 (Pir Mehmed), Mehdi-i şahid zamanı
 Senin aşkın beni mecnun eyledi(K.13)

MAD- 6

Ey benim sevdiğim nur-u penahım
 Pirim cemalini göresim geldi
 Kaldır nikabını, lütfeyle şahım
 Pirim cemalini göresim geldi

Bir ismin Ali'dir , Haydar-i kerrar
 Hasan Hulk-i Rıza , bir zat-i envar
 Hüseyin şahımdır, mü'mine didar
 Pirim cemalini göresim geldi

Şah imam Zeynel'dir, Muhammed Bakır

Keremler kanıdır, Sadık-u Cafer

Kerem eyle, hüsnün kabesin göster

Pirim cemalini göresim geldi

Kazım, Rıza Taki, Naki, Askeri

Cümlenin, Muhammed Mehdi serveri

Muradım isterim, bilinem gayri

Pirim cemalini göresim geldi

Genci Abdal güzel söyledi halin

Erenlerden almış feyz-ü kemalin

Ey imamlar şahı, göster cemalin

Pirim cemalini göresim geldi (K.16)

MAD-7

Hak Muhammet Ali geldi dilime

Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Küllî günâhımı aldım elime

Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Hatice Fâtıma mihr-i mahabbet

Yine senden olur kuluna rahmet

İmam Hasan İmam Hüseyin mürüvvet
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

İmam Zeynelâbidîn'e erelim
İmamların divanına duralım
Doksan bin erlere niyâz edelim
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

İmâmı Caferdir dîdemin nûru
İmam Bâkır imamların serveri
Dilerim çektirmeye âh ü zârı
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Musa'yı Kazım'dan İmamı Rıza
Umarım inâyet edesin bize
Günâhım çok benim deyeyim size
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Dört kapudan men şad içeri girdim
İmam Hasan şahım Hüseyini gördüm
Şah imam Zeynel'e vüzümü sürdüm
Esrarımız Şah-ı Merdan Ali'dir

Muhammed Bakır'dır Cafer-i Sadık
 Kazım, Ali Rıza Kur'an-ı Natık
 Zahirim aşıktır, batınım maşuk
 Dindarımız Şah-ı Merdan Ali'dir.
 Taki, Naki , Asker bir oldu beli
 Muhammed Mehdi'yi sevdim ezeli
 Kuşandı Zülfikar , sürdü Döldülü
 Sırdaşımız Şah-ı Merdan Ali'dir

Genç Abdal'ım sırrı sakla canında
 Hacet kabul olsun hak divanında
 Haydar-ı kerrar ded, Ali şanında
 İkrarımız şah-ı merdan Ali'dir

İmam Takî İmam Nakîdir verdim
 Onlara sığındım dayandım durdum
 Hasan'ül askere yüzümü sürdüm
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Pir Sultanım tamam oldu sözümüz
 Muhammet Mehdî'ye var niyâzımız
 On İki imam bağlı özümüz
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali (K.46)

MAD-8

Her sabah her sabah ötüşür kuşlar

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Bülbül gül için figana başlar

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Kısmetimiz kalbimizde bulana

Veysel Karani gitti Yemen yoluna

Arıyız uçarız kudret balına

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Biz de çektik imamların yasını

İşit gerçek erenlerin sesini

İmam Hasan içti ağı tasını

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Arif olan eleklerden elendi

Talip olan Hak yoluna dolandı

Şah Hüseyin al kanlara boyandı

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Gönül kuşu kalp evinde yuvasın

Serime de çöktü şahin yuvası
İmam Kazım Musa Rıza duası
Allah bir Muhammet Ali diyerek

Şah Tati Naki nur olup gitti
Hasan askeri el olup gitti
Mehdi mağarada sır olup gitti
Allah bir Muhammet Ali diyerek

Dört kitap indi yurduna düştü
Kuran Muhammed'in eline düştü
Kul Himmet pirinin derdin düştü
Allah bir Muhammet Ali diyerek (K.48)

MAD-9

Cihan var olmadan ketmi alemde
Hak ile birlikte yektaş idim ben
Yarattı bu mülkü çünkü o demden
Yaptım tasvirini nakkaş idim ben

Anasırdan birli basa büründüm
.....Haktan göründüm
Hayrül beşer ile dünyaya geldim

Adem ile bile bir yaş idim ben

Ademin sülpünden şit olup geldim

Nuhi nebi oldum tufana daldım

Bir zaman bu mülke İbrahim oldum

Yaptım beytullahi taş taşıdım ben

İsmail göründüm bir zaman ey can

İshak Yakup Yusuf oldum bir zaman

Eyüp geldim çok çağırdım elaman

Kurt yedi vücudum kan yaş idim ben

Zekariye ile beni biçtiler

Yahya ile kanın yere sattılar

Davut geldim çok peşime düştüler

Mührü Süleyman'da çok taşıdım ben

Mübarek asayı Musa'ya verdim

Rühül Kudüs olup Meyrem'e erdim

Cümle evliyaya ben rehber oldum

Muciz Murgi Şebi huffaş idim ben

Tevekkül eyledim ben kendi kendim

Mucize görmeden imana geldim

Şahım erdan ile düldüle bindim
Zülfikar bağladım tığ taşıdım bir zaman

Sekahum (?) hamrumdan içildi şerbet
Kuruldu aynı cem ettik muhabbet
Meydana açıldı sırr hakikat
Aldığım esrara sırdaş idim ben

Hidayet erişti bize Allah'tan
Biat ettik cümle Resulallahtan
Haber verdi bize seydi fillahtan
Selman-ı pak ile sırdaş idim ben

Şükür mahtabımı getirdim ele
Gül oldum verdim bülbüle
Cem olduk bir yerde ehli beyitle
Kırklar meydanında ferraş idim ben

İkrar verdik cümle dizildik yola
Sırrı faş etmedik asla bir kula
Kerbela'da İmam Hüseyin ile bile
Pak ettim damini gül gül taşıdım ben

Şu fena mülküne çok geldim gittim

Yağmur olup yağdım ot olup bittim

Urum diyarını ben irşad ettim

Horasan'dan gelen Bektaş idim ben

Gahi Nebi gahi Veli göründüm

Gahi uslu gahi deli göründüm

Gahi Ahmet gahi Ali göründüm

Kimse bilmez sırrım yoldaş idim ben

Hamdullahım şimdi şiri dediler

Geldim gittim zatın hiç bilmediler

Kimseler bu Remzi fehm etmediler

Her gelen mahluka kardaş idim ben (K.13)

MAD-10

Bu cihanda derde derman sendedir

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali

Mümin Müslüm bütün derdi gamdadır

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali

Ağlar gökyüzünde hem mah u mihri

Feryat ile doldu iklini dehri

Şah İmam Hasan'a verdiler zehri

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali

Yezidiler bir araya geldiler

Ehli behti ara yere aldılar

Şah İmam Hüseyin'e guluv kıldılar

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali

İmam Zeynel Abidin'e bastılar

Şühedanın başlarını kestiler

Götürdüler hem dımışka astılar

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali

Tutmadılar Resullar sözümü

Esir ettik gelinini kızını

Alu evlat Hakka tuttu yüzünü

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali

İmam Bakır İmam Cafer hakkı 'çin

İmam Musa Kazım Rıza hakkı'çin

Şah Taki'nin bu Naki'nin hakkı'çin

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali

Askeri mehdidir ol sahip zaman

Gelince kurulur bir ulu divan

Çağır ey İlhami zaman bu zaman

Yetiş Allah ya Muhammet ya Ali (K.54)

MAD-11

Aradılar Pir Sultan'ın aslını

Görelim ki ne söyledi yaradan

Dinleyin de şerh eyleyin vasfını

Zuhur oldu Kazım Musa Rıza'dan

Evel Ali yerin göğün binası

Kudretten çalınmıştır mayası

Kazım atası Rıza dedesi

On iki imam ile geldi sıradan

Şeyh Cüneyt'tir aşıkların atası

Yine aşktan Pir Sultan'ın putası

Ummandır nurdur deryadır ötesi

Bilirsin kimdir narı nur eden

Hem Rıza hem Haşim hem Seyit

Bir başına vardır he Ebu Talip

Bektaş Veli'de yazılı kağıdı

İnanmayan haber alsın oradan

Seksen bin er Horasan'dan koptular
İmamı Rıza'ya muhkem tuttular
Sulka Karaca Höyük'ten sohbet ettiler
Erler meşverete kalak orada

Güvercin donunda havadan indi
Darı cez üstünde namazın kıldı
Doksan bin evliyaya ser çeşme oldu
Mevlam kismetlerini verdi orada

Uçurdular Pir Sultan'ın kuşunu
Seyran gah eyledi yıldız başını
Hup gösterdi toprağını taşını
Pirim kismetlerini verdi orada

Şahı yıldız dağında sema eyledi
Bir ayak üstünde bin bir kelim söyledi
İndi Banaz'ı vatan eyledi
Haydi devir zaman geçti orada

Koca şah Urum'a bir elma saldı
Dolandı Urum'u Banaz'a geldi
Pir Sultan elmaya bir tekbir kıldı

İnsan tece bude kaldı orada (K.34)

MAD-12

Elif' Allah ismi okur yazarım

“B” bir nokta ile “T” yi ne güzel

Oturmuş kâtipler hüsnünü yazar

Kaldırma nikabın değmesin nazar

Arafat dağında salınıp gezer

İsmail'in usul boyu ne güzel

Mağrip ile meşrikini bezeden

Zâhir bâtın hikmetini gözeden

Hasan Hüseyin de gelir gazadan

Muhammet Ali'nin soyu ne güzel

Zeynel Bâkır Câfer yarlar yarendir

Zâhir bâtın hikmetine erenler

Akdağın başına döşenmiş erler

Abıhayar gölünün suyu ne güzel

Kâzımı Musa Rıza'nın dilinde

Hakkın bir nişanı vardır kulunda

Kenan ile gezdim Mısır elinde

Yusuf'un yattığı kuyu ne güzel

Takî Nakî askerile akarım

Mehdî gelir diye yola bakarım

On iki İmamların yasın çekerim

Matem donu âşur ayı ne güzel

Musa Rıza dür çıkarır dükkanda

Kaynayıp coşuyor gevheri kânda

Kul Himmet Üstadım sevgisi canda

Kaşların lamelif B yi ne güzel (K.45)

SONUÇ

Etnik anlamda Abdallar hakkında yeterli bir araştırma bugüne kadar yapılmamıştır. Bu nedenle Abdallarla ilgili yazılı kaynaklar incelendiğinde bu konuda kesinleşmiş bir bilgiye rastlanılmamıştır. İnceleme alanımızda yaşayan Abdallar kendilerini Alevî-Türkmen bir topluluk olarak tanıtmaktadırlar. Yaptığımız derleme ve inceleme çalışmaları onların bu savını doğrulamaktadır. Sözlü kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Mersin'e bağlı Karacailyas Beldesinin Evren Mahallesinde yaşayan Abdallar ile Tarsus-Mithatpaşa Mahallesinde yaşayan Abdallar kendilerinin I. Dünya Savaşı sırasında Halep (Suriye)'ten Türkiye'ye göç ettiklerini belirtmektedirler. Mersindeki diğer yerleşim birimlerinde yaşayan Abdalların tamamı ise kendilerinin Horasan'dan gelerek Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmış bir topluluk olduklarını ifade etmektedirler.

Abdallara buldukları yörelere, yaptıkları işlere göre Abdali, Abdallu, Teberci, Gevende, Çingene, Karaduman, Gurbet, Çalgıcı, Köçek, Deveci, Usta, Elekçi, Sepetçi, Bohçacı, davulcu, Carcar, Kıptî, Cingan, Geygel gibi farklı isimler verilmiştir. Mersin Abdalları da yörede daha çok Sepetçi, davulcu, çalgıcı, demirci, bohçacı gibi icra ettikleri meslek isimleri ile adlandırılmaktadırlar.

“Mersin Abdalları Halkbilimi Araştırması” başlıklı bu çalışmamızda Mersin'de Abdalların yaşadığı toplam 12 yerleşim birimi tespit edilmiştir, bu yerleşim birimlerinden dört tanesi köy, diğer dokuz tanesi mahalledir. Köyler; Tarsus-Akgedik Köyü, Tarsus-Polatlı Köyü, Mut-Ortaköy, Bozyazı-Ustalar Köyü, mahalleler; Mersin-Akdeniz-Gündoğdu Mahallesi, Mersin-Karacailyas Beldesi-Evren Mahallesi, Tarsus/Mithatpaşa Mahallesi, Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi, Silifke /Say Mahallesi, Silifke /Pazarkaşı Mahallesi, Mut / Merkez /Doğancılar Mahallesi, Anamur Yıldırım Beyazıt Mahallesi (Akkovanlı).

Mersin’de Abdalların yaşadığı bu yerleşim yerleri ile ilgili yazılı belgelere ulaşamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda yerleşim birimleri ile bilgiler kaynak kişilerden edinilen bilgilerle, alan araştırması sırasındaki gözlemler sonucu edinilmiştir.

Mersin Abdalları dinî inanışları açısından Alevî-Bektaşî bir topluluktur. Abdalların Aleviliği, Anadolu Aleviliği ile öz itibariyle benzeşmekle birlikte, bazı dini pratiklerin uygulanmasında farklılık görülmektedir. Mersin Abdalları, Hz. Ali’ye beslenen yoğun sevgi, ehl-i beyt sevgisi, on iki imama duyulan saygı, Kerbela şehitlerine bağlılık vb. inanışlar dini gelenek ve törenlerin uygulanışı açısından diğer Alevî topluluklarla benzerlik gösterir. Bununla birlikte Mersin’de yaşayan Abdallar kendilerinin Yağmurlu Ocağına bağlı bir Alevi-Bektaşî topluluk olduklarını belirtmektedirler. Bu ocakla ilgili yazılı kaynaklarda ayrıntılı bir bilgiye ulaşamamıştır.

Mersin’de Abdalların yaşadığı yerleşim birimlerinin hiçbirisinde dede bulunmamaktadır. Bu nedenle dini törenleri yürütmek amacıyla, dedeler Karaman, Konya ve Antalya illerinden gelmektedir. İnceleme çalışmalarımız sırasında Mersin Abdallarının yaşadığı yerleşim birimlerinin bazılarında dini törenlerin düzenli bir şekilde yürütüldüğü (Mut-Ortaköy, Bozyazı-Ustalar Köyü, Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi, Silifke Merkez Say Mahallesi / Pazarkaşı Mahallesi, Mut / Merkez /Doğancılar Mahallesi), bazılarında ise dinî törenlerin yapılmadığı (Tarsus-Akgedik Köyü, Tarsus-Polatlı, Mersin-Akdeniz-Gündoğdu Mahallesi, Mersin-Karacailyas Beldesi-Evren Mahallesi, Tarsus/ Mithatpaşa Mahallesi) tespit edilmiştir.

Mersin Abdalları arasında dini törenlerin düzenli olarak yapıldığı toplulukların dini törenlerinde bir farklılık gözlenmemiştir. Mersin Abdallarının inanç yapısını oluşturan, Allah-Muhammet-Ali üçlemesi, miraç ve kırklar meclisi, ehl-i beyt

sevgisi, on iki imam, mürşit-dede-talip, on iki hizmet, erkân, niyaz, dâr-dâr'a durma, hayırlı ve gülbank ile bilgiler taliplere dede veya rehberler tarafından sözlü olarak öğretilip kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Sosyal yaşamın değişmesiyle, dede ve rehberler tarafından Mersin Abdallarında dinî törenlere olan ilginin azalmış olmasından şikâyet edilmektedir.

Mersin Abdalları ile ilgili dinî törenler, “inanç ve pratiklere bağlı dinî törenler”, “sosyal içerikli dinî törenler” ve “bereket törenleri” olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Bu törenlerin ilkinde, Abdalların inanç yapısının yaşatılması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan buna bağlı olarak bazı dini ritüelleri ve kuralları beraberinde getiren “görgü cemi, düşkünlük, bilezer olma (musahip olma), cuma akşamı, dâr'dan indirme cemi” adı verilen törenler yer almaktadır. Sosyal içerikli dini törenler bölümünde ise “Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, muharrem töreni ve kurban törenleri” , bereket törenlerinde ise “yağmur duası, hıdrellez ve nevruz” gibi herkesin katılabileceği törenler yer almaktadır.

İnceleme alanımızda, yaşayan Abdalların dini törenleri arasında çok fazla farklılık bulunmamaktadır. Bütün Abdal topluluklarında düzenlenen büyük cemlerde 12 erkân uygulanmaktadır. Cemlerdeki bazı küçük ritüel farklılıkları dini töreni yöneten dedeye göre değişebilmektedir.

İnceleme alanımız içerisindeki bütün Abdal toplulukları tarafından muharrem orucu tutulmakta ve ardından aşure kaynatılmaktadır. Sadece iki yerleşim biriminde (Tarsus-Akgedik ve Polatlı Köyleri) bazı ailelerin muharrem orucunu tuttıkları ama aşure kaynatmadığı tespit edilmiştir. Bu aileler kendilerini intizarlı olarak kabul etmekte, bu nedenle aşure kaynatıkları zaman kötü bir şeyle karşılaşacaklarına

inanmaktadırlar. Bu ailelerin kızları, intizarlı olmayan bir ocağa gelin gittiklerinde aşure kaynatabilmektedir.

Mersin Abdallarının yaşadığı yerleşim birimlerinin hiçbirisinde Abdallara ait bir cem evi bulunmamaktadır. Cemler uygun olan herhangi bir evde yapılmaktadır. Birçok yerleşim birimlerinde cemler uzun zamandır düzenli bir şekilde yapılmamaktadır. Bununla birlikte Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi ve Mut-Ortaköy’de yaşayan Abdallar arasında görgüden geçme, düşkün kılma ve bilezer (musahip) olma gibi büyük cemlerin gerektiğinde düzenli olarak yapıldığı tespit edilmiştir.

İnceleme alanımızda Alevilikteki bir tür sosyal akrabalık bağı olan musahip olma “bilezer olma ya da bilezerlik ” şeklinde adlandırılmaktadır. Bilezer olan kişilerin sayısı her geçen gün azalmaktadır. Bunun nedeni birtakım sosyal değişimlere bağlanmakla birlikte, bazı kişiler Abdallar arasındaki evliliklerin sadece Abdal olanlarla yapılmasından ve bilezer olan kişilerin çocuklarının kardeş sayıldığı için evlenememesinin bir engel olmasından dolayı bilezer olmadıklarını ifade etmektedirler. Ancak asıl neden sosyo-kültürel hayattaki değişimlerin bilezerliğin kurallarını yerine getirmede taliplere birtakım sıkıntılar yaşatmasıdır.

Mersin Abdallarının dini törenleri arasında yer alan ve Abdalların gelenek ve göreneklerine, inanç yapılarına aykırı davranış gösteren kişileri cezalandırma biçimi olan düşkünlük, bazı yerleşim birimlerinde etkisini tamamen kaybetmekle birlikte, Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi ve Mut-Ortaköy’de yaşayan Abdallar arasında canlı olarak yaşatılmaktadır. Mersin Abdalları artık sorunların mahkemeler aracılığıyla çözüldüğünü, toplumsal düzenin sağlanmasında bu tarz uygulamalara gerek kalmadığını da ifade etmektedirler.

Çalışmamızın, geçiş dönemlerini içeren bölümünde Mersin Abdallarında geçiş dönemleri doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölüm olmak üzere beş başlıkta incelenmiştir. Mersin Abdalları arasında bugün çocuk sahibi olmak ya da gebelikten korunmak amaçlı geleneksel yöntemlerden çok tıbbi yöntemlere başvurulduğu tespit edilmiştir.

Mersin Abdallarında evlilikler sadece Abdal toplulukları arasında yapılmaktadır. Bu nedenle akraba evliliği oldukça yaygındır. Eğitim durumu oldukça düşük olan Abdallarda, evlenme yaşı genellikle hem kızlar hem erkekler için 15-16'dır.

İnceleme alanımızda cenazeler bundan 30-40 yıl öncesine kadar dedeler tarafından kaldırılırken, bugün inceleme alanında dedenin olmaması nedeniyle Sünni imamlar tarafından da kaldırılmaktadır.

Mersin Abdalları arasında halk hekimliği ve halk inanışları ile ilgili uygulamalar gittikçe azalmaktadır. Bugün topluluk arasında herhangi bir sağlık problemi yaşayan olduğunda doğrudan doktora gitmektedir. Bunun yanı sıra ekonomik nedenlerden ya da tıbbın çare olamadığı düşünülen bazı rahatsızlıklarda zaman zaman halk hekimliği yöntemlerine de başvurulduğu görülmektedir.

Mersin Abdalları arasında en yaygın olan meslekler müzisyenlik, sepetçilik ve demirciliktir. İnceleme alanımızda sepetçilikle uğraşan Abdal topluluklarının müzisyenlikle uğraşmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte demircilik yapan toplulukların aynı zamanda müzisyenlik de yaptığı gözlenmiştir.

İnceleme alanımızda sepetçilikle uğraşan üç yerleşim birimi vardır; Tarsus-Akgedik Köyü, Tarsus-Polatlı, Mersin-Tece-Hürriyet Mahallesi. Bu yerleşim birimlerinde yaşayan Abdallar sepetçiliğin 100-150 yıllık bir geçmişi olduğunu, daha öncesinde çiftçilik ve hayvancılıkla uğraştıklarını, atalarının bu mesleği sonradan öğrendiğini ifade

etmektedirler. Bu üç yerleşim biriminde yaşayan Abdalların temel geçim kaynağı olan sepetçilik günümüzde ekonomik anlamda doyurucu bir gelir sağlamamaktadır. Plastik ürünlerin kullanımının yaygınlaşması sepetçiliğe olan ilgiyi azaltmıştır. Abdallar arasında yaygın olarak bilinen bu meslek, artık gençler tarafından tercih edilmemekte bunun yerine gelirinin sepetçilikten fazla olduğu düşünülen günübürlük tarım işlerine gidilmektedir. Ayrıca sepet ustaları eskisi kadar malzemenin de bulunmadığını, bunun da kendileri için sıkıntı yarattığını belirtmektedirler.

Demircilikle uğraşan Abdalların sayısı da her geçen gün azalmaktadır. Fabrika işi demir aletlerinin el emeği ile hazırlananlardan daha ucuz olması, demircilere olan ilgiyi azaltmıştır. Demircilik Mersin Abdalları arasında babadan oğula devam ettirilen bir meslektir. Her demirci çocuklarından birini mutlaka çırak olarak yetiştirir ve bu mesleği onun devam ettirmesini sağlar. Ama günümüzde ekonomik anlamda sadece günlük ihtiyaçları karşılayacak düzeyde bir geliri olan demircilik yaygınlığını kaybetmekte olan bir meslektir.

Mersin Abdalları arasında yaygın olan bir diğer meslek de müzisyenliktir. Genellikle davul ve zurna başta olmak üzere Abdalların çaldığı enstrümanlar; keman, klarnet ve orgdur. Davul ve zurnaları ile düğünlerin, eğlencelerin vazgeçilmezi olan Abdallar, müzisyenliğin de günümüzde birtakım değişikliklere uğradığını belirtmektedirler. Gençlerin davul zurna yerine org çalmayı tercih ettiklerini ve bu enstrümanın herhangi bir sanatsal özelliğinin bulunmadığını söylemektedirler.

Abdallar, müzik enstrümanlarını çalmak için herhangi bir nota eğitimi almamaktadır. Küçük yaşlarda enstrümanlarla tanışan Abdallar kendi kendilerine ve büyüklerini dinleyerek müzisyenliği öğrenmektedirler. Mersin Abdallarının müzisyenlik

yaptıkları belirli bir yer yoktur. Müzisyene ihtiyacı olan kişiler Abdalların yerleşim birimlerine gelerek, buradan müzisyenlerle anlaşmaktadır.

Müzisyenlik, demircilik ve sepetçilik dışında Abdallar çiftçilik ve günübirlik işçilik de yapmaktadırlar. Çok yaygın olmamakla birlikte, bazı kamu kuruluşlarında çalışanlar da bulunmaktadır.

Mersin Abdallarında, hemen hemen bütün cemlerde nefes okunmaktadır. İnceleme alanımızda bazı nefeslere “manakıp” bunların söylenmesine de “manakıp okuma” adı verilmektedir. Cemlerde okunan nefesler, belirli âşıklardan seçilmektedir. Bu âşıklardan yaygın olarak şiirleri söylenenler; Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi, Kul Himmet, Kul Himmet Üstadım ve Genc Abdal’ dır. Cemlerin eskisi gibi düzenli yapılamaması nefeslerin unutulmasına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak, inceleme alanımızda birçok cemde çoğu nefesin kağıttan okunarak söylendiği tespit edilmiştir.

Anonim halk edebiyatı başlığı altındaki, atasözü, deyim, alkış-kargış gibi kalıplaşmış söz kalıpları topluluğun değer yargılarını, hayata bakış açılarını, dili kullanma biçimlerini ortaya koymaları açısından önemlidir. Bununla birlikte masal, efsane, fıkra gibi anlatı türleri de topluluğun yaşam tarzından izler taşımaktadır. Değişen sosyo-kültürel yaşama bağlı olarak birçok toplulukta olduğu gibi Mersin Abdalları arasında da anonim halk edebiyatı ürünlerinin yaygınlığı her geçen gün azalmaktadır.

Mersin Abdalları ile ilgili bu çalışmamızın sonucunda elde ettiğimiz bir diğer tespit de, Abdalların gelenek ve göreneklerinde, inanç yapısında, eski Türk kültürü, İslamiyet öncesi inanç sistemlerinin izlerinin görülmesidir. İslam dininin inanç yapısıyla Anadolu kültürünün izleri harmanlanmış ve ortaya Abdallara özgü bir kültür çıkmıştır.

Mersin Abdalları icra ettikleri meslekler gereği, uzun süre yarı göçer bir şekilde yaşamışlardır. Bugün tamamına yakını yerleşik hayata geçmiş olan Abdallar arasında, yaz

mevsimlerinde köy köy gezerek sepet örüp, davul zurna çalanlar da bulunmaktadır. Yaşadıkları toplumla meslekleri dışında herhangi sosyo-kültürel bir etkileşimi bulunmayan Abdallar, toplum tarafından “öteki” olarak görülmekten ve yadırganmaktan oldukça şikâyetçiler. Toplum tarafından dışlandıkları için kendilerini ifade edememekte bu nedenle de marjinal bir grup olarak tanınmaktadırlar.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Aksoy, Ö.A.(1988), *Atasözleri ve deyimler sözlüğü I-II*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Aksüt, A (2002) , Abdallarla ilgili notlar , *Folklor Edebiyat, C.VIII., S. XXIX.*,
- Ali A. Abdallarla ilgili notlar, <http://www.alewiten.com/sakir1.htm>, 1-2
- Andrews, P.A. (1989) *Türkiye 'de etnik gruplar*, Çev. Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul: Ant Yayınları.
- Artun, E. (2004). *Anonim Türk halk edebiyatı nesri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Artun, E. (2004). *Türk halk edebiyatına giriş*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Artun, E. (2005). *Türk halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Ayata, S. (2006), *Kırşehir yöresi Abdallarının dinî inançları üzerine bir araştırma*, Erciyes üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış doktora tezi.
- Başgöz, İ. (2008), *Türkü*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Birdoğan, N. (2006), *Anadolu 'nun gizli kültürü Alevilik*, 5.b., İstanbul: Kaynak Yayınları.
- BL. (1988). *Adet. Büyük larousse içinde* (Cilt 1, ss.99). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve edebiyat I-II*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, P. N. (1984), *100 Soruda Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1988), *Halk hikayeleri ve halk hikayeciliği*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Caferoglu, A. *Anadolu Abdallarının gizli dillerinden bir iki örnek*, 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuat Köprülü Armağanı, Yalçın Matbaası, İstanbul 1953, 77.
- Cevdet, T. (1979), *Başbakanlık arşivi belgelerine göre Osmanlı İmparatorluğunda aşiret, oymak ve cemaâtlar*, Tercüman Kaynak Eserler Dizisi:1. İstanbul: Dergah Yayınları
- Çıblak, N. (2005). *Mersin tahtacıları halk bilimi araştırmaları*. Ankara: Ürün Yayınları.

- Çobanoğlu, Ö. (1999), *Halk bilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Elçin, S. (2004). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erginer, G. (1997), *Kurbanın kökenleri ve Anadolu'da kanlı kurban ritüelleri*, Ankara Yapı Kredi Yayınları.
- Eröz, M. (1990), *Türkiye'de Alevilik ve Bektâşilik*, KB Yayınları.
- Eyüboğlu, İ.Z. (1987), *Anadolu inançları, Anadolu mitolojisi inanç – söylene bağlantısı*; İstanbul, Geçit Kitabevi.
- Gürsoy, Ş.(2006), *Türkiye Abdalları*, Ankara:Platin Yayınları.
- Güzelbey,, C.C. “Abdallar”, Foklor, Mayıs 1972, Sayı 25, 21-25.
- Hançerlioğlu, O. (2000). İslâm inançları sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitapevi. s. 7.
- Kaya, D. (1999). *Anonim halk siiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, E. (2005), *Alevilik ve Bektaşilik terimleri sözlüğü*, İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Korkmaz, E. (2008), *Anadolu Aleviliği*, İstanbul: Berfin Yayınları.
- Köprülü, F. (1935) “*Abdal*” *mad.* Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi, S.1. İstanbul: Burhanettin matbaası.
- Köprülü, F.(1988), “Abdal” , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Kültür Bakanlığı Yayınevi, Ankara.
- Melikoff, I. (2007), *Kırkların ceminde*, Çev. Turan Alptekin, İstanbul:Demos Yayınları.
- Necdet, A. (1997), *Tekke şiiri, dinî ve tasavvufî şiirler antolojisi*: İstanbul, İnkılâp
- Ocak, A.Y. (1992), *Kalenderîler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ocak, A.Y. (1996), *Babaîler isyanı*, İstanbul:Dergah Yayınları.
- Ocak, A.Y. (2007), *Hızır-İlyas Kültü*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Okumuş, E., Türkiye’de marjinal bir grup olarak Abdallar”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 6, Eylül 2005, ss. 489-512.

Oytan, M.T. (2007), *Bektaşiliğin iç yüzü*, İstanbul: Demos Yayınları.

Örnek, S. V. (1988). *100 Soruda ilkelde din, büyü, sanat, efsane*. İstanbul: Gerçek Yay.

Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilim*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Örnek, S.V. (1971), *Anadolu folklorunda ölüm*, Ankara, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.

Özbek, M. (1981), *Folklor ve türkülerimiz*, İstanbul.

Özdemir, A.Z. (1994), *Öyküleriyle ağıtlar I*, Ankara: KB Yayınları.

Özhan, Mevlüt (2005), Abdal fıkraları, *Folklor Edebiyat*, C.XI.,S.41,s.291-297.

Özkırımlı, A. (1987). *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınları.

Öztürk, Ali (1986), *Türk anonim edebiyatı*, İstanbul, Bayrak Yayınları.

Poyrazoğlu, O. N. (1995), “Çukurova Abdalları üzerine”, *Folklor Edebiyat*, C.1,S.2 ,75- 79.

Sakaoğlu, S. (1999). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sümer, F. (1999), *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları vakfi

Şenesen Okuşluk, R. (2009), *Adana halk hikâyeciliği ve halk hikâyeciliği geleneği*
Adana:Altınkoza Yay.

Tan, N. (1997), *Folklor (halkbilimi) genel bilgiler*, İstanbul, ABO Basım.

Turan, Ş. (1994), *Türk kültür tarihi*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1983), Ankara, Dergah Yayınları.

Türkçe Sözlük (2000), C.I-II, Ankara, TDK Yayınları.

Ülkütaşır, M.Ş.; “Abdallar”, *Türk Kültürü Dergisi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1968, s.

- Ülkütaşır, M. Ş. (1968) “Abdallar” (Coğrafi dağılışı,etnik menşeleri, içtimai hayatları),
Türk Kültürü Dergisi, TKAE Yay., Şubat 1968, S.64, Ankara, s.43-47
- YA. (1982). İçel. *Yurt ansiklopedisi* içinde (Cilt 5, ss. 3617-3659). İstanbul: Anadolu Yay.
- Yalman, A. R. (1993), *Cenupta Türkmen oymakları I-II*, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları,
- Yaman, A. (1998), *Alevilik-Bektaşilik Bibliyoğrafyası*, Mannheim: Alevi-Bektaşî Kültürü Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2008) *Kırşehir örneklemesiyle Anadolu abdalları*, Kırşehir:Kültür Tarih Yayınları.
- Yörükân, Y.Z. (2006), *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, Haz. Turhan Yörükân, Ankara: Ötüken Yayınları
- Zelyut, R. (1992), *Öz kaynaklara göre Alevîlik*, 6.b.,İstanbul:Yön Yayıncılık.

Sözlü Kaynaklar

Kaynak kişilerle ilgili bilgiler “adı soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, öğrenim durumu, mesleği, ikâmeti” sıralaması göz önünde bulundurularak verilmiştir.

- K.1.Özbay UĞUZ, 1963, Tece, ilkokul, sepetçilik, Tece /Mersin.
- K.2.Aynur Uğuz,1965, Tece, ilkokul, yok, ev hanımı, Tece /Mersin.
- K.3. Veysel Uğuz,1986, Tece, Üniversite Terk, öğrenci,Tece/ Mersin.
- K.4.Şadiye Yalçın,1935,Üseli Köyü, yok, ev hanımı, Tece/ Mersin.
- K.5.Abide Gezgin, 1960, Say Mah., yok, ev hanımı, Say Mah./Silifke.
- K.6. Şengül Kısaç,1953, Say Mah. , ilkokul, ev hanımı, Say Mah./ Silifke.
- K.7. Dilber Yaylacı, 1950, Tarsus, yok, ev hanımı, Say Mah./ Silifke.
- K.8. Kemal Çelik, 1936, Mut, yok, demirci/ müzisyen, Say Mah./Silifke.
- K.9. Dudu Say, 1967, Say Mah. ilkokul, ev hanımı, Say Mah./ Silifke.
- K.10. Güleper Say,1934, Say Mah. 3.sınıfa kadar okumuş, ev hanımı,Say Mah./Silifke.
- K.11.Semiha Demir,1937, 3.sınıfa kadar okumuş, ev hanımı, Say Mah./ Silifke.
- K.12. Remzi Akyol, 1958, Tece/ Mersin, ilkokul, rehber/sepetçi, Tece/Mersin.
- K.13. Nazife Yaşlı, 1949, yok, Akgedik Köyü /Tarsus, ev hanımı, Akgedik Köyü /Tarsus
- K.14. Nimet Taş, 1947 , ilkokul, Akgedik Köyü, Tarsus, sepetçilik, Akgedik Köyü /Tarsus.
- K.15. Ali Taş, 1943, ilkokul, Akgedik Köyü/ Tarsus, sepetçilik/çiftçilik, Akgedik Köyü /Tarsus.
- K.16. Haydar Taş,1954, ilkokul, Akgedik Köyü /Tarsus, sepetçilik/ çiftçilik, Akgedik Köyü /Tarsus.
- K.17. Hüseyin Yalçın, 1946, ilkokul, Polatlı Köyü/ Tarsus, çiftçi, Polatlı Köyü/ Tarsus.
- K.18. Miyaser Taş, 1949, yok, Polatlı Köyü/Tarsus, ev hanımı, Polatlı Köyü/Tarsus.
- K.19. Murat Taş, 1952, ilkokul, Polatlı Köyü/Tarsus, çiftçi, Polatlı Köyü/Tarsus.

- K.20. Emine Türkan, 1978, lise, Ortaköy/ Mut, ev hanımı, Ortaköy/ Mut.
- K.21. Ayşe Türkan, 1967, ilkokul, Ortaköy/ Mut, ev hanımı, Ortaköy/ Mut.
- K.22. Fatmana Selveroğlu, 63, yok, Karaman, Ortaköy-Mut evhanımı
- K.23. Ali Aykiran, 68, Kelceköy/Mut, demirci/ müzisyen / Doğancılar Mah./Mut.
- K.24. Ali Aykiran, 68, Kelceköy/Mut, demirci/ müzisyen / Doğancılar Mah./Mut.
- K. 25. Ali Örs, 1945, Kelceköy,/Mut, yok, demirci, Doğancılar Mah./Mut.
- K.26. Bayram Örs, Kelceköy,/Mut, yok, demirci, Doğancılar Mah./Mut.
- K.27. Doğay Yaşlı, 1956, Ortaköy, ilkokul, serbest meslek
- K. 28. Hüseyin Örs, 1963, Kelceköy,/Mut, ilkokul, demirci, Doğancılar Mah./Mut.
- K. 29. Adalet Ak, 1951, Tece, yok, sepetçi / ev hanımı, Tece.
- K. 30. Miyaser Taş, 1958, ilkokul, Akgedik köyü/ Tarsus,ev hanımı,, Tarsus
- K. 31. Derviş Taş, 1954, ilkokul, Akgedik köyü/ Tarsus, sepetçilik, Tarsus
- K.32. İzzet Balcı,1966, Yıldırım Beyazıt Mah. ilkokul, pazarcı,Yıldırım Beyazıt Mah.Anamur
- K. 33. Bayram Demirci, 1952, Yıldırım Beyazıt Mah. /Anamur , ilkokul, pazarcı, Yıldırım Beyazıt Mah. /Anamur
- K. 34. Şadiye Boğan, 1950, Yıldırım Beyazıt Mah./Anamur, yok , pazarcı, Yıldırım Beyazıt Mah. /Anamur
- K. 35. Bayram Ali Taş, Polatlı Köyü
- K.36. Mahmut Şimşek,1995, İlkokul, Ortaköy, öğrenci, Ortaköy/ Mut.
- K.37. Aynur Şimşek, 1976, Ankara, İlkokul, ev hanımı, Ortaköy/ Mut.
- K.38. Hüseyin Şimşek, 1974, Ortaköy, üniversite, müzisyen, Ortaköy/Mut
- K.39. Meryem Selver, 1953, Karaisalı, yok, ev hanımı, Gündoğdu Mah./Mersin
- K.40. Süleyman Ateş, 1962, Karaisalı, ilkokul, davulcu, Karacailyas Beldesi.

- K.41. İsmail Ateş, 1942, Karaisalı, yok, davulcu, Karacailyas Beldesi.
- K.42. Naile Ateş, 1944, Karaiasalı, yok, ev hanımı, Karacailyas Beldesi.
- K.43. Nurhayat Ateş, 1947, Karaisalı, yok, ev hanımı, Karacailyas Beldesi.
- K.44. Gülseren Ateş, 1954, Karaisalı, yok, ev hanımı, Karacailyas Beldesi.
- K.45. Döndü Türkan, 1946, yok, Ortaköy/Mut, ev hanımı, Ortaköy/Mut.
- K.46. Ayşe Türkan, 1969, ilkokul, Ortaköy/Mut, ev hanımı, Ortaköy/Mut.
- K.47. Nazım Ateş, 1949, Karaisalı, yok, müzisyen, Mithatpaşa Mah. Tarsus.
- K.48. Ertuğrul Seslidavul, Mithatpaşa Mah. Tarsus, 1976, ilkokul, memur,
Mithatpaşa/Tarsus.
- K.49. İsmail Seslidavul, Mithatpaşa Mah. ,1976, ilkokul, müzisyen, Mithatpaşa/Tarsus.
- K.50. Nimet Nacakcı,Karaisalı , Tarsus, 1956, yok, ev hanımı, Mithatpaşa Mah. Tarsus.
- K.51. Ali Nacakcı, Karaisalı, 1949, yok, müzisyen, Mithatpaşa Mah. / Tarsus.
- K.52. Şadiye Seven, Karaisalı, 1944, yok, ev hanımı, Mithatpaşa Mah. / Tarsus.
- K.53. Bayram Pekçelik, 1953, Say Mah., yok, demirci, Say Mah. /Silifke
- K.54. İzzet Pekçelik, 1977, Say Mah., ilkokul, demirci, Say Mah. /Silifke
- K.55. Meryem Üşenmez, 1944, Say Mah. Silifke, yok, ev hanımı, Pazarkaşı Mah. Silifke.
- K.56. Ayşe Üşenmez, 1942, Say Mah. Silifke, ilkokul, ev hanımı, Say Mah. Silifke.
- K.57. Ayşe Keleş, 1924, Say Mah. Silifke, yok, ev hanımı, Say Mah. Silifke.
- K.58. Ayşe Üşenmez, 1957, Say Mah., yok, ev hanımı, Say Mah. Silifke.
- K.59. Fikriye Ak, 1953, Karaisalı, yok, ev hanımı, Gündoğdu Mah./Mersin
- K.60. Kemal Ak, 1949, Karaisalı, yok, müzisyen, Gündoğdu Mah./Mersin
- K.61. İsmet Yavuz, 1949, yok, Üseli köyü, sepetçilik, Tece/Mersin.
- K.62. Duygu Nacakcı, 1974, Karacailyas Beldesi, ilkokul, ev hanımı, Karacailyas Beldesi.
- K.63. Necdet Ateş, 1951, Karaisalı, yok, müzisyen, Mithatpaşa Mah. Tarsus.

- K. 64. Mehmet Yılmaz, 1937, yok, Ustalar /Bozyazı, demirci, Ustalar/Bozyazı
- K.65. Ayşe Yılmaz, 1947, yok, Ustalar /Bozyazı, ev hanımı, Ustalar/Bozyazı
- K.66. Haydar Demir, 1945, ilkokul, Ustalar Köyü/Bozyazı, demirci, Ustalar /Bozyazı
- K.67. Ali Demir, 1964, ilkokul, Ustalar Köyü/Bozyazı, demirci, müzisyen, Ustalar /Bozyazı

SÖZLÜK

aile: Erkekler eşleri için bu ifadeyi kullanırlar.

Allah eyvallah: Cem törenlerinde kabul etme onaylama ifade eden söz.

ana bacı: Dedenin eşi.

andaç: Hediye.

bayraktar: Düğün törenlerinde bayrağı taşımakla ve gelen misafirleri karşılamakla görevli kişi.

bilezer: Musahip.

bilezerlik: Musahip olma.

bilezerlik: Musahiplik.

can aşı : Ölünün üçüncü gününde verilen yemek.

Cebrail: Horoz.

cebrail: Horoz. Cebrail, muharrem ceminde, dârdan indirme ceminde, bazen Cuma akşamlarında adaklarda kurban edilir.

çalmak: Sürmek.

çelik sopa: Bilezerlik ceminde çelik erkânında kullanılan, dedenin evinde saklanan çelikten çubuk.

çıkı: İçine yiyecek bir şeyler sarılan kare bez.

çorba: Muharrem orucunun ardından kaynatılan aşureye verilen ad.

dalga tutmak: Cemlerde ibadet ederken özünü kaybedip kendinden geçmek.

dâr'a durma: Dedenin karşısında, sağ ayak baş parmağı sol ayak baş parmağının üzerinde eller dizde veya karın hizasında sağ el sol elin üzerinde ayakta durma biçimidir.

dede: Taliplere yolun gereklerini öğreten dinî lider. Dedelik babadan oğla geçer.

domuşmak: Sessizce oturmak.

düşkünlük: Abdalların sosyal ve dinî yaşayışlarına aykırı davranışta bulunanlara verilen ceza karşılığında suçluluk durumu.

düvaz-ı İmam: Cem törenlerinde okunan On İki imamların isimlerinin geçtiği şiirler.

edep-erkân: Cemde bulunanların cem başlamadan önce dizüstü oturarak hazır hale gelmelerini sağlamak amacıyla söylenen söz.

ehl-i beyt: Hz. Muhammet, Hz. Ali ve Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i anlatan ifade.

erkan açma: Cem töreninin dede tarafından başlatılması.

erkân taşı: Bilezerlik ceminde kadın bilezerlerin boynuna bir bez parçasıyla asılan, taş erkânında kullanılan taş.

erkân: Yol yöntem, tarikat uluları tarafından konulan ve uygulanan kurallar ve törenlerin

eşik: Abdallarda genellikle cemin yapıldığı yere girilen kapı için kullanılır.

gelinlik etme: Bir hediye alıncaya kadar gelinin, geldiği evde büyükleri ile konuşmaması.

görgüden geçme: Bilezer olan kişilerin yılda bir kez, dede tarafından herhangi bir suçlarının olup olmadığına dair cem toplanarak meydana çağırılıp sorgudan geçirilmesi.

gülbenk: Dinî törenlerde, cemlerde, yüksek sesle okunan dua.

Hak lokması: Cemlere getirilen yiyeceklere verilen ad.

hakikat nikahı: Bilezer olacak olan kişilere yola girmeden önce dede tarafından kıyılan dini nikahın adı.

hayırlı: Cemlerde hizmet sahiplerine dede tarafından verilen dua.

horamsalık: Batıl inanç.

hökürdemek: Bağırarak, çok kızmak.

içeri cemi: Sadece bilezer olmuş kişilerin katılabildiği ve on iki hizmetin uygulandığı büyük cemlere verilen ad.

Kırklar meclisi: İçlerinde Hz. Ali'nin ve Hz. Fatma'nın da bulunduğu, kim oldukları kesin olarak bilinmeyen kırk kişiden oluşan meclise verilen ad.

malak: Dudak. Daha çok hayvanlar için kullanılır.

meydan: Cemin yapıldığı yer.

mürşit: Dedelerin bağlı bulunduğu bir üste mevki.

niyaz: Bir tarikat büyüğüne veya tarikatta bir makamı temsil eden nesne aracılığıyla Tanrı'ya yalvarma yakarma şeklinde uygulanan ibadet.

patazlamak: Avuçlamak.

pençe-i Al-i Aba: Ehl-i Beyti yani Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Fatma , Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i temsil ettiğine inanılan el.

peş: Eteğin yerde sürünen ucu.

peşkir: Havlu.

post: Cemlerde bilezer olacak kişilerin, önüne oturup dededen hayırlı aldıkları kumaştan yapılmış yaygı.

sınangalı: Bir işi daha öne yapmış olan kişi.

sırt: Elbise.

taç değiştirme: Bilezer olmaya gönüllü olan canlar için yola girmeden önce yapılan tören.

talip: İkrar vermemiş kişi.

tarikatlı: İkrar vermiş kişi.

terk heybesi: Yolculukta kullanılan heybe.

tokuç: Çamaşır yıkamada kullanılan alet.

ulu: Önce bilezer olmuş kişi.

vekillik çözmek: Gerdek gecesi, tatlı günü düğümlenen mendili çözmek.

vekillik vermek: Kızın verildiği gün oğlan anasının getirdiği mendilin kız veya annesi tarafından düğümlenmesi.

yen: Elbise kolu

yol kardeşi: Musahip olunan kişiye verilen ad.

EKLER

EK – 1: FOTOĞRAFLAR

F.1. Cuma akşamında dâra dururken.

F.2. Dârda ayakların biçimi.

F.3. Rehber ve eşi dârda iken

F.4. Dârda iken.

F.5. Yeden niyaz alma biçimi.

F.6. Cuma akşamı sonrası sohbet ederken

F.7. Yeden niyaz alma biçimi.

F.8. Rehber Remzi Akyol, cemden önce halkla sohbet ederken.

F.9. Yerden niyaz alma.

F.10. Kaplan Baba ziyareti (Tarsus-Akgedik Köyü)

F.11. Kaplan Baba ziyareti. (Tarsus-Akgedik Köyü)

F.12. Bağlama Dede ziyaretinde dilek dilerken.

F.13. Kaynak kişilerimizden Şadiye Yalçın sepet örerken.

F.15. Kaynak kişilerimizden Özbay Uğuz tarak örerken.

F.16. Örülen sepetler satılırken.

F.17-18. Sepet ören kadınlar.

F.19. Yol kenarında satılan sepetler.

F.20. Sepet ören kadınlar.

F.21. eki adı verilen sepetin örümü.

F.22. Kargılar sepet yapımı hazırlanırken.

F.23. Örs

F.24. Çekme Körük

F.25. Klarnet ve bağlama çalan Abdallar.

F.26. Klarnet.

F.27. Üzerinde ustasının markası olan dövme bıçak.

F.28. Plastik davul.

F.29 Davul ve zurna çalan Abdallar.

F.30. Abdallarla sohbet ederken.

F.31. Dede eşleri (Ana Bacı)

F.32. Günlük yaşam.